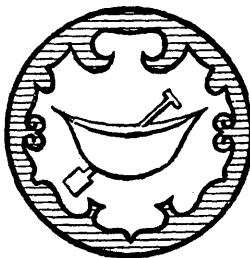


DZIENNIK

ZARZĄDU



M. ŁODZI

Redakcja i administracja
ul. Pomorska 18.

Administracja czynna od godz. 9—12 wp.
Redakcja od godz. 2—3 po południu.

Prenumerata: Kwartalnie . Mk. 8000.—
Miesięcznie . " 2000.—

Ogłoszenie: Wiersz nonparelowy (cztery szpalty na stronie) Mk. 500.—Przed tekstem Mk. 1500.— za wiersz (dwie szpalty na stronie). Drobne 200 marek za wyraz. Najmniejsze ogłoszenie mk. 2000.—

Cena egzemplarza 500 Marek

Nr 15. (185.)

Łódź, wtorek 17 kwietnia 1923 r.

Rok V.

Numer Sprawozdawczy, poświęcony działalności ŁÓDZKIEGO ZARZĄDU MIEJSKIEGO w roku 1922, z uwzględnieniem całokształtu gospodarki komunalnej w czterolecium 1919 — 1922.

Rzut oka na działalność samorządu łódzkiego w latach 1919--1922.

Wybory do Rady Miejskiej w Łodzi, dokonane w lutym 1919 r., przyniosły w rezultacie zdecydowaną większość grupowaniom robotniczym (P. P. S. i N. P. R.), w ich ręce oddając ster spraw miejskich i odpowiedzialność za gospodarkę samorządową. Zwycięstwo żywiołów demokratycznych, zrozumiałe zresztą w największym ośrodku przemysłowym Polski, nie wywołało przychylnego oddźwięku wśród pewnych sfer ludności m. Łodzi, które zgóry poczęły kwestjonować zdolność i dojrzałość robotniczej większości do rządzenia w mieście, nie szczędząc jej przytem przedwczesnej i często nazbyt surowej krytyki.

Zadanie, jakie wziął na swoje barki demokratyczny Magistrat, przystępując do zarządu miastem, było nad wyraz trudne, odpowiedzialne i niebezpieczne. W warunkach powojennego chaosu, którego fale do dziś

dnia jeszcze podmywają zręby odbudowującego się w mozole Państwa, bez wzorów przewodnich gospodarki samorządowej, która za długich lat okupacji rosyjskiej nie istniała, wśród powszechnej niemal ruiny, wyniszczenia i nędzy, trzeba było zabrać się nie do naprawy, lecz do — budowania od podstaw skomplikowanej machiny gospodarki komunalnej Łodzi, szczególnie apopleksyjnej pod względem warunków przyrodzonych i pozbawionej najprymitywniejszych urządzeń wielkomijskich. Na losach tej gospodarki, w ciągu jej czteroletniego trwania, zaważyła fatalnie niedoskonałość samorządowych ram ustawowych (Dekret z d. 4/II 1919), w szczególności zaś szczapłość przysługujących samorządowi uprawnień w dziedzinie podatkowej, której skutkom nie zdołała zapobiec wydana dopiero w r. 1921 Ustawa o zasileniu finansów miejskich. Dotkliwy brak wyszkolonych sił samorządowych na stanowiskach kierowniczych i urzędniczych był również — zwłaszcza w początkach — poważną dolegliwością samorządu łódzkiego, odbijającą się w sposób nader ujemny na sprawności i dokładności funkcjonowania aparatu miejskiego.

Różnorodne te trudności, hamujące normalny rozwój gospodarki miejskiej, wzmogły się jeszcze bardziej wskutek ustąpienia w r. 1921 z Rady Miejskiej i Magistratu frakcji N. P. R., liczącej 15 członków. Absencja N. P. R. w zarządzie miejskim nie tylko dotkliwie osłabiła ciało samorządowe pod względem liczebnym, lecz również skomplikowała wewnętrzny układ sił w Radzie Miejskiej, zmaszając agrapowania robotnicze, stanowiące nadal osłabioną większość, do wejścia na drogę porozumienia z innymi frakcjami radzieckimi, celem umożliwienia kontynuowania gospodarki komunalnej.

W № 34 „Dziennika Zarządu m. Łodzi“ z r. 1922 zobrazowano — w sposób dokładny i na cyfrowych zestawieniach oparty — działalność łódzkich władz samorządowych za okres lat 1919 — 1921. Obecnie — wobec kończącej się kadencji — jest rzeczą konieczną obraz ten uzupełnić sprawozdaniem za r. 1922, dając przytem ogólny rzut oka na kierunek oraz system prac zarządu miejskiego w całym okresie sprawowania przezeń czynności w mieście.

Wychodząc z założenia, że w mieście takim, jak Łódź, powstałym i rozwijającym się dzięki niezmiernie trudnej pracy robotnika polskiego, wszechstronne zabezpieczenie i ochrona interesów warstw pracujących jest naczelnym zadaniem władz samorządowych, Magistrat łódzki od początku swej działalności zabrał się z zapałem do leczenia głębokich ran, zadanych ludności miasta przez wojnę, dążąc jednocześnie do stworzenia tych najniezbędniejszych instytucyj publicznych, których Łódź w czasach najazdu rosyjskiego całkowicie była pozbawiona. W swych poczynaniach na tem polu zarząd miejski napotykał częstokroć na nieprzewidywane przeszkody, wypływające z ogólnego stanu ekonomicznego Państwa, dewaluacji waluty, niedostateczności źródeł podatkowych i — w konsekwencji — niemożności oparcia budżeta gminnego na trwałych podstawach.

To też najpierwszą i nieustającą troską władz samorządowych przez cały okres ich czteroletniej przeszło kadencji były wysiłki, zmierzające do wyzyskania istniejących źródeł dochodowych i wyszukania nowych, któreby umożliwiły miastu dokonanie najpilniejszych prac i inwestycji, doniosłego dla ogółu ludności znaczenia. Obrana przez zarząd miejski droga przystosowania malejących wciąż — przy niższej walucie — wpływów do wzrastających olbrzymio potrzeb miasta-mozolna była i najczoną trudnościami. Przy rozbudowie systemu podatkowego w kierunku oparcia go na zasadzie sprawiedliwego rozkładu ciężarów, stosownie do stanu zamożności poszczególnych warstw mieszkańców miasta, Magistrat nie zawsze spotykał się z pomocą i zrozumieniem władz nadzorezych, czego dowodem choćby historia podatka obrotowego, wywalczonego z wielkim trudem, po dwuletnich zgórą zabiegach, wskutek opora miejscowych sfer przemysłowych. Biurokratyczny system przetrzymywania wszelkich projektów podatkowych samorządu po kilka i kilkanaście miesięcy w urzędach centralnych — również nie sprzyjał zasobności kas miejskich, wtrącając miasto w przewlekłe kryzysy finansowe.

Starając się przede wszystkim złagodzić istniejący powszechnie prawie w Polsce głód oświatowy i naprawić istniejący u nas pod tym względem stan horrendalnego zaniedbania (w Łodzi 66 proc. analfabetów), Magistrat łódzki rozpoczął pracę nad wprowadzeniem w mieście powszechnego przymusowego nauczania. Pomimo dotkliwego braku dostatecznej ilości lokali szkolnych oraz wykwalifikowanych sił nauczycielskich, w okresie niespełna trzyletnim powszechne, obowiązkowe i bezpłatne nauczanie stało się w Łodzi faktem dokonany. Dziś miasto zapewnia szkołę wszystkim dzieciom w wieku od lat 7 — 14, stosując do rodziców opieszale środki przymusowe, do aresztu włącznie. Doniosłość przeprowadzonego przez samorząd łódzki dzieła stanie się wyraźną w świetle cyfr, wskazujących, iż w r. 1914 Łódź posiadała zaledwie 242 oddziałów szkolnych z ok. 13.000 dzieci, podczas gdy w r. 1922 (grudzień) funkcjonowało już 1344 oddziałów z ok. 62000 dzieci. Łódź jest pierwszym miastem w Polsce (pomijając b. zabór pruski), które potrafiło wprowadzić u siebie całkowicie powszechne nauczanie, świecąc pod tym względem wzorem i przykładem dla innych miast Rzeczypospolitej.

Nie mniej wyteżoną uwagę zwrócił Magistrat łódzki na nieodzowność szerzenia oświaty wśród dorosłych i analfabetów. W tym celu założone zostały kursy dla analfabetów, miejski uniwersytet powszechny, wreszcie t. zw. kursy dokształcające, liczące obecnie ok. 5000 słuchaczy, rekrutujących się głównie z pośród warstw robotniczych.

6 nowoczesnych gmachów szkół powszechnych (z których jeden, przy ul. Zagajnikowej, wykończony zupełnie), dwa miejskie seminarja nauczycielskie (męskie i żeńskie), gimnazjum i szkoła handlowa, kursy pedagogiczne, wzorowana na zakładach zagranicznych — szkoła pracy, szkoła gospodarstwa domowego, pracownia psychologiczna i przyrodnicza, amio-

stowiona biblioteka publiczna, szereg ochron — oto dość długi acz niekompletny poczet instytucyj i zakładów oświatowych, które obecny Magistrat Łódzki przekazuje w spadku swym następcom.

Równocześnie z prowadzeniem wytężonej akcji oświatowej starały się władze miejskie, w granicach swej skromnej możności, podnieść Łódź na wyższy poziom pod względem kulturalno-artystycznym, nie darmo bowiem miasto nasze uchodzi powszechnie i nie bez słuszności za miasto szpetoty i zanika zmysłu estetycznego. O programie w tej mierze i metodzie jego realizowania przez zarząd miejski świadczy szereg prac dokonanych, jak umiastowienie jedyne go w Łodzi teatru polskiego oraz Muzeum Nauki i Sztuki, otwarcie szkoły dramatycznej, subsydjowanie orkiestry filharmonicznej, założenie Kinematografu Oświatowego przy Miejskim Uniw. Powsz., wprowadzenie tanich przedstawień teatralnych paręrazy w tygodnia dla młodzieży szkolnej i szerokich rzesz pracujących, — nie mówiąc już o pomniejszych poczynaniach samorządu łódzkiego w tej dziedzinie.

Bardzo doniosłe rezultaty osiągnął też demokratyczny Magistrat Łódzki w działalności swej na polu zdrowotności publicznej i opieki społecznej. Pomimo bardzo wielu przeszkód, zarówno natury finansowej, jak wpływających z samego charakteru Łodzi, będącej środowiskiem niezdrowem, pozbawionem przytem urządzeń wodociągowych, kanalizacyjnych, szpitalnych i t. d., — już obecnie miasto poszczycić się może znakomitym rozwojem i powiększeniem ilości instytucyj sanitarnych, o czem świadczy istnienie: 5 szpitali miejskich (w chwili rozpoczęcia kadencji był tylko 1), 9 ambulatorjów (2 ogólne, 4 szkolne, 1 jaglicze, 2 dentystyczne), domu izolacyjnego, apteki i laboratorjum, umiastowionego Pogotowia Ratunkowego, Izby odkażającej, 2-eh zakładów kąpielowych, nowowyprowadzonej łaźni miejskiej (która będzie wkrótce uruchomiona), prosektorjum, wreszcie specjalnych sekcyj w Wydz. Zdrow. Publ. do walki z dziesiątkującą proletarjat miejski gruźlicą oraz rozpowszechnioną bardzo wśród dzieci szkolnych — jaglicą.

O ile działalność Wydz. Zdrow. Publ. szła głównie w kierunku zwalczania szerzących się wśród ludności miejskiej, a zwłaszcza — najbiedniejszych jej warstw, chorób, — o tyle znowu Wydz. Opieki Społecznej w pracy swej dążył po linii profilaktyki socjalnej, pod szczególną opiekę swą biorąc liczne rzesze wyniszczonej, chorej, często zgłodniałej dlatwy wielkomiejskiej. W tym też celu założono takie instytucje, jak Miejskie Pogotowie Opiekańcze dla dzieci, trzy domy wychowawcze, żłobek dla niemowląt, świetlice dziecięce, internaty dla moralnie zaniedbanych dzieci, zorganizowano półkolonie letnie w parkach miejskich, wysyłanie dzieci grupami do uzdrowisk na koszt miasta i t. p. Na szczególną uwagę zasługuje rozpoczęta przez Magistrat Łódzki przy udziale i pomocy P. A. K. P. D. jeszcze w r. 1919 niezmiernie pożyteczna akcja dożywiania dzieci, przeprowadzana do tej pory w 5 tanich kuchniach miejskich, prawie całkowicie bezpłatnie. Prócz wyszczególnionych wyżej zakładów, uwzględniających przedewszystkiem normalny rozwój młodego pokolenia, Wydział

Op. Społecznej, służąc potrzebom biednej ludności, założył dwa domy noclegowe (dla mężczyzn i kobiet), schronisko dla repatriantów oraz Patronat Prawny, udzielający bezpłatnych porad prawnych i opiekujący się byłymi więźniami.

Ostry kryzys przemysłowy, z jakim spotkały się u wstępu swej kadencji władze samorządowe, zmasił je do gorącego zajęcia się losem rzesz bezrobotnych przez rozpoczęcie serji planowych robót publicznych, mających głównie na celu regulację i upiększenie zaniedbanej pod względem estetycznym Łodzi. W ciągu roku 1919 i następnych założono w różnych dzielnicach miasta skwery, zapoczątkowano i posunięto daleko prace nad założeniem dwóch wielkich parków miejskich, uporządkowano i upięszono ogrody istniejące, zadrzewiono długi szereg ulic, nabyto na własność miasta zakład hodowli roślin. Z przeprowadzonych w ten sposób robót miasto, jak widzimy, odnosiło korzyść podwójną: z jednej strony dostarczało zatrudnienia i środków do życia setkom bezrobotnych, zdemobilizowanych i t. d., — z drugiej — przybierało stopniowo wygląd czystszy i estetyczniejszy, zapewniając w porze ciepłej zmęczonym płucem mieszkańców wytechnienie wśród zieleni parków i skwerów.

Szczególnie ciężkie zadanie przypało łódzkiemu samorządowi w dziedzinie aprowizacji. Przewaga systemu agrarnego w naszej ogólnej polityce państwowej doprowadziła wprost do ogładzania miast, najbardziej dotkliwego i niebezpiecznego w środowiskach przemysłowych. Potrzeby aprowizacyjne Łodzi — wyznać to należy z ubolewaniem — niezawsze uwzględniane były w dostatecznej rozciągłości przez czynniki miarodajne, co powodowało częsty brak artykułów spożywczych, potęgowało drożyznę, wywoływało wreszcie sarkania nieorientującej się w zagmatwanym splecie stosunków ludności na rzekomą winę i nieudolność Magistrata. Pomimo że Magistrat — nie zważając na rozliczne trudności i przeszkody — starał się rozwinąć jak najintensywniejszą działalność w kierunku zaspokojenia potrzeb żywnościowych ludności, — wszystkie, nie z winy władz miejskich pochodzące braki aprowizacyjne, zaogniane kryzysem bezrobocia, wyzyskiwane były skwapliwie przez pewien odłam miejscowej prasy, celem niezasadnionej krytyki demokratycznych władz miejskich i podrywania ich autorytetu zarówno u dołu (wśród ludności), jak u góry (wśród władz centralnych). Ta nielicząca się z żadnymi następstwami krytyka, tonem swym wkraczająca niejednokrotnie w dziedzinę demagogicznej agitacji antymagistrackiej, wywołała w swoim czasie szereg smutnych zająć i demonstracji, opanowanych — jak to się często zdarza — przez męty wielkomicjskie i likwidowanych dopiero przez władze administracji politycznej. A przecież realność i intensywność magistrackiej akcji aprowizacyjnej awypakli dostatecznie zestawienie, według którego w roku budżetowym 1919/20 obrót ogólny w wydziałach aprowizacyjnych wyniósł przeszło 200 milionów mk., zaś w r. 1920/21 przewyższył 800 milionów mk. Wobec wprowadzenia wr. 1921 wolnego handlu zwięził się bardzo zakres działalności aprowizacyjnej samorządu. Częściowo — agendy te prowadzi nadal Wydział Handlowy Magistrata, zaopatrujący

ładność w 3 składach i 4 sklepach miejskich w artykuły żywnościowe i opałowe, po cenach możliwie przystępnych, różniących się przeważnie o kilkanaście procent od przeciętnych cen, pobieranych w handlu prywatnym.

* * *

W szczytych ramach niniejszego artykuła niepodobna było — rzecz prosta — zawrzeć całkowitego i szczegółowego obrazu czteroletniej działalności samorządu łódzkiego oraz dokonanych przezeń prac. Na stronach poprzednich nakreśliśmy z konieczności tylko w liniach bardzo ogólnych i szkicowych kontury tej działalności w najważniejszych dziedzinach: podatkowości, szkolnictwa, zdrowotności, opieki społecznej, robót publicznych i aprowizacji, — pomijając zupełnie milezeniem niektóre, mniej wyraziste strony gospodarki miejskiej oraz cały kompleks arcydostojnych dla rozwoju miasta spraw, już zapoczątkowanych, ale znajdujących się dopiero na drodze (może dalekiej i trudnej) do realizacji. Do tych ostatnich zaliczamy takie zakreślone z rozmachem i na szeroką skalę przedsięwzięcia, jak: budowa teatru miejskiego i domu ludowego (plany są opracowane), budowa nowoczesnej gazowni (zarząd miejski bada zgłoszone propozycje grup finansowych), założenie urządzeń kanalizacyjnych i wodociągowych (w okresie pertraktacji specjalnej komisji z firmami zagranicznymi), wreszcie — przeprowadzenie kolejki Łódź-Tomaszów (Magistrat jako właściciel b. korzystnej koncesji organizuje spółkę akcyjną dla sfinansowania budowy).

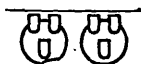
Z zamierzeń tych widać, że astępujące wkrótce władze miejskiej kierowały się w swej działalności nie tylko głosem doraźnych potrzeb i wymagań dnia dzisiejszego, lecz w dobrze zrozumianym interesie ludności — wytyczały rozległe plany na dalszą metę, pragnąc dać pierwszy impuls — inicjatywę, rozwiązać rozmaite trudności wstępne i tym sposobem ułatwić znakomicie pracę dla dobra miasta swym następcom.

Demokratyczne władze samorządowe, składając nieza długo rządy m. Łodzi w inne ręce, nie obawiają się sprawiedliwej krytyki i oceny, tak jak nie obawiały się sądów społeczeństwa przez cały czas swej czteroletniej, w niezwykle trudnych i odpowiedzialnych warunkach ogólnej prowadzonej działalności. Jedyną wszakże rzeczą, jakiej astępujący zarząd miejski od swych następców i ogółu ludności domagać się ma prawo, jest, by źródłem wydawanych ocen i sądów o gospodarce miejskiej w Łodzi w latach 1919 — 1922 były nie uprzedzenia polityczne, socjalne lub osobiste, lecz istotna dbałość o rozwój miasta, zaś tej krytyki podstawą wyłączną — realny bilans dokonanych prac, na ścisłych cyfrach i datach oparty. Takim właśnie bilansem są sprawozdania szczegółowe za lata 1919—1921, amieszczone w „Dz. Zarz. m. Łodzi“ № 34 z r. 1922, oraz uzupełniające sprawozdania za r. 1922, następujące po niniejszym wstępie.

Tylko taka uczciwa, bezstronna, bez śliny i żółci przeprowadzona analiza gospodarki miejskiej zdoła ustrzec przyszłych działaczy samo-

rzędu łódzkiego od nieachronnych błędów ich poprzedników i pozwoli skierować wysiłki nowych władz gminnych ku największemu pożytkowi miasta i ogółu ludności. Dlatego też właśnie, pragnąc oświetlić należycie również ostatni najcięższy bodaj rok działalności ustępującego zarządu miejskiego, dajemy dziś do rąk czytelników specjalny numer „Dzien. Zarz. m. Łodzi”, zawierający szczegółowe za r. 1922 sprawozdanie.

Feci quod potui, faciant meliora potentes — temi słowy może zamknąć obecny zarząd miejski okres czteroletniej przeszło swej działalności.



Sprawozdania z działalności Wydziałów Magistratu.

1) WYDZIAŁ PREZYDJALNY. *)

A) Organizacja Zarządu Miejskiego.

Skład Magistratu, powołanego w roku 1919 przez wybraną z powszechnych wyborów Radę Miejską, był następujący:

1. Aleksy Rzewski, prezydent miasta,
2. Izydor Faterson, wiceprezydent miasta,
3. inż. Waclaw Wojewódzki, wiceprezydent miasta,

Ławnicy:

4. Waclaw Kaffanke,
5. Jan Klimaszewski,
6. inż. Jeremjasz Klocman,
7. dr. Stefan Kopciński,
8. dr. Franciszek Koziolkiewicz,
9. Stefan Maciński,
10. Alfred Otto,
11. Ludwik Weiss.

Prezydum Magistratu stanowili pp.: prezydent Aleksy Rzewski oraz dwaj wiceprezydenci: Izydor Faterson i inż. Waclaw Wojewódzki.

Pracę w Zarządzie Miejskim podzielono na jednym z pierwszych posiedzeń nowoobranego Magistratu pomiędzy poszczególnych członków w następujący sposób: Biuro Centralne — przewodniczący prezydent Aleksy Rzewski, Oddział Prawny — kierownik mec. Jarosław Pelka,

Komisja do Spraw Przedmieść — przewodniczący ławnik Ludwik Weiss,

Wydział Zaprowiantowania Miasta — przewodniczący ławnik Waclaw Kaffanke, drugi ławnik Ludwik Weiss,

Wydział Dobroczynności Publicznej — przewodniczący ławnik Stefan Maciński,

Komitet Tanich Kuchen — przewodniczący ławnik Alfred Otto,

Oddział Podatkowy — przewodniczący ławnik inż. Jeremjasz Klocman,

Oddział Finansów i Kontroli — przewodniczący wiceprezydent Izydor Faterson,

Oddział Adresowy i Targowiskowy — przewodniczący ławnik Jeremjasz Klocman,

Główna Kasa Miejska — przewodniczący wiceprezydent Izydor Faterson,

Miejska Kasa Podatkowa — przewodniczący wiceprezydent Izydor Faterson,

Wydział Szkolnictwa — przewodniczący ławnik dr. Stefan Kopciński,

Wydział Budownictwa — przewodniczący ławnik Jan Klimaszewski,

Wydział Zdrowotności Publicznej — Oddział Oczyszczania Miasta — przewodniczący ławnik dr. Franciszek Koziolkiewicz,

Wydział Gospodarczy i Dostawy Podwód — przewodniczący wiceprezydent inż. Waclaw Wojewódzki,

*) Sprawozdanie z działalności Wydz. Prez. obejmuje cały okres czteroletni (1919-22) ze względu na to, że działalność tego Wydziału za lata 1919—1921 w specjalnym numerze „Dz. Zarz. m. Łodzi” z r. 1922 (№ 34) omawiana nie była.

Wydział Plantacyj Miejskich — przewodniczący ławnik inż. Jeremiasz Klocman,

Wydział Kontroli Miary i Wagi — przewodniczący prezydent Aleksy Rzewski,
Komitet Rozdziału Chleba i Mąki — przewodniczący ławnik

Wacław Kaffanke,

Urząd Stanu Cywilnego — przewodniczący prezydent Aleksy Rzewski,
Wydział Statystyczny — przewodniczący ławnik dr. Stefan Kopciński.

W lipcu roku 1919 stworzono jeszcze Urząd Mieszaniowy z przewodniczącym d-r'em Michałem Grinbergiem, zajmującym do owej chwili stanowisko dyrektora Komitetu Rozdziału Chleba i Mąki.

W celu zachowania ściślejszego kontaktu ze społeczeństwem dla dobra gospodarki komunalnej istniały przy wszystkich ważniejszych instytucjach miejskich delegacje, w skład których wchodziłi członkowie Rady Miejskiej, Magistratu oraz dokooptowani poważniejsi obywatele miasta. Zadaniem wyżej wymienionych delegacji było rozpatrywanie i opinjowanie wszelkiego rodzaju wniosków, nowo opracowanych projektów, decydowanie we wszystkich wogóle ważniejszych pracach danej instytucji.

Do delegacji tych z ramienia Magistratu wybrani zostali w charakterze przewodniczących względnie członków:

Delegacji Zaprowiantowania Miasta — W. Kaffanke (przewodniczący), wiceprezydent inż. W. Wojewódzki, L. Weiss i dr. Fr. Koziółkiewicz (członkowie).

Delegacji Dobroczynności Publicznej — St. Masiński (przewodniczący) i wiceprezydent inż. W. Wojewódzki (członek).

Delegacji Komitetu Tanich Kuchen — A. Otto (przewodniczący), L. Weiss i St. Maciński (członkowie).

Delegacji Finansowo-Rachunkowej — wiceprezydent I. Faterson (przewodniczący) i W. Kaffanke (członek).

Delegacji Szkolnictwa — dr. St. Kopciński (przewodniczący) i wiceprezydent I. Faterson (członek).

Delegacji Budownictwa — J. Klimaszewski (przewodniczący) i wiceprezydent W. Wojewódzki (członek).

Delegacji Zdrowia Publicznego — dr. Fr. Koziółkiewicz (przewodniczący), prezydent A. Rzewski, dr. St. Kopciński i inż. J. Klocman (członek).

Delegacji Gospodarczej — wiceprezydent inż. W. Wojewódzki (przewodniczący) i A. Otto (członek).

Delegacji Plantacyj Miejskich — inż. J. Klocman (przewodniczący) i prezydent A. Rzewski (członek).

Delegacji Miary i Wagi — prezydent A. Rzewski.

Delegacji Urzędu Stanu Cywilnego — prezydent A. Rzewski.

Delegacji Statystycznej — dr. St. Kopciński (przewodniczący), Kaffanke i dr. Koziółkiewicz (członkowie).

Nowo wybrany Magistrat powołał do życia jeszcze delegację do Spraw Przedmieść z ławnikiem L. Weisssem jako przewodniczącym i ławnikiem dr. Fr. Koziółkiewiczem jako członkiem.

W roku 1920 skład Magistratu uległ zmianom, gdyż ustąpili:

dr. Franciszek Koziółkiewicz, ławnik-przewodniczący Wydziału Zdrowotności Publicznej; z dniem 15-go kwietnia jego miejsce zajął inż. Stanisław Nakielski; wiceprezydent Izydor Faterson — z dniem 15 czerwca, jego stanowisko objął inż. Klocman, dotychczasowy ławnik-przewodniczący Oddziału Podatkowego;

ławnik Alfred Otto, przewodniczący Komitetu Tanich Kuchen, z dniem 15 lipca na jego miejsce wszedł Leopold Arndt; na wakujące

miejsce przewodniczącego Oddziału Podatkowego został powołany z dniem 1 listopada 1920 roku Wieńczysław Badzian.

W roku 1921 skład Magistratu uległ dalszym zmianom, ustąpili bowiem:
w dniu 1 lutego wiceprezydent inż. Jeremjasz Klocman.
w dniu 1 września ławnik Waclaw Kaffanke, zaś
w dniu 1 października wiceprezydent inż. Waclaw Wojewódzki oraz
ławnicy inż. Stanisław Nakielski, Stefan Maciński i Ludwik Weiss.

Na zwolnione stanowiska powołano: na wiceprezydenta d-ra Romana Stupnickiego z dniem 11 lutego 1921 roku, na ławników — Eljasza Joela z dniem 1 sierpnia 1921 roku, Dorotę Kłuszyńską z dniem 1 października 1921 r., Władysława Gackiego z dniem 22 grudnia 1921 roku.

Prezydjum Magistratu stanowili: prezydent A. Rzewski, wiceprezydent dr. Roman Stupnicki i p. o. wiceprezydenta ławnik W. Badzian.

W roku 1922 skład Magistratu pozostał ten sam.

Zorganizowana jeszcze za czasów okupacji praca Zarządu Miejskiego nie podlegała przez dłuższy okres czasu zasadniczym zmianom, aczkolwiek pozostawiony przez okupantów system nie zawsze mógł sprostać nowym, powstałym przed samorządem, zadaniom. Daleko jednak większe potrzeby społeczeństwa, niekępowanego już ciężką dłonią najeźdźcy, wywierały silny wpływ, zmuszając samorząd do coraz większego rozszerzania pewnych działów pracy komunalnej, zaś likwidacji innych, powstałych wskutek niedomagań gospodarczych podczas wojny, a zbędnych w okresie pookupacyjnym, gdy kraj powracał już do intensywnej pracy, samodzielnego życia.

Gruntowną więc reorganizację, stającą się coraz większą koniecznością, przygotowano w ciągu 1921 roku; zlikwidowane zostały całkiem lub częściowo niektóre działy, inne zaś, jak oświata, zdrowotność i opieka społeczna, znacznie rozszerzyły swój dotychczasowy zakres działania.

Przeprowadzona pod koniec roku 1921 reorganizacja przedstawia się w zarysie, jak następuje:

Biuro Centralne Zarządu Głównego zostało przemianowane na Wydział Prezydjalny. Wydział podzielono na Oddział do spraw ogólnych, Oddział do spraw personalnych i Centralną Ekspedycję. Istniejący przy Biurze Centralnym Zarządu Głównego Oddział do Spraw gospodarczych, którego zadaniem było dostarczanie dla wszystkich wydziałów Magistratu materiałów piśmiennych, wszelkiego rodzaju druków, ksiąg buchalteryjnych i t. p., został zlikwidowany, agendy zaś jego przekazane Wydziałowi Gospodarczemu.

Biuro Naczelnego lekarza Weterynarii Łódzkiej Rzeźni Miejskiej zostało jako samodzielna jednostka administracyjna skasowane i podporządkowane Oddziałowi Weterynarii Miejskiej przy Wydziale Zdrowotności Publicznej.

Wydział Zaprowiantowania Miasta został przemianowany na Wydział Handlowy i uznany za samodzielną instytucję handlową, finansowo i administracyjnie od Magistratu m. Łodzi niezależną.

Komitet Tanich Kuchen jako samodzielną jednostkę administracyjną skasowano i podporządkowano Wydziałowi Opieki Społecznej, jako pododdział tegoż.

Wydział Dobroczynności Publicznej przemianowano na Wydział Opieki Społecznej. Przy Wydziale tym powstał autonomicznie rządzący się Pa-

tronat Prawny, którego zadaniem jest udzielanie bezpłatnych porad prawnych najbiedniejszej ludności miasta.

Dział Rewindykacji Kosztów Leczenia od gmin przynależności został przekazany przez Wydział Opieki Społecznej Wydziałowi Zdrowotności Publicznej.

Istniejący przy Oddziale Podatkowym Urząd Przemysłowy, udzielający zezwoleń na zakładanie i prowadzenie drobnych przedsiębiorstw hadlowo-przemysłowych w Łodzi, został przekazany Komisarjatowi Rządu na m. Łódź.

Zlikwidowano Oddział Zarządzania Majątkiem Miejskim, a wszelkie sprawy, związane z ubezpieczeniem majątku ruchomego i nieruchomego Gminy Miejskiej Łódź, zostały przekazane Wydziałowi Gospodarczemu, zaś wszelkie sprawy, związane z prowadzeniem ewidencji pożyczek miejskich — Oddziałowi Finansów i Kontroli.

Przestały istnieć jako samodzielne jednostki administracyjne Miejska Kasa Podatkowa i Miejski Urząd Sekwestracyjny; podporządkowano je Głównej Kasie Miejskiej.

Biuro Ksiąg Stałej Ludności, wchodzące w skład Wydziału Finansowo-Rachunkowego, zostało podporządkowane pod względem budżetowym Zarządowi Głównemu, zatrzymując jednak swój dotychczasowy charakter samodzielnej jednostki administracyjnej.

Oddział Adresowy Wydziału Finansowo-Rachunkowego został zlikwidowany, zaś agendy jego przejęło Biuro Adresowe Policji Państwowej w Łodzi.

Istniejącą przy Wydziale Finansowo-Rachunkowym Komisję Targowiskową postanowiono jako samodzielną jednostkę administracyjną zlikwidować i podporządkować Wydziałowi Gospodarczemu.

Wydział Zdrowotności Publicznej przejął sprawowaną dotychczas przez Komisarjat Rządu na m. Łódź państwową służbę weterynaryjną; w związku z tem powstał nowy Oddział Weterynarji Miejskiej, jako część składowa Wydziału Zdrowotności Publicznej.

Miejski Oddział Kominiański, funkcjonujący przy Wydziale Gospodarczym, został zlikwidowany, oczyszczanie kominów zaś powierzono Cechowi Kominiaarzy m. Łodzi.

Wydział Plantacyj Miejskich jako autonomiczna jednostka składowa Magistratu m. Łodzi przestał istnieć i stał się Oddziałem Plantacyj Miejskich (z pododdziałem Oczyszczania Placów Miejskich) Wydziału Gospodarczego.

Zarząd Główny został więc podzielony na następujące jednostki administracyjne:

1. Wydział Prezydjalny, w którego skład wchodzi:

Oddział do spraw ogólnych, Oddział do spraw personalnych i Centralna Ekspedycja.

Oddział Prawny z Archiwum Miejskim.

Referat Prasowy z administracją „Dziennika Zarządu m. Łodzi”.

Biuro Ksiąg Stałej Ludności.

Kancelarja Rady Miejskiej.

2. Wydział Finansowo-Rachunkowy, w którego skład wchodzi:

Oddział Podatkowy.

Oddział Obrachunkowy.

Główna Kasa Miejska.

3. Wydział Oświaty i Kultury (dotychczasowy Wydział Szkolnictwa).

W skład Wydziału wchodzi:

Oddział Szkolnictwa.

Oddział Obowiązku Szkolnego.

Oddział Kultury i Oświaty Pozaszkolnej.

4. Wydział Opieki Społecznej wraz z Komitetem Tanich Kuchen i Patronatem Prawnym.

(Biuro Centralne, Dział Gospodarczy, Dział Świadczeń dla biednych i Dział Zapomóg dla Instytucyj).

5. Wydział Budownictwa, w którego skład wchodzi:

Biuro Główne.

Oddział Rachunkowy.

Oddział Budownictwa.

Oddział Brukarski.

Oddział Wodociągów i Kanalizacji.

Oddział Pomiarów.

Oddział Zabudowy Miasta.

Oddział Budowy Tramwajów Podmiejskich.

Inspekcja Miejskich Przedsiębiorstw Koncesjonowanych.

Inspekcja Budowlana.

6. Wydział Zdrowotności Publicznej z Miejskim Urzędem Weteryn.

W skład Wydziału wchodzi:

Biuro Główne, Dział Sanitarny, Dział Gospodarczy, Dział Kwalifikacyj Szpitalnych, Pododdział Pomocy Lekarskiej dla Pracowników Miejskich oraz Dział Rewindykacji Kosztów Leczenia.

7. Wydział Handlowo-Gospodarczy, w którego skład wchodzi:

Oddział Handlowy,

Oddział Gospodarczy,

(Biuro Główne, Oddział Dostawy Podwód, Administracja Budynków Miejskich, Komisja Targowiskowa, Warsztaty Reparacyjne i Centralna Stajnia Miejska),

Oddział Plantacyj Miejskich.

8. Urząd Stanu Cywilnego.**9. Wydział Statystyczny.****10. Urząd Mieszkaniowy, w którego skład wchodzi:**

Urząd Rozjemczy do spraw najmu i Inspekcja Mieszkaniowa. (Dział Ogólny, Dział Rekwizycji lokali, Dział rekwizycji poszczególnych pokoiów oraz Dział pośrednictwa przy najmie i podnajmie lokali).

11. Komitet Rozdziału Chleba i Mąki (w likwidacji).

Uległ też poważnym zmianom skład poszczególnych delegacji. Ponadto, w okresie sprawozdawczym zlikwidowano cały szereg dotychczasowych delegacji i powołano nowe. Ostatecznie ustalona ilość i skład tych delegacji przedstawiał się do końca 1922 roku jak następuje.

Wydział Opieki Społecznej: — Członkowie Rady Miejskiej:

J. Guzowski, St. Rapalski, A. Łęcki, F. Wójciak, Ch. I. Berman, J. Danielewicz, M. Helman, H. Adamski, A. Uta, i Ch. L. Poznański (10).

Obywa ele:

L. Garlikowska, Rumkowski, Herszberg (3).

Członkowie Magistratu:

Dr. Kłuszyńska, dr. St. Kopciński (2).

Wydział Finansowo-Rachunkowy: Członkowie Rady Miejskiej:

F. Wójciak, St. Wnukowski, A. Łęcki, J. Gulewski, A. Remiszewski, M. Helman, A. M. Kapłan, N. Baumgarten (8).

Obywatele:

J. Klocman, Tempelhof, Sz. Białecki (3).

Członkowie Magistratu:

W. Badzian, dr. R. Stupnicki, W. Wilczyński (3).

Wydział Oświaty i Kultury: Członkowie Rady Miejskiej:

a) Oddział Szkolnictwa, A. Koziolkiewiczówna, M. Drabarek, J. Kozanecka, A. Bednarek;

b) Oddział Oświaty Pozaszkolnej, St. Wnukowski, A. Remiszewski, B. Gickier, L. J. Mincberg, A. Langleben, W. Adamski, A. Uta;

c) Oddział Wychowania Przedszkolnego, S. Lichtenstein, L. Holenderski (13).

Obywatele:

Szymański, Szwajcer, J. Braun, prof. Perelman, Edw. Zielke (5).

Członkowie Magistratu:

dr. St. Kopciński, W. Gacki (2).

Komisja Teatralna: Członkowie Rady Miejskiej:

A. Remiszewski, dr. St. Kopciński, S. Lichtensztajn (3).

Obywatele:

Wandurski, Rzymowski, W. Groszkowski, prof. Bromberg-Bytkowski (4).

Członkowie Magistratu:

dr. R. Stupnicki, E. Joel, W. Gacki (3).

Wydział Budownictwa: Członkowie Rady Miejskiej:

F. Kalużyński, A. Bednarek, W. Jaśniewicz, St. Rapalski, F. Wójciak, M. Helman, A. M. Kapłan, G. Praszkiec, H. Kropf. (9).

Obywatele:

inż. Lubotynowicz, inż. K. Folkierski, Sz. Milman. (3).

Członkowie Magistratu:

L. Arndt, J. Klimaszewski. (2).

Wydział Zdrowotności Publicznej: Członkowie Rady Miejskiej:

St. Rapalski, St. Wnukowski, E. Łętowska, K. Gertner, T. Pol, M. Helman, Ch. J. Berman, dr. A. Margolis (8).

Obywatele:

dr. Kłuszyński, dr. Trawiński, dr. Szwajg. (3).

Członkowie Magistratu:

W. Wilczyński, E. Joel. (2).

Wydział Handlowo-Gospodarczy: Członkowie Rady Miejskiej:

W. Przybylski, F. Wójciak, A. Bednarek, St. Rapalski, D. Kłuszyńska, J. Węgierski, A. S. Kenigsberg, M. Helman, G. Praszkiec, L. J. Mincberg, B. Nutkiewicz, F. Gross, T. Marciniak. (13).

Obywatele:

L. Arndt, J. Małecki. (2).

Członkowie Magistratu:

J. Klimaszewski, W. Wilczyński (2).

Wydział Statystyczny: Członkowie Rady Miejskiej:

F. Kałużyński, M. Helman, M. Braude, dr. A. Margolis. (4).

Obywatele:

M. Hertz (1).

Członkowie Magistratu:

dr. R. Stupnicki (1).

Urząd Mieszkaniowy: Członkowie Rady Miejskiej:J. Węgierski, F. Wójciak, F. Pudlarz, J. Guzowski, Sz. Kenigsberg
N. Baumgarten, J. Zylberbogen, H. Kropf. (8).**Obywatele:**

Wł. Lewicki, dr. Mierzyński, J. Małecki. (3).

Członkowie Magistratu:

dr. R. Stupnicki, W. Badzian (2).

Rada Nadzorcza Gazowni: Członkowie Rady Miejskiej:

A. Łęcki, St. Rapalski, F. Kałużyński, M. Helman, L. J. Mincberg (5).

Obywatele:

J. Klocman, A. Żelazowski, inż. Szeinhartd (3).

Członkowie Magistratu:

dr. R. Stupnicki, W. Badzian, L. Arndt. (3).

B. Personel.

Na początku kadencji Magistratu zatrudnionych było we wszystkich instytucjach miejskich

urzędników 979,

robotników 2.804

razem osób 3.283.

Pod koniec roku 1922 liczba ta zmniejszyła się znacznie:

zatrudnionych było urzędników 545,

robotników 1.614razem osób 2.159.

W wyniku więc przeprowadzonej reorganizacji poszczególnych Wydziałów Magistratu, po kilkakrotnej redukcji zarówno urzędów jak personelu, zmniejszyła się ilość urzędników o 45%, zaś robotników o 50%.

C. Sprawozdania liczbowe z posiedzeń.**Posiedzenia Delegacyj.**

Delegacje wszystkich instytucyj miejskich odbywały przeciętnie 180 posiedzeń rocznie. W czteroletnim sprawozdawczym odbyły więc około 720 posiedzeń, na których przygotowywano wnioski i dezyderaty, dotyczące działalności danej instytucji, przesyłane następnie do rozpatrzenia i ostatecznej decyzji na posiedzenia Magistratu lub Prezydium Magistratu.

Posiedzenia Prezydjum Magistratu.

Prezydjum Magistratu w roku 1919 posiedzeń nie odbywało, zaś w

roku	odbyto posiedzeń	rozpatrzyto spraw
1920	28	241
1921	45	757
1922	50	1382
Razem	123	2380

Rozpatrzone więc w tryleciu na 123 posiedzeniach Prezydjum 2.380 spraw, przeważnie personalnych, dotyczących przyjęć, zwolnień, urlopów poszczególnych urzędników miejskich, spraw dyscyplinarnych i t. p. Z ogólnych były sprawy tylko mniejszej wagi.

Wiele też czasu zmuszone było Prezydjum Magistratu poświęcać zgłaszającym się codziennie w najróżnorodniejszych sprawach interesantom. Do trzech członków Prezydjum zgłaszało się bowiem około 6.000 interesantów rocznie.

Posiedzenia Magistratu.

Magistrat odbył

w roku	posiedzeń	uchwał powzięł	Przeciętnie
1919	125	1.885	15 uchwał
1920	108	1.916	18 „
1921	108	1.560	14 „
1922	100	1.580	15 „
Razem	441	6.891	15 uchwał

Ogółem zatem Magistrat w okresie sprawozdawczym odbył 441 posiedzeń, na których zapadło 6.891 uchwał o zasadniczym znaczeniu.

Poza temi poważniejszymi sprawami rozpatrywano również inne, mniejszej wagi (komunikaty, rachunki, różnego rodzaju sprawozdania i t. p.), których na każdym posiedzeniu było przeciętnie do 35.

Posiedzeń ogółem 441, na każdym posiedzeniu tego rodzaju spraw 35, razem więc 15.230 spraw o mniejszym znaczeniu.

W sumie, z ilością zapadłych uchwał (6.891 + 13.230), daje to w czteroletciu ogółem 20.121 rozpatrzonych na posiedzeniach Magistratu spraw.

D. Przepisy, regulaminy.

Zawsze pełną życzliwością nacechowany stosunek Magistratu do ogółu pracowników miejskich nie był przez dłuższy okres czasu, bo aż do połowy roku 1921, oparty na żadnych przepisach specjalnych. Sto-

sunek ten normowany był na wspólnych z pracownikami konferencjach, zwoływanych przez Magistrat lub na żądanie poszczególnych związków zawodowych pracowników miejskich. Nastęrczające się jednak dla Magistratu stale trudności w rozstrzyganiu wielkiej ilości spraw, jak również nacisk ze strony samych pracowników czynił koniecznem ujęcie obojgólnego stosunku w obowiazujące przepisy.

Opracowano więc w czerwcu 1921 roku i wprowadzono w życie przedewszystkiem „Przepisy, dotyczące udzielania bezpłatnej pomocy lekarskiej pracownikom Zarządu Miejskiego oraz najbliższym członkom ich rodzin”. W październiku tegoż roku „Przepisy o uposażeniu pracowników m. Łodzi”, w roku 1922 „Przepisy o udzielaniu urlopów pracownikom miejskim m. Łodzi”, „Przepisy, dotyczące udzielania zaliczek na poczet poborów pracownikom Zarządu Miejskiego w Łodzi”, „Przepisy o dodatkach funkcyjnych za kierownictwo”, wreszcie „Przepisy o odprawach i zaopatrzeniu emerytalnem pracowników miejskich i ich rodzin” — oraz cały szereg innych przepisów, regulaminów i instrukcyj mniejszego znaczenia, regulujących stosunki pracy i wynagrodzenia w poszczególnych instytucjach miejskich.

W opracowaniu jest jeszcze pragmatyka służbowa i przepisy o postępowaniu dyscyplinarnem.

E. Sprawozdanie Wydziału Prezydjalnego.

W skład Wydziału Prezydjalnego wchodzi:

Oddział do spraw ogólnych, Oddział do spraw personalnych i Centralna Ekspedycja.

Wydział Prezydjalny, dawne Biuro Centralne, w roku 1919 liczyło 13 urzędników, w roku 1920 — 18 urzędników, w roku 1921 — 20 urzędników, zaś w roku 1922 — 22 urzędników, w czem dyrektor, wicedyrektor, 2 kierowników oddziałów, 7 referentów, 6 maszynistek i 5 sił kancelaryjnych.

Do zakresu pracy Oddziału do spraw ogólnych należy: opracowywanie wniosków na posiedzenia Magistratu, protokulowanie tychże posiedzeń oraz wszelkich konferencyj, zwoływanych przez Prezydjum Magistratu w sprawach natury ogólnej, załatwianie korespondencji z władzami państwowymi i samorządowemi, instytucjami społecznymi, opracowywanie nowych przepisów, regulaminów i t. p. spraw.

W czterolecu załatwiono:

w roku	ilość spraw
1919	7.936
1920	9.341
1921	6.359
1922	5.281
Ogółem	28.917

Zmniejszenie się w ostatnich dwu latach ilości załatwionych spraw przypisać należy zreformowaniu sposobu prowadzenia dziennika. Bardzo wiele spraw, w ciągu roku powtarzających się, lub spraw jednego rodzaju

otrzymały numery grupowe, to zn. wszystkie te sprawy w ciągu całego roku notowane są pod tym samym numerem.

Depesz wysłano ogółem w czteroleciu 640.

Interesantów w najróżnorodniejszych sprawach zgłaszało się około 12,000 rocznie, w czem 3.000 urzędników miejskich i 9.000 mieszkańców miasta.

* * *

W zakres pracy **Oddziału do spraw personalnych** wchodzi: prowadzenie aktów personalnych pracowników miejskich, sporządzanie list płacy dla tychże pracowników, prowadzenie rozrachunku z Kasą Chorych, protokołowanie uchwał z posiedzeń Prezydium Magistratu i wogóle wszelkie sprawy, dotyczące funkcjonarjuszów miejskich.

W czteroleciu załatwiono:

w roku	ilość spraw
1919	7.169
1920	6.961
1921	5.537
1922	4.965
Razem	24.632

Reformę przeprowadzono również w dzienniku personalnym; podanie urzędnika, zgłaszającego się w jakiejś sprawie, otrzymywało kolejny numer dziennika i pod tym numerem wpisywano już w ciągu całego roku wszystkie sprawy, wpływające od tegoż urzędnika.

Interesantów zgłaszało się do Oddziału Personalnego przeciętnie 5.000 rocznie, z czego 4.000 przypadało na funkcjonarjuszów miejskich zaś 1.000 na osoby z poza Magistratu.

* * *

Zadaniem **Centralnej Ekspedycji** jest przyjmowanie, segregowanie i rozsyłanie korespondencji Zarządu Głównego. Do tego celu Centralna Ekspedycja zatrudniała, prócz jednego urzędnika, gońców

w roku	do rozno- szenia ko- respond.	do innych czynności	miejscowych listów rozniesiono	wysłano listów pocztą
1919	26	11	429.000	24.000
1920	27	9	450.000	26.000
1921	28	11	525.000	27.000
1922	24	7	450.000	33.000

W czteroleciu zatem ogółem rozniesiono miejscowej korespondencji, wykazów płatniczych, wezwań i t. p. 1.854.000 sztuk, zamiejscowej korespondencji wysłano 110.000; ogółem w czteroleciu rozesłano listów, nakazów i t. p. 1.964.000 szt.

REFERAT PRASOWY.

Zarząd miejski, wychodząc z założenia, że jednym z koniecznych warunków jego owocnej działalności musi być utrzymanie jak najściślejszego kontaktu z opinią publiczną za pośrednictwem prasy miejscowej, utworzył w tym celu, w październiku r. 1919, Referat Prasowy, o charakterze jednostki autonomicznej, wchodzącej w skład organizacyjny Wydziału Prezydjalnego.

Zadanie Referatu Prasowego polega przede wszystkim na informowaniu prasy miejscowej o wszelkich ważniejszych przejawach działalności Zarządu Miejskiego za pomocą specjalnych biuletynów, zawierających wzmianki i enuncjacje o ogólniejszym znaczeniu. Do obowiązków Referatu Prasowego należy dalej informowanie Magistratu względnie poszczególnych wydziałów o stosunku prasy wobec działalności Zarządu Miejskiego, ze szczególnem uwzględnieniem wszelkich uwag, notatek i artykułów, krytycznie oświetlających działalność instytucyj miejskich, lub też dotyczących poszczególnych członków Magistratu i urzędników. Na podstawie otrzymywanych materiałów i wyjaśnień Referat Prasowy opracowuje i przesyła redakcjom odpowiednie sprostowania. Poza tem — do zakresu czynności referenta prasowego należy kierownictwo redakcji i administracji „Dziennika Zarządu m. Łodzi“, którego pierwszy numer ukazał się w d. 19 października 1919 r. Dziennik Zarządu m. Łodzi“ wydawany jest w ilości 700 egzemplarzy.

Prócz tych obowiązków bezpośrednich, Magistrat — w przeciągu okresu sprawozdawczego — powierzał stale Referatowi Prasowemu opracowywanie artykułów i zestawień, dotyczących życia m. Łodzi i gospodarki miejskiej, a przeznaczonych dla różnych instytucyj i wydawnictw krajowych i zagranicznych. Referat Prasowy współdziałał również w pracach redakcyjnych i technicznych, związanych z wydawnictwami Magistratu, jak: I i II wydanie „Przewodnika dla Urzędów Stanu Cywilnego“, „Samorząd Łódzki a policja“ i inne.

Personel Referatu Prasowego składał się od początków jego istnienia aż do końca okresu sprawozdawczego z 4 osób, w tem: referent prasowy (urz. et. IV kat.), zastępca referenta (urz. et. VI kat.), sekretarka-maszynistka (urz. et. IX kateg.) i 1 goniec.

Działalność Referatu Prasowego za lata ubiegłe przedstawia się w cyfrach, jak następuje:

Ilość załatwionych spraw:

w roku	wplynęło	załatwiono
1919	82	27
1920	307	364
1921	385	552
1922	641	514

Ilość biuletynów:

1919 r. — 18 biuletynów
 1920 „ — 194 „
 1921 „ — 174 „
 1922 „ — 130 „

Ilość sprostowań:

1919 r. — 4 sprostowania
 1920 „ — 11 „
 1921 „ — 10 „
 1922 „ — 14 „

**Ilość archiwizowanych wzmianek
i enuncjacyj:**

1919 r. —	229
1920 „ —	1373
1921 „ —	1264
1922 „ —	1953

**Ilość wydanych numerów
„Dziennika Zarządu m. Łodzi“.**

1919 r. —	11 numerów
1920 „ —	52 „
1921 „ —	53 „
1922 „ —	54 „

**Koszt wydania jednego numeru
o 16 str.:**

**Cena jednego egzemplarza
„Dziennika Zarządu m. Łodzi“:**

miesiąc	w roku	Mk.
Grudzień	1919	860.—
„	1920	8.600.—
„	1921	31.000.—
„	1922	135.000.—

miesiąc	w roku	Mk.
Grudzień	1919	1.—
„	1920	10.—
„	1921	30.—
„	1922	100.—

Ilość stałych prenumeratorów (w większej części są nimi Magistraty miast) w końcu r. 1922 wyrażała się w cyfrze 371. Pozostały nakład każdego numeru „Dziennika“ przeznaczony jest do użytku Wydziałów Magistratu i instytucyj miejskich oraz do sprzedaży w egzemplarzach pojedynczych.

BIURO KSIĄG STAŁEJ LUDNOŚCI.

Czynności Biura Ksiąg Stałej Ludności, polegające przede wszystkim na ustalaniu przynależności gminnej obywateli, powiększyły się bardzo znacznie od czasu masowej repatriacji, gdy mieszkańcy tutejsi, rozpierchnięci po całym świecie jeszcze przed wojną, lub zmuszeni do opuszczenia miasta wskutek wojny, zaczęli po wielu latach powracać dorodzinne miasta.

Znaczna ilość tych czynności związana jest z działalnością Konsulatów Polskich zagranicą, gdzie dotąd w poważnej liczbie przebywają stali mieszkańcy m. Łodzi, często jeszcze za rosyjskimi zagranicznymi dowodami osobistymi. Celem potwierdzenia ich przynależności państwowej przede wszystkim Konsulowie nasi badają przynależność gminną interesowanych, którą Biuro Ksiąg Stałej Ludności musi ustalać.

Te sprawy i związane z niemi czynności znacznie powiększyły i rozszerzyły normalny zakres działalności Biura Ksiąg Stałej Ludności.

Biuro Ksiąg Stałej Ludności w okresie sprawozdawczym (r. 1922) uzupełniło swe księgi 3898 metrykami i załatwiło: 12782 korespondencyj w sprawach przynależności gminnej, 394 kwestjonariuszów Wydziału Opieki Społecznej, 389 spraw nadania przynależności państwowej polskiej, 28 spraw, dotyczących utraty obywatelstwa polskiego, 174 spraw przyjęcia do gminy m. Łodzi, i odnotowało w księgach stałej ludności m. Łodzi, z polecenia Sądów i Prokuratorów, 774 kary osób skazanych i wypełniło z polecenia tychże władz 1662 kwestjonariuszów sądowych w sprawach poprzedniej karalności stałych mieszkańców m. Łodzi.

Prócz tego Biuro Ksiąg Stałej Ludności wydało 10815 zaświadczeń z ksiąg stałej ludności, pobierając za to tytułem opłaty kancelaryjnej Mk. 4.413.120.—

Ogólna ilość spraw załatwionych w okresie sprawozdawczym wynosi 80.886.

Wobec zmiennej wartości waluty i podwyższenia kosztów prowadzenia biurowości—Biuro Ksiąg Stałej Ludności było zmuszone kilkakrotnie w ciągu roku występować z wnioskami do Rady Miejskiej o podwyższenie opłat kancelaryjnych za wydawane świadectwa, które to opłaty z początkiem roku wynosiły po Mk. 250.— i 350.— od dokumentu, a obecnie wynoszą po Mk. 2.250.— i 3.750.

Pod koniec roku przystąpiono do tłumaczenia zniszczonych rosyjskich skorowidzów na język polski, którą to pracę zakończono z początkiem marca r. b.

Czynności biura są wykonywane na zasadzie dotąd nieodwołanej instrukcji o prowadzeniu ksiąg stałej ludności, wprowadzonej przez b. Radę Administracyjną Królestwa Polskiego z dn. 10 (22) XI 1861 r.

O wprowadzenie nowej instrukcji, ujednolnionej dla wszystkich dawniejszych dzielnic Polski, Biuro Ksiąg Stałej Ludności kilkakrotnie, choć dotąd bezskutecznie, występowało do odnośnych władz, począwszy od r.1921.

ODDZIAŁ PRAWNY.

1) W okresie 1919-1922 r. przeszło przez dziennik Oddziału Prawnego 1634 rozmaitych spraw, które, na żądanie Wydziałów Magistratu, Oddział Prawny zbadał i wydał co do nich opinie prawne.

Niezależnie od tego Radca Prawny Magistratu udzielał i udziela opinii prawnych ustnie w tych razach, gdy urzędnicy Wydziałów bezpośrednio się do niego zwracają po informacje.

2) W tymże okresie wniesiono w Sądzie obronę spraw miejskich: cywilnych — 73, w których stawano w sądach 213 razy,

karnych — 290 (przeważnie za przekroczenie przepisów budowlanych).

3) Rozpatrzono 1238 kontraktów zawartych przez przez Magistrat, a w tej liczbie dziesięć kontraktów nabycia nieruchomości na rzecz miasta.

4) Ze względu na to, że prawie wszystkie nieruchomości miejskie z dawnych czasów nie miały urządzonych hypotek, oddział prawny rozpoczął w roku 1921 zakładanie dla tychże nieruchomości ksiąg hypotecznych.

Po przeprowadzeniu niezbędnych formalności, do końca roku 1922 zostały urządzone nowe hypoteki dla 30 nieruchomości miejskich.

5) Oddział Prawny opracował projekt nowej umowy pomiędzy Magistratem a Spółką Akcyjną Kolei Elektrycznej Łódzkiej.

6) Sprawdzone i uzupełniono wykaz nieruchomości miejskich.

2) WYDZIAŁ ZDROWOTNOŚCI PUBLICZNEJ.

A. Skład osobisty Delegacji Wydziału.

Do 18-go maja 1922 r. skład osobisty Delegacji Wydziału Zdrowotności Publicznej przedstawiał się jak następuje: Przewodniczący Wydziału Aleksander Joel, członkowie — radni: Ch. I. Berman, M. Helman, E. Łętowska, S. Płuciennik, St. Rapalski, Pastor Gerhard, obywatele: Dr. A. Goldman, Dr. L. Gundlach, Dr. St. Skalski, Dr. F. Skusiewicz, Dr. S. Sterling, Dr. A. Tochterman i Dr. H. Kluszyński.

W myśl uchwały Rady Miejskiej z dnia 18-go maja 1922 skład Delegacji przedstawiał się jak następuje: Przewodniczący Wydziału — A. Joel, członkowie — radni: Ch. I. Berman, M. Helman, K. Gertner, E. Łętowska, Dr. Al. Margolis, St. Rapalski i St. Wnukowski, obywatele: Dr. Kluszyński, Dr. Trawiński, Dr. Szweig oraz Ławnik Wilczyński.

Z urzędu w skład Delegacji W. Z. P. wchodził: Inspektor Szpitali Miejskich — Dr. E. Mittelstaedt, Naczelnik Wydziału Zdrowotności Publicznej — Stanisław Kempner, Inspektor Weterynaryjny m. Łodzi — Dr. Jan Zachert i Referent do spraw sanitarnych — Dr. Jakób Kon.

B. K o m i s j e.

Delegacja Wydziału Zdrowotności Publicznej, podobnie jak w latach ubiegłych, powołała do życia następujące Komisje:

a) Komisja Lekarska, w skład której wchodzi członkowie lekarze Delegacji W. Z. P., oraz Przewodniczący W. Z. P.

b) Komisja Gospodarcza, w skład której wchodzi pozostali członkowie.

c) Komisja dla ustalania opłat szpitalnych, w skład której wchodził; radni: Rapalski, Helman i Dr. Margolis, Dr. Mittelstadt (Inspektor Szp. Miejskich) i Przewodniczący Wydziału Zdrowotności Publ. — Joel.

d) Komisję Budowy Szpitala, w skład której wchodził: Przewodniczący W. Z. P. Joel, Inspektor Szpitali Miejskich, Dyrektor Wojewódzkiego Urzędu Zdrowia Dr. Skalski, Dr. Margolis, Dr. Kluszyński, oraz radni: Rapalski i Helman. Komisja posiadała prawo kooptacji przedstawicieli Wydziału Budownictwa.

C. Działalność Delegacji W. Z. P. i Wydziału Zdrow. Publ.

W roku sprawozdawczym odbyło się 18 posiedzeń Delegacji W. Z. P., na których powzięto 410 uchwał.

Zakres kompetencji Wydziału Zdrowotności Publicznej w roku sprawozdawczym znacznie się rozszerzył, bowiem z dniem 1-go stycznia 1922 roku Samorządowi Łódzkiemu przekazana została Państwowa Służba Weterynaryjna, dotychczas sprawowana przez Komisariat Rządu na m. Łódź.

W związku z tem przy Wydziale Zdrow. Publ. powstał Urząd Weterynaryjny, z Inspektorem Weterynaryjnym m. Łodzi na czele, który roztoczył nadzór sanitarno weterynaryjny nad rzeźniami: miejską i bałucką, oraz nad stanem miasta pod względem sanitarno-weterynaryjnym.

Z załączonego sprawozdania będzie można zapoznać się z działalnością tej nowej agencji Magistratu.

Z dniem 1-go lutego 1922 r. Wydział Zdrowotności Publicznej przejął Dział Rewindykacyjny Kosztów Kuracyjnych, dotychczas należący do Wydziału Opieki Społecznej.

Działalność Działu Rewindykacji w porównaniu z ubiegłymi latami była pozytywniejsza, bowiem proces ściągania kosztów kuracyjnych był znacznie uproszczony, a czynności działu tego pozostawały w bezpośrednim kontakcie z chorymi w szpitalach, dzięki posiadaniu ułatwionej i uproszczonej ewidencji osoby chorego.

Na ogólną sumę mk. 628.768.772 wystawionych rachunków w okresie sprawozdawczym, wyrewindykowano mk. 153.373.547.—, co stanowi $22\frac{1}{2}\%$. Pozostaje do wyrewindykowania, za leczenie członków Kasy Chorych m. Łodzi w szpitalach mk. 154.113.579.—, za leczenie ubogich chrześcijan, przynależnych do gmin zamiejscowych, mk. 137.247.264.—, za leczenie ubogich żydów, przynależnych do gmin zamiejscowych, marek 59.012.464.—, za leczenie osób spłacających należności w ratach mk. 85.876.408.—, za funkcjonariuszy państwowych Województwa Łódzkiego mk. 8.053.008.—, za chorych z piśmiennego polecenia Wydziału Powiatowego w Brzezinach mk. 5.277.297.—, czyli razem mk. 399.580.092.—

Zapisano na straty na rok 1922:

1) ustępstwa przewidziane ustawą o obowiązku ubezpieczeniu na wypadek choroby art. 48 p. 3	mk. 143.897.285.—
2) za leczenie ubogich chrześc. stałych mieszkańców m. Łodzi	„ 46.506.033.—
3) za leczenie chorych o nieustalonej przynależności	„ 30.259.486.—
4) za ubogich żydów, stałych mieszk. m. Łodzi	„ 8.525.876.—
czyli razem zapisano na straty, wzgl. Magistrat udzielił bezpłatnych świadczeń w roku 1922 na ogólną sumę	229.188.680.—

Jeżeli weźmiemy pod uwagę, że efektywny wydatek na utrzymanie szpitali miejskich i zwrot kosztów kuracyjnych szpitali prywatnych wynosił łącznie sumę

zaś ogólna suma rewindykacji wynosiła	„ 628.768.772.—
to okaże się, że szpitalnictwo niezależnie od strat poniesionych na rewindykacji w kwocie	„ mk. 229.188.680.—
na 1. I. 1923 r. wykazało strat łącznie	„ 291.056.234.—
razem	<u>mk. 520.244.914.—</u>

Pod znakiem zapytania pozostają sumy, mające być rewindykowane w roku bieżącym 1923, bowiem dłużnicy pod wszelkimi pozorami uchylają się od opłat, a wyraźnych postanowień co do rewindykacji kosztów kuracyjnych nie przewiduje ani zasadnicza ustawa sanitarna, ani istniejące w tej dziedzinie przepisy administracyjno-prawne.

D. Stan sanitarny miasta w r. 1922.

Przeglądając statystykę zachorowań na choroby zakaźne, należy zaznaczyć, iż poza epidemią duru brzuszego, który panował w miesiącach wrześniu i październiku 1922 r., żadnej innej groźniejszej epidemii miasto nie przechodziło.

Ogółem zachorowań na tyfus brzuszny było 747, z czego zmarło 118 osób, co stanowi $14\frac{1}{2}\%$.

Załączona tablica potwierdza, że stan sanitarny miasta w roku sprawozdawczym znacznie polepszył się, a wypadki ospy naturalnej, jakie się zdarzyły w roku sprawozdawczym, zostały do nas zawleczone bądź z

Rosji, bądź też z gmin zamiejscowych, gdzie dotąd z najrozmaitszych względów prawo o przymusowym szczepieniu ospy nie było należycie respektowane.

W walce z chorobami zakaźnymi czynny udział przyjmowała Miejska Izba. Odkazająca, oraz miejskie zakłady kąpielowe. Z załączonych tablic łatwo przekonać się o skutecznej działalności tych instytucyj.

Celem uzdrowienia stosunków higienicznych utworzona została przy Dziale Sanitarnym kartoteka nieruchomości łódzkich pod względem sanitarnym, czyli t. zw. hipoteka sanitarna.

Dozór nad stanem sanitarnym i higienicznym miasta z ramienia Wydziału Zdrowotności Publicznej wykończyło 4 stałych lekarzy sanitarnych oraz referent do spraw sanitarnych.

Załączona tablica ilustruje działalność instytucji lekarzy sanitarnych.

Wydatki związane z sanitarią miejską w roku sprawozdawczym sięgają sumy mk. 655.000.000.—

Zachorowania i skony wskutek chorób zakaźnych w 1922 r.

Dura plam.		Dura powł.		Dura brzusz.		Jaglica	Gruźlica	Czerwonka		Płonica		Błonica	Drewnica karku		Gorączka połogowa	Odra		Kszusiec		Róża		Ospa nat.		Ospa wietrzna		Zimnica	Influenza				
zach.	sk.	zach.	sk.	zach.	sk.	zach.	sk.	zach.	sk.	zach.	sk.	zach.	sk.	zach.	sk.	zach.	sk.	zach.	sk.	zach.	sk.	zach.	sk.	zach.	sk.	zach.	sk.	zach.	sk.		
191	18	10	—	747	118	772	1107	277	81	215	23	75	23	37	27	30	14	261	24	105	13	62	12	15	7	9	—	22	1	—	37

Doroczne ochronne szczepienie ospy w 1922 r.

Ogólna ilość zakwal. do szczep.	Zgłosiło się	Wynik szczep.		Ogólna ilość dzieci nieszczep.	Wyjaśnił przyczynę nieobecności	Przedstawieni do ukarania
		dod.	ujem.			
13.351	8.292	8.292	—	5.059	8.474	1.585

Czynności lekarzy sanitarnych w 1922 r.

Ogledzin		W y w i a d ó w							Innych czynności
sanit.	zwłok	tyfu-sow.	płonicy	dr. kar.	gor.-połog.	ospy	czere-wonki	włośn.	
2798	1880	997	124	25	24	25	83	5	298 szczep. ospy w do-mach i inne.

R o k 1 9 2 2	Wykąpano w r. 1922 w Miejskich Zakł. Kąpiel.			
	I Zakł. Kąpielowy ul. Szkolna № 11.	II Zakład Ką- pielowy ul. Sien- kiewicza № 95.	III Zakł. Kąpiel. ul. Kilińskiego № 120.	O g ó ł e m
Styczeń . . .	4717	—	11	4728
Luty . . .	12006	—	300	12306
Marzec . . .	16640	4982	—	21572
Kwiecień . . .	11287	3105	—	14425
Maj . . .	14421	7764	—	22185
Czerwiec . . .	9876	5370	—	14746
Lipiec . . .	7267	478	—	7745
Sierpień . . .	7797	2392	—	10189
Wrzesień . . .	18680	3513	—	17143
Październik . . .	14190	5203	—	19393
Listopad . . .	14166	2974	—	17140
Grudzień . . .	9453	2588	—	12041
Ogółem	134050	38879	311	173640

R O K 1 9 2 2	Odkażono w kotle nieruchomym					
	Po chorobie		Różnych		Ogółem	
	Sztuk	Funtów	Sztuk	Funt.	Sztuk	Funtów
Styczeń	662	2564	45	160	707	2724
Luty	419	2653	85	382	504	3035
Marzec	568	3464	364	889	932	4353
Kwiecień	424	4817	—	—	424	4817
Maj	920	6600	—	—	920	6600
Czerwiec	1424	6354	25	270	1449	6624
Lipiec	881	3109	472	1731	1353	4840
Sierpień	686	3026	13	191	649	3217
Wrzesień	464	3672	28	540	472	4212
Październik	881	2810	57	3222	888	6032
Listopad	497	2771	50	560	547	3331
Grudzień	459	1903	24	148	483	2051
Ogółem	8185	43243	1163	8093	9348	51336

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI

ROK	Tyf. powrotny			Tyf. plamisty			Tyf. brzuszny			Czerwonka			Płonica			Gruźlica		
	Odkazeń	Ubikacji	Mtr. 3	Odkazeń	Ubikacji	Mtr. 3	Odkazeń	Ubikacji	Mtr. 3	Odkazeń	Ubikacji	Mtr. 3	Odkazeń	Ubikacji	Mtr. 3	Odkazeń	Ubikacji	Mtr. 3
1922																		
Styczeń .	1	1	60	31	107	5292	48	60	2061	2	2	54	26	45	1910	125	154	4698
Luty . .	—	—	—	26	54	2812	31	41	1227	3	3	99	19	31	1452	127	154	4579
Marzec .	1	3	275	32	115	8002	36	80	5115	4	8	614	12	21	1176	119	222	12409
Kwiecień .	2	4	279	29	113	16421	28	64	4318	7	14	831	8	24	1785	113	224	14735
Maj . . .	—	—	—	18	49	6064	37	81	4968	6	10	583	12	32	1778	171	346	19491
Czerwiec .	1	2	160	11	59	9102	41	88	5824	20	39	2521	5	8	420	146	297	19640
Lipiec . .	—	—	—	4	9	577	64	132	8551	44	91	5896	7	16	1219	126	197	16407
Sierpień .	—	—	—	7	11	692	106	225	14459	50	106	6437	8	13	873	117	226	16447
Wrzesień .	—	—	—	3	10	776	99	197	13504	26	49	3138	16	24	2373	99	190	12458
Październ.	1	2	132	1	2	130	96	197	13097	6	12	722	33	74	6947	103	224	13341
Listopad .	—	—	—	6	17	1182	48	98	6370	2	5	284	28	52	5120	109	225	15697
Grudzień .	—	—	—	2	11	1078	39	82	5297	—	—	—	20	73	6567	122	238	15102
Ogółem	6	12	909	170	557	51138	673	1345	84791	170	339	21179	194	413	31620	1477	2697	165004

MIEJSKIEJ IZBY ODKAŻAJĄCEJ.

Błonica			Dr. karku			Róża			Ospa			Odra			Różne			OGÓLEM		
Odkazeń	Ubikacji	Mtr. 3	Odkazeń	Ubikacji	Mtr. 3	Odkazeń	Ubikacji	Mtr. 3	Odkazeń	Ubikacji	Mtr. 3	Odkazeń	Ubikacji	Mtr. 3	Odkazeń	Ubikacji	Mtr. 3	Odkazeń	Ubikacji	Mtr. 3
8	10	266	2	2	74	4	4	102	3	4	265	—	—	—	5	14	882	255	403	15664
6	7	211	4	6	256	—	—	—	5	8	414	—	—	—	14	29	1120	235	343	12170
2	7	342	5	13	980	5	12	1038	2	4	211	3	25	1996	20	35	2257	241	545	34415
8	20	1457	1	2	144	2	3	183	6	10	538	—	—	—	6	9	632	210	487	41323
3	6	366	2	7	346	—	—	—	1	3	150	—	—	—	21	37	2446	271	571	35192
3	5	394	1	2	130	4	9	700	—	—	—	—	—	—	5	6	484	237	515	39375
1	2	140	3	6	378	4	9	602	—	—	—	—	—	—	10	23	2860	263	485	36630
1	5	310	2	5	320	2	6	360	—	—	—	—	—	—	18	32	3235	311	628	43134
4	6	444	1	2	120	3	6	353	—	—	—	—	—	—	9	25	1716	260	509	34882
5	8	721	1	2	120	10	21	1417	—	—	—	—	—	—	7	11	804	263	553	37431
6	10	704	6	15	1068	11	21	1384	1	2	130	3	7	796	17	25	2171	237	477	34906
2	4	240	1	2	150	7	15	923	5	9	811	—	—	—	5	6	472	201	440	30650
46	90	5595	29	64	4086	52	106	7062	23	40	2519	6	32	2792	135	261	19080	2984	5956	395772

A N K I E T A.

Na zasadzie rozporządzenia Naczelnego Nadzwyczajnego Komisarza do spraw walki z epidemjami z dnia 10 czerwca 1921 r., Dziennik Ustaw № 55, poz. 346, wydanego w porozumieniu z Ministerstwem Spraw Wewnętrznych, w przedniocie utrzymania porządku w domach, w dziedzińcach, chodnikach i jezdniach w gminach miejskich, i w myśl § 14 i § 19, oraz § 18 powyższego rozporządzenia, Magistrat m. Łodzi, celem sprawdzenia warunków sanitarnych poszczególnych domów, niezależne od działania stałej Komisji Sanitarnej przy Wydziale Zdrowotności Publicznej, zarządza ankietę wśród właścicieli nieruchomości m. Łodzi poniższej treści:

1. № domu
2. Ulica
3. Imię i nazwisko właściciela
4. Adres właściciela
5. Czy jest rządca
6. Imię, nazwisko i adres rządcy
7. W którym roku został dom wybudowany
8. Kiedy (ostatni raz) był odnawiany (dach, mury)
9. Ilość mieszkań jednoizbowych
10. Ilość mieszkań wieloizbowych
11. Ilość pięter
12. Ilość klatek schodowych
13. Czy jest i jakie oświetlenie na klatkach schodowych, w ustępie i na podwórzu
14. Czy jest studnia na podwórzu i jakiego rodzaju
15. Czy studnia jest czynna
16. Jeżeli nieczynna to od kiedy
17. Czy i kiedy była badana woda ze studni
18. Czy jest rezerwuar do wody
19. Kiedy był czyszczony
20. Czy są urządzenia wodociągowe
21. Czy są ustępy w podwórzu
22. Jaka odległość studni od ustępu
23. Jaka odległość studni od obory lub stajni
24. Jakiego rodzaju stosowana jest wywózka nieczystości
25. Jak często dokonywana jest wywózka
26. Czy jest dół biologiczny
27. Kiedy był oczyszczony
28. Kiedy był ostatnio badany przez specjalną komisję
29. Czy ciecz wypompowana jest dezynfekowaną i jak często
30. Czy jest śmietnik i jakiego rodzaju
31. Czy w domu jest dozorca
32. Gdzie mieści się mieszkanie dozorca
33. Jakiego rodzaju jest mieszkanie dozorca
34. Jaka jest odległość mieszkania od ustępu
35. Ile jest okien w mieszkaniu dozorca
36. Czy w domu mieści się piekarnia
37. " " " " jaka wytwórnia
38. " " " " zakład restauracyjny
39. " " " " masarnia lub wędliniarnia
40. " " " " sklep spożywczy lub kolonialny
41. " " " " mleczarnia

42. Czy w domu mieści się krowiarnia
43. " " " " jatka z mięsem
44. " " " " sklep ze sprzedażą ryb
45. " " " " apteka względnie skład apteczny
46. " " " " fabryka wód gazowych i mineralnych
47. " " " " zakład kąpielowy
48. " " " " zakład fryzjerski
49. " " " " hotel lub pokoje umeblowane
50. " " mieszczą się składy gałganów i sortownie tychże
51. " " " " stajnie
52. " przy domu jest ogródek
53. Czy i ile piwnic jest zamieszkałych
54. Czy w domu zdarzały się wypadki zachorowań na choroby zakaźne i w jakich latach
55. Czy są place do postoju ptaćwa
56. Czy właściciel nieruchomości był pociągany do odpowiedzialności za nieprzestrzeżenie przepisów

E. Miejskie szpitalnictwo.

Magistrat m. Łodzi utrzymywał i prowadził na własny rachunek w roku sprawozdawczym następujące szpitale:

1. Miejski szpital powszechny w Radogoszczu na 430 łóżek,
2. Szpital dla chorych z cierpieniami chirurgicznymi, kobiecymi, ocznymi i wewnętrznymi, przy ul. Drewnowskiej № 75, na 155 ł.,
3. Szpital dla chorych z cierpieniami skórными, wenerycznymi, oraz z otwartą gruźlicą, przy ul. Aleksandrowskiej № 115 — na 112 łóżek,
4. Szpital dla kobiet, dotkniętych chorobami wenerycznymi, przy ul. Tramwajowej № 17, na 120 łóżek,
5. Sanatorium dla lekko-gruźliczych chorych w Chojnach, na 80 ł.,
6. Sanatorium dla dzieci szkolnych w Chojnach, czynne przez 5 miesięcy letnich, na 90 łóżek,
7. Szpital zapasowy przy ul. Zakątnej № 44, otwierany tylko w razie koniecznej potrzeby na 60 łóżek,
8. Zbiornia Miejska przy ul. Zakątnej № 44, na 24 łóżka.

W roku sprawozdawczym Wydział Zdrowotności Publicznej rozporządził 1071 łózkami szpitalnymi. Wszystkie te szpitale mieściły się w budynkach wynajętych, — miasto, ze względu na opłakany stan finansów miejskich, nie mogło przystąpić do budowy własnego szpitala, nie bacząc na to, że jest to kwestja bardzo pilna dla mieszkańców m. Łodzi.

Z ważniejszych zmian w szpitalnictwie łódzkim w roku sprawozdawczym zanotować należy przekształcenie szpitala w Radogoszczu ze szpitala tyfusowego, zakaźnego, na szpital powszechny miejski.

W roku sprawozdawczym w szpitalu w Radogoszczu na tyfus brzuszny, płamisty i powrotny leczono 261 osób, na inne ostro-zakaźne choroby (czerwonka, szkarlatyna, odra, róża, zapalenie opon mózgowo-rdzeniowych i t. p.) — 186 osób — czyli razem 867 osób chorowało na choroby ostro-zakaźne, ogólna zaś ilość chorych leczonych w szpitalu wynosiła 8246 osób, czyli choroby ostro-zakaźne stanowiły 26 procent.

W roku sprawozdawczym zmarło z 212 chorych, leczonych na tyfus płamisty — 18 osób, czyli śmiertelność stanowiła 8,5 proc., na tyfus brzuszny z 446 chorych — zmarło 65, t. j. 14,5 proc., gdy na gruźlicę płuc i

kości z 822 osób zmarło 198, t. j. 23,5 proc., (do szpitala są przyjmowani chorzy z gruźlicą już silnie rozwiniętą — otwartą, chorzy ci umieszczani są w szpitalu głównie ze względu na to, ażeby zapobiegać zarażaniu otoczenia).

Z ogólnej ilości zgonów 499, na choroby ostro zakaźne zmarło 108 osób, co stanowi 21,6 proc. Z tych więc względów, oraz przyjmując pod uwagę, że chorzy zakaźni umieszczani są w oddzielnych pawilonach lub barakach, nie mają absolutnie żadnej styczności z chorymi niezakaźnymi, stanowią zaledwie 26 proc., ogólnej ilości chorych, — nazwa szpitala tyfusowego dzisiaj już jest zupełnie nie na czasie i czas najwyższy zapomnieć o szpitalu w Radogoszczu, jako o szpitalu tyfusowym, a należy go traktować jako powszechny szpital miejski.

W roku sprawozdawczym, ze względu na możliwość zawleczenia do nas cholery z Rosji przez wzmogoną falę reemigrantów, został w szpitalu w Radogoszczu przygotowany specjalny barak, w oddaleniu od wszelkich innych budynków, ze specjalnymi urządzeniami do dezynfekowania wydzielin chorych na cholere, za pomocą gotowania—jednak szczęśliwie barak ten czynny nie był, gdyż wypadków cholery w Łodzi nie było.

Szpital przy ul. Drewnowskiej 75 przyjmował chorych z cierpieniami chirurgicznymi, kobiecymi, ocznymi, oraz wewnętrznymi w tych wypadkach, co do których zachodziło pytanie, czy nie okaże się potrzeba zabiegu operacyjnego. jak: wrzód żołądka, rak, kamica żółciowa, kamica nerkowa i t. p. Chorzy na oczy również byli przyjmowani przeważnie tacy, którzy wymagali zabiegu operacyjnego. Ogółem na oddziały: chirurgiczny, kobiecy i oczny przyjęto 1847 osób. Operacji dokonano 1043, czyli 56,4% chorych na tych oddziałach było operowanych. Przeciętnie robiono 3 operacje dziennie. Na oddziale chirurgicznym leczono 1188 osoby, — zmarło 98 osób, t. j. 8,2 proc., na kobiecym leczono 464 chore, — zmarło 15 kobiet, t. j. 3,2 proc., na ocznym leczono 211 osób — zmarło 3 osoby, t. j. 1,4 proc., na oddziale wewnętrznym leczono 706 osób, zmarło 70 osób, t. j. 9,9 proc.

Z zestawienia tego wynika, jak mylny jest pogląd i strach przed operacją, gdyż na oddziale chirurgicznym % śmiertelności jest mniejszy, niż na oddziale chorób wewnętrznych, zauważyć jednak należy, że na oddziale wewnętrznym część zgonów dotyczy chorych, których z powodu złego stanu ogólnego, lub daleko posuniętej sprawy chorobowej, zabiegu operacyjnego dokonać nie było można.

W Sanatorjum dla lekko-gruźliczych w Chojnach w roku sprawozdawczym leczono się 405 osób, z tego 99 wyznania mojąszowego. Co do wieku chorych przeważną ilość stanowili chorzy od 20-tu do 30 tu lat, czyli w okresie sił i zdolności do pracy — 166 osób. Niżej 20-tu lat — 135 osób, od 30 tu do 40 tu lat — 76 osób, powyżej 40-tu lat 30 — osób. Kobiet leczono się znacznie więcej niż mężczyzn.

Co do wyników leczenia zaznaczyć należy, że przybyło na wadze 894 chorym średnio po 4,1 kłgr., tylko 11 chorym ubyło na wadze. Co do ciepłoty ciała zaznaczyć należy, że przy wstąpieniu chorych do Sanatorjum 882 chorych miało temperaturę podwyższoną — 77 zaś zaledwie — normalną. Przy wypisaniu normalna była u 822 chorych, podwyższona u 88 chorych. Względnie wyleczonych opuściło Sanatorjum 84, t. j. 20,7 proc., z poprawą — 273 (64,9 proc.), bez zmiany 50 osób (12,3 proc.), z pogorszeniem 7 osób (1,7 proc.), zmarła 1 (0,25 proc.). Po wypisaniu się z Sanatorjum zdolnych do pracy było 133, t. j. 32,8 proc., ograniczenie zdolnych do pracy 201, t. j. 49,7%, niezdolnych do pracy 71, t. j. 17,2 proc.

Zwraca uwagę duży odsetek chorych z podwyższoną temperaturą przy wstąpieniu do Sanatorium i dość znaczny przy wypisaniu. Zjawisko to da się wytłumaczyć tą okolicznością, że znaczną ilość chorych, szczególnie w II-giem półroczu, kwalifikowała do Sanatorium Kasy Chorych m. Łodzi, przeważnie pracowników fabrycznych, dłuższy czas nieleczących się lub leczących się ambulatoryjnie, nie przerywając pracy. W grudniu 1922 r. pacjenci Kasy Chorych m. Łodzi stanowili 90% ogólnej ilości chorych, znaczna część tych chorych leży w łóżku, szczególnie w zimowym sezonie i wymaga odrębnej pielęgnacji, obsługi, diety i farmakologicznego leczenia w szerokim tego słowa znaczeniu. Wobec tego Sanatorium w Chojnach należy traktować nie jako zakład dla lekko-gruźliczych, lecz jako Sanatorium dla chorych na gruźlicę zamkniętą. Ta bowiem kategoria chorych często bardzo cierpi na zaburzenia przewodzenia pokarmowego, nie może spożywać wszystkiego bez ograniczenia, a jeść może i powinna pokarmy lekko-strawne, a dające dużo pożywienia.

Szpital „Marji-Magdaleny“, dla kobiet, dotkniętych chorobami wenerycznymi, stanowi odrębny typ szpitala, gdyż chore (prostytutki) nie przychodzą dobrowolnie, a są przymusowo kierowane przez Urząd Sanitarno-Obyczajowy; wpisywanie są nie wtedy, kiedy chcą, nie kiedy są zdrowe, gdyż zdrowe w właściwym tego słowa znaczeniu nigdy nie będą, lecz po ustaniu objawów zaraźliwych, groźnych nietyle dla samych chorych, co dla tych, którzy z ich usług korzystają.

W okresie sprawozdawczym z 1802 chorych — na kiłę leczyło się 216 (16,5 proc.), na rzeżączkę — 1016 (78 proc.), wrzód miękki — 70 chorych (5,3 proc.).

Zarząd Szpitala stara się nietylko o leczenie ciała chorych, lecz również o wywarcie wpływu moralnego na pacjentki, starając się zatrudnić je ręcznymi robotami, szyciem, reperacją, haftem, uprzyjemniając im pobyt godziwymi rozrywkami, jak przedstawieniami amatorskimi, i dbając o ich potrzeby duchowe. Kilka z nich, za pośrednictwem Wydziału Opieki Społecznej, zostało umieszczonych w specjalnych zakładach, mających na celu poprawę, wpłynięcie na zmianę ich trybu życia; jedna z pacjentek pozostała w szpitalu w charakterze posługaczki.

W szpitalu św. Aleksandra na oddziale chorób skórnych leczyło się 125 osób (59 mężczyzn, 69 kobiet): na owrzodzenie goleni leczyło się 40 osób, na pryszczycę 14 osób, na strupień woszczynowy 14 osób, na wilka pospolitego 11 osób, liszaj postrzygający 9 osób, świerzbę 7 i t. p.

Z chorób wenerycznych 73 proc. stanowiła kiła: 196 osób — kiła nabyta, 11 osób — kiła dziedziczna, 20 osób — uwiąd rdzenia (tylko mężczyźni). Paraliż postępujący 6 osób. Na rzeżączkę leczyło się 75 chorych (24 proc.), wrzód miękki 4 chorych. W porównaniu ze szpitalem „Marji-Magdaleny“ uderza znacznie zmniejszony procent chorych na rzeżączkę, co objaśnia się tem, że ludzie, mający możność przebywania na wolności leczą się na te choroby przeważnie ambulatoryjnie.

Na oddziale szpitala, przeznaczonym obecnie dla kobiet chorych na gruźlicę otwartą—daleko posuniętą, przebywało 232 chorych. Prócz tego w szpitalu św. Aleksandra znajduje się oddział dla chorych aresztantów.

Szpital t. zw. zapasowy mieści się w gmachu przy ul. Zakątnej № 44, gdzie również mieści się Zbiornia i Dom Izolacyjny.

Szpital ten w roku sprawozdawczym czynny był od dnia 27-go kwietnia do 11-go sierpnia, gdyż w tym czasie, wobec nasilenia epidemii tyfusu brzuszego i czerwonki, trzeba było jeden barak przeznaczyć dla tej kategorii chorych, pacjentów zaś tego baraku przewieźć do szpitala zapaso-

wego. Z chwilą zmniejszenia się epidemji został przywrócony stan pierwotny.

Zbiornia Miejska należycie spełnia swoje zdania, dając przytułek i pierwszą pomoc bezdomnym, osłabionym, głodnym, umysłowo-chorym, skąd w miarę potrzeby przesyłani są: rzeczywiście chorzy — do szpitali, inni po nakarmieniu i ogrzaniu — do domów, przytułków, ewent. gmin przynależność.

Ogółem korzystało ze Zbiorni 472 osoby.

Dom Izolacyjny obecnie z powodu stosunkowo małej ilości chorób zakaźnych, czynny w znacznie mniejszym stopniu niż lat poprzednich.

W roku sprawozdawczym z otoczenia chorych na tyfus plamisty było izolowanych 661 osób. Z tych 18 osób zachorowało i zostało odesłanych do szpitala, reszta, jako zdrowi, wypisani do domu. Z otoczenia chorych na tyfus powrotny izolowano 6 osób, z których nie zachorował nikt, z otoczenia chorych na ospę 56 osób, z których 2 chore odesłano do szpitala.

Jako instytucje pomocnicze szpitalnictwa łódzkiego funkcjonowały:

I. Miejski Oddział Przewozu Chorych, który w roku sprawozdawczym przewiózł do szpitali 3802 osoby, z których: 1582 osoby na choroby zakaźne, 144 chorych umysłowych, 2076 choroby niezakaźnych, odmówiono wydania chorych do szpitala 459. Prócz tego Miejski Oddział Przewozu Chorych przewiózł 165 zwłok. Wyjazdów karetki było 4431, średnio dziennie 13,7.

II. Pogotowie Ratunkowe. Na stacji Pogotowia zgłosiło się 356, osób, wyjazdów było 2713; nie zastano chorych, odwołano wezwania, odmówiono wyjazdu—276 razy, czyli udzielono pomocy 2793 osobom. Średnio wyjazdów dziennie było 7,4, maksimum wyjazdów dziennie było 19, — minimum 0.

III. Laboratorjum Miejskie Bakteryjologiczne. W roku sprawozdawczym dokonano 9480 badań, z tego na odczyn Wassermana 2060 badań, na odczyn Vidala 1370 badań.

Kierownik Miejskiego Laboratorjum Bakteryjologicznego Prof. Dr. Venulet w roku sprawozdawczym ogłosił następujące prace naukowe.

1. Istota odczynu Wassermana i jego znaczenie praktyczne, Polska Gazeta Lekarska 1922.
2. Nowe prądy w dziedzinie leczenia swoistego gruźlicy, Polska Gazeta Lekarska 1922.
3. O odczynie Wassermana z surowicą czynną (w druku).

IV. Prosektorjum Miejskie. Sekcyj sądowych dokonano 59, sekcij klinicznych 73, oględzin zwłok 156, rozbiorów histopatologicznych 428.

V. Miejska Apteka Szpitalna. W roku sprawozdawczym wydała recept złożonych 19821, średnio dziennie 62 recepty, artykułów pojedynczych 18823, średnio dziennie 52.

Wydział Zdrowotności Publicznej z wszystkimi swemi instytucjami wybrał 2809 recept, oraz 5997 artykułów pojedynczych. Wydział Opieki Społecznej — 2029 recept, 1422 art. pojedynczych. Wydział Oświaty i Kultury — 2069 recept, 184 art. pojedynczych. Główny Zarząd Miejski — 3204 recept, 2017 art. pojed., (od czasu otwarcia Kasy Chorych m. Łodzi pomoc dla urzędników Zarządu Miejskiego, oraz robotników).

VI. I-sze miejskie ambulatorjum przy Rynku Bałuckim № 3 udzieliło w roku sprawozdawczym porad 24884 (chrześc. 5212, żydów 19672). **II gie miejskie ambulatorjum** przy ul. Suwalskiej № 1 udzieliło porad 16180 (chrześc. 8375, żydów 6755).

W pierwszym i drugim ambulatorjum największy kontyngent chorych stanowili chorzy na oczy, dalej chorzy z cierpieniami wewnętrznymi, chirurgicznymi, kobiecymi, znacznie mniej było chorych z cierpieniami gardła, nosa i uszu, oraz skórnych. Zakaźnych chorych w I-szym ambulatorjum było 27 osób, w II-gim 62 osoby.

VII. Sekcja do Walki z Gruźlicą (Dzielna 30) udzieliła pomocy 6784 osobom, w tem: przez specjalistę chorób płucnych zostało zbadanych 1804 osoby, przez specjalistę chorób dzieci — 2524, przez chirurga, przy cierpieniach gruźlicy kości — 517. Do Sanatorjum dla lekko-gruźliczych w Chojnach zostało zakwalifikowanych 548 osób, nie mogło być zakwalifikowanych, z powodu daleko posuniętej sprawy chorobowej — 495 osób, Dokonano zastrzyknięć tuberkuliny 2171. W pracowni rozpoznawczej dokonano rozbioru płwocin — 1600, w tem: znaleziono zarazki gruźlicy w 281 wypadkach, nie znaleziono — w 1319. Sanitarki dokonały wywiadów w mieszkaniach chorych u 2446 chorych. Opatrunków chirurgicznych nałożono chorym w ich mieszkaniach — 1320. Przy Sekcji funkcjonuje od dnia 15-go maja 1922 r. stacja światłolecznicza, która za pomocą lampy Kischa dokonała 1901 naświetlań.

VIII. Sekcja do Walki z Jaglicą została zorganizowana przez Wydział Zdrowotności Publicznej z powodu groźnego szerzenia się tej epidemii nie tylko wśród dziatwy szkolnej, ale i wśród dorosłych osób.

Do ambulatorjum Sekcji przy ul. Pańskiej № 4 zgłosiło się w ostatnim kwartale sprawozdawczego roku 2740 osób, nie licząc dzieci szkolnych, których ewidencję prowadzi Wydział Oświaty i Kultury. Prócz tego lekarz Sekcji odwiedzał ochronki, domy wychowawcze, w których okazały się dzieci chore na jaglicę, w celu oddzielania dzieci chorych, oraz zajęcia się ich kuracją.

Jako dodatkowe pomocnicze instytucje szpitalnictwa łódzkiego funkcjonują jeszcze:

1) **Szwalnia Miejska**, zatrudniająca 11 pracownic, które szyją nową i reparują starą bieliznę dla szpitali, 2) **Pralnia Mechaniczna**, zatrudniająca 8 pracowników dla prania bielizny dla szpitali miejskich, oraz innych instytucyj komunalnych, oraz 3) **Warsztaty Reparacyjne**, zatrudniające 12 rzemieślników dla szybkich napraw uszkodzeń instalacyjnych, oraz wykonywania nowych drobniejszych robót.

Jak widać z poniższej tablicy miasto w roku sprawozdawczym leczyło we własnych szpitalach 9316 chorych, prócz tego w szpitalach prywatnych Wydział Zdrowotności Publicznej umieścił 4220 chorych, mianowicie:

1)	W szpitalu im. małż. Poznańskich	.	—	1349	chorych
2)	" " dla dzieci „Anny-Marji“	.	—	617	"
3)	" " Ewangelickim	.	—	50	"
4)	" zakładzie dla epileptyków	.	—	24	"
5)	" " dla położnic Dzielna 60	—	549		"
6)	" " " " Sienk. 83	—	624		"

7) w szpitalu „Kochanówka“	.	.	—	780 chorych
8) „ „ w Kocborowie.	.	.	—	211 „
9) „ „ w Warcie	.	.	—	16 „

Za chorych leczących się w prywatnych szpitalach zapłacił Magistrat mk. 218.858,297.— za rok 1922. Z zestawień wynika, że ogółem leczyło się w szpitalach miejskich i prywatnych, za kwalifikacjami Wydziału Zdrowotności Publicznej 13536 osób. Jeżeli dodamy do tego ilość udzielonych porad ambulatoryjnych, ilość osób pomocy którym udzieliło Pogotowie Ratunkowe, Sekcja do Walki z Gruźlicą, Sekcja do Walki z Jaglicą, ilość osób, którym dokonano badań laboratoryjnych, to otrzymamy pokaźną cyfrę 70728 osób, którym Wydział Zdrowotności Publicznej, ściślej mówiąc Dział Szpitalny tego Wydziału, udzielił pomocy; co stanowi prawie 15% ogółu ludności, czyli co 8 — 9 mieszkańców miasta korzystał z usług szpitalnictwa łódzkiego, oraz instytucyj pokrewnych. Zauważyć przytem musimy, że jeden i ten sam chory, w tej samej chorobie, często kilkakrotnie korzysta z usług rozmaitych instytucyj W. Z. P. Tak naprz. chory na tyfus plamisty zostaje przewieziony do szpitala przez Miejski Oddział Przewozu Chorych, Miejskie Laboratorium Bakterjologiczne dokonywa analizy krwi, szpital go leczy, po wyleczeniu często z powodu ogólnego osłabienia jest z powrotem odwożony do domu karetką Miejskiego Przewozu Chorych; w trakcie przebywania chorego w szpitalu Miejska Izba Odkażająca dokonywa odkażenia mieszkania i rzeczy, otoczenie chorego przebywa w Domu Izolacyjnym, korzysta z łaźni miejskiej, w celu wykąpania i odwszenia, lekarz sanitarny dokonywa wywiadu w celu skonstatowania źródła zarazy, apteka miejska dostarcza lekarstw, biuro centralne Wydziału kieruje wszystkimi temi czynnościami, oraz prowadzi statystykę,—czyli 9 instytucyj miejskich jest zajętych jednym wypadkiem choroby.

W szpitalnictwie łódzkim w roku sprawozdawczym pracowało: 48 lekarzy, 6 aptekarzy, 12 felczerów, 57 pielęgniarek i sanitarek, 95 dozorców i dozorzyni oddziałowych w szpitalach miejskich, 43 urzędników administracyjnych, 136 osób personelu pomocniczego administracyjnego (kucharki, praczki, szwaczki, dozorczy nocni i dzienni, portjerzy i t. p.).

(Tabelę Ruchu chorych w szpitalach miejskich patrz na obok znajdującej się stronie).

F. Urząd Weterynaryjny.

W roku sprawozdawczym na terenie miasta stwierdzono następujące choroby zakaźne zwierzęce: nosaciznę w 6 punktach, zarazę płucną bydła rogatego w 6, świerzb koni w 12, różycę świń w 2, influencję koni w 1 punkcie, wściekliznę psów w 6 punktach.

W zakładzie utylizacyjnym, a po zwinięciu go—w rakarni — zniszczono 345 trupów zwierzęcych; prócz tego zniszczono 801 psów wałęsających się.

Na targowisku zbadano 10,576 koni.

Na stacjach kolejowych w Łodzi zbadano 90,720 zwierząt, 73,626 sztuk ptactwa, 100,341 skór, 451 beczek kiszek, 51,398 funtów mięsa, 8,800 żołądków cielęcych, 114 beczek krwi, 3500 pęcherzy, 1150 f. szczeciny.

Dokonano 1596 oględzin sklepów z mięsem i rybami, 28 hal, 587 obór, 164 stajen, 30 chlewni, 23 gęsiarni i 27 oględzin rzeźni dla ptactwa. Nadto lekarze weterynaryjni przyjmowali udział w 157 komisjach.

W rzeźni miejskiej zabito: bydła rogatego 19.288 sztuk, cieląt 16,068, owiec i kóz 8541, trzody chlewnej 77,154, koni 487. Mięsa przywozowego zbadano 440,880 funtów.

Na stacji trychinoskopowej zbadano 1,108,644 preparatów mięsa wieprzowego. Trychiny wykryto u 130 wieprzy.

W rzeźni bałuckiej zabito: bydła rogatego 36,980 sztuk, cieląt 48,252, owiec i kóz 29,721, trzody chlewnej 19,554, koni 1,107.

Na stacji trychinoskopowej zbadano 259,892 preparaty mięsa wieprzowego. Trychiny wykryto u 39 wieprzy. Oprócz powyższych czynności przeprowadzono rejestrację zwierząt na terenie miasta Łodzi.

Ruch chorych w szpitalach miejskich w r. 1922.

Nazwa szpitala	Ilość łózek	Pozostało chorych na 1. I. 22.	Przybyło chorych w 1922 roku	Razem leczono się	Wypisano	Zmarło	Procent śmiertelności	Pozostało na 1. I. 23	Ilość dni szpitalnych	Przeciętnie 1 chorego przebywał dni
Szpital powszechny w Radogoszczu	430	278	2968	3246	2491	499	15,3%	256	118018	34,8
Szpital przy ulicy Drewnowskiej 75 .	155	121	2432	2553	2225	186	7,2%	142	53878	21,1
Sanatorium dla lekko gruźliczych w Chojnach	80	67	338	405	351	1	0,25%	54	26939	66,5
Sanatorj. dla dzieci szkoln. w Chojnach (czynne przez 5 miesięcy letnich)	90	—	447	447	447	—	—	—	12882	29
Szpital św. Aleksandra	112	97	655	752	591	84	11	77	31921	42,5
Szpital Marji-Magdaleny	120	78	1224	1302	1246	—	—	56	30972	23,7
Szpital zapasowy (Zakątna 44) czynny był od 27. IV. do 11. VIII. 1922 roku	60	—	64	64	54	10	15,6%	—	1976	29,3
Zbiornia Miejska .	24	14	538	547	512	14	2,5%	21	6574	12
R a z e m .	1071	655	8661	931	7917	794	—	616	278055	—

3. WYDZIAŁ OPIEKI SPOŁECZNEJ.

A. Sprawozdanie ogólne.

Ze względu na trudności finansowe Magistratu m. Łodzi w r. 1922, Wydział Opieki Społecznej, przystosowujący swą działalność do możliwości budżetowych, mógł zrealizować tylko część planowanych zamierzeń.

Warunki społeczno-ekonomiczne sprawiły, że prywatne instytucje, opiekujące się dziećmi, nie mogły sprostać zadaniu, nawet przy pomocy samorządu. Należało więc przystąpić do tworzenia instytucyj opiekuńczych dla dzieci według zgóry ułożonego planu.

Umiejscowiony w roku 1920 „**Żłobek dla Niemowląt**“ wskutek stałego przepełnienia nie mógł pomieścić podrzutek i dzieci, którym matki, przeważnie niesłubne, nie mogły zapewnić utrzymania.

Pogotowie Opiekuńcze dla Dzieci, przeznaczone do chwilowej opieki i obliczone na 50 miejsc, było stale przepełnione. Przebywało w Pogotowiu po roku i dłużej do 170 dzieci, sierot i półsierot.

Wydział Opieki Społecznej otworzył **I Miejski Dom Wychowawczy** przy ul. Karolewskiej 51 dla dzieci w wieku od lat 2 do 7, **II Miejski Dom Wychowawczy** przy ul. Miłsza 51 dla dzieci w wieku od lat 7 do 14 i **Miejski Dom Wychowawczy** przy ul. Cmentarnej 10 dla młodzieży od 14 do 18 lat.

Z dniem 1 października 1922 roku przy Miejskim Domu Wychowawczym dla Młodzieży uruchomiono **warsztaty szewckie**, gdzie zatrudniono 9 wychowawców, uczących się pod kierunkiem majstra fachu szewckiego. Warsztaty pokrywają w pierwszym rzędzie zapotrzebowania miejskich domów wychowawczych. W związku z tem wycofano wszystkich wychowawców od prywatnych majstrów szewckich. Część chłopców uczy się rzemiosł w prywatnych warsztatach i w Szkole Rzemiosł. Reszta uczęszcza do szkół. Wydział również poczynił kroki ku otworzeniu warsztatów: stolarskich, krawieckich i koszykarskich.

W Pogotowiu Opiekuńczym umieszcza się dzieci, blakające się po ulicach, sprowadzone przez policję lub przez ludzi dobrej woli. Po 2 tygodniach przechodzą do jednego z domów wychowawczych, zależnie od wieku, albo wracają do rodziny.

Otwarcie **internatu dla chłopców** przy szkole dla moralnie zaniebanych dzieci na 50 miejsc było wprost koniecznością. Zadaniem bowiem Wydziału Opieki Społecznej jest **działalność zapobiegawcza**, a internaty takie najskuteczniej walczyć mogą z włóczęgostwem, bandytyzmem i prostytutką. (Pod koniec r. 1922 Wydział rozpoczął prace przygotowawcze celem otwarcia tego typu internatu dla dziewcząt i 19 marca r. 1923 internat taki otworzono).

Wobec szerzącej się wśród dzieci gruźlicy (w Sekcji do walki z gruźlicą jest zarejestrowanych 30000 dzieci ze sfer niezamożnych, zagrożonych gruźlicą), Wydział zapewnił sobie w Zakładzie Uniwersytetu Jagiellońskiego w Zakopanem 25 miejsc, w Kolonji Dziecięcej w Busku 25 miejsc; uruchomił w Rabce kolonję w wynajętym na ten cel na 3 lata lokalu, obliczoną na 240 dzieci w ciągu sezonu, po 60 w czterech grupach. W ciągu okresu sprawozdawczego w Zakopanem leczyło się 56 dzieci, w Busku 45 i w Rabce 156 z wynikiem dodatnim.

Oprócz powyższego wspólnie z Wydziałem Oświaty i Kultury zorganizowano **półkolonie letnie**, z których korzystało około 5000 dzieci szkół powszechnych.

W dziedzinie walki z nierządem, żebractwem i pijaństwem, wobec braku odnośnych przepisów prawnych, w okresie sprawozdawczym akcja Wydziału ograniczyła się tylko do umieszczenia dobrowolnie zgłaszających się z pośród upadłych młodych dziewcząt na koszt miasta w zakładach dla upadłych kobiet: 6 w Łagiewnikach pod Krakowem, 2 — w Walentynowie pod Warszawą i 3 w Częstochowie.

Akcję dożywiania dzieci Wydział Opieki Społecznej starał się ująć z najbardziej racjonalnej strony. Masowe dożywianie w kuchniach należało powoli likwidować, a cały nacisk położyć na udzielanie pomocy dzieciom w szkołach, ochronkach i zamkniętych instytucjach.

W początkach roku sprawozdawczego było czynnych 13 kuchni stałych. Zakupienie 4-ch kuchni polowych umożliwiło zredukowanie ilości stałych kuchni, skutkiem czego w końcu roku 1922 pozostawało czynnych tylko 5 kuchni stałych. Stopniowo wprowadzane dowożenie kuchniami połowami obiadów do szkół dało jaknajlepsze wyniki. Dożywianie w szkołach dawało tę pewność, że posiłki nie zostaną zmarnowane, jak to często się zdarzało w kuchniach stałych, oraz ułatwiało Wydziałowi kontrolę nad akcją dożywiania. Do końca roku 1922 wprowadzono dożywianie w 70 szkołach z ogólnej liczby 160.

Akcja dożywiania dzieci, oparta na wyżej wymienionych zasadach posiadała ogromne znaczenie, gdyż dożywianie dawało dzieciom możliwość nabycia siły fizycznej i odporności organizmu, potrzebnych przy wyczerpanej pracy umysłowej — nauce. Niezależnie od tego dzieci, dożywiane w szkołach, mniej podlegały chorobom, niż dzieci, nie korzystające z obiadów. — Lekarz-higienista Wydziału Oświaty i Kultury, dr. Gutentag, przy badaniu dzieci, korzystających z dożywiania, u 77 proc. dzieci stwierdził przyrost na wadze oraz znaczną poprawę stanu zdrowotnego. —

Prócz akcji dożywiania dzieci Wydział prowadził **akcję dożywiania matek** karmiących i wydawał obiady dla dorosłych.

Za ubiegły rok sprawozdawczy wydano ogółem 1.775.662 obiadów, z czego 1.577.749 dla dzieci, 189.172 dla dorosłych i 8.741 dla matek karmiących. Z ogólnej liczby 1.577.749 obiadów, wydanych dla dzieci, 711.554, czyli przeszło 45. proc., wydano bezpłatnie. Dorośli i matki karmiące otrzymywali obiady bezpłatnie. Średnio wydawano dziennie 4883 obiady dla dzieci, 549 obiadów dla dorosłych i 24 obiady dla matek karmiących. —

Od połowy roku sprawozdawczego — 1922 Wydział, dzięki pomocy Amerykańskiego Wydziału Ratunkowego, uruchomił dla **niezamożnej inteligencji** specjalną kuchnię, w której wydawano za minimalną opłatą, około 100 obiadów dziennie.

Na akcję dożywiania w roku sprawozdawczym wydatkowano 141.291.165 mk. Przeciętny koszt przygotowania posiłku wynosił około 80 mk.

Stosunkowo niewysoki koszt przygotowania posiłku osiągnęto dzięki pomocy Polsko-Amerykańskiego Komitetu Pomocy Dzieciom, który udzielał Magistratowi produktów za minimalną opłatą, wynoszącą 16 mk. od porcji żywnościowej, składającej się ze 160 gr. różnych produktów, jak to: mąka, fasola, kasza i tłuszcz. Gdyby wymienione produkty trzeba było nabywać po cenach rynkowych, koszt przygotowania posiłku wzrósłby wczwórnasób i wtedy Magistrat wydatkowałby nie 141 milionów mk., a około 600.000.000 mk. rocznie.

Obecnie Wydział posiada **zorganizowane instytucje:**

1. Patronat Prawny Opieki Społecznej — Moniuszki 10
2. I Miejski Dom Wychowawczy — Karolewska 51

spodni 11 „
 płaszczy 5 „
 koszul 30 „
 kalesonów . . . 10 „
 kaftanów 2 „
 mleka skond. . . 6 puszek
 słomy 130 funt

dla 47 dorosłych, 7 dzieci, razem 54 osobom.

g) wydano zapomóg na podróże w 147 wypadkach na sumę mk. 286.400.

h) wydano świadectw ubóstwa wzgl. niezamożności razem 541.

i) pochowano na koszt miasta:

	dorośl.	dzieci	razem
chrześcijan . .	281	181	462
żydów	286	197	483
Razem .	567	378	945

j) ogółem udzielono pomocy dla
 dorosłych 2.753
 dzieci 5.125
 Razem 7.878

2. Patronat Prawny Opieki Społecznej.

Pozostało na dzień 1 stycznia 19 spraw
 wznowiono 35 „
 wpłynęło 879 „
 Razem 938 spraw

Załatwiono:

polubownie 80
 interwen. do urzęd. . . . 109
 w sprawach eksmisyjnych . 72
 powództw wytoczono . . 244
 skierowano na posady . . 403
 uchylono 1
 próśb o wyzn. obrońcy . . 6
 Razem 915

Pozostało na 1 stycznia 1923 r. — 18 spraw

3. I Miejski Dom Wychowawczy (otwarty 1 kwietnia 1922 r.).

Ruch dzieci:	chl.	dziewcz.	razem
Było na 1. IV. 1921 r.	32	18	50
przybyło	72	61	133
Razem .	104	79	183
ubyło	65	25	90
Pozostało na 1. I. 1923 r.	39	54	93

Przeciętna ilość dzieci: 77.

Ogólne wydatki.

Wyżywienie	mk.	11.826.638.40
Administracja	"	9.867.559.—
Razem	mk.	21.694.297.40

Koszt dzienny utrzymania 1 dziecka:

	<u>razem</u>
Kwiecień	726.82
Maj	1187.15
Czerwiec	667.45
Lipiec	524.11
Sierpień	758.07
Wrzesień	817.32
Październik	850.81
Listopad	1312.80
Grudzień	2209.04

Przeciętny koszt dzienny utrzymania 1 dziecka:

wyżywienie	mk.	589.54
administracja	"	468.86
Razem	mk.	1.007.90

4. II Miejski Dom Wychowawczy i Miejskie Pogotowie Opiekuńcze dla Dzieci — Milsza 51 a.

Było 1. I. 1922 r. 140 dzieci

Przybyło: 249 "

Razem 389 dzieci

Ubyło: 277 dzieci

Pozostało na 1. I. 23 112 dzieci

Przeciętna ilość dzieci — 89.

Ogólne wydatki:

Wyżywienie	mk.	14.118.229.20
Administracja	"	11.645.589.40
Razem	mk.	25.758.768.60

Koszt dzienny utrzymania 1 dziecka:

	<u>razem</u>
Styczeń	186.45
Luty	302.73
Marzec	303.84
Kwiecień	390.41
Maj	467.77
Czerwiec	455.59
Lipiec	500.57
Sierpień	786.74
Wrzesień	821.44
Październik	695.43
Listopad	1118.96
Grudzień	2041.57

Przeciętny koszt dzienny utrzymania 1 dziecka:

wyżywienie	mk.	372.70
administracja	"	299.98
razem	mk.	672.58

5. Żłobek dla Niemowląt — Boczna 5 (do lipca) i Tramwajowa 15 (od lipca).

Ruch dzieci:

było na 1. I. 22 r.	65 dzieci
Przybyło:	<u>176</u> „
razem	241 dzieci
Ubyło:	<u>143</u> „
Pozostało na 1. I. 23 r.	98 dzieci
Przeciętna ilość dzieci	— 89.

Ogólne wydatki:

Wyżywienie	mk. 15.359.601.25
Administracja	<u>„ 13.791.965.—</u>
Razem	mk. 29.151.566.25

Koszt dzienny utrzymania 1 dziecka:

Styczeń	426.95
Luty	452.44
Marzec	473.97
Kwiecień	580.08
Maj	740.83
Czerwiec	569.78
Lipiec	725.02
Sierpień	762.37
Wrzesień	929.82
Październik	924.42
Listopad	1487.35
Grudzień	2297.77

Przeciętny koszt dzienny utrzymania 1 dziecka w ciągu całego roku:

wyżywienie	mk. 457.61
administracja	<u>„ 406.62</u>
razem	mk. 864.23

6. Miejski Dom Wychowawczy dla Młodzieży — Cmentarna 10 a.

Ruch pensjonarzy:

Było na 1. I. 22 r.	29 pensjonarzy
Przybyło	<u>44</u> „
razem	73 pensjonarzy
Ubyło	<u>31</u> „
Pozostało na 1. I. 23 r.	42 pensjonarzy
Przeciętna ilość pensjonarzy	— 30.

Ogólne wydatki:

Wyżywienie	mk. 5.764.689.20
Administracja	<u>„ 4.597.043.75</u>
Razem	mk. 10.361.732.95

Koszt dzienny utrzymania 1 pensjonarza:

Styczeń	268.25
Luty	321.39
Marzec	342.04
Kwiecień	388.57

Maj	535.64
Czerwiec	525.92
Lipiec	556.37
Sierpień	689.76
Wrzesień	904.92
Październik	987.01
Listopad	1.761.38
Grudzień	2.067.77

Przeciętny koszt utrzymania 1 pensjonarza w ciągu całego roku:

wyżywienie	mk. 465.85
administracja	„ 350.74
razem	mk. 816.59

7. Schronisko dla dzieci chorych na jaglicę (ul. Wiznera 25/7)

Ruch dzieci:

było na 1 I 1922 r.	180 dzieci
przybyło z innych schronisk 123* „	„
razem	253 dzieci
Ubyło:	107 „
Pozostało na 1 I. 1923 r.	146 dzieci.
Przeciętna ilość dzieci	142.

Ogólne wydatki

Wyżywienie	mk. 19.931.943.03
Administracja	„ 11.558.965.—
razem	mk. 31.490.908.03

Koszt dzienny utrzymania 1 dziecka:

Styczeń	235.63
Luty	213.43
Marzec	272.32
Kwiecień	222.81
Maj	380.12
Czerwiec	404.40
Lipiec	360.15
Sierpień	570.47
Wrzesień	685.13
Październik	646.35
Listopad	1.024.19
Grudzień	1.757.63

Przeciętny koszt dzienny utrzymania 1 dziecka w ciągu całego roku:

wyżywienie	mk. 356.55
administracja	„ 207.83
razem	mk. 564.38

8. Domy Noclegowe.

a) dla kobiet i repatrjantów ul. Główna 62 (od 1. II. 22): nocowało 10.658 osób.

przeciętna liczba nocujących — 29

b) mężczyzn — Łagiewnicka 25: nocowało 14.088 osób
przeciętna ilość nocujących — 38.

9. Umieszczono w schroniskach miejskich

sierot	152
pólsierot	165
mając. rodziców	76
razem	393

10. Kolonje lecznicze (uzdrowiska).

Wysłano do:

	ze szk. powz.	zschron. miejsk. i pryw.	razem
a) * Zakopanego			
chłopców	15	9	24
dzievcząt	17	15	32
razem	32	24	56
b) Buska			
chłopców	18	4	22
dzievcząt	18	5	23
razem	36	9	45
c) Rabki			
I sezon			
chłopców	8	27	35
dzievcząt	12	18	25
razem	20	40	60
II „			
chłopców	18	3	21
dzievcząt	28	6	34
razem	46	9	55
III „			
chłopców	7	12	19
dzievcząt	12	10	22
razem	19	22	41
Razem			
chłopców	33	42	75
dzievcząt	52	29	81
Ogółem	85	71	156
d) do Witkowic			
chłopców	—	1	1
dzievcząt	—	22	22
razem	—	23	23
Ogółem wysłano:			
chłopców	66	56	122
dzievcząt	87	71	158
razem	153	127	280

4. WYDZIAŁ OŚWIATY I KULTURY.

I. Oddział Szkolnictwa.

W dniu 12 kwietnia 1919 r. odbyło się pierwsze posiedzenie delegacji Wydziału Szkolnictwa w nowym składzie, wyłonionym przez Radę Miejską.

Ze sprawozdania, złożonego na posiedzeniu, wynikało, że w chwili tej było czynnych 654 oddziały szkół powszechnych, do których uczęszczało około 31.000 dzieci, trzy 4-klasowe szkoły (polska, niemiecka i żydowska) i seminarjum nauczycielskie. Na temże posiedzeniu zapadła uchwała wprowadzenia w życie na terenie miasta obowiązku szkolnego. Przeprowadzony w czerwcu 1919 r. jednodniowy spis dziatwy w wieku szkolnym wykazał, że 31.500 dzieci nie korzysta z dobrodziejstw nauki. O wprowadzeniu jednak przymusu od nowego roku szk. 1919/20 nie mogło być mowy, a to z powodu braku odpowiedniej ilości lokali, oraz niemożności zdobycia dostatecznej ilości sił nauczycielskich i urzędzeń szkolnych. Postanowiono zatem narazie objąć obowiązkiem 3 roczniki dziatwy: 9, 10, 11 letn.: w następnych 2 latach rozszerzyć obowiązek na pozostałe roczniki, a więc: 7, 8, 12 i 13 letn. Wniosek ten uzyskał aprobatę Magistratu i zatwierdzenie Rady Miejskiej na posiedzeniu w dniu 29 czerwca 1919 r. Wzmoczona z tego powodu praca wymagała powołania specjalnego ciała — „Komisji Powszechnego Nauczania“, jako organu wykonawczego.

W marcu 1921 r. dotychczasowy Wydział Szkolnictwa został przemianowany na bardziej odpowiadający istocie działalności — Wydział Oświaty i Kultury z podziałem na:

- 1) Oddział Szkolnictwa
- 2) Oddział Obowiązku Szkolnego
- 3) Oddział Kultury i Oświaty Pozaszkolnej

Działalność Oddziału Szkolnictwa objęła następujące działy:

A. Szkoły Powszechne.

W związku z wprowadzeniem obowiązku szkolnego stała się palącą kwestja powiększenia liczby lokali szkolnych.

Usiłowania w kierunku uzyskania budynków niewykończonych nie dały pożądanego wyniku z przyczyn od czynników miejskich niezależnych. Z konieczności też wynajmowano na pomieszczenia dla szkół lokale mieszkalne na warunkach, z powodu całkowitego zastoju w budownictwie, b. ciężkich. W roku 1920 nabyło miasto 3 nieruchomości na szkoły powszechne: przy ul. Żabiej, Petersburskiej i Przędzalnianej, niewyzyskiwane jednak dotąd w całości na potrzeby szkół, z powodu niemożności usunięcia lokatorów. W tymże roku dn. 26 czerwca nastąpiło założenie kamienia węgielnego pod pierwszy gmach szkolny przy ul. Zagajnikowej № 32. Było to realizowaniem zamierzeń miasta budowania wzorowych gmachów szkolnych, których Łódź dotychczas nie posiadała, a brak silnie odczuwała. Utworzony w roku 1922, w m. sierpniu, „Komitet budowy szkół powszechnych“ prowadzi pracę dalej w tym kierunku. W obecnej chwili, prócz wykończonego i oddanego do użytku na początku roku szk. 1922/23 gmachu przy ul. Zagajnikowej, miasto buduje 5 budynków szkolnych:

- | | |
|----------------------------|------|
| przy ul. Konstantynowskiej | № 27 |
| „ „ Nowo-Marysińskiej | № 2 |
| „ „ Nowo-Targowej | № 24 |
| „ „ Nowo-Drewnowskiej | № 88 |
| „ „ Cegielnianej | № 58 |

Prócz tego projektowane jest wybudowanie gmachu szkolnego przy ul. Kielma.

W chwili całkowitego wprowadzenia obowiązku szkolnego, t. j. na początku r. 1921/22, liczba czynnych oddziałów sięgała cyfry 1210, mieszczących się w 163 punktach miasta. **W roku szkolnym 1922/23 w miesiącu styczniu, liczba oddziałów czynnych wynosiła 1345, mieszczących się w 160 punktach miasta; dzieci pobierających naukę naliczono 61.637.**

Dane porównawcze w związku z wprowadzeniem w Łodzi powszechnego nauczania przedstawiają się jak następuje:

		<u>Ilość oddz. szkolnych</u>	<u>Ilość dzieci</u>
Czerwiec	1919	660	30388
Styczeń	1920	1004	50468
"	1921	1113	55859
"	1922	1218	60172
"	1923	1345	61637

Co się tyczy represyj karnych za nieposyłanie dzieci do szkół, w roku szkolnym 1919/20 wymierzono ogółem 1532 kar, w 1920/21 — 2794 kar, w r. 1921/22 — 2110 kar.

W latach, poprzedzających wprowadzenie obowiązku szkolnego, **frekwencja** pod koniec w roku spadała w szkołach od 15—25%. W latach zaś następnych spadek frekwencji wynosił tylko — 5,16% (r. 1919/20), 1,3% (r. 1920/21), 0,45% (r. 1921/22). **Regularność uczęszczania** dzieci do szkół wyraża się przeciętnie w cyfrach 88,86% (w r. 1919/20), 89,36% (r. 1920/21), 89,62% (r. 1921/22). Jak trudny jest do osiągnięcia tak wysoki poziom regularności, świadczą fakty, że np. w Anglii (metropolja) przeciętna regularność uczęszczania wynosi 90%. Łódź już jest bardzo bliska tej granicy.

Opieka Oddziału Szkolnictwa nad szkołami powszechnymi wyrażała się w całkowitem przejęciu przez miasto potrzeb gospodarczych, zaopatrywaniu szkół w pomoce naukowe, sprzęty szkolne i t. d. i t. d.

B. Szkoły Średnie.

Od roku szkolnego 1923/24 do miejskich szkół średnich wprowadzony zostanie statut i regulamin rady pedagogicznej, oparty na ideologii Związku Zawodowego Nauczycieli Szkół Średnich i Wyższych. Projekty statutu i regulaminu rozesłane są obecnie do miejskich szkół średnich w celu dyskusowania ich na posiedzeniach Rad Pedagogicznych. Miejskie szkoły średnie od kwietnia 1921 r. udzielają nauki bezpłatnie.

W roku 1919 istniejące 4-klasowe gimnazjum miejskie zostało przekształcone na **gimnazjum 8-klasowe**, typu matematyczno-przyrodniczego. W roku szkolnym 1922/23 została uruchomiona kl. 8-a. Świadectwem poziomu naukowo-wychowawczego szkoły może służyć przyznanie gimnazjum praw państwowych (kategoria A). Gimnazjum posiada gabinet fizyczny i przyrodniczy oraz bibliotekę. Przy szkole istnieje chór szkolny i orkiestra dęta i smyczkowa. Z pośród organizacji istnieją na terenie szkoły: 1) „Samo-pomoc szkolna“ z biurem pośrednictwem pracy i sklepem z przyborami szkolnymi; 2) Drużyna harcerska (przy drużynie harcerskiej czynny jest warsztat stolarski); 3) Koło Krajoznawcze; 4) „Koło przyjaciół młodzieży“, którego głównym zadaniem było prowadzenie bursy szkoły.

Miejska Szkoła Handlowa powstała w roku szk. 1919/20 z byłej 4-klasowej miejskiej szkoły niemieckiej, założonej w 1916 przez okupantów. Przekształcenia dokonano w ten sposób, że wszyscy uczniowie 4-klasowej

szkoły zostali przeniesieni do odpowiednich klas szkoły handlowej; przy-
czem w języku polskim wykładane były tylko te przedmioty, których wy-
kład rozpoczynano w roku 1919/20. Od roku szkolnego 1920/21 wprowadzono
wykład wszystkich przedmiotów w języku polskim i ten rok należy uważać
za właściwą datę otwarcia Miejskiej Szkoły Handlowej, jako zakładu nau-
kowego polskiego. Jak stwierdzają wizytacje delegatów Ministerstwa W.
R. i O. P., poziom nauki stał na należytej wysokości. Egzaminy maturalne,
odbywane wobec delegata, wykazały dobre przygotowanie uczniów zarówno
teoretyczne jak i praktyczne. Przy szkole istnieje chór szkolny i organizo-
wana jest orkiestra. Szkoła posiada bibliotekę.

Na terenie szkoły rozwijają swą działalność dwa zrzeszenia uczniow-
skie: „Samopomoc Koleżeńska“ i „Harcerstwo“ — liczące 6 zastępów.

Program nauki w istniejącem od roku szk. 1915 **Miejskiem semi-
narjum nauczycielskiem** rozłożony jest obecnie na okres czasu pięcio-
letni (5 kursów). Przez pierwsze 2 lata istnienia — Seminarjum posiadało
3 kursy jednoroczne. Seminarjum wychowało już 3 zastępy wykwalifiko-
wanych sił nauczycielskich obojga płci. Obok seminarjum męskiego zor-
ganizowano w r. szk. 1921/22 pierwszy kurs seminarjum żeńskiego; od roku
szk. 1923/24 projektowane jest wyodrębnienie seminarjum żeńskiego w
samodzielną jednostkę szkolną. W gmachu seminarjum mieści się szkoła
powszechna, gdzie uczniowie wyższych kursów prowadzą lekcje wzorowe.

Seminarjum posiada gabinety: fizyczny, chemiczny, przyrodniczy i
pracownię slajdową. Biblioteka szkolna, bogato zaopatrzona, liczy 2348
tomów. Istniejące na terenie szkoły organizacje uczniowskie ujawniają
wielką żywotność.

Wychowawcy seminarjum pozamiejscowi mieszkają w bursie przy
seminarjum, istniejącej od r. 1921.

Usilnym zabiegom i pomocy czynników miejskich należy zawdzię-
czać powstanie w Łodzi państwowego gimnazjum żeńskiego, którego brak
na gruncie łódzkim dawał się mocno odczuć, szczególnie tym, którzy nie
są w możności opłacać wysokiego wpisowego w szkołach prywatnych.

C. Szkoły specjalne niższe.

Egzystująca od roku szk. 1916 **Miejska Szkoła Doksztalająca**
dla terminatorów została w roku 1921/22 przejęta przez Oddział Kultury
i Oświaty Pozaszkolnej.

W roku 1921 otwarto **szkołę gospodarstwa domowego** dla ucze-
nic VI i VII oddziału szk. powszechn., gdzie dziewczęta uzupełniają ogólną
wiedzę, nabywaną w szkole, praktycznymi wiadomościami z dziedziny go-
sposdarstwa domowego.

Zorganizowana na początku roku szkolnego 1922/23 **Szkoła Pracy**
jest typem szkoły, łączącym się organicznie z życiem przedszkolnem dzie-
cka i stanowiącym właściwie dalszy ciąg tego życia przedszkolnego, w
którem dziecko poznaje świat otaczający je. Wstąpienie do szkoły zwy-
klej przerywa ten okres i jest dla dziecka niezmiernie przykre, bo przenie-
sione ono zostaje ze świata, który je interesował, do zupełnie obcego,
gdzie zamknięte zostaje w pustej sali. Metody nauczania w Szkole Pracy
są inne. Punktem ciężkości w tej szkole jest praca ręczna i [dokola] tej
pracy są zgrupowane przedmioty nauczania.

Łódzka szkoła pracy posiada obecnie cztery oddziały, przyczem na
pierwszych oddziałach prowadzona jest nauka czytania, rozpoczynając od
wielkich liter drukowanych, ponieważ takie na ulicy przedewszystkiem rzu-
cają się w oczy; również i tutaj kieruje się szkoła metodą zainteresowania.

Obok Szkoły Pracy mieści się Pracownia Robót Ręcznych, częściowo współpracująca z nią. W Pracowni Robót Ręcznych nauczycielstwo szkół powszechnych kształci się w nauce slöjdu, drzewnego, papierowego i t. d. i t. d.

Dzieci, wykazujące niedorozwój umysłowy, badane są w **Miejskiej Pracowni Psychologicznej** i kierowane do szkół specjalnych, t. zw. pomocniczych. Pierwsza szkoła tego typu została uruchomiona w roku 1921/22. Dzieci moralnie upośledzone zgrupowane są w **szkole dla dzieci moralnie zaniedbanych**. Od roku 1922/23 założono przy szkole internat, ażeby dodatni wpływ szkoły jaknajbardziej spotęgować.

Dzieci głuchonieme kształcone są w przejętej w roku 1922 od Chrz. T. Dobr. **szkole dla głuchoniemych**, pozostającej pod kierunkiem wykwalifikowanego personelu nauczycielskiego.

D. Instytucje Oddziału Szkolnictwa.

Miejska Pracownia Psychologiczna czynna jest od września 1919 r. Stwierdza zapomocą skali metrycznej Bineta-Simona stopień rozwoju inteligencji dzieci. Dzieci uznane za niedorozwinięte kwalifikowane są do szkoły pomocniczej. Dzieci dopuszczające się kradzieży badane są w Pracowni zapomocą metody indukcyjnej Troszyna w celu wniknięcia w ich rozumienie etycznych motywów postępowania.

Inteligencję dzieci głuchoniemych badano według skali metrycznej Henderschéé, składającej się z form, dobierania 8 barw, obrazków, zawierających jakąś niedorzeczność. Dzieci kończące szkołę powszechną wypowiadają się dwukrotnie: raz w swobodnem wypracowaniu na temat: „Czem chce zostać i dlaczego?“, drugi raz sposobem udzielania odpowiedzi na pytania rozdanej ankiety.

Utworzona w miesiącu marcu 1921 r. Pracownia Zbiorów Szkolnych, przemianowana później na **Pracownię Przyrodniczą**, wraz z utworzoną w m. styczniu 1923 r. filją — jest centralną pracownią fizyko-chemiczną dla miejskich szkół powszechnych. W pracowni odbywają się ćwiczenia dla dzieci z działu fizyki i chemji według wymagań programu przyrody dla szkoły powszechnej. Pracownia Przyrodnicza wypożycza szkołom okazy zoologiczne, przyrządy fizyczne, przezroczna, lampy projekcyjne i t. d. i t. d.

Zorganizowana w roku 1915 **Składnica Pomocy Naukowych** jest organem wykonawczym Komisji Gospodarczej Wydziału Oświaty i Kultury. Celem jej jest zaopatrywanie wszystkich szkół powszechnych w pomoce naukowe, materiały piśmienne i podręczniki szkolne, tudzież w przedmioty gospodarcze, w jakie w myśl ustawy o organizowaniu szkół powszechnych w Rzecz. Polsk., winna zaopatrywać szkoły gmina. obroty Składnicy stale powiększają się i jedynie ciężka sytuacja finansowa miasta nie pozwala na należyte zaopatrzenie szkół we wszystkie potrzebne przedmioty.

Biblioteki dziecięce, zorganizowane przez Oddział Szkolnictwa w liczbie dwóch (ul. Piotrkowska 243 i ul. Rybna 13), przejął w r. 1922 Oddział Kultury i Oświaty Pozaszkolnej.

E. Higjena Szkolna.

W dziale higieny szkolnej poczyniono wiele zmian. Zwiększono liczbę lekarzy z 9 do 21 i tyleż utworzono dzielnic lekarskich. Każdemu lekarzowi przydzielono do pomocy higienistkę. Praca lekarza-higienisty wyrażała się w systematycznym badaniu stanu zdrowia dzieci uczęszczających do szk. powsz., kwalifikowaniu i kierowaniu ich, stosownie do stwierdzonej choroby, do ambulatorjów szkolnych, Sekcji do walki z gruźlicą, do miejscowości kuracyjnych, na półkolonje, kolonje i t. p. Wyniki badania

notowane były w t. zw. „Karcie Zdrowia“, przynależnej wraz z innymi dokumentami do ucznia. Opiece lekarza higienisty powierzony był również nadzór nad stanem higienicznym pomieszczenia szkolnego i związanych z nim urządzeń, kąpielisk, tanich kuchni i t. d. Na posiedzeniach lekarskich wygłaszano referaty naukowe na temat spraw, związanych z pracą lekarza w szkole.

Higienistki szkolne pomagają lekarz. higien. w pracy. Samodzielnie, bez wiedzy lekarzy, żadnych czynności wykonywać nie mogą. Do obowiązków higienistki należy pilnowanie czystości wśród dziatwy szkolnej, w razie potrzeby mycie i strzyżenie, sprawdzanie przyczyny nieobecności w szkole dzieci dłuższej niż 5 dni, odwiedzanie mieszkań rodziców dzieci chorych i przekonywanie rodziców (opiekunów) o potrzebie czystości i leczenia dzieci.

Ambulatorja szkolne udzielają dzieciom bezpłatnej pomocy lekarskiej; dzieci najbiedniejsze otrzymywały z Apteki Miejskiej lekarstwa bezpłatnie.

Prócz ambulatorjów szkolnych zwykłych, których liczbę w r. 1919 powiększono z dwóch do pięciu, zorganizowano w marcu 1922 r. **ambulatorjum dla dzieci chorych na jaglicę**, a od roku szk. 1922/23 uruchomiono **3 szkoły jaglicze**, gdzie zostały pomieszczone wszystkie dzieci, dotknięte tą chorobą.

Pomoc dentystyczną dzieciom, z braku własnego gabinetu, udziela na rachunek Magistratu lecznica P. Tow. Czerw. Krzyża. Dzieci chore na gruźlicę wysyłane są corocznie przez 5 miesięcy letnich na kurację do sanatorium w Chojnach (od maja do września włącznie).

Dla dzieci słabowitych urządzone są corocznie, począwszy od roku 1919 — **półkolonie letnie**. W roku 1919 korzystało z półkolonij — 125 dzieci; w roku 1920 — 2102; w r. 1921 — 3651; w r. 1922 — 2544.

Dzieci chore na gruźlicę kości leczone są na półkolonjach kąpielami słonecznymi. Na półkolonjach dzieci otrzymują pożywienie. Sekcja Higjeny Szkolnej kładzie wielki nacisk na odżywianie dzieci i kąpiele, jako podnoszące sprawność organizmu i czyniące go odporniejszym na wszelkiego rodzaju zakażenia. Dzieci były odżywiane w tanich kuchniach, a ostatnio od roku szk. 1922/23 posiłki były dowożone do szkół kuchenkami, połowem.

W miejskich zakładach kąpielowych dzieci kąpane były bezpłatnie.

Z wielką radością przyjęte przez dzieci **wycieczki do ciekawych okolic kraju** — gromadzą zawsze sporą ilość uczestników. W r. 1920 udała się wycieczka do Kazimierza nad Wisłą; dwóm innym wycieczkom do Krakowa i Gór Świętokrzyskich stanęła na przeszkodzie inwazja bolszewicka. W roku 1921 zorganizowano 2 wycieczki na Pomorze (85 uczestników, uczn. klasy V). W roku 1922 zorganizowano również 2 wycieczki: do Zakopanego (41 uczestn.) i Krakowa, Ojcowa, Wieliczki (40 uczestn.).

Dla wycieczek podmiejskich wynajmowano willę w Łągiewnikach.

Podczas miesięcy letnich na boiskach parkowych prowadzone są pod kierunkiem nauczycieli **gry i zabawy**, cieszące się wielką popularnością wśród młodzieży szkolnej. Pierwsze próby w kierunku uprzystępnienia gier i zabaw ruchowych dziatwie szkół powszechnych były uczynione w 1921 r. w połowie września. W tym celu zostało oddane do użytku dzieci boisko w parku Poniatowskiego, na którym prawie do końca października prowadzone były gry i zabawy w dwóch grupach (jedna dla chłopców i jedna dla dziewcząt). Z nastaniem chłódów gry zostały przeniesione do zamkniętych pomieszczeń.

Zachęcony powodzeniem tych zabaw, Oddział Szkolnictwa zorganizował w roku 1922 gry i zabawy ruchowe dla dziatwy szkół powszechnych w 4 punktach miasta: 1) w parku Poniatowskiego, 2) w parku „Źródlińska”, 3) w parku Kolejowym, 4) na boisku przy seminarjum nauczycielskim, przy ul. Czerwonej. Gry i zabawy odbywały się tam codziennie od godz. 4 do 6 w oddzielnych grupach dla chłopców i dziewcząt, z wyjątkiem boiska przy ul. Czerwonej, gdzie była utworzona tylko jedna grupa — dla dziewcząt.

Gry i zabawy były prowadzone przez odpowiednio przygotowanych kierowników, którzy w większości ukończyli dwumiesięczny kurs gier i zabaw ruchowych, zorganizowany przez Wydział Oświaty i Kultury przy Miejskich Kursach Pedagogicznych dla nauczycielstwa szkół powszechnych. Wszyscy kierownicy i kierowniczkę gier rekrutowali się z pośród nauczycielstwa szkół powszechnych, a więc mieli ogólne przygotowania pedagogiczne.

Ogółem od mies. maja do października 1922 r. uczęszczało: chłopców 11190, dziewcząt 7618.

F. Różne.

Jedną z poważniejszych trudności przy realizowaniu obowiązku szkolnego — był brak dostatecznej liczby posiadających odpowiednie kwalifikacje nauczycieli. Dla umożliwienia nauczycielstwu pogłębienia wiadomości zawodowych i uzyskania praw do stabilizacji — Wydział na początku roku szkolnego 1920/21 zorganizował Kursy Uzupełniające, którym, po rocznym istnieniu, Ministerstwo nadało prawa zwalniania słuchaczy od egzaminów stabilizacyjnych. Kursy te w dalszym ciągu istnieją i włączone są rodzajem próby do Instytutu Nauczycielskiego T. N. S. S. i W. Poza to miasto wypłaca nauczycielstwu dobrowolny dodatek ekonomiczny. Aby umożliwić nauczycielstwu samokształcenie, otworzono bibliotekę pedagogiczną; dla wszystkich szkół zaprenumerowano poradnik językowy polski. Brak nauczycieli specjalistów spowodował zorganizowanie kursów poszczególnych przedmiotów (kurs gier i zabaw, kurs przyrodniczy, kursa dla nauczycieli szkół pomocniczych). W wyjątkowych wypadkach Oddział wysyłał stypendystów do zakładów specjalnych.

Oddział Szkolnictwa w rozumieniu ważności należytego wychowania przedszkolnego, podjął pracę nad rozciągnięciem opieki swej nad miejscowymi ochronami, utrzymywanymi przez instytucje prywatne. Ochrony, które wyraziły zgodę na powierzenie kierunku wychowawczego Oddziałowi Szkolnictwa, zaopatrywane są w niezbędne pomoce naukowe (stanowiące jednak własność miasta), personel nauczycielski, kwalifikacje którego muszą odpowiadać współczesnym wymaganiom, opłacany jest przez miasto.

Dotychczas ochron takich liczymy 10 (6 chrześcijańskich i 4 żydowskie).

Aby umożliwić kończącym szkołę powszechną uczniom niezamożnym, a posiadającym wybitne zdolności, dalsze kształcenie się w szkołach średnich i zawodowych, zamiast subsydjowania prywatnych zakładów naukowych, przeznaczano sumy na opłacenie wpisów. W roku 1921 było 16 stypendystów. W pierwszym półroczu roku szkolnego 1922/23 korzystało z zapomóg 20 uczniów.

Na wniosek Oddziału Szkolnictwa Zarząd Miejski udziela subsydjów dla społecznych szkół zawodowych (szkoły rzemiosł, szkoły głuchoniemych i t. p.), instytucyj naukowych (Kasa im. Mianowskiego) oraz różnych stowa-

rzyseń (Związek Akademicki „Auxilium Academicum“, Związek Harcerstwa Polskiego i t. d.).

Dla zaopatrzenia szkół w materiał roślinny żywy zostanie w najbliższej przyszłości urządzony ogród botaniczny — ogród składnica. Pracę nad zrealizowaniem tego projektu prowadzone są pod kierunkiem wybitnego znawcy — profesora Wł. Szafera w Krakowie.

Rezultaty, jakie zdołał osiągnąć Oddział Szkolnictwa, są wynikiem nadzwyczaj przychylnego traktowania spraw oświatowych zarówno przez Magistrat, jak i Radę Miejską.

Oddział Szkolnictwa daleki jest jednak od przeświadczenia, że wszelkie, istniejące pod jego zarządem, instytucje szkolne i pomocnicze urządzone są i prowadzone wzorowo; dlatego też, obecnie, wysiłki swe kieruje przeważnie w głąb swej dotychczasowej pracy, w kierunku doskonalenia istniejących już warsztatów pracy oświatowej.

II. Oddział Kultury i Oświaty Pozaszkolnej.

Ze względu na wpływające do Magistratu sprawy, dotyczące potrzeb kulturalnych miasta i jego mieszkańców, jak: sprawa zapomogi dla Teatru Polskiego, sprawa kinematografu dla dziatwy szkolnej, sprawa Muzeum Nauki i Sztuki, Biblioteki Publicznej i inne, które z biegiem czasu życie bezwarunkowo wysunie — tworzy się Komisję Kulturalno-Oświatową⁴.

Powyższy wniosek był przedłożony Magistratowi na posiedzeniu w dniu 8 maja 1919 r. przez decernenta Wydziału Szkolnictwa dr. Stefana Kopcińskiego. Magistrat wniosek zaakceptował i polecił zorganizować Komisję Kulturalno-Oświatową przy Wydziale Szkolnictwa, z którego biurowości Komisja narazie miała korzystać. Z biegiem czasu, gdy prace K. K. O. zataczały coraz szersze kręgi, przy reorganizacji całego Wydziału, sprawy dotyczące kultury i oświaty pozaszkolnej wyodrębniono, tworząc w roku 1921 Oddział Kultury i Oświaty Pozaszkolnej, jako samodzielną jednostkę administracyjną.

W skład K. K. O., a następnie delegacji O. K. i O. P., według przyjętych w Magistracie zasad, wchodził: decernent Wydziału, 2-ch członków Magistratu, 2-ch członków Wydziału, 8-ch członków Rady Miejskiej i kilku obywateli miasta przez Komisję dokooptowanych.

Przewodnictwo objął dr. Stefan Kopciński. Na pierwszym posiedzeniu K. K. O. w dniu 4 czerwca 1919 r. ustalono dwa zasadnicze kierunki, w jakich prace Komisji pójść winny: jeden to przyjsie z pomocą finansową tym instytucjom, które pracę oświatową prowadzą; drugi — rozpoczęcie nowych prac, które przyczyniłyby się do normalnego rozwoju kulturalnego najszerzych warstw społeczeństwa łódzkiego.

W myśl pierwszego kierunku K. K. O. występowała do Magistratu z odpowiednimi wnioskami o subsydja dla tych Instytucyj, które wykazywały pracę intensywną nad szerzeniem kultury. Co do niektórych z subsydjowanych instytucyj, jak Kursy Doksztalcające i biblioteki przy Związkach i Stowarzyszeniach, to K. K. O. miała prawo kontroli i od tego uzależniała zasiłki.

W roku budżetowym 1919/20 na wniosek K. K. O. Magistrat udzielił subsydjów:

Tow. Teatralnemu	mk. 25.000.—
„ Muzeum Nauki i Sztuki	„ 25.000.—
Łódzkiej Orkiestrze Symfonicznej	„ 15.000.—
Bibliotece Publicznej	„ 80.000.—
6 instytucjom, przy których były czynne	

Kursy Doksztalcające	mk. 18.000.—
29 bibliotekom przy Zw. i Stow.	„ 30.000.—

W roku budżetowym 1920/21.

Tow. Muzeum Nauki i Sztuki	mk. 50.000.—
Łódzkiej Orkiestrze Symfonicznej	„ 30.000.—
Bibliotece Publicznej	„ 60.000.—
3 instytucjom, przy których były czynne	
Kursy Doksztalcające	„ 80.000.—
15 bibliotekom przy Związk. i Stow.	„ 200.000.—
Tow. Krzewienia Oświaty	„ 20.000.—

W roku budżetowym 1921.

Tow. Muzeum Nauki i Sztuki	mk. 37.500.—
Łódzkiej Orkiestrze Symfonicznej	„ 200.000.—
Bibliotece Publicznej	„ 350.000.—
Tow. Krzewienia Oświaty	„ 30.000.—
18 bibliotekom przy Zw. i Stow.	„ 1.000.000.—
Kursom Doksztalcającym przy Stowar-	
zrzeszeniach i Związkach	„ 260.000.—
Centr. Biuru Kursów dla dorosłych	
w Warszawie	„ 15.000.—
Warszawskiemu Tow. Naukowemu	„ 50.000.—
Zw. Strzeleckiemu w Łodzi	„ 50.000.—

W roku budżetowym 1922.

Łódzkiej Orkiestrze Filharmonicznej	„ 1.000.000.—
Tow. Miłośników Muzyki	„ 550.000.—
Okregowej Komisji Związków Zawo-	
dowych na cele oświatowe	„ 300.000.—
Biblioteka—czytelnia im. B. Grossera	„ 100.000.—
Tow. Młodzieży Robotniczej „Siła“	„ 500.000.—
Bibliotekom przy Związkach i Stow.	„ 2.500.000.—
Zw. Teatrów Ludowych w Warszawie	„ 100.000.—

A. Wiece oświatowe.

Komisja Kulturalno-Oświatowa, przystępując do prac zainicjowanych przez siebie, zwołała w dniu 14 grudnia 1919 r. pierwszy w Łodzi wiece oświatowy, na którym poinformowano licznie zebraną publiczność o organizujących się widowiskach ludowych, koncertach popularnych, Uniwersytecie Powszechnym, Kursach Doksztalcających, porankach dla dziatwy szkolnej — wogóle o tych wszystkich poczynaniach, jakie Komisja Kulturalno-Oświatowa już rozpoczęła lub miała zamiar rozpocząć. Właściwym celem wiecu było pobudzenie do pracy oświatowej inteligencji miejscowej, zaś sfer robotniczych do popierania usiłowań Komisji.

B. Miejski Uniwersytet Powszechny i Kursy Doksztalcające przy Uniwersytecie.

Historja powstania M. U. P.

Wprowadzając przymus szkolny dla dzieci od lat 7 do 14, Komisja Kulturalno-Oświatowa przy Magistracie m. Łodzi zdawała sobie sprawę z tego, że bodaj pilniejszą sprawą jest doksztalcenie dorastających i dorosłych. To też w dniu 29 września 1919 r. powzięto na posiedzeniu tej Komisji myśl powołania do życia Miejskiego Uniwersytetu Powszechnego i Kursów Doksztalcających.

Powołana przez kierownika Uniwersytetu rada pedagogiczna, składająca się z przeważającą ilością z nauczycielstwa szkół średnich, zajęła się opracowaniem programu i ustaleniem metody pracy. Na dwóch posiedzeniach Rady Pedagogicznej w dniach 11 i 15 stycznia 1920 r. opracowano następujące wytyczne pracy Uniwersytetu Powszechnego:

- 1) Praca na Uniwersytecie ujęta jest w ramy czasu roku szkolnego.
- 2) Okres ten stanowić winien pod względem programowym określoną całość;

wykłady odbywać się będą codziennie, prócz niedziel i świąt od godz. 7 — 9 wiecz. Wykłady dawane będą z następujących dziedzin: historii, literatury, nauk przyrodniczych i polityczno-społecznych. Poszczególne wykłady, z których każdy winien być samodzielną całością, wyczerpującą pewne zagadnienia, wiążą się w cykle kilkuwykładowe. Cykle, wiążąc się z sobą, tworzą kurs planowy z danej dziedziny nauki. Po zakończeniu kursu, względnie cyklu, pożądane jest prowadzenie seminarjów (metodą dyskusyjną), w celu pogłębienia i utrwalenia nabytych przez słuchaczy wiadomości, oraz rozwijania w słuchaczach zdolności do samodzielnego myślenia.

Wykłady na Miejskim Uniwersytecie Powszechnym rozpoczęły się dnia 20 stycznia r. b. W niedzielę, dnia 26 stycznia odbyło się przy udziale przedstawicieli władz miejskich, stowarzyszeń Kulturalno-Oświatowych, prasy i referatu kulturalno-oświatowego D. O. G. Łódź uroczyste otwarcie Miejskiego Uniwersytetu Powszechnego.

Organizacja M. U. P.

Za prawidłowy rozwój instytucji odpowiedzialny jest wobec Komisji Kulturalno-Oświatowej kierownik Uniwersytetu. Sekretariat prowadzi specjalny sekretarz.

Komisja Pedagogiczna M. U. P. składa się z kierownika, sekretarza i zaproszonych na rok szkolny prelegentów; obraduje pod przewodnictwem kierownika, pióro trzyma stały sekretarz Uniwersytetu. Komisja Pedagogiczna ustala program, opracowuje i ujednostajnia metody pracy przy Uniwersytecie.

Rok szkolny 1919/20.

W roku sprawozdawczym 1919/20 przeciętna frekwencja na wykładach wynosiła 150 osób dziennie; stałych słuchaczy z legitymacjami było 200, w tem około 50% robotników przeważnie w wieku od lat 18—25. Ogółem wykładów odbyło się 162 i 35 godzin seminaryjnych. W podziale na działy naukowe: literatura 31, prawo 16, historia Polski 34, historia powszechna 14, przyroda 21, psychologia 12, geografia 11, różne 33 (obchody okolicznościowe, prelegenci przyjezdni i t. p.).

Kursy Doksztalcające. Uniwersytet Powszechny miał, między innymi, za zadanie agitację na rzecz zapisywania się na Kursy Doksztalcające. Starano się rozbudzić zainteresowanie do wiedzy i pchnąć je w kierunku nauki systematycznej przedmiotów ogólnokształcących.

Od dnia 1 lutego 1920 roku prowadzone są przy Uniwersytecie Kursy Doksztalcające o programie zbliżonym do programu pełnej szkoły powszechnej. W roku szkolnym 1919/20 czynne są dwa ogniska o 7-iu kompletach. Nauka odbywa się 3 razy w tygodniu po 2 godziny dziennie. Słuchaczy obowiązuje opracowany przez kierownictwo Uniwersytetu regulamin. Wykładający stanowią radę pedagogiczną Kursów Doksztalcających, która zajmuje się ustaleniem metod pracy i ujednostajnia pracę na wszystkich kompletach.

Dane liczbowe, dotyczące frekwencji słuchaczy (czek) Kursów Doksztalających w ciągu roku szkolnego 1919/20.

Dzielnica	styczeń	luty	marzec	kwiecień	maj	czerwiec
1	—	100	121	90	50	—

Dane liczbowe, dotyczące płci, wieku, poziomu naukowego, wyznania i zawodu słuchaczy (czek) Kursów Doksztalających pg. stanu w m. marcu 1920 r.

Dzieln.	Płeć		W i e k				Poziom (kurs)					Wyznanie			Zawód			
	męż.	kob.	14-18	18-25	25-35	wyż.	I	II	III	IV	V	Kat.	ew.	moż.	Rob.	Biur.	Rzem	Bez zawod.
1	81	40	39	47	25	10	15	19	35	28	24	103	11	7	44	42	9	26

Rok szkolny 1920/21. Uniwersytet Powszechny.

Rok szkolny rozpoczął się 1 września 1920 r. W pierwszych miesiącach nowego roku szkolnego rozwój instytucji napotkał na przeszkody, wywołane warunkami wojny. Opierając się na doświadczeniu roku ubiegłego, kierownictwo Uniwersytetu Powszechnego postanowiło rozbić wykłady na dwie zasadnicze grupy: wykłady dla robotników i wykłady dla inteligencji. Wykłady dla inteligencji odbywały się w śródmieściu, natomiast wykłady dla robotników. przeważnie na peryferjach miasta w lokalach szkół powszechnych i związków zawodowych.

Naogół frekwencja na wykładach osłabła; przeciętna frekwencja codziennej podczas całego roku szkolnego wynosi 70 osób. Z legitymacji stałych słuchaczy korzysta 141 osób, w tem ok. 25% robotników. Ogółem wykładów odbyło się 231 i 62 godziny seminaryjne. W podziale na działy naukowe: literatura 63, prawo 38, historia Polski 21, historia powszechna 6, przyroda 16, psychologia 13, geografia 5, różne 68. Nadmierna w stosunku do innych ilość wykładów oderwanych (różnych) tłumaczy się tem, że w tym roku szkolnym dużo odczytów wygłoszonych było przez prelegentów przyjezdnych na jeden lub dwa dni, a więc nie mogących dawać cyklów planowych z pewnej gałęzi wiedzy.

Kursy Doksztalające. W miarę wzrostu Kursów Doksztalających kierownictwo ustala dla nich formy organizacyjne. Nawiązano kontakt z Kursami dla Dorosłych m. st. Warszawy i przyjęto z pewnemi zmianami program tych Kursów dla Kursów Doksztalających w Łodzi. Program ten, zbliżony w ogólnym zarysie do programu pełnej szkoły powszechnej, podzielono na 5 lat (poziomów). W roku sprawozdawczym istnieje 10 dzielnic Kursów Doksztalających. Na czele każdej dzielnicy stoi specjalny kierownik, wykładający tworzą rady pedagogiczne dzielnic. Niezależnie od tego, wykładający i kierownicy dzielnic tworzą Radę Pedagogiczną ogólną, która zajmuje się opracowywaniem i uzupełnianiem programów i kwestjami metodycznymi. Kierownictwo usiłuje stworzyć samorząd słuchaczy w dzielnicach. Każdy komplet posiada gospodarza klasowego, który zajmuje się wyszukiwaniem pomocy naukowych, zbiera opłaty od słuchaczy i jest stałym łącznikiem pomiędzy słuchaczami a wychowawcą kompletu i kie-

rownikiem dzielnicy. Każda dzielnica posiada sąd koleżeński, który baczy na przestrzeganie regulaminu kursów przez kolegów-słuchaczy, sąd koleżeński może na winnych niestosowania się do regulaminu nakładać kary pieniężne i uchylać wydalenie z dzielnicy, jednakże za zgodą kierownika dzielnicy.

Frekwencja słuchaczy (czek) Kursów Doksztalcających w ciągu roku szkolnego 1920/21.

Dzielnica	Październ.	Listopad	Grudzień	Styczeń	Luty	Marzec	Kwiecień	Maj	Czerwiec
I	98	123	130	128	142	125	124	106	52
II	48	89	114	105	107	120	128	54	—
III	—	—	46	78	92	79	66	56	—
IV	—	—	67	74	80	85	56	48	—
V	—	—	56	71	126	134	64	60	—
VI	—	—	127	106	101	117	79	75	—
VII	—	—	—	93	99	68	58	57	41
VIII	—	—	—	—	66	120	105	87	—
IX	—	—	—	—	49	49	49	33	—
X	—	—	—	—	—	47	47	43	—
Razem	146	212	540	655	862	944	776	619	93

Dane liczbowe, dotyczące słuchaczy Kursów Doksztalcających, pod względem płci, wieku, stopnia naukowego, wyznania i zawodu pdłg. stanu w m. marcu 1921 roku.

Dzielnica	Płeć		Wiek				Kurs					Wyznanie			Zawód			
	Mężczyzn	Kobiet	Od 14-20	Od 21-30	Od 31-40	Od 41 wzwyż.	I	II	III	IV	V	Rz.-kat.	Ewang.	Mojżesz.	Robotn.	Rzem. i prakt.	Biural.	Bez zawodu
I	69	56	—	97	23	5	—	51	44	19	11	98	7	20	34	29	7	55
II	74	46	8	80	30	2	—	30	49	36	15	120	—	—	30	32	8	50
III	39	40	—	70	5	4	18	25	20	16	—	69	9	10	18	41	7	13
IV	49	36	—	65	13	7	10	38	37	—	—	66	8	11	27	11	3	44
V	75	59	—	130	—	4	—	33	34	44	23	131	1	2	57	11	1	66
VI	61	56	21	69	11	16	10	24	20	44	19	80	10	27	23	45	2	47
VII	36	32	11	40	11	6	11	15	14	28	—	68	—	—	29	—	—	39
VIII	59	61	14	106	—	—	—	31	43	46	—	120	—	—	19	1	—	100
IX	29	20	6	34	9	—	—	16	18	15	—	44	5	—	28	4	—	17
X	21	26	—	37	4	6	8	17	22	—	—	45	2	—	12	5	—	30
Razem	512	432	60	728	106	50	67	280	291	248	68	832	42	70	277	179	28	460

Rok szkolny 1921/22. Uniwersytet Powszechny.

Kierownictwo instytucji obejmuje osobiście przewodniczący Wydziału Oświaty i Kultury p. dr. Kopciński.

Kontynuuje się w dalszym ciągu system wykładów oddzielnych dla inteligencji i robotników. Stopniowo, wskutek słabej frekwencji w salach odczytowych dla inteligencji i uczęszczania na nie tylko młodzieży szkolnej ze szkół średnich, zmniejsza się ilość tych wykładów, natomiast wzrasta ilość punktów wykładowych dla robotników.

Średnia frekwencji codziennej na wykładach podczas roku szkolnego wynosi 50 osób. Ogółem odbyło się 295 wykładów. W podziale na działy naukowe: literatura 64, prawo 26, ekonomja 20, socjologia 68, historia Polski i powszechna 43, wychowanie 11, przyroda 35, psychologia 6, filozofja 10, różne 12.

Kursy Doksztalające.

W działalności instytucji w roku szkolnym 1921/22 bezsprzecznie punkt ciężkości przenosi się na Kursy Doksztalające. Wobec uruchomienia w tym roku szkolnym 32 dzielnic wyłoniono specjalny Zarząd Kursów Doksztalających.

Obok przedmiotów podstawowych: języka polskiego i arytmetyki—wprowadzono naukę przedmiotów ogólnokształcących: pogadanki krajoznawcze, historyczne i przyrodnicze.

Dla abiturjentów Kursów Doksztalających z roku ubiegłego otwarto tak zwany kurs VI. Program tego kursu dostosowano w ogólnym zarysie do programu szkoły średniej. Dla zorientowania się, jakie są życzenia słuchaczy kończących Kursy Doksztalające, opracowano specjalną ankietę. Połowa odpowiedzi wypadła za otwarciem dla abiturjentów uczelni o programie szkoły średniej, natomiast druga połowa — za uruchomieniem uczelni o poziomie wyższym, jednak kształcącej praktycznie i społecznie, bez nadmiernego obciążenia programu niektórymi przedmiotami z programu szkoły średniej. W wyniku tego, z początkiem roku szkolnego 1922/23 uruchomiono Uniwersytet Robotniczy, natomiast życzących kształcić się podług programu szkoły średniej skierowano na rachunek Miejskiego Uniwersytetu Powszechnego na wieczorowe Kursy Gimnazjalne przy Związku Nauczycieli Szkół Średnich.

Frekwencja słuchaczy Kursów Doksztalających w ciągu roku szkolnego 1921/22.

Wrzes.	Paźd.	Listop.	Grudz.	Stycz.	Luty	Marzec	Kwiec.	Maj	Czerw.
1618	2893	3421	3235	3491	3523	3230	2575	2264	1900

**Sprawozdanie Statystyczne Kursów Dookształcających przy Miejskim Uniwersytecie Powszechnym
w Łodzi za rok szkolny 1921/22.**

Miesiąc	Ilość dzielnic (szkół)	Ilość klas	Ilość słuchaczy	Płeć		Wiek				K u r s						Wyznanie				Z a w ó d						
				Mężczyzn	Kobiet	14—18	19—22	22—30	wyżej 30	I	II	III	IV	V	VI	Rz.-kat.	Ewang.	Mojżesz.	Prawosł.	Robotn.	Rzemieśl.	Prakt.	Biural.	Służby	Bez zawodu	Handlarze
Wrzesień	16	59	1618	982	636	1205	240	114	59	105	495	525	310	183	—	1829	68	220	1	572	195	60	30	32	667	62
Październik	28	91	2893	1685	1208	2108	474	211	100	251	909	984	486	219	44	2474	59	360	—	936	331	112	72	60	1268	114
Listopad	26	117	3421	1944	1477	2499	552	254	118	453	1189	1026	536	184	33	2866	32	523	—	1085	349	220	70	116	1445	136
Grudzień	28	123	3235	1889	1396	2368	500	251	116	463	1131	976	452	182	31	2726	47	460	1	1016	437	177	62	39	1396	108
Styczeń	31	135	3591	2042	1549	2572	570	303	146	546	1234	1122	487	182	20	2805	383	402	1	1153	448	209	105	51	1529	96
Luty	32	132	3523	2043	1480	2483	587	297	156	584	1251	1062	420	185	21	2703	479	340	1	1140	466	262	62	60	1489	44
Marzec	34	141	3230	1841	1389	2298	512	282	138	522	1105	1016	357	185	45	2531	403	285	1	1039	409	154	175	67	1386	—
Kwiecień	34	140	2576	1513	1062	1824	523	241	87	410	855	845	307	142	16	1969	352	250	4	860	369	177	52	51	1030	36
Maj	34	136	2264	1326	938	1655	356	201	73	398	732	697	281	120	16	1585	305	373	1	819	350	140	38	32	834	51
Czerwiec	32	129	1900	1064	836	1298	378	164	60	314	660	606	196	108	16	1305	276	319	—	665	323	127	32	31	671	51

I semestr roku szkolnego 1922/23 (od 15/IX 22 r. do 1/II 23 r.)

Uniwersytet Powszechny. Wobec stale zmniejszającej się frekwencji na Uniwersytecie Powszechnym zreorganizowano go na instytucję wybitnie społeczną, działającą tylko w porozumieniu ze związkami zawodowymi i organizacjami oświatowymi. Uniwersytet Powszechny jako taki nie urządzał wykładów od siebie, a tylko obsługiwał zapotrzebowania ze strony związków i organizacji. Zorganizowano przy Uniwersytecie Radę Przyboczną, składającą się z przedstawicieli związków zawodowych, celem utrzymania stałego kontaktu ze związkami.

Przeciętna frekwencja codzienna wynosi 25 osób. Ogółem do dnia 1 lutego 23 r. odbyło się 43 wykłady. W podziale na działy naukowe: historia Polski i powszechna 10, prawo 20, przyroda 9, wychowanie 1, literatura 1, różne 2.

Przystąpiono do reorganizacji Kursów według wzoru kursów dla dorosłych m. stoł. Warszawy. Nastąpił mianowicie podział Kursów na dzielnicę dla młodzieży i dorosłych. Na dzielnicę dla młodzieży przyjmuje się osoby w wieku od lat 14 do 18, na dzielnicę dla dorosłych po 18 latach skończonych. Ogółem czynnych jest 23 dzielnice dla młodzieży i 14 dzielnic dla dorosłych. Sił nauczycielskich pracuje 217 osób. Oprócz tego wprowadzono szerszy podział na poziomy umysłowe. Miast dotychczasowych 5-ciu Kursów rocznych ustalono 10 semestrów półrocznych, co wpłynęło na regularniejsze uczęszczanie, gdyż dany słuchacz obowiązany jest do regularnego uczęszczania tylko na przeciąg pół roku. Uchwałą Rady Miejskiej z dnia 30 sierpnia 1922 roku wprowadzono przymus uczęszczania na kursy młodzieży, urodzonej w roku 1908. Pracujących zawodowo, którzy skończyli przynajmniej 4 klasy szkoły powszechnej wcielono do Szkoły Doksztalającej dla terminatorów, następnie wszystkich innych na Kursy Doksztalające dla młodzieży.

Opracowano program nauki obywatelskiej, szerszy regulamin dla słuchaczy Kursów i zobowiązania dla nauczycieli.

W pierwszym półroczu na dzielnicach dla dorosłych wprowadzono jako przedmiot ogólnokształcący naukę obywatelską, w drugim półroczu we wszystkich dzielnicach wykładane jest krajoznawstwo.

Frekwencja słuchaczy Kurs. Dokszt. w ciągu I sem. r. szk. 1922/23.

A. Dzielnicę dla dorosłych.

Wrze- sień	Paź- dziern.	Listo- pad	Gru- dzień	Sty- czeń
708	1889	1755	1590	1300

B. Dzielnicę dla młodzieży.

Paź- dziern.	Listo- pad	Gru- dzień	Sty- czeń
3036	4194	4384	4335

C. Zestawienie.

	Wrzesień	Październik	Listopad	Grudzień	Styczeń
Dorosłych	708	1889	1755	1590	1300
Młodzieży	—	3036	4194	4384	4335
Razem	708	4925	5949	5974	5635

**Dane liczbowe, dotyczące płci, wieku, poziomu wykształcenia, wyznania
i zawodu słuchaczy Kursów Dookształcających, p-g stanu w
miesiącu listopadzie 1922 roku.**

A. Dzielnice dla dorosłych.

Dzieln.	Ilość słuchaczy	Płeć		Ilość klas	Wiek			K u r s									Wyznanie				Z a w ó d							
		Męż.	Kobiet		18—21	21—30	wzwyż	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	Kat.	Ewang.	Mojz.	Praw.	Rob.	Rzem.	Prakt.	Bjur.	Służb.	Bezrob.	Handl.	In. zaw.
I	238	163	75	8	96	96	46	12	22	28	27	81	35	23	—	—	221	8	7	2	43	77	10	8	14	35	—	51
II	135	96	39	6	67	45	23	—	19	23	—	44	—	24	—	25	127	1	7	—	71	25	6	10	14	9	—	—
III	43	31	12	3	37	6	—	—	9	—	21	—	—	13	—	—	43	—	—	—	27	7	—	—	4	5	—	—
IV	108	86	22	5	44	51	13	15	15	24	25	29	—	—	—	—	106	—	2	—	84	14	—	2	—	9	—	—
V	105	65	40	4	58	30	17	21	—	29	—	27	—	27	—	—	105	—	—	—	91	2	7	2	—	3	—	—
VI	123	82	41	6	106	12	5	8	19	30	22	22	22	—	—	—	123	—	—	—	113	—	—	—	1	9	—	—
VII	103	76	27	6	91	9	4	9	—	15	—	53	—	26	—	—	100	1	2	—	67	14	4	1	—	17	—	—
VIII	254	142	112	8	157	74	23	20	31	42	40	34	39	26	22	—	21	230	1	2	83	70	33	27	3	28	10	—
IX	102	79	23	3	74	21	7	—	—	33	—	41	—	28	—	—	101	—	—	1	81	12	4	5	—	—	—	—
X	137	96	41	9	112	19	6	17	18	17	28	28	6	15	5	3	166	2	8	1	48	44	—	7	14	24	—	—
XI	142	64	78	5	29	47	66	—	24	37	—	61	—	20	—	—	140	—	2	—	95	6	2	—	34	5	—	—
XII	131	86	35	5	107	17	7	24	—	27	31	34	—	15	—	—	11	120	—	—	58	35	12	4	7	15	—	—
XIII	116	72	44	4	92	17	7	—	—	55	—	35	—	26	—	—	111	1	—	4	67	19	—	3	3	25	—	—
XIV	18	4	14	2	3	10	5	7	11	—	—	—	—	—	—	—	16	1	1	—	18	—	—	—	—	—	—	—
R.	1755	1152	603	74	1073	454	228	133	168	360	194	489	102	254	27	28	1351	364	30	10	946	323	78	69	94	184	10	51

C. Zestawienie

Dzieln.	Ilość słuchacz.	Płeć		Ilość klas	Wiek					K u r s									Wyznanie				Z a w ó d							
		M.	K.		1908	15—18	18—21	21—30	wzwyż	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	Kat.	Ewang.	Mojz.	Praw.	Rob.	Rzem.	Prakt.	Bjur.	Służb.	Bez. zawodu	Handl.	In. zaw.
D.	1755	1152	603	74	—	—	1073	454	228	133	168	360	194	489	102	254	27	28	1351	364	30	10	946	323	78	69	94	184	10	51
M.	4194	2383	1811	121	1981	2201	12	—	—	250	629	1023	936	811	392	153	—	—	2861	365	963	5	899	330	474	34	93	2293	71	—
Raz.	5949	3535	2414	195	1981	2201	1085	454	228	383	797	1383	1130	1300	494	407	27	28	4212	729	993	15	1855	653	552	103	187	2478	81	51

B. DZIELNICE DLA MŁODZIEŻY.

Dzieln.	Płeć			Ilość klas	WIEK			K U R S											WYZNANIE				Z A W Ó D						
	Ilość stu- chaczy		kob.		18-21	21-30	18-21	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	Kat.	Ewang.	Mojz.	Praw.	Rob.	Rzem.	Prakt.	Biur.	Służb.	Bez zaw.	Handl.
	meż																												
1	179	134	45	7	129	50	—	16	42	56	44	—	21	—	—	—	—	62	7	110	—	20	—	18	—	—	141	—	
2	215	111	104	5	49	166	—	—	31	44	50	52	38	—	—	—	—	153	1	61	—	32	36	28	2	4	113	—	
3	153	82	31	4	29	124	—	—	44	35	36	38	—	—	—	—	—	153	—	—	—	46	60	—	7	1	34	5	
4	161	52	109	5	59	102	—	—	—	—	37	58	33	33	—	—	—	—	161	—	—	—	28	—	—	—	86	47	
5	174	92	82	4	19	155	—	—	—	56	48	35	35	—	—	—	—	151	—	23	—	22	1	57	2	—	90	2	
6	103	50	43	4	48	55	—	—	18	24	29	32	—	—	—	—	—	99	1	3	—	36	—	23	1	6	38	—	
7	180	118	62	6	70	110	—	5	23	32	40	39	—	41	—	—	—	155	11	13	1	66	—	22	1	—	91	—	
8	207	91	116	5	85	122	—	—	—	33	63	44	37	30	—	—	—	191	12	4	—	103	—	—	—	—	104	—	
9	234	148	86	6	156	78	—	29	38	73	40	54	—	—	—	—	—	206	13	14	1	37	39	—	—	2	156	—	
10	189	116	73	6	83	106	—	12	21	33	32	50	41	—	—	—	—	186	3	—	—	49	5	5	3	—	82	—	
11	224	107	117	7	126	86	12	30	85	41	32	36	—	—	—	—	—	204	7	13	—	57	12	4	1	7	143	—	
12	108	61	47	4	41	67	—	—	—	26	29	28	25	—	—	—	—	107	1	—	—	35	—	—	—	—	73	—	
13	192	131	61	7	67	125	—	10	26	36	57	29	34	—	—	—	—	6	182	4	—	36	19	5	7	30	88	7	
14	217	74	143	6	—	217	—	—	73	37	40	45	22	—	—	—	—	—	—	217	—	18	32	86	—	—	81	—	
15	203	137	66	5	—	143	—	26	—	47	44	49	37	—	—	—	—	175	1	25	2	68	12	22	—	24	77	—	
16	163	102	61	5	74	89	—	15	40	74	34	—	—	—	—	—	—	131	3	29	—	14	—	39	1	—	109	—	
17	193	111	82	6	148	45	—	—	—	99	40	22	32	—	—	—	—	55	85	53	—	7	36	2	2	—	146	—	
18	165	91	74	4	63	102	—	—	42	80	43	—	—	—	—	—	—	160	3	2	—	15	—	29	2	—	118	—	
19	228	166	62	6	126	102	—	36	80	47	45	—	20	—	—	—	—	214	14	—	—	65	13	7	—	3	140	—	
20	147	78	69	5	106	41	—	—	25	51	35	36	—	—	—	—	—	130	11	5	1	18	—	5	—	—	124	—	
21	148	102	46	4	34	112	—	33	—	—	—	86	—	29	—	—	—	148	—	—	—	9	8	22	3	4	102	—	
22	262	153	109	6	262	—	—	50	60	66	53	33	—	—	—	—	—	118	5	139	—	24	—	100	4	1	129	4	
23	149	66	81	4	147	2	—	24	—	—	63	—	37	—	—	—	—	57	5	87	—	77	29	—	—	9	28	6	
R.	4194	2383	1811	121	1981	2201	12	250	629	1023	936	811	392	153	—	—	—	2861	365	963	—	5899	330	474	34	93	2293	71	

Uniwersytet robotniczy powołano do życia 1 października 1922 roku jako uczelnię wyższą dla arburjentów Kursów Doksztalających. Program wykładów na U. R. obejmuje:

1) literaturę z wypracowaniami, 2) dzieje kultury, 3) prawo, ekonomję i naukę obywatelską, 4) matematykę praktyczną, 5) wszechświat a człowiek, 6) higjenę. Wykłady odbywają się 4 razy w tygodniu po 3 godziny dziennie. Program obliczony był na rok, jednakże na żądanie Rady Pedagogicznej U. R. przedłużono go do 1 1/2 roku. Sił nauczycielskich z przygotowaniem wyższych zakładów naukowych pracuje 7.

Frekwencja słuchaczy Uniwersytetu Robotniczego w ciągu I semestru roku szk. 1922/23 z podziałem na płci, wyznanie, wiek i zawód.

Miesiąc	Ilość słuchaczy	Płeć		Wyznanie			Wiek		Z a w ó d				
		Mężczyzn	Kobiet	Kat.	Ewang.	Mojż.	15—18	18—40	Rob.	Rzem.	Prakt.	Biural.	Bez zawodu
Październ.	135	53	82	64	4	67	74	61	20	21	4	35	55
Listopad	116	46	70	54	3	59	63	53	17	19	3	30	47
Grudzień	95	36	59	38	3	54	58	37	13	16	3	22	39
Styczeń	81	34	47	32	3	46	48	33	14	12	2	22	31

Oplaty od słuchaczy.

Oplaty od słuchaczy na Uniwersytecie Powszechnym pokrywają przeciętnie 25 proc. wydatków, na Kursach Doksztalających 5-8 proc., na Uniwersytecie Robotniczym 10 proc. Młodzież z rocznika 1908, uczęszczająca przymusowo na Kursy, pobiera naukę bezpłatnie.

Uwagi ogólne.

Nadmierny jak na stosunki łódzkie wzrost Kursów Doksztalających, które ilością dzielnic równają się Kursom dla dorosłych ludniejszego prawie dwukrotnie m. stol. Warszawy, natomiast słaba naogół, szczególnie w ostatnich dwóch latach, frekwencja na wykładach Uniwersytetu Powszechnego, nasuwają wniosek, że obecnie potrzeby oświatowe robotników łódzkich idą po linii nauki systematycznej przedmiotów kształcących praktycznie (polski, rachunki, geografja, przyroda i historia). Zarząd instytucji, dostosowując się do tych potrzeb, celowo zmniejszał ilość wykładów Uniwersytetu Powszechnego, natomiast więcej uwagi i pracy poświęcił stopniowo Kursom Doksztalającym, przesuując na nie punkt ciężkości działania.

Kierownictwo instytucji mniema, że w przyszłości, po urobieniu odpowiedniego materiału na Kursach Doksztalających, Uniwersytet Powszechny przyjmie właściwe oblicze wyższej systematycznej uczelni robotniczej.

Poważną także przeszkodą w pracy takiej instytucji obecnie jest brak w Łodzi odpowiednich prelegentów, przygotowanych fachowo i posiadających zdolności popularyzowania różnych gałęzi wiedzy.

C. Kursy metodyczne nauczania dorosłych.

W miarę wzrostu Kursów Doksztalających kierownictwo usiłowało wytworzyć kadry nauczycielskie, przygotowane metodycznie do pracy nad

młodzieżą dorastającą i dorosłymi. W tym celu organizowano specjalne Kursy metodyczne dla nauczycieli Kursów Doksztalających. Kursów takich odbyło się 3. Pierwszy w styczniu 1921 roku obejmował metodykę języka polskiego, arytmetyki i pogadanek. Drugi w styczniu i lutym 1922 roku obejmował dydaktykę, metodykę języka polskiego, metodykę pogadanek i odczytów, oraz podstawy ideowe i organizacyjne Kursów dla dorosłych. Wreszcie trzeci w styczniu 1922 r. — metodykę pogadanek krajoznawczych. Prelegentami na tych kursach byli przedstawiciele Centralnego Biura Kursów dla dorosłych z Warszawy oraz fachowe siły miejscowe.

D. Wycieczki krajoznawcze.

Przy końcu każdego roku szkolnego kierownictwo organizowało dalsze wycieczki krajoznawcze dla słuchaczy Uniwersytetu Powszechnego i Kursów Doksztalających. W roku 1920 odbyła się wycieczka na Pomorze (Gdańsk, Puck, Gdynia, Kartuzy); w r. 1921 do Krakowa i Ojcowa, w roku 1922 do Tatr i Zakopanego. Oprócz tego zorganizowano szereg wycieczek bliższych (do Warszawy, Tomaszowa, Łowicza).

E. Miejska Szkoła Zawodowa Doksztalająca dla młodzieży pracującej w przemyśle, rzemiośle i handlu.

1) **Do Szkoły są przyjmowani:** rzemieślnicy (ślusarze, tokarze, kotlarze, kowale, krawcy, szewcy, introligatorzy, drukarze, fryzjerzy, elektromonterzy), subjekci sklepowi, gońcy, praktykanci biurowi oraz robotnicy fabryczni (tkacze, przędzalnicy i t. d.).

2) **Uczniów stosownie do kwalifikacyj naukowych dzieli się na klasy;** najniższa klasa I. najwyższa III. W jednych klasach mieszczą się ślusarze i tokarze, w drugih — elektromonterzy, w trzecich — krawcy i t. d., słowem, każda klasa odpowiada pewnemu zawodowi, lub grupie pokrewnych sobie zawodów (tkacze — przędzalnicy; ślusarze — tokarze — kowale, gońcy — praktykanci biurowi i t. d.

3) **Cel szkoły:** pogłębić zakres wiadomości ogólnych ucznia, oraz dać mu wiadomości, związane ściśle z jego zawodem, a więc ślusarzom i tokarzom — wiadomości z mechaniki, wiadomości o metalach; szewcom i krawcom — wiadomości o gatunkach skóry i materiałach ubraniowych, elektromonterom — o własnościach elektryczności i t. d. Prócz tego; wszyscy bez wyjątku uczniowie obowiązani są posiadać wiadomości z kalkulacji przemysłowo — handlowej, korespondencji i buchalterji.

4) **Przedmioty nauczania:** 1) język polski z uwzględnieniem stylistyki przemysłowo — handlowej i korespondencji, 2) arytmetyka, 3) kalkulacja, 4) geometria z kreśleniem, 5) rysunki odręczne i zawodowe, 6) krajoznawstwo, 7) elementarne wiadomości z prawa, 8) towaroznawstwo, 9) fizyka, 10) higjena.

Przy szkole zorganizowano chór uczniowski, oraz bibliotekę nauczycielską i uczniowską, liczącą 1018 dzieł.

Rok szkolny 1919/20 rozpoczęto w drugiej połowie września 1919 r. Klas uruchomiono 5: wstępne A i B, Ia, Ib i II, Szkoła na początku liczyła 163 uczniów, w styczniu 1920 — 218 uczniów, w końcu roku szkolnego 166 uczniów; personel nauczycielski składał się z 10 osób.

W roku szkolnym 1920/21 Szkoła liczyła klas 10: A, B, C, D (wstępne), Ia, Ib, Ic, IIa, IIb i III. Na początku roku szkolnego było 250 uczniów, w styczniu 1921 r. 492 uczniów, w końcu r. szkolnego 311 uczniów.

Personel nauczycielski składał się 17 osób. W tym roku wydano 13 uczniom kl. III świadectwa z ukończenia szkoły.

Szkoła mieściła się w lokalu Miejskiej Szkoły Handlowej przy ulicy Kilińskiego 103. W roku szkolnym 1921/22 Szkoła przy ul. Kilińskiego 103 została podzielona na 2 samoistne szkoły, przyczem drugą szkołę umieszczono w lokalu szkoły powszechnej przy ul. Zawadzkiej 42. Personel nauczycielski w obu szkołach liczył 26 osób.

Ognisko I liczyło 9 klas: Ia, Ib, Ic, Id, IIa, IIb, IIc, IIIa, IIIb.

„ II „ 9 „ : wstępne A, B, C, D, E, F, Ia, Ib, II.

Na początku roku szkolnego do Ogniska I uczęszczało 286 uczniów, w grudniu 1921 r. 267 uczniów, w końcu roku szkolnego 283 uczniów; do Ogniska II uczęszczało na początku roku szkolnego 231 uczniów, w grudniu 1921 r. 251 uczniów, w końcu 235 uczniów.

W roku 1922 wydano 42 uczniom świadectwa z ukończenia szkoły.

Od m. września 1922 r., stosownie do przyjętej nazwy przez M. W. R. i O. P. dla tego typu szkół, „Miejską Szkołę Doksztalającą dla terminatorów“ przemianowano na „Miejską Szkołę Zawodową Doksztalającą dla młodzieży pracującej w przemyśle, rzemiośle i handlu“.

Od m. września tegoż roku szkoła liczy 4 ogniska: I przy ul. Kilińskiego 134, II przy ul. Zawadzkiej 42, III przy ul. Gubernatorskiej 3 i IV przy ul. Rozwadowskiej 38. Personel szkoły składa się z 39 osób. Klas we wszystkich ogniskach 30, z czego w ognisku I — 7, w ognisku II — 10, w ognisku III — 8 i w IV — 5.

Uczniów do wszystkich ognisk na początku roku szkolnego uczęszczało 813, obecnie 945.

F. Miejskie biblioteki powszechne w Łodzi.

Sprawa bibliotek i czytelnictwa w ogólnej organizacji oświaty pozaszkolnej Magistratu m. Łodzi — ma swoje realne miejsce od początku roku 1922. W tym czasie bowiem miasto przejęło Bibliotekę Publiczną, otworzyło I Miejską wypożyczalnię dla dzieci i Miejską Centralną Bibliotekę Pedagogiczną, a później nieco II Miejską Wypożyczalnię dla dzieci, i w tym też roku formalnie drogą uchwał właściwych czynników samorządowych — zapewniło sobie otwarcie III Wypożyczalni dla dzieci.

1. Miejska Biblioteka Publiczna. .

Instytucja ta faktycznie istnieje od 11 października r. 1917 jako własność Towarzystwa Biblioteki Publicznej w Łodzi. Wskutek anormalnych stosunków, jakie panowały podczas wojny europejskiej i pierwszych lat Polski niepodległej, — Biblioteka Publiczna borykała się z niezliczonymi trudnościami natury materialnej i z tego powodu Zarząd T-wa Bibl. Publicznej w Łodzi w dniu 22 stycznia 1922 r. przekazał bibliotekę drogą darowizny Magistratowi m. Łodzi.

Działalność i stan Biblioteki Publicznej, jako instytucji miejskiej, przedstawia się następująco: w chwili przejęcia przez miasto biblioteka liczyła ogółem 20.715 dzieł 26.059 tomów. W roku 1922 wpłynęło do biblioteki ogółem dzieł 1.986, tom. 3.953, wobec czego stan księgozbioru na 1-go stycznia r. 1923 przedstawiał się w ilości 22.701 dzieł 30.012 tomach. Z tego skatalogowani do ostatnich czasów dzieł 7.463 — 9.013 tomów.

Według działów głównych przypada na: bibliotekę zasadniczą dzieł 7.090 — tom: 7.888; — bibliotekę podręczną + dzieł 120 — tom. 378; dział

pism — dzieł 39, roczników 292, tomów 497; duplikatów — dzieł 128, tom. 257; dział książek wydzielonych — dzieł 86, tom. 93.

Stosunek liczbowy poszczególnych działów naukowych biblioteki zasadniczej przedstawia się następująco: ogólny—dz. 38 tom. 40; filozofja—dz. 534 t. 566; religja — dz. 209 t. 237; nauki społeczne — dz. 2068 t. 2232; filologja—dz. 124 t. 195; przyroda i matematyka dz. 766 t. 813; nauki stosowane — dz. 652 t. 684; sztuka dz. 329 t. 341; literatura dz. 886 t. 1.003; historia i geografia — dz. 1484 t. 1837.

Stosunek zaś językowy w tym dziale ilustruje następujące zestawienie: dzieł w języku polskim — 4760 t. 5241; niemieckim — dz. 740 t. 903; rosyjskim — dz. 1867 t. 1492; francuskim — dz. 171 t. 198; innych dz. 52 t. 54.

Frekwencja czytelników w roku 1922 wynosiła 25.085 osób, ogółem zaś od dnia otwarcia biblioteki do czasów ostatnich czytało 103.880.

Czytano w roku ostatnim 45.082 książki. Przez cały zaś okres istnienia biblioteki czytano 191.567 książek. Suma ta rozbita na poczytność poszczególnych działów naukowych, przedstawia następujący obraz: dział ogólny 851 książek, filozofja 20.874 ks., religja 2.072 ks., nauki społeczne — 23.755 ks., filozofja 1.671 ks., przyroda i matematyka 26.415 ks., nauki stosowane — 6.413 ks., sztuka — 9.457 ks., literatura — 67.712 ks., historia i geografia 33.347 ks.

Specjalną cechą Miejskiej Biblioteki Publicznej w Łodzi jest jej charakter ściśle naukowy, oraz to, że książki czytane są tylko na miejscu, w specjalnie urządzonych salach. Dostęp do biblioteki mają wszyscy obywatele (z wyjątkiem oczywiście dzieci i młodzieży do kl. VI) za opłatą mk. 50 od osoby, we wszystkie dni powszednie w godz. od 3-ej po południu do 9-ej wieczór.

Miejska Biblioteka Publiczna łączy w sobie wszystkie księgozbiory samorządowe z Wydziałów Magistratu m. Łodzi i w wykazach swych ilustruje, temsamem, cały majątek książkowy miejski.

W stosunku do ogólnej planowej sieci bibliotek miejskich (najniższa kondygnacja — biblioteki dzielnicowe dla dzieci i młodzieży, wyższa — biblioteki dzielnicowe powszechne dla dorosłych) Miejska Biblioteka Publiczna stoi na czele i spełnia rolę instytucji nadzorczej w dziale kierunku fachowego oraz ogólnej linii rozwoju.

2. Miejska Centralna Biblioteka Pedagogiczna.

Myśl powołania do życia tej instytucji poruszona była w roku 1921, t. j. kiedy miasto nie posiadało jeszcze Biblioteki Publicznej. Celem jej jest scentralizowanie wszystkich księgozbiorów naukowych, rozrzuconych po szkołach miejskich, tak powszechnych, jak średnich. Księgozbiory te, uzupełniane specjalnymi nowościami z dziedziny pedagogiki i nauk pokrewnych, stanowią wypożyczalnię książek wyłącznie dla nauczycielstwa szkół powszechnych i średnich miejskich. Istnienie specjalnej wypożyczalni książek treści pedagogicznej, nawet przy jednoczesnem istnieniu Biblioteki Publicznej, jest koniecznością, ze względu na przymus szkolny, który wymaga jednocześnie ciągłego i na wielką skalę dopływu sił nauczycielskich i ciągłego tych sił dokształcania.

Biblioteka Pedagogiczna liczy obecnie dzieł 1377, t. 1492. Skatalogowano dzieł 946, t. 981. Ilościowo zajmuje pierwsze miejsce pedagogika — dzieł 441 t. 447; drugie — historia dz. 125 t. 143; trzecie — przyroda dz. 92 t. 92. Wszystkie książki w języku polskim.

W ciągu roku frekwencja wynosiła 1689 osób, w tem 977 kobiet i 697 mężczyzn. Poczytność poszczególnych działów przedstawia się: z pedagogiki czytano 1077 ks., z historii 233, przyrody i matematyki 228.

3. Miejskie wypożyczalnie dzielnicowe dla dzieci i młodzieży.

Konieczność istnienia specjalnych wypożyczalni dla dzieci i młodzieży tłumaczy się tem, że między szkołą a biblioteką musi się wytworzyć łączność, gdyż książka jest tym następnym — po szkole — wychowawcą i nauczycielem, który cierpliwie towarzyszy przez całe życie człowiekowi.

Na gruncie zaś łódzkim teza powyższa znajduje poparcie w istniejącym obowiązku szkolnym, który zasadę łączności między szkołą a biblioteką — ze względu na potężną organizację szkolnictwa i 60 tysięczną armję uczącej się dźwiatwy — wysoce potęguje.

Wypożyczalni tego typu winno być w Łodzi conajmniej 20. Jest ich dopiero dwie — „de facto”, a jedna — „de nomine”.

I Miejska Wypożyczalnia dla dzieci i młodzieży.

Otwarta została dnia 1 marca 1922 r.; liczy ogółem dzieł skatalogowanych 2729 t. 2851. Poszczególne działy księgozbioru przedstawiają następujący stosunek ilościowy: a) bajki, poezje, czytanki dz. 764 t. 764; b) powieści obyczajowe dz. 443 t. 534; c) powieści historyczne dz. 636 t. 669; d) podróże i opisy dz. 340 t. 344; e) przyroda dz. i tom. 347; f) geografja dz. i t. 82; g) historia dz. i t. 48; h) życiorysy dz. i t. 26; i) literatura dz. i t. 9; k) sztuka dz. i t. 19; y) różne dz. i t. 4; z) czasopisma dz. i t. 10.

Dni pracy w r. 1922 było 222. Frekwencja wynosiła ogółem 21281 dzieci, w tem chłopców 10745, dziewcząt 10533. Czytano ogółem 28709 książek, w tem 29825 beletrystycznych i 4884 popul. naukowych.

II. Miejska Wypożyczalnia dla dzieci i młodzieży.

II Wypożyczalnia została otwarta w dniu 1 grudnia 1922 r. Księgozbiór liczy ogółem dz. 4394, tom. 4434. Skatalogowano do tej pory dzieł 2348 t. 2385. Stosunek liczbowy poszczególnych działów naukowych jest następujący: dział a) bajki, poezje, czytanki dz. 904, t. 905; b) powieści obyczajowe — dz. 513 t. 523; c) powieści historyczne dz. 627 t. 652; d) podróże, opisy dz. 304 t. 305.

Dni pracy w roku 1922 było 22. Frekwencja czytelników ogółem 910 osób, w tem chłopców 517, dziewcząt 393.

Czytano ogółem 961 książek (tylko beletrystycznych, ponieważ inne działy dotąd nie skatalogowane).

II Wypożyczalnia — dzięki lepszym warunkom pod względem pomieszczenia — przedstawia sobą pełny wzór wypożyczalni, gdyż posiada także i świetlicę, gdzie urządzona jest na miejscu czytelnia pism i książek. Organizacja czytelnii oparta jest na wewnętrznym samorządzie młodocianych czytelników.

W świetlicy urządza się także co tydzień czytanki zbiorowe, układane w pewne cykle, powiązane wspólnym łańcuchem myślowym.

Czytanki, prowadzone przez kierowniczkę biblioteki, ilustruje się muzyką (na pianinie) i rysunkiem odręcznym (na tablicy).

G. T e a t r.

Jeżeli teatr ma być instytucją wychowawczą, świątynią prawdziwej sztuki, jeżeli nie chce naginać swego programu do niskiego smaku tłumu,

lec przeciwnie — podnieść widza do wyżyn zrozumienia piękna, taki teatr nie może być instytucją dochodową. To też, aby teatry spełniały swoje zadania, powinny być prowadzone przez państwo lub zarządy miejskie, względnie przez te instytucje — poważnie subsydjowane.

Historja Teatru Polskiego w Łodzi z ostatnich kilkunastu lat wykazała jasno, iż wszelkie dążenia kulturalniejszych kierowników teatru, chcących utrzymać program na wysokim poziomie artystycznym, doprowadzały do katastrofy finansowej, lub też zmuszały dyrektorów do wystawiania sztuk, obliczonych na efekt.

Komisja Kulturalno-Oświatowa, chcąc dać możność dyrekcjom utrzymania teatru na właściwym poziomie, wydała opinię, iż Teatr Polski w Łodzi powinien otrzymywać z Magistratu poważniejsze zasiłki pieniężne, które powinny być powiększane w miarę tego, jak będzie się podnosił poziom artystyczny teatru, przyczem Dyrekcji należy pozostawić pewne wymagania artystyczne i zastrzec sobie prawo ingerencji w sprawach repertuaru.

W myśl powyższej zasady K. K. O., udzielając dyrektorowi Teatru Polskiego, p. Rychłowskiemu, subsydjum na rok 1919/20, uzyskała pewien wpływ na repertuar przez delegowanie do Tow. Teatr. swych przedstawicieli, którzy jednocześnie zawarli umowę, na której mocy dyrekcja zobowiązała się przeznaczyć jeden wieczór w tygodniu na specjalne widowiska dla najszerszych mas ludowych, oraz jedno widowisko popołudniowe dla młodzieży szkolnej po cenach najniższych, gwarantując przytem Dyrekcji zwrot ewentualnych strat, wynikłych z powyższych widowisk. Sztuki na widowiska ludowe wybierała K. K. O. z repertuaru bieżącego, jak również miała możność przedstawiania sztuk, leżących na wytycznej linii repertuaru.

Każde widowisko ludowe poprzedzane było krótką prelekcją. Pierwsze widowisko ludowe odbyło się dnia 20 grudnia 1919 r., na którym odegrano „Dzień Zaduszny” Heyermansa.

Ogółem w sezonie 1919/20 za dyr. Rychłowskiego odbyło się 11 widowisk ludowych przy 9802 widzach.

W lipcu 1920 roku na wniosek K. K. O. Teatr Polski został przejęty przez miasto, przyczem prowadzenie teatru powierzono dyr. A. Zelwerowiczowi na jego rachunek, przy wydatnej pomocy materialnej Magistratu. Podpisując kontrakt z p. Zelwerowiczem, Magistrat zastrzegł sobie urządzenie widowisk ludowych i dla młodzieży szkolnej po cenach zniżonych.

Do spraw teatralnych K. K. O. w tym czasie powołała do życia Komisję Teatralną. Pierwszym jej przewodniczącym został dr. Stefan Kopciński.

W sezonie 1920/21 na widowiska ludowe rozprzedażą biletów zajmowało się biuro K. K. O., które wydzielało pewną ilość biletów związkom robotniczym i inteligencji pracującej; na widowiska uczniowskie bilety zakupywały szkoły. Zapotrzebowanie ze strony związków były tak wydatne, że jeden dzień w tygodniu okazał się niewystarczającym, wobec czego Komisja Teatralna, po porozumieniu się z dyr. Zelwerowiczem, postanowiła dawać dwa razy w tygodniu widowiska dla związków robotniczych i jedno dla młodzieży szkolnej.

Ogółem widowisk zreszeniowych dla inteligencji pracującej odbyło się 72 przy 89718 widzach, widowisk dla związków robotniczych 36 przy 30815 widzach i widowisk uczniowskich 85 przy 30808 widzach. Sztuk grano dla związków inteligenckich 30, dla robotniczych 24, dla młodzieży szkolnej 17.

Od lipca 1921 roku Magistrat całkowicie prowadzi Teatr Miejski na swój rachunek. Od chwili umiastowienia Komisja Teatralna w pierwszym rzędzie dba o szerzenie kultury wśród najszerszych mas społeczeństwa łódzkiego, dając w dalszym ciągu 3 razy w tygodniu widowiska dla związków robotniczych i inteligencji pracującej po cenach o 40% niższych od cen zwyczajnych, oraz po cenach najniższych raz jeden w tygodniu dla młodzieży szkolnej.

W stosunku do powyższych widowisk Komisja przyjęła zasadę, iż należy wystawiać głównie dzieła autorów polskich i to z tak zwanego repertuaru wielkiego; z obcych tylko sztuki o wysokiej wartości literackiej i artystycznej.

Widowiska uczniowskie poprzedzane są prawie wszystkie krótkimi prelekcjami, zaś widowiska zrzeszeniowe tylko te, które tego wymagają. Prócz widowisk Komisja Teatralna, w miarę możliwości, w dalszym ciągu urządza zapoczątkowane przez dyr. Zelwerowicza t. zw. poranki literackie, na których specjaliści prelegenci wyjaśniają epoki i kierunki literackie teatru w Polsce i zagranicą. Na porankach artyści teatru recytują utwory, ilustrujące dzieła i kierunki literackie.

W sezonie 1921/22 za dyr. Noskowskiego na inauguracyjne widowisko wystawiono „Bolesława Śmiałego” St. Wyspiańskiego.

Ogółem wystawiono 32 premjery. Widowisk premierowych i zwyczajnych dano 325 przy 59048 widzach; widowisk zrzeszeniowych 101 przy 50.162 widzach; widowisk uczniowskich 15 przy 9017 widzach. Ogółem grano 351 razy przy 119.127 widzach. Poranków literackich odbyło się 5. Największą frekwencją na widowiskach zwyczajnych cieszyła się sztuka Wroczyńskiego „Dzieje Salonu”, grano 14 razy przy 41704 widzach; na widowiskach zrzeszeniowych też sama sztuka, grano 7 razy przy 4449 widzach; na widowiskach uczniowskich sztuka Fredry „Zemsta” grano 5 razy przy 3.242 widzach. Najwyższą średnią arytmetyczną, wynoszącą 518 osób, osiągnęła tragedia Słowackiego „Mazepa”, grano 18 razy, najniższą 194 osoby komedia Gavaulta „Złota Ciotunia”, grano 5 razy.

Tak małą liczbę widowisk dla młodzieży szkolnej w r. 1921/22 należy przypisać katastrofie, jaka nawiedziła Teatr. Dnia 5 września 1921 roku po spektaklu „Bolesława Śmiałego” wybuchł pożar, którego pastwą padł gmach Teatru Miejskiego, oraz wszystkie kostjумы i dekoracje. Zanim Komisja Teatralna uzyskała odpowiedni lokal przy ul. Cegielnianej 63, upłynęło sporo czasu, następnie wobec braku kostjumów i dekoracyj z konieczności musiano się ograniczać do wystawiania sztuk lżejszych, nie nadających się na widowiska dla młodzieży.

Od m. września 1922 r. dyrekcję Teatru Miejskiego objął p. H. Herc-Barwiński. Przewodnictwo Komisji Teatralnej od m. czerwca tegoż roku objął ławnik W Gacki.

Na inauguracyjne widowisko sezonu 1922/23 dano tragedję Żeromskiego „Sułkowski”. Do dnia 1/III. 23 r. wystawiono 17 premier. Widowisk premierowych i zwyczajnych dano 127 przy 52.403 widzach; widowisk zrzeszeniowych 78 przy 43.350 widzach; widowisk uczniowskich 21 przy 14.254 widzach. Ogółem grano 226 razy przy 110.007 widzach.

Ceny biletów na początku sezonu 1922/23 Komisja Teatralna ustaliła: na premjery i zwyczajne od mk. 200 do 1.500, dla młodzieży szkolnej od mk. 50 do 750. Ostatnio ceny biletów są następujące: na premjery i zwy-

czajnie od mk. 800 do 14.100; zrzeczeniowe od mk. 400 do 7.000.— i dla młodzieży szkolnej od mk. 200 do mk. 3.500.—

H. Koncerty popularne.

Prócz szerzenia kultury teatralnej K. K. O. przystąpiła do popularyzowania wśród mas robotniczych, inteligencji pracującej i młodzieży szkolnej kultury muzycznej. W tym celu Komisja weszła w porozumienie z Zarządem Łódzkiej Orkiestry Symfonicznej, który zgodził się na urządzenie koncertów popularnych. Ponieważ ceny na te koncerty ustalono bardzo niskie, więc i w tym wypadku Komisja gwarantowała zwrot ewentualnych strat.

Pierwszy koncert odbył się dnia 14 grudnia 1919 roku. Ogółem koncertów popularnych w roku 1919 odbyło się 2, w roku 1920 sześć, w roku 1921 dwadzieścia. Obecnych na wszystkich koncertach 16.838 osób. W roku 1919 i 1920 koncerty odbywały się pod egidą i na ryzyko K. K. O., zaś od września roku 1921 koncerty popularne odbywają się pod egidą i ryzyko Łódzkiej Orkiestry Filharmonicznej

Rozsprzedażą biletów na koncerty urządzone pod egidą K. K. O. zajmowało się biuro Komisji.

Poranki dla dzieci szkół powszechnych.

Komisja Kulturalno-Oświatowa, wnikając w potrzebę szerzenia kultury nie tylko wśród dorosłych, lecz i wśród młodzieży szkół powszechnych, przystąpiła w roku 1920 do organizowania wespół z nauczycielstwem t. z. poranków artystycznych pod hasłem „Dzieci dla dzieci“. Program poranków składa się z pieśni chóralnych i solowych, deklamacji, orkiestry, gimnastyki rytmicznej i tanców, inscenizowanych bajek i t. p. Wykonawcami programów są przeważnie wychowawcy szkół powszechnych i średnich; niekiedy program wypełniają artyści Teatru Miejskiego.

Poranki odbywają się w niedzielę w godzinach południowych w Teatrze Miejskim. Wejście na poranki bezpłatne. Młodzieży przychodzi pod opieką nauczycieli. Wyznaczaniem szkół na poranki zajmuje się Oddział Kultury i Oświaty Pozaszkolnej. Wydatki, związane z urządzeniem poranków, pokrywane są z funduszy miejskich.

Pierwszy poranek odbył się dnia 28 lutego 1920 r. Ogółem w roku szkolnym 1920/21 odbyło się 14 poranków przy 18.148 widzach; w roku 1921/22 odbyło się 19 poranków przy 14.223 widzach; w roku szkolnym 1922/23 do dnia 1/III-23 r. odbyło się 6 poranków przy 3 859 widzach. Spadek frekwencji od roku szkolnego 1921/22 wynika z powodu znacznie mniejszej ilości miejsc w Teatrze Miejskim przy ul. Cegielnianej 63.

Bezpłatne widowiska w Teatrze Miejskim.

Prócz poranków w Teatrze Miejskim odbywają się od czasu do czasu bezpłatne widowiska dla młodzieży 5, 6 i 7 klasy szkół powszechnych.

Za dyr. A. Zelwerowicza odbyły się 2 bezpłatne widowiska; pierwsze dn. 28/I-21 r., drugie dnia 21/II-21 r. Odegrano „Szopkę“ — „Or-Ota“.

Za dyr. Z. Noskowskiego 2 widowiska: „Zemsta“ Fredry, dnia 3 i 27 maja 1922 r. Za dyr. Barwińskiego 2 widowiska: dnia 15/XII-22 r. 5/III 1923 r. Na pierwsze dano „Sulkowski“ — Żeromskiego, na drugie „Wąsy i Peruka“ — Korzeniowskiego.

Koncerty dla młodzieży szkół średnich i powszechnych.

W roku 1922 na wniosek Oddz. Kult. i Ośw. Pozaszk. Magistrat udzielił Tow. Miłośn. Muzyki subsydjum w wysokości mk. 550.000. — na częściowe pokrycie wydatków, związanych z organizowaniem koncertów muzyki kameralnej dla młodzieży szkół średnich i szkół powszechnych. Wejście na koncerty dla szkół średnich wynosiło mk. 100. —, na koncerty dla szkół powszechnych bezpłatnie. Pierwszy koncert dla szkół średnich odbył się dnia 2/II. 22 r; ogółem odbyło się 8 koncertów. Pierwszy koncert bezpłatny dla szkół powszechnych odbył się dnia 4 marca 1922 r; ogółem odbyło się 3 koncerty przy 1.845 słuchaczy.

I. Kinematograf Oświatowy.

W dniu 15 października 1922 r. otwarty został w lokalu Miejskiego Uniwersytetu Powszechnego przy Wodnym Rynku Kinematograf Oświatowy, którego zadaniem jest wyświetlanie obrazów treści naukowej i obrazów inscenizujących najwybitniejsze utwory literackie autorów polskich i obcych.

Wydział Oświaty i Kultury, pomimo napotykaných trudności w prowadzeniu filmów, stara się, o ile możliwości, wypożyczać obrazy, odpowiadające wymaganiom Kinematografu Oświatowego. Obrazy, w miarę potrzeby, poprzedzane są krótkimi prelekcjami przez prelegentów, jak również, o ile możliwości, muzyka dostosowana jest do treści obrazu.

Kino czynne codziennie: w dni powszednie od godz. 4 do 10 wiecz. (8 seansy), zaś w soboty, niedziele i święta od godz. 2 do 10 wieczór, (4 seansy).

W okresie 183 dni czynności kina (od 15/X 22 r. do 28/II. 23 r.) dano 20 programów, składających się z 90 obrazów.

W czasie tym sprzedano biletów:

L. p.	Miesiąc	I kl.	II kl.	III. kl.	Uczn.	Rzzem
1.	Październik	512	789	11.683	—	12.984
2.	Listopad	958	1207	15.263	3982	21.310
3.	Grudzień	1099	895	1.733	15011	18.738
4.	Styczeń	1627	1845	1.303	15236	19.511
5.	Luty	3289	3524	1.938	19120	27.871
	Razem	7385	7760	31.870	58349	100.864

Przeciętna ilość sprzedanych biletów w ciągu m-ca wynosi: 22.804, średnia frekwencja dnia — 743 osób.

Przeciętne wpływy w ciągu jednego m-ca wynoszą mk. 5.343.188.—, w ciągu jednego dnia 178.173. —

Ceny biletów od 15 października ustalono:

I miejsca — mk. 350, II miejsca — 250, III miejsca i dla młodzieży — mk. 100 — Obecnie obowiązują ceny: w niedziele i święta dla dorosłych od mk. 800 do 1500, dla dzieci i młodzieży szkolnej mk. 500; w dni powszednie dla dorosłych od mk 600 do 1000. — dla dzieci i młodzieży szkolnej — mk. 300.—

J. R ó ż n e.

Wobec krytycznego stanu finansowego, w jakim znalazło się T-wo Muzeum Nauki i Sztuki, Zarząd powyższego T-wa zwrócił się do Magistratu o przejęcie na własność przez miasto tej instytucji. Sprawa powyższa weszła na porządek dzienny Oddz. Kult. i Ośw. Pozaszkolnej i ostatecznie w dniu 21 grudnia 1921 roku postanowiono Tow. Muzeum Nauki i Sztuki umiastowić.

Poza pracą systematyczną K. K. O. nakreśliła w swym programie i prace dorywcze. Z tych wymienić należy: zebranie, na wniosek Min. Kultury i Sztuki, ze szkół powszechnych i średnich prac uczniowskich i wysłanie ich na wystawę ruchomą p. t. „Sztuka dziecka“ w Warszawie, która miała zawitać i do Łodzi.

Prócz tego, gdy w lipcu 1920 r. najazd bolszewicki zagrażał podwalinom niepodległej Polski, Komisja Kulturalno-Oświatowa przerwała swą systematyczną pracę oświatową i wspólnie z D. O. G. Ł. poczęła organizować rozrywki kulturalne dla żołnierzy.

Ogółem urządzono w tym czasie 10 koncertów w różnych siedzibach wojskowych, jak w szpitalach, w szkole podoficerów i t. p. Program wypełniały: orkiestra strażacka, orkiestra Ł. O. S., chóry śpiewacze oraz występy artystów Teatru Polskiego.

Komisja Kulturalno-Oświatowa zajmuje się także przyjmowaniem wycieczek instytucji Kulturalno-Oświatowych, które pragną zapoznać się z życiem oświatowym i przemysłowym m. Łodzi.

Wycieczek w roku 1920 podejmowano 1 z Warszawy

”	”	1921	—	3	”	
”	”	1922	—	4	”	i 1 ze Lwowa
”	”	1923	—	2	”	



5. WYDZIAŁ BUDOWNICTWA.

A. Biuro Główne.

W roku sprawozdawczym 1922 przeszło przez dziennik biura Wydziału 6788 różnych spraw, które częściowo były referowane przez Biuro Główne, częściowo zaś przez poszczególne Oddziały Wydziału Budownictwa.

Na podstawie uchwały Magistratu z dnia 31 marca 1922 r. № 333 uznano Inspekcję Budowlaną za autonomiczną jednostkę administracyjną, uprawnioną do samodzielnego załatwiania wszelkich spraw, należących do jej kompetencji, i prowadzącą własny dziennik korespondencyjny. Wskutek tego stosunkowo duża ilość spraw wyłączoną została od Biura Głównego.

W pierwszych dniach lipca po ustąpieniu b. kierownika biura p. H. Radkego i objęciu stanowiska przez nowego kierownika, kontynuowano dalej rozpoczętą pracę nad uporządkowaniem archiwum aktów Wydziału, zaprowadzeniem skorowidzów i ewidencją personelu urzędniczego i robotniczego Wydziału.

W końcu roku sprawozdawczego stan urzędników w poszczególnych Oddziałach i Sekcjach przedstawiał się liczbowo następująco:

Urzędnicy stabilizowani i etatowi:

Biuro Główne	4
Oddział Rachunkowy	3
Oddział Budownictwa	8
Sekcja Mechaniczna	3
„ Instalacyjna	2
Cegielnie Miejskie	1
Skład Główny	1
Oddział Brukarski	6
„ Zabudowy Miasta	7
„ Kanalizacji	3
Oddział Budowy Tram. Podmiejsk.	3
Inspekcja Budowlana	9

Nadto zatrudniał Wydział 9 urzędników półetatowych.

Ilość robotników ulegała wahaniom zależnie od ilości robót.

W roku sprawozdawczym odbyło się 30 posiedzeń Delegacji Budowlanej.

Poszczególne komisje jak naprz. do zakupu gruntów, wykupu nieruchomości, sanitarno-budowlane i t. p. wykazały stosunkowo małą działalność, gdyż wszelkie poczynania Wydziału w tym kierunku rozbiły się o brak gotówki na cele wykupu.

B. Oddział Rachunkowy.

W porównaniu z ubiegłym rokiem liczba rachunków i list płacy, które wpłynęły do Oddziału, powiększyła się. Liczba wpływów byłaby znacznie większa, gdyby nie zarządzenie, nakazujące, aby w miarę możliwości listy płacy jednego Oddziału za wykonane roboty i obciążające jedną i tę samą pozycję budżetową były sporządzane na wspólnej liście. Biorąc jednocześnie pod uwagę dużą ilość robót, prowadzonych przez Wydział Budownictwa sposobem gospodarczym, liczba rachunków za dostarczony materiał przez firmy i przedsiębiorców prywatnych powinna była się w porównaniu z ubiegłym rokiem znacznie powiększyć. Jednak raptowne zwyżkowe skoki cen za materiały w ciągu nawet kilku zmusiły Wydział Budownictwa do uskuteczniania większych zakupów; materiały składano do

składów (Skład Główny, Warsztaty Miejskie, Sekcja Instalacyjna, Sekcja Mechaniczna) i w miarę potrzeby używano do prowadzonych robót.

Ogółem wpłynęło do Oddziału Rachunkowego 4369 list płacy, najmniej w miesiącu lutym — 283, najwięcej w maju — 437, w pozostałych miesiącach 311 do 386.

Co do rachunków za wykonane przez przedsiębiorców roboty i za dostarczony materiał wpłynęło ich do Oddziału 3776: najwięcej w październiku — 419, najmniej w maju — 253, w pozostałych miesiącach od 264 do 373. Razem zaksięgowano list płacy i rachunków 8145.

W roku 1922 zostały również skasowane — zgodnie z poleceniem Ministerstwa Skarbu — wszelkie odpisy rachunków; spowodowało to dla Wydziału Budownictwa wogóle, w szczególności zaś dla Oddziału Rachunkowego pewne trudności, gdyż reklamacje wystawców rachunków nie mogły być natychmiast uwzględniane, lecz dopiero po pewnym czasie; z tego powodu Oddział zmuszony był posyłać urzędnika do Oddziału Obrachunkowego celem sporządzania odpisu względnie wyciągów z kwestjonowanego rachunku. Odpisy rachunków, zwłaszcza dużych firm, służyły poniekąd za cennik, tak że skasowanie ich spowodowało zaprowadzenie specjalnej książki z bieżącymi cenami. Książka ta okazała się z biegiem czasu bardzo praktyczną, gdyż częste informacje lub sprawdzanie cen spóźnionych rachunków, czy to z powodu dłuższego czasu wykonania, czy to z innych przyczyn, pozwala zawsze stwierdzić cenę w danym okresie. Rachunki Wydziału Budownictwa sprawdzane są w pierwszej linii przez poszczególne Oddziały, następnie dopiero przez Oddział Rachunkowy na podstawie kosztorysów i cenników. Podpis poszczególnych kierowników nie przeszkadzał jednak Oddziałowi Rachunkowemu często jeszcze redukowac ceny na rachunkach, co zaoszczędziło Magistratowi znaczne kwoty pieniężne. Oczywiście wszelkie omyłki liczbowe i omyłkowo niepotrącone zaliczki zostawały w Oddziale uskutecznione. Rachunki innych Wydziałów Magistratu są już sprawdzane ostatecznie tylko przez Oddział Rachunkowy samodzielnie.

W omawianym roku Oddział Rachunkowy dokonał 117 odbiorów wykonanych przez przedsiębiorców robót i dostarczonych materiałów, z tego 90 odbiorów bez rachunków (t. zn. przedsiębiorca wniósł rachunek dopiero po odbiorze) i 27 odbiorów na podstawie przedstawionych już rachunków przed odbiorem.

Oddział Rachunkowy sprawdza listy płacy, mając do ich kontroli codzienne raporty. Raporty sprawdza na robocie kontroler Oddziału Rachunkowego i stwierdza podpisem zgodność wykazu. Duża ilość podwódt, pracujących dla Wydziału Budownictwa, wymaga stałej kontroli objętości wozu, wzgl. objętości zawartego w wozie materiału. Niecisły wymiar w rachunku lub liście płacy zostaje na zasadzie raportu kontrolera skorygowany.

Kontrolowanie przez Oddział Rachunkowy list płacy, rachunków i robót na mieście, prowadzonych gospodarczym sposobem przez Wydział Budownictwa, przyczyniło się do tego, że roboty są wykonywane w miarę możliwości tylko przez najniezbędniejszą ilość robotników; ceny za materiał są przystępne i roboty wykonywane są przez prywatnych przedsiębiorców należycie. Nie bacząc jednak na nawał pracy, zwłaszcza w miesiącach letnich, Oddział zatrudnia tylko kierownika Oddziału — inżyniera, jedną urzędniczkę przy dzienniku rachunkowym, sporządzaniu przekazów i t. d. i kontrolera na mieście, razem 3 osoby.

C. Oddział Budownictwa

Oddział Budownictwa, mając za zadanie wykonywanie robót budowlanych dla poszczególnych wydziałów i instytucji Magistratu, jak również dostarczanie materiałów budowlanych, wykonał w roku sprawozdawczym **roboty następujące:**

I. Wykończono sposobem gospodarczym gmach szkoły powszechnej, przy ul. Zagajnikowej, który z końcem roku 1921 doprowadzony był pod dach i przykryty dachówką na sucho. W roku ubiegłym wykonano wszystkie roboty wewnętrzne (wyprawy wewnątrz i zewnętrzne, podłogi, posadzki, roboty blacharskie, stolarskie, malarskie, szklarskie), wykonano filtr biologiczny i centralne ogrzewanie.

II. Zakończono sposobem gospodarczym przebudowę 3 lokalów dla kas chorych:

1) przy ul. Łagiewnickiej — gruntowna przeróbka III piętrowego domu, rozpoczęta na jesieni 1921 r. Wykonano całkowite wyprawy nowych ścian, podłogi, okna, drzwi, roboty szklarskie, ślusarskie, zduńskie i malarskie. Postanowiono parkan murowany, wybudowano wozownie, komórki, zbiornik biologiczny;

2) przy ul. Wólczańskiej 225 — wykonano przebudowę istniejących komórek na garaż, stajnie, warsztaty reparacyjne, wozownie. Wykonano roboty stolarskie;

3) zakończono remont lokalu kasy chorych przy ul. Karola 28.

III. Przeprowadzono gruntowny remont gmachów zajmowanych przez instytucje miejskie:

a) dom 3-piętrowy przy ul. Karolewskiej 51 (wyprawy, roboty zduńskie, stolarskie, całkowite pomalowanie. W podwórzu wykonano ustępy i komórki).

b) dom 3-piętrowy przy ul. Tramwajowej 15, żłobek dla dzieci, (gruntowny remont jak w poz. a);

c) Internat Seminarjum Nauczycielskiego (gruntowny remont).

IV. Roboty budowlane dla poszczególnych wydziałów:

a) Dla Wydziału Oświaty i Kultury.

Wykonano remont 91 szkół powszechnych, przeważnie naprawy częściowe lub całkowite, roboty malarskie, szklarskie, stolarskie, ciesielskie i dekarские, miejscami jednak gruntowny remont stropów i dachów. Doprowadzono również do porządku częściowo biblioteki szkolne, ambulatorja, czytelnie, pracownie psychologiczną i fizyczną, seminarjum nauczycielskie, szkołę handlową przy ul. Kilińskiego 103. Wykonano również roboty budowlane w teatrze miejskim i w kinie oświatowym.

b) Dla Wydziału Handlowo-Gospodarczego.

Wybudowano murowane ustępy w szkole przy ul. Gdańskiej 29, jak również ustępy drewniane w lasku Karolewskim. Wybudowano poczekalnię dla woźniców w stajni miejskiej przy ul. Nawrot 76. Dokonano gruntownej naprawy parkanów w parku Poniatowskiego, Źródlika i Staszycy.

Wykonano remont lokalu dla Urzędu Mieszkaniowego i Komisji Powszechnego Nauczania przy ul. Piramowicza 3 i 5.

c) Dla Wydziału Zdrowotności Publicznej.

a) wybudowano warsztaty reparacyjne podług planów wykonanych w biurze,

- b) wybudowano budynek drewniany dla pralni mechanicznej przy ul. Łąkowej 32,
- c) wybudowano komórki drewniane w Chojnach, jak również przeprowadzono gruntowną reparację dachów,
- d) odświeżono częściowo szpital przy ul. Drewnowskiej,
- e) " " szpital w Radogoszczu (roboty malarskie, reparacja wszystkich dachów, rynien i rur, i roboty szklarskie),
- f) reparacja dachów i komina i inne drobniejsze roboty w łaźni miejskiej przy ul. Szkolnej 11.

d) Dla Wydziału Opieki Społecznej.

- a) szopa dla Tanich Kuchen w parku Poniatowskiego,
- b) przeróbki w Domu Wychowawczym przy ul. Cmentarnej 10-a,
- c) gruntowny remont lokali po Taniej Kuchni przy ulicy Aleksandrowskiej 47,
- d) poważniejsze reparacje w 11-tu lokalach Wydziału Opieki Społecznej i Komitetu Tanich Kuchen.

e) Dla Komitetu Budowy Szkół Powszechnych.

Wybudowanie obszernej szopy drewnianej na placu budowy szkoły powszechnej na Rokiciu i ustawienie tam maszyny do wyrobu stropów żelbetowych systemu Siegwarta i 2-ch szop dla cegielni. Wybudowanie szopy i kantorku na placu budowy szkoły powszechnej przy ulicy Drewnowskiej.

Oprócz wyszczególnionych robót Oddział Budownictwa wykonał remonty w 25 budynkach prywatnych, zajmowanych przez instytucje państwowe, mianowicie:

w Urzędzie Śledczym przy ul. Kilińskiego 136, Więzieniu Karnem przy ul. Targowej № 16 i t. d.; wykonywano również roboty budowlane naskutek polecenia wyroku sądowego.

Roboty powyższe Oddział Budownictwa wykonał przeważnie sposobem gospodarczym, mając do dyspozycji warsztaty i składy przy ul. Przejazd 26, jak również skład główny przy Al. 1 Maja № 80.

W sezonie budowlanym Oddział Budownictwa zatrudniał stale około 90 pracowników, część robót, jako to: szklarskie, malarskie, blacharskie, wykonywane były przeważnie przez przedsiębiorców pod kontrolą Oddziału.

Warsztaty posiadają również oprócz stolarni i ślusarni kuźnię i kłodziejnię, które obsługują przeważnie Wydział Gospodarczy.

Z robót rysunkowych w biurze Oddz. Bud. wykonano:

- 1) rysunki robocze konstrukcyjne i dekoracyjne szkoły przy ul. Zagajnikowej,
- 2) plany nadbudowy 2-ch skrzydeł Magistratu, Plac Wolności 14, projekt przebudowy poddasza na biura Magistratu, Pl. Wolności 2,
- 3) plan na rozszerzenie składów Przejazd 26,
- 4) " " " " składu głównego Al. 1 Maja 80,
- 5) projekt centralnej stajni miejskiej z zabudowaniami gospodarczymi, jak również pomieszczeniem całego Wydziału Gospodarczego na placu miejskim przy ul. Wodnej (2 alternatywy),
- 6) projekt domu dla nauczycielstwa w szkole przy ul. Zagajnikowej,
- 7) szkice mieszkań robotniczych (baraki),
- 8) wykonanie częściowe planów domów, zajętych przez instytucje Magistratu.

Podłużono rury pompowe z powodu obniżenia się poziomu wody w 8 studniach, wybudowanych w kamieniu.

Wymurowano szyb studzienny i założono nowy kłoc do studni w szkole przy ul. Pomorskiej № 52.

Ustawiono nowy kłoc i oodano urządzenie pociągowe do studni w szkole przy ul. Odyńca № 15.

Zakupiono i założono nowe 5¹/₂ rury pompowe do studni w szpitalu w Radogoszczu.

Prócz tego dokonywano normalnych reparacyj studzien we wszystkich posesjach miejskich i wydzierżawionych przez miasto.

Utrzymanie w porządku studzien miejskich, znajdujących się na placach publicznych, w okresie sprawozdawczym powierzono przedsiębiorcy.

Filtry biologiczne.

Sprawdzono 15 projektów nowych filtrów biologicznych. Odebrano 22 nowowytbudowanych i doprowadzonych do porządku starych filtrów biologicznych i przekazano je Wydziałowi Zdrowotności Publicznej do dalszego kontrolowania.

Wybudowano sposobem gospodarczym filtr biologiczny dla szkoły im. J. Piłsudskiego przy ul. Zagajnikowej № 32.

Załatwiono 75 spraw policyjno-sanitarnych dotyczących filtrów biologicznych, dołów ustępowych, studzień, urządzeń wodociągowych i sanitarnych w domach prywatnych.

W biurze, prócz załatwiania korespondencji bieżącej, sporządzano projekty i kosztorysy nowych instalacyj technicznych.

E. Sekcja Instalacyjna.

Oprócz drobniejszych napraw i konserwacji silników przy studniach i dołach biologicznych, instalacyj oświetlenia elektrycznego i gazowego jak również instalacyj telefonów wewn. i dzwonek elektrycznych w budynkach miejskich i dzierżawionych, wykonano następujące większe roboty:

Zainstalowano oświetlenie elektryczne w 4 ch klasach lokalu szkolnego przy ul. Rzgowskiej 25.

Zainstalowano oświetl. elektr. w lokalu Biblioteki Publicznej przy ul. Piotrkowskiej № 223.

W lokalu szkoły powszechnej przy ul. Wólczańskiej 117 oświetlenie elektryczne.

W lokalu szkoły powszechnej przy ulicy Rzgowskiej 62 oświetlenie elektryczne.

W lokalu szkoły powszechnej przy ul. Wólczańskiej 139 oświetlenie gazowe.

W budynku miejskim t. j. w pomieszczeniu Domu Wychowawczego przy Szosie Karolewskiej 51 zaprowadzono oświetl. elektr. wraz z dopływem przez ulicę, poczynając od fabryki St. Findeisena.

Oświetlono drugą część tunelu (175 mtr. dług.) nad mającym być wymurowanem korytem rz. Łódki, przy ul. Drewnowskiej № 66/68.

W lokalu szkoły pracy przy ul. Piotrkowskiej 115 zainstalowano oświetlenie gazowe.

W lokalu szkoły powszechnej przy ul. Konstantynowskiej 51 zainstalowano oświetlenie elektryczne.

Uzupełniono istniejącą instalację oświetl. elektr. z gruntownym remontem w całym lokalu Kasy Chorych przy ul. Karola 28.

W budynku, mieszczącym Kasę Chorych przy ul. Łagiewnickiej 46 zaprowadzono instalację oświetl. elektr. wraz z napędem do motoru od studni i dopływem z ulicy Ciemnej.

W lokalu szkoły powszechnej przy ul. Franciszkańskiej 13 zaprowadzono instalację oświetl. gazowego.

W lokalu szkoły przy Zawadzkiej 42 zaprowadzono instalację oświetlenia elektrycznego.

Przerobiono gruntownie i uzupełniono instalację (w części istniejącą) w gmachu Seminarjum Nauczycielskiego przy ul. Czerwonej 8.

Ustawiono nowy silnik 8 konny na miejsce 2-konnego w studni budynku miejskiego przy Placu Wolności № 14, zaś istniejący 2-konny silnik po odnowieniu przeniesiono do Domu Wychowawczego przy szosie Karolewskiej 51.

Przerobiono gruntownie i uzupełniono instalację oświetl. elektr. w nowym lokalu szpitala Św. Aleksandra przy ul. Aleksandrowskiej 115.

Zainstalowano oświetlenie elektryczne w nowych pomieszczeniach warsztatów mechanicznych, szwalni i pralni przy Wydziale Zdrowotności Publicznej na ul. Łąkowej 32.

Uzupełniono instalację oświetl. elektr. w lokalu szkoły powszechnej przy ul. Zielonej 44.

Zainstalowano oświetlenie elektryczne wraz z napędem elektrycznym do studni jak również pompą i silnikiem w dole biologicznym w nowowbudowanym gmachu szkolnym przy ul. Zagajnikowej 32.

Dokonano uzupełnienia i oświetlenia nowych ubikacyj w nowym lokalu Obowiązku Szkolnego przy ul. Piramowicza 3.

W lokalu szkoły powszechnej przy ul. Pańskiej 58 zainstalowano oświetlenie elektryczne.

Dokonano rozdziału instalacji oświetl. elektr. i uzupełniono istniejącą w lokalu szkoły przy ul. Senatorskiej 14.

Oświetlono elektrycznością salę gimnastyczną i dokonano różnych uzupełnień w gmachu Gimnazjum Miejskiego przy ul. Sienkiewicza 44.

Dokonano większego uzupełnienia istniejących instalacji oświetlenia elektrycznego w lokalach szkolnych: Młynarska 2, Zawiszy 22, Przejazd 84 i Andrzeja, 7.

Zainstalowano w całym lokalu szkolnym przy ulicy Zamenhofs 38 oświetlenie gazowe.

Zainstalowano w czterech klasach lokalu szkolnego przy ul. Składowej 15 oświetlenie gazowe.

Zainstalowano w lokalu szkolnym przy ul. Andrzeja 52 oświetlenie elektryczne.

Dokonano remontu istniejącej instalacji oświetlenia elektrycznego i powiększono ją o 2 punkty świetlne wraz z dopływem przez podwórze w stajniach miejskich przy ul. Nawrot 76.

Zainstalowano oświetlenie elektryczne w pomieszczeniu Internatu dla Nedorozwiniętych przy ul. Nawrot 93.

Zainstalowano oświetlenie elektryczne w nowym pomieszczeniu dla uchodźców przy ul. Aleksandrowskiej 47.

Zainstalowano oświetlenie elektryczne w miejsce gazowego w lokalu kina Zachęty i ubikacjach przyległych, wraz z latarniami ulicznymi przed wejściem i na rogu domu przy ul. Wodnej 44.

Oświetlono piwnicę w Aptece Miejskiej przy ulicy Piotrkowskiej 17 (oświetl. elektr.).

Oświetlono elektr. baraki choleryczne w szpitalu w Radogoszczu.

Zainstalowano oświetlenie elektr. w lokalu szkolnym na II piętrze przy ul. Kilińskiego 28.

Zainstalowano oświetl. elektr. w lokalu szkolnym przy ulicy Kilińskiego № 134.

Zainstalowano oświetl. elektr. w 6-ciu klasach lokalu szkolnego przy ul. Gubernatorskiej 3.

Ponadto dokonano pomniejszych doróbek i uzupełnień instalacji elektrycznych i gazowych oraz instalacji dzwonek elektrycznych w następujących instytucjach miejskich:

W szkole powszechnej przy ul. Rybnej 15, w Sekcji do Walki z Gruźlicą przy ul. Dzielnej 28; w składzie materiałów piśmiennych przy ul. Dzielnej 2; w Oddziale Podatkowym przy Placu Wolności 2; w Biurze Ksiąg Stałej Ludności przy ul. Piotrkowskiej 1; w szkole powszechnej przy ulicy Milsza 50; w szkole powszechnej przy ul. Szpitalnej 9 w Widzewie; w Wydziale Prezydjalnym Przy Pl. Wolności 14; w Pogotowiu Opiekuńczym przy ul. Milsza 51; w szkole powszechnej przy ul. Józefa 1 w Widzewie; w referacie prasowym przy ul. Pomorskiej 18; w Zakładzie Handlowym przy ul. Brzezińskiej 57; w szkole powszechnej przy ul. Zgierskiej 11; w halach miejskich przy ul. Zgierskiej 6; w szpitalu przy ul. Tramwajowej 17; w szkole powszechnej przy ul. Północnej 24; w sali posiedzeń przy ulicy Pomorskiej 16; w warsztatach miejskich Wydz. Gospodarczego przy ul. Pomorskiej 16; w Państwowym Zakładzie Badania Żywności przy ul. Pańskiej 115; w Zakładzie Kąpielowym przy ul. Sienkiewicza 95; w szkole powszechnej przy ul. Aleksandrowskiej 25; w Urzędzie Mieszaniowym przy ul. Piramowicza 3; w szkole powszechnej przy ul. Wólczańskiej 21; w Introligatorni Miejskiej przy Pl. Wolności 14; w internacie dla niedorozwiniętych przy ul. Konstantynowskiej 27; u doktora Jastrzębskiego przy ul. Kątnej 32 oświetlenie gazowe; w warsztatach miejskich przy ul. Przejazd 26; w Ekspozyturze Urzędu Śledczego przy ul. Kilińskiego 136; w Ambulatorjum dla jaglicznych przy ul. Pańskiej 4; w składzie żywnościowym przy ul. Jerzego 3.

Niezależnie od tego w zakres działalności Sekcji Instalacyjnej wchodzi stałe zaopatrywanie w miarę potrzeby szkół, szpitali i innych w żarówki i różne materiały instalacyjne.

F. Oddział Brukarski.

W r. 1922 Oddział Brukarski wykonał następujące roboty:

Reparacja bruków na ul.:

Andrzeja, Smugowej, Dzielnej, Gdańskiej, Konstantynowskiej, Karolewskiej, Wólczańskiej, Piotrkowskiej, Emilji, Al. Kościuszki, Białej, Radwańskiej, Kilińskiego, Cegielnianej, Wschodniej, Zielonej, Szosie Zgierskiej, Przejazd, Towarowej, Pomorskiej, Skwerowej, Juljusza, Kolejnej, Piramowicza, Pańskiej, Południowej, Nawrot, Placu Dąbrowskiego, Głównej, Rokicińskiej, Zawadzkiej, Pustej, Al. I Maja, Zachodniej, Tramwajowej, Rzgowskiej, Nowo-Zarzewskiej, Czerwonej, Wschodniej, Anny, Składowej, Targowej, Lipowej, Stodolnianej, Zgierskiej, w Cegielni № 2 i № 1, Kątnej, Zielony Rynek, Dworskiej, Łagiewnickiej, Ogrodowej.

Zabrukowano ulice:

Wileńską, Rajtera, Marysińską, Gdańską (pos. Tykocinera), drogi do Pomnika na szosie Konstantynowskiej, w Cegielni № 2, Nowo-Marysińską.

Zreparowano mostki:

Wiznera 25/27, Nowogrodzka róg Kresowej, Anny róg Pańskiej, Konstantynowska, Pańska róg Konstantynowskiej, Piotrkowska 14, Zachodnia róg Konstantynowskiej, Dzielna róg Kilińskiego, Dzielna, Cegielniana róg Wólczańskiej.

Przebrukowano ulice:

Kilińskiego, Nowo-Radwańską, Kamienną, Rybną, Gdańską, Łąkową, Południową, Łomżyńską, Rajtera, Pomorską, Marysińską, Nowo-Zarzewską, Wodną, Zakątną, Nowo-Dworską, Kruczą, Wysoką, Lutomierną, Jerzego, Przejazd, Sienkiewicza, Zieloną (Bałuty), Gubernatorską, Dolną, Głowackiego, Łąkową, Wesolą, Cegielnianą, Dolną (Bałuty), Rokicińską, Wołową, Nowo-Cegielnianą, Zagajnikową, Traugutta, Przędzalnianą.

Zreparowano rynsztoki:

Rzgowska róg Milej, Wólczańska przy rzece Jasieni, Karolewska 51, Rokicińska 4, Lubelska, Łomżyńska, Ceglana, Piramowicza 3, Park Poniatowskiego, Jerzego, Cegielniana, Plac Dąbrowskiego.

Ułożono bruk drewniany:

Piotrkowska, 6-go Sierpnia.

Zabrukowanie rynsztoków:

Warszawska, Wodny Rynek, przed kościołem Św. Stanisława Kostki, Mała, Miła, Łomżyńska, Szara, Lubelska, Ceglana, Petersburska, Wschodnia róg Nowej, Głowackiego, Nowa, Grodzieńska, Szkoła na Zagajnikowej, Kilińskiego, Nawrot.

Ułożenie bruku z kostki granitowej:

Łąkowa, Dzielna (bazalt.), Sienkiewicza na moście przez rzekę Jasień przy ul. Wólczańskiej.

Ustawienie mostków drewnianych.

Pańska róg Karola, Kilińskiego przed pos. Rakoszyńskiego, Wólczańska róg Zamenhofska, Wileńska, Konstantynowska 20, Wileńska u Bemego, Zagajnikowa (szkoła).

Ustawienie mostków żelaznych.

Konstakynowska róg Zachodniej, Nowo-Zarzewska róg Kaliskiej, Kilińskiego róg Pomorskiej, Nawrot róg Wodnej, Lubelska róg Nowo-Zarzewskiej, Napiórkowskiego róg Lubelskiej, Cegielniana róg Wólczańskiej, przed Rzeźnią Miejską, Pańska róg Radwańskiej, Wólczańska róg Czerwonej, Cymera, Gdańska (przed pos. Tykocinera).

Chodniki przed posesjami prywatnemi.

Park Sienkiewicza, ul. Sienkiewicza, Skwerowa róg Dzielnej, Przędzalniana 58/60, Cegielniana 68 i wewn. podwórza, Zagajnikowa 32.

Czyszczenie kanałów.

Pańska róg Radwańskiej, Nowogrodzka róg Niciarnianej, Dworska róg Zielonej, w parku Poniatowskiego, w Al. Unji, Targowa.

Regulacja ulic.

Warszawska, Wileńska, Lubelska, Pomorska, Pomorska 52 (w podwórzu), Szara, Ceglana, Petersburska, Marysińska, Dzielna, Głowackiego, Nowa, Gdańska, Nawrot, Krzemieniecka, sypanie kopca i drogi do pomnika dla poległych, Nawrot 12 (szkoła), Zagajnikowa (szkoła) w podwórzu.

Zasypywanie żwirem i plantowanie.

Szosa w parku Poniatowskiego i plantowanie ulic w parku Kolejowym, Kwiecista, Pomorska 52 (szkoła powszechna), Krzemieniecka, Al. Lutomierska (plant), Cieszyńska, Dolna, Al. Unji (plac sportowy), Nowo-Marysińska, Wileńska.

Płytkowanie i wydobywanie kamieni.

W parku 3 Maja, na cmentarzu żydowskim, Zagajnikowa 32, w Cegielni Miejskiej № 1, Gdańska, Pomorska, Zakątna, Węglowa, Wodna, Pańska, Sienkiewicza, Gubernatorska, Nowo-Targowa, Sienkiewicza (fabr. Zylbersztajna), Czerwona, Konstanyńska, Polesie Konstanyńskie, Polesie Widzewskie, Polesie Konstanyńskie, wydobywanie kamieni.

Sortowanie i układanie kamieni w przyzmy.

Rajtera, Park 3 Maja, Rokicińska, Cegielnia Miejska № 1, cmentarz żydowski, Nowo-Targowa 24, Pomorska, Cegielnia Miejska № 2, Plac Dąbrowskiego, Węglowa, Czerwona, Kątna, Pomorska (pos. Wagnera).

Ułożenie drenów betonowych.

Dworska róg Zielonej, Park Staszycy, ul. Stefana, Sienkiewicza róg Gubernatorskiej, Lutomierska (studzienka z rur betonowych), Al. Unji.

Ustawienie parkanów przed pos. miejsk. i przyw.

Gdańska przed fabryką Tykocinkra.

Oczyszczenie skarp.

Lutomierska.

Przebrukowanie podwórza.

Karolewska 51, Wiznera 25/27, Pomorska 52 (szkoła powszechna), Jerzego 8, Park 3 Maja, Piramowicza 3, Gdańska 29 (wjazd), Srebrzyńska (wjazd przy placu gęsiarni), Milsza 51.

Przestawienie parkanów.

Targowa (ślepa), Park Kolejowy (ogrodzenie boiska).

Budowa i naprawa mostów drewnianych.

Wolborska (na rzece Łódce), szosa Zgierska, Dworska róg Kielma, Zgierska, Rokicińska (szosa), szosa Brzezińska, Zgierska, Park Poniatowskiego, Mińska róg Nowokątnej, Dworska róg Kielma.

B o i s k a.

W Parku Kolejowym.

Ułożenie ławy z kostki granitowej.

Traugutta, 6-go Sierpnia.

G. Oddział Kanalizacji.

Roboty kanalizacyjne na rzece Łódce.

Dla uzdrowotnienia dzielnicy najbardziej zaniedbanej pod względem sanitarnym, mianowicie nad rz. Łódką, w dalszym ciągu kontynuowano rozpoczęte w poprzednich pracach latach nad skanalizowaniem koryta rz. Łódki.

Ze względu na brak funduszków wykonano roboty tylko na niewielkiej przestrzeni.

Wybudowano murowany żłób koryta rzeki Łódki z betonowymi bankietami na przestrzeni 200 m. b. pod fabryką Tow. Akc. J. K. Poznański.

Rozpoczęto roboty przygotowawcze do budowy murowanego żłobu koryta w dalszym ciągu pod fabryką Tow. Akc. J. K. Poznański do terenu budującej się szkoły przy ul. Drewnowskiej i wzdłuż tego terenu, z jednocześnie zasklepieniem koryta rzeki na terenie szkolnym, dla uchronienia działwy szkolnej od wypadków i umożliwienia spędzania czasu szkolnego w warunkach higienicznych.

Roboty przygotowawcze do kanalizacji i wodociągów.

Dla większego zainteresowania sprawą kanalizacji i wodociągów szerszego ogółu, jakoteż zagranicy, któraby zechciała sfinansować przedsięwzięcie budowy, przygotowano w biurze szereg prac dla zapoczątkowania robót kanalizacyjno-wodociągowych. Jednak brak funduszków nie pozwolił na rozpoczęcie żadnych robót.

Prowadzone pertraktacje z 2-ma konsorcjami zagranicznymi nie dały w roku 1922 konkretnych rezultatów z powodu niepewnych konjunktur gospodarczych.

Roboty budowlane.

W dalszym następstwie regulacji rz. Jasień postanowiono: wybudować murowany most przez rzekę na ul. Wólczańskiej z wodospadem dla zabezpieczenia koryta rzeki powyżej mostu od rozmycia i wykończyć regulację rzeki do ul. Piotrkowskiej z wyrównaniem przyległych do rzeki terenów.

Wybudowano murowany most sklepiony z 2-ma wylotami burzowymi, przewidzianymi w tem miejscu dla przyszłej kanalizacji miasta.

Uregulowano dopływy do rzeki Jasień z przyległych łąk i wykopano 2 rowy odwadniające, podsypywano jezdnię na moście murowanym przy ul. Teodora.

Prócz tego, z powodu braku kanalizacji i zatykania ciągłego starych kanałów przy otworach w rynsztokach ulicznych, trzeba było dokonać wielu drobnych robót.

Wobec tego:

Oczyszczono stary kanał uliczny na ul. Towarowej przy parku ks. J. Poniatowskiego i naprawiono mostek przez rów rynsztokowy.

Wyreparowano drewnianą cembrowinę starego kanału ulicznego przed posesją № 58 na ul. Wschodniej.

Przebudowano kanalik odpływowy do rz. Łódki na ul. Nad Łódką № 21.

Dokonano remontu mostu drewnianego o murowanych przyczółkach przez rz. Łódkę na terytorjum Zakładu Hodowlanego przy ul. Brzezińskiej i uregulowano koryto rzeki przy moście.

Przebudowano roboty rynsztokowe do kanału rz. Łódki przy moście na ul. Franciszkańskiej. Stare otwory w moście były tak wąskie, że wody

burzowe, nie mogąc swobodnie odpływać do kanału rz. Łódki, wylewały się z rynsztoków, zalewały ulicę i przyległe zabudowania.

Naprawiono mosty drewniane: przez rz. Łódkę i Bałutkę na ul. Zimnej, Zgierskiej, Groszance, Promyka.

Wykonano 2 wpusty rynsztokowe do kanału rz. Łódki na ul. Srebrzyńskiej dla zabezpieczenia ul. od rozmycia.

W I Cegielni Miejskiej zdrenowano grunt pod piecem dla osuszenia go i zapobieżenia kruszeniu dolnych warstw cegły przy wypalaniu; uregulowano także odpływ wody w rowach zasilających, zbiorniki wody dla formowania cegły.

Przebudowano stary drewniany kanał na ul. Dzielnej na sklepiony murowany i założono wpusty do niego w rynsztokach ulicznych dla przedszego odpływu wód deszczowych.

Przebudowa kanału, którego stara drewniana cembrowina była podniszczona, została wywołana brukowaniem ulicy Dzielnej kostką bazaltową i chęcią uniknięcia przebrukowania wobec możliwych remontów kanału.

Wykonano 450 m. b. kanału od ul. Sienkiewicza do ul. Piramowicza.

Pracownia miejska wyrobów betonowych.

Dla doprowadzenia do porządku chodników ulicznych przy placach miejskich wykonywano w dalszym ciągu płyty i bortnice:

Zrobiono płyt całych	3000 szt.
półpłyt rynsztokowych	15800 „
bortnic	1580 „
słupków granicznych	14 „
„ specjalnych	26 „

H. Oddział Pomiarów.

M. Łódź.

I. Roboty tryangulacyjno-poligonometryczne.

a) Dla nawiązania siatki poligonometrycznej I rzędu w północno-zachodniej części miasta do sieci tryangulacyjnej dokonano niezbędnych obserwacji i obliczono 8 punkty dodatkowe metodą Pothenott'a oraz wyrównano i obliczono współrzędne 300-tu punktów sieci poligonometrycznej I rzędu w północnej części miasta od ulic Aleksandrowskiej i Brzezińskiej.

b) Przetransformowano współrzędne 450-ciu punktów I rzędu, obliczonych w r. 1921 na nowy arymut.

II. Pomiaru szczegółowe.

Spoligonizowano czyli ustalono 900 punktów, zmierzono 2750 kątów i wszystkie boki siatek poligonalnych II rzędu w zwarto i średnio zabudowanych 26-ciu blokach o ogólnej powierzchni 286 hektarów, oraz zmierzono fronty uliczne części miasta, położonej pomiędzy ulicami Aleksandrowską i Łagiewnicką.

III. Roboty kameralne.

Obliczono współrzędne 200-tu punktów siatki poligonalnej II rzędu w 10-ciu blokach, oraz sporządzono plany 19-tu bloków o ogólnej powierzchni 190 hektarów i plan rz. Łódki, pomiędzy ul. Oficerską a połączeniem rz. Łódki z rz. Bałutką o przestrzeni 3,5 klm.

IV. Sprawy bieżące:

Roboty polowe.

Dokonano pomiaru rozmaitych posesyj miejskich i obcych w 11-tu wypadkach, o przestrzeni 68 hekt. 188,40 metrów kw. Dokonano wyjazdów i brano udział w delegacjach w 16 wypadkach.

Dokonano pomiarów ulic, regulacji i wytknięto linii licowych na 19 ul.

Roboty biurowe.

Sporządzono planów ulic, placów oraz nieruchomości 31 sztuk. Sporządzono różnych kopii sztuk 51.

Dokonano dopełnień na placach w 15 wypadkach.

Wydano świadectw na nowe № hipoteczne oraz świadectw o wcieleniu gruntów i nieruchomości do miasta i innych opinii w 30 wypadkach.

Dokonano regulacji numerów policyjnych na 11 ulicach.

M. Łęczycza.

I. Pomiary szczegółowe.

Spoligonizowano i wykonano zdjęcia szczegółowe na gruncie w całej zabudowanej części miasta, oraz całego obszaru pomiędzy szosą Ozorkowską a Kaliską o ogólnej powierzchni 450 hektarów.

II. Roboty kameralne.

Wyrównano i obliczono współrzędne wszystkich 220-tu punktów sieci poligonometrycznej I rzędu, oraz 205 punktów siatki II rzędu w zmierzonej części miasta.

M. Stryków.

Wykonano uzupełniające pomiary 50 kątów i wszystkich boków sieci poligonometrycznej I rzędu, oraz przystąpiono do wyrównania i obliczania teje.

I. Oddział Zabudowy Miasta.

Na podstawie zbiorowych prac i studjów, dotyczących planu zabudowy, opracowano w okresie sprawozdawczym projekt ogólny planu zabudowy w skali 1:20000, obejmujący ważniejsze zagadnienia regulacji miasta Łodzi w dziedzinie komunikacji kolejowej, podmiejskiej, kołowej, zieleńców i t. p. Projekt ten jest podstawą do dalszego opracowania planu drogowego, tego żelaznego szkieletu, tak koniecznego przy szczegółowym opracowaniu planu zabudowy. W związku z powyższem, wobec odrodzenia się ruchu budowlanego, przystąpiono do sporządzenia planów regulacyjnych poszczególnych istniejących ulic miejskich o znaczeniu komunikacyjnym. Poza tem kontynuowano pracę i dokonano dalszych studjów w następujących kwestiach, zasadniczo związanych z planem zabudowy m. Łodzi i okręgu przemysłowego łódzkiego:

Komunikacja wodna.

Celem uzgodnienia zamierzeń Oddziału z projektem Min. Rob. Publ. w dziedzinie komunikacji wodnej, zwrócono się do Dyr. Bud. Dróg Wodnych o przesłanie Oddziałowi trasy projektowanego kanału wodnego „Śląsk-Gdańsk”, mającego przechodzić około Łodzi. Obecnie trasę tę otrzymano. Projekt Min. Rob. Publ. znajdzie odpowiednie uwzględnienie w planie zabudowy okręgu łódzkiego.

Komunikacja kolejowa.

W dziedzinie komunikacji kolejowej, odnośnie do Łodzi, tak zaniedbanej przez Min. Kol. Żel., wobec koniecznego ustalenia w planie zabudowy dworców towarowych, osobowych, zgęszczenia sieci kolejowej w kierunku promienistym, rozwiązania spraw wyładunkowych i. t. p.,—Oddział Zabudowy Miasta opracował w okresie sprawozdawczym szereg propozycji, uwzględniających należyte zaspokojenie potrzeb miejskich i rozwój miasta. Propozycje te mają być przedstawione na konferencji kolejowej, która ma być powołana z inicjatywy Oddziału. W tym kierunku uzyskano zupełną aprobatę Min. Rob. Publ.

Komunikacja podmiejska.

Prace nad projektem przyszłej sieci kolejek podjazdowych, sieci promienistej i okólnej, prowadzone były równocześnie z projektem drogowym planu okręgowego łódzkiego. Zasadniczym celem tego projektu jest stworzenie należytego połączenia poszczególnych miasteczek między sobą i Łodzią, jako centralą całego obwodu przemysłowego. Równocześnie prowadzone są studia bezpośredniego połączenia pospiesznego między Zgierzem i Pabjanicami, co bez względu na wszelkie przeszkody urzeczywistnione być musi.

Komunikacja miejska tramwajowa.

Na zasadzie studjów komunikacji tramwajowej miast zachodu, opracowano zestawienia statystyczno-porównawcze i schematy ruchu w mieście. Schemat racjonalnego rozgałęzienia sieci tramwajowej—dziś tak wadliwej—jest podstawą przy dalszem opracowywaniu sieci ulicznej planu zabudowy.

Ruch kołowy, ulice komunikacyjne.

Prace nad utworzeniem możliwie idealnego szkieletu komunikacyjnego ulic wjazdowych, rozgałęzienia i organicznego rozwoju istniejącej i przyszłej sieci ulicznej, były jak dotąd prowadzone. Odczuwa się nadal dotkliwy brak planów pomiarowych, co utrudnia niezmiernie pracę. Chaotyczna zabudowa i takież sama parcelacja naraża najdrobniejsze zamierzenia planu zabudowy na olbrzymie koszty. Prace w tej dziedzinie są jednak o tyle posunięte, że można było przystąpić do opracowania szczegółów. Opracowano plany regulacyjne następujących ulic: Kilińskiego, Franciszkańskiej, Wólczańskiej, Dzielnej. Plany te zatwierdzone zostały przez Radę Miejską i Okr. Dyr. Rob. Publ. Następnie ul. Targowej, Milijonowej, Rokicińskiej, Głównej, Anny, które zatwierdzone zostały przez Magistrat.

Ponieważ z pośród 447 istniejących ulic, o znaczeniu komunikacyjnym jest 26, przeto w opracowaniu są pozostałe, które w zależności od szczupłego personelu i z powodu braku planów sytuacyjnych będą kolejno przedstawiane do zatwierdzenia.

Ulice mieszkalne, spacerowe.

Prace nad ustaleniem profilów ulic o charakterze mieszkalnym, prowadzone były nadal, mają one na celu względy zdrowotne, estetyczne i gospodarcze, a to przez zaprowadzenie oszczędności w utrzymaniu niepotrzebnie szerokich jezdni, które w miarę możliwości zwięża się poszerzeniem i zadrzewieniem chodników. (Vide Lutomiarska, Krzemieniecka, Smugowa, Lubelska, Warszawska, przedłużenie Dzielnej i t. p.).

Celem uzgodnienia zamierzeń poszczególnych Oddziałów Magistratu m. Łodzi w kwestji wyżej poruszonej Oddz. Zabudowy Miasta nawiązał kontakt z niemi.

Dzielnice przemysłowe.

Prace Oddz. w kierunku ustalenia stref przemysłowych zostały w okresie sprawozdawczym ograniczone, bądź to ze względu na ogólną strukturę gospodarczo-krajową i lokalną, bądź też ze względu na nieprzygotowanie przez gminę odpowiednich terenów, dróg i urządzeń technicznych. Stosowano ograniczenia do nowobudujących się zakładów przemysłowych jedynie w dzielnicach obecnie wyłącznie mieszkalnych i przewidzianych w planie zabudowy, jako mieszkalne, odpowiednio położone i dotąd nieuprzemysłowione. Ostateczne opracowanie stref przemysłowych nastąpi przy największym udziale przemysłowców i wszystkich sfer zainteresowanych.

Dzielnice handlowe.

Studja nad ujęciem dotychczasowego chaotycznego i zdeorganizowanego ruchu handlowego w centrum miasta, a właściwie przy jedynej i przeciążonej magistrali ulicy Piotrkowskiej nie wyszły dotąd z ram luźnych propozycji. Kwestji tej, jako bardzo zawilej, zamierza Oddział poświęcić więcej pracy.

Dzielnice mieszkalne.

Dotychczasowe prace w tym kierunku ujęte zostały w projekcie ochrony poszczególnych dzielnic o charakterze wybitnie mieszkalnym od uprzemysłowienia tychże. Wobec zaniku ruchu budowlanego mieszkaniowego, zwłaszcza poza centrum miasta, sprawa nabierze prawdopodobnie dopiero aktualności w związku z ustawą z dn. 26 września 1922 r. w przedmiocie rozbudowy miast. To też ściśle opracowanie stref mieszkalnych nastąpić może dopiero po wykończeniu planu drogowego. Ponieważ całkowity materiał statystyczny, mianowicie: rodzaju i wysokości istniejących budowli, zebrany został i pomocnicze prace są ukończone, sprawa ta zostanie we właściwym czasie niezwłocznie podjęta.

Budowle publiczne.

Projekt regulacji dzielnicy, położonej między ulicami Dzielną, Tramwajową, Składową i torami P. K. P., opracowany na zasadzie wykupu gruntów na budowę gmachów urzędowych i publicznych, został w okresie sprawozdawczym zatwierdzony przez O. D. R. P. Aktualność tej sprawy uwydatnia się w zamierzeniach dpwództwa Okr. Korp. pobudowania tam gmachu dowództwa, sądu wojennego, oraz w zamierzeniach Sejmiku Powiatowego co do pobudowania gmachu sejmikowego.

Z i e l e ń c e.

Projekty zieleńców publicznych, boisk i ogrodów szreberowskich, opracowane zostały dotąd, bądź to w ogólnych zarysach w skali 1:20000 oraz 1:10000, bądź też w oddzielnych fragmentach w skali 1:5000. Podjęta przez Magistrat akcja wywłaszczenia majątków na zasadzie ustawy o reformie rolnej, pozwoli gminie w poważnej części zaspokoić najdotkliwsze w tym kierunku braki. Opracowane zostały również zestawienia porównawcze koniecznej ilości i rodzaju zieleńców w stosunku do ogólnego obszaru i ilości mieszkańców, w myśl zasad ustawy o rozbudowie miast.

Polityka terenowo-komunalna.

Sprawa zapasów terenowych, obecnie tak szczupłych, tamująca wszelkie zamierzenia regulacyjne i racjonalną rozbudowę miasta, była przedmiotem intensywnych prac Oddziału. W związku z krytyczną sytuacją finansową miasta wszelkie nadzieje zwiększenia tych skromnych zapasów pokładane są w ustawie o rozbudowie miast, oraz w ustawie o wykonaniu reformy rolnej. Obecnie prace Oddziału idą w kierunku uznania przez Główny Urząd Ziemiański sfery interesów m. Łodzi w promieniu 10 kilm. od centrum miasta położonych. Akcja wybroru odpowiednich terenów na różnorodne potrzeby budownictwa wojskowego prowadzona była łącznie z odnośnemi władzami za pośrednictwem Oddziału. Brak odpowiednich ustaw tamuje pracę w tym kierunku.

Kanalizacja i wodociągi.

Ponieważ dotychczasowe prace niezawsze były skoordynowane z projektem kanalizacji i wodociągów inż. Lindley'a, przeto starano się utrzymać obecnie stały kontakt zamierzeń Oddziału z powyższym projektem. Ścisły związek planu zabudowy z projektem kanalizacji i wodociągów uwydatni się dopiero w całej pełni podczas dalszego opracowywania sieci kanalizacyjnej i rozciągnięcia tejsze, bądź na tereny sprzyłające w 1916 r. do miasta, bądź też w stosunku do projektu przypuszczalnego rozwoju miasta.

Prócz powyższego dokonano szeregu prac bieżących, jak np. uzupełnienie planów sytuacyjnych, których sporządzenie nadal absorbuje najwięcej sił Oddziału. Ponadto określono wysokość poziomów torów kolejowych na całym terenie Łodzi, dokonano obliczeń statystycznych oraz obliczeń obszaru i kopij z planów majątków, wsi i osad, leżących w sferze interesów miasta. Prowadzono studia nad szeregiem podstawowych kwestyj, dotyczących ogólnego i częściowego planu zabudowy, zaopiniowano i oznaczono linjami regulacyjnymi 150 planów nowowznoszących się budowli.

J. Oddział Budowy Tramwajów Podmiejskich.

Oddział Bud. Tramw. Podm., który został powołany do życia w końcu roku 1920 dla opracowania projektu sieci kolejek podmiejskich i przeprowadzenia budowy wzgl. zorganizowania towarzystwa, które by przeprowadziło budowę, kontynuował w roku sprawozdawczym prace rozpoczęte w roku 1921, mianowicie:

1. Ukończył opracowanie jeneralnego projektu linii kolei elektrycznej Łódź—Tomaszów. Projekt ten został złożony w Ministerstwie Kolei Żelaznych, w celu uzyskania dla miasta koncesji na budowę i eksploatację powyższej kolei.

2. Wykonał projekt techniczny, na zasadzie poczynionych na gruncie pomiarów, linii kolei elektrycznej Andrespol—Brzeziny. Linja ta ma stanowić odgałęzienie głównej linii, biegnącej na przestrzeni Łódź—Tomaszów.

3. Wyjednał w Ministerstwie Robót Publicznych zezwolenie na zajęcie zbocza drogi wojewódzkiej Łódź—Starzyce i państwowej na przestrzeni Starzyce—Tomaszów pod budowę kolei elektrycznej Łódź—Tomaszów. Zezwolenie to zostało udzielone na warunkach, opracowanych przez Oddz. Bud. Tramw. Podm., łącznie z Dyrekcją Okręgową Robót Publicznych w Łodzi.

4. Prowadził starania o uzyskanie koncesji na budowę i eksploatację kolei elektrycznej Łódź—Tomaszów.

Udzielenie koncesji miastu zostało zapewnione na zasadzie ustalonych już zasadniczych warunków koncesji. Koncesja trwać będzie lat 60 i budowa kolei ma być przeprowadzona do roku 1930.

5. Prowadzone prace wstępne w organizowanych związkach specjalnych wykazały, że związki komunalne nie będą w stanie przeprowadzić budowy projektowanych kolei i dlatego postanowiono utworzyć spółkę akcyjną mieszaną z udziałem kapitałów jednostek samorządowych i prywatnych.

Został opracowany statut spółki i utworzono komitet organizacyjny, złożony z przedstawicieli miasta i przedstawicieli przemysłu i finansów.

Oddział Budowy Tramwajów Podmiejskich w dalszym ciągu prowadzi prace wstępne, związane z organizacją spółki i projektowaną budową

K. Inspekcja Miejskich Przedsiębiorstw Koncesjonowanych.

1. W roku 1922 wszczęte zostały na nowo pertraktacje z przedstawicielami Tow. 1886 r. w sprawie przedłużenia istniejącej koncesji Elektrowni Łódzkiej.

Na szeregu konferencji przy współudziale członków Rady Miejskiej, Magistratu, przedstawicieli wielkiego przemysłu, wybitnych sił technicznych i prawników naszego miasta uzgodniony został projekt koncesji Elektrowni Łódzkiej, opracowany przez Inspekcję Miejskich Przedsiębiorstw Koncesjonowanych.

Projekt nowej koncesji, skorygowany w myśl orzeczeń i uchwał omawianej Komisji, przesłany został do Wydziału Elektryfikacyjnego przy Ministerstwie Robót Publicznych do zaopiniowania.

W sprawie tej odbyto również konferencje w Ministerstwach: Spraw Zagranicznych, Spraw Wewnętrznych, Skarbu, Przemysłu i w Prokuraturji Generalnej.

Zgodnie z projektem koncesji, nowopowstała Spółka Akcyjna, z chwilą podpisania umowy, przelewa na własność miasta jedną trzecią część kapitału zakładowego Spółki, którego wysokość wynosi około 16.000.000.— franków szwajcarskich.

Niezależnie od wysokości swego udziału w kapitale akcyjnym, miasto otrzymuje przedstawicielstwo w Radzie Zarządzającej i Komisji Rewizyjnej Spółki.

W Radzie Zarządzającej ma ono prawo do 3 przedstawicieli na ogólną ilość 10.

Przedstawicielstwo miasta zwiększa się odpowiednio w miarę powiększenia się ogólnej ilości członków.

W Komisji Rewizyjnej ma ono prawo do 1/3 członków.

Dotychczasowe oświetlenie ulic zamienione zostanie na elektryczne. Urządzenia techniczne elektrowni w ciągu roku doprowadzone będą do stanu przedwojennego (wydajność elektrowni znacznie zmalała, z powodu rekwizycji maszyn, aparatów i kabli — przez okupantów).

Opłata koncesyjna od dochodów brutto została zwiększona w stosunku do obecnie istniejącej.

2. W uchwalonej przez Sejm Ustawodawczy d. 21. III-22 roku. Ustawie Elektrycznej znajduje się szereg postanowień, które godzą w żywotne interesy miast; prawo nadawania bowiem uprawnień na wytwarzanie, przesyłanie i t. p. energii elektrycznej oddane zostało wyłącznie rządowi, z pominięciem i bez zgody władz samorządowych.

Opracowane przez Inspekcję Miejskich Przedsiębiorstw Koncesjonowanych memoriał i projekt noweli do omawianej ustawy, przesłane zostały

Zarządowi Związku Miast Polskich, który rozpoczął energiczną akcję u władz i czynników sejmowych przeciwko uszczupleniu praw miast.

2. W 1922 roku wszczęte zostały ponownie pertraktacje z przedstawicielami akcjonariuszów Spółki Akc. Kolei Elektrycznej Łódzkiej.

Na kilku konferencjach przy udziale radnych miasta, członków Magistratu, obywateli miasta i przedstawicieli omawianej Spółki, uzgodniony został przez strony — opracowany przez Inspekcję Miejskich Przedsiębiorstw Koncesjonowanych projekt nowej umowy koncesyjnej.

Zgodnie z powyższą umową, Spółka przelewa na własność miasta jedną trzecią część całego majątku.

Na ten swój udział miasto otrzyma akcje Spółki w ilości, stanowiącej jedną trzecią część ogółu akcji, przedstawiających całkowity majątek Spółki.

Niezależnie od wysokości swego udziału w kapitale akcyjnym i ilości posiadanych akcji, miasto otrzymuje przedstawicielstwo w Zarządzie i Komisji Rewizyjnej Spółki.

W Zarządzie ma ono prawo do trzech przedstawicieli na ogólną ilość ośmiu członów; w Komisji Rewizyjnej prawo do jednej trzeciej członków.

Niezależnie od udziału miasta w Spółce, Kasa Miejska otrzymywać będzie w ratach miesięcznych opłatę w wysokości 6% od wpływów brutto,

O ile zaś czysty zysk, przypadający na dywidendę, przekroczy 6%, 25% tej nadwyżki otrzyma miasto.

Spółka obowiązuje się wybudować w ciągu pierwszych 10 lat około 26,5 klm. nowych torów, których linje w pierwszym rzędzie wybudowane zostaną w dzielnicach robotniczych.

W r. 1962 całkowity majątek Spółki Akc. Kolei Elektrycznej Łódzkiej przechodzi bezpłatnie na rzecz miasta; niezależnie od powyższego Magistratowi przysługuje prawo w 1949 roku dokonać skupu przedsiębiorstwa.

Pozatem Spółka zobowiązuje się wprowadzić Kasę Emerytalno-Pożyczkową dla pracowników tramwajowych; fundusze Kasy Emerytalno-Pożyczkowej składać się będą z wkładów Spółki w wysokości 13% w stosunku do wypłacanych poborów pracowników, oraz z wkładów pracowników w wysokości 2% w stosunku do tychże poborów.

4. Ostatnio Inspekcja Miejskich Przedsiębiorstw Koncesjonowanych rozpoczęła prace nad przygotowaniem projektów przedwstępnych umów w sprawach sfinansowania budowy i eksploatacji nowej gązowni oraz urządzeń wodociągowych i kanalizacyjnych.

L. Inspekcja Budowlana.

Inspekcja Budowlana, stanowiąca władzę budowlaną I instancji, zorganizowana na mocy uchwały Magistratu m. Łodzi № 377 z dn. 25 marca 1921 r., sprawująca w m. Łodzi dozór policyjno-budowlany w myśl Dekr. Nacz. Państwa z dn. 4. II. 1919 r. art. 9 i 10 i będąca oddziałem Wydziału Budownictwa Magistratu, została, w myśl dezyderatu Komisji Lustracyjnej Urzędu Wojewódzkiego w Łodzi, na wniosek przewodniczącego Wydziału Budownictwa, uchwałą Magistratu m. Łodzi № 24 z dn. 31 marca 1922 r. wyeliminowana z tego Wydziału, jako autonomiczna jednostka administracyjna Magistratu m. Łodzi, oznaczona liczbą V b.

W roku sprawozdawczym skład personalny Inspekcji Budowlanej był następujący:

- 1 kierownik
- 4 architektów dzielnicowych
- 2 techników budowlanych

- 1 referent
- 1 maszynistka
- 1 dziennikarka
- 2 biuralistów-praktykantów.

W roku 1922 załatwiła Inspekcja Budowlana 3168 spraw, a nadto około 1000 spraw, pozostałych z r. 1921 i będących w dzienniku ogólnym Wydziału Budownictwa.

Sprawy dotyczyły:

- 1) udzielania zezwoleń na budowę, przebudowę budynków mieszkalnych, handlowych i gospodarczych, na remont i rozbiórkę budynków,
- 2) opinjowania projektów budynków przemysłowych, których zatwierdzenie jest kompetencją władzy budowlanej II instancji,
- 3) sprawdzania wykonania w zakładach przemysłowych warunków technicznych, pod którymi udzielane były przez Wydz. Przemysłowy Województwa Łódzkiego zezwolenia na uruchomienie zakładu. W dochodzeniach komisyjnych Wydziału Przemysłowego Woj. Łódzk., przed udzielaniem zezwoleń na wzniesienie wzgl. urządzenie i uruchomienie zakładu przemysłowego, odbywających się co tydzień, brał udział jeden z architektów dzielnicowych.

Liczbowa działalność Inspekcji Budowlanej w roku sprawozdawczym przedstawia się następująco:

zatwierdzono	430	projektów	budynków	mieszkalnych
"	170	"	"	gospodarcz. i handlowych
zaopiniowano	182	"	"	przemysłowych
Udzielono	1	zezwołanie	na rozbiórkę	domu mieszkaln., częściowo spalonego.
	3	"	"	budynków gospod.

W myśl rozporządzenia M. R. Publ. z dn. 8 marca 1922 r. w sprawie wznoszenia i naprawy budowli drewnianych w dzielnicach miasta, przeznaczonych pod budowlę murowane, na terenie b. zaboru rosyjskiego, wyłoniona została komisja, która opracowała w porozumieniu z Oddz. Zabudowy Miasta plan nowej strefy budynków drewnianych. Rada Miejska w dn. 23 listopada 1922 r. na wniosek Magistratu № 1173 z dn. 17. X. r. ub. zatwierdziła nową strefę budowlaną drewnianą i postanowiła co następuje:

Budowa domów drewnianych mieszkalnych i gospodarczych, z nimi związanych (jak komórki, stajnie, szopy i ustępy), dozwolona jest za zachowaniem obowiązujących przepisów budowlanych w całym mieście, z tem jednak zastrzeżeniem, że w wydzielonym centrum miasta budynki te muszą być oddalone od linii regulacyjnej danej ulicy o 30 mtr. i że budowa ich musi być wykończona najdalej w ciągu roku, licząc od dnia uzyskania zezwolenia.

Za centrum miasta uważa się dzielnicę, położoną między ulicami Konstantynowską, Pomorską, Targową, placem gen. Dąbrowskiego, Nowo-Targową, Fabryczną, Kilińskiego, Napiórkowskiego, Czerwoną, Wólczańską, Ks. Skorupki i Gdańską.



6. WYDZIAŁ FINANSOWO-RACHUNKOWY.

I. Oddział Podatkowy.

A. Organizacja

Organizacja Oddziału Podatkowego naogół w okresie sprawozdawczym (r. 1922) pozostała bez jakiegokolwiek zasadniczej zmiany. Jak w latach ubiegłych, tak i w r. 1922 Oddział ten stanowił autonomiczną jednostkę Wydziału Finansowo-Rachunkowego pod bezpośrednim kierownictwem ławnika Magistratu, który w zakresie spraw podatkowych posiada kompetencje Przewodniczącego Wydziału. W sprawach zasadniczych, podlegających decyzji Magistratu, pierwszą instancją kolegialną jest delegacja Wydziału Finansowo-Rachunkowego, której przewodniczy wiceprezydent miasta. Ławnikiem — decernentem Oddziału Podatkowego w okresie sprawozdawczym był p. Wieńczysław Badzian. 1 listopada 1922 r. naczelnikiem Oddziału mianowany został p. pr. Edmund Weissberg.

Pod koniec roku sprawozdawczego, po dokonanej przez Zarząd Miejski masowej redukcji pracowników, Oddział Podatkowy liczył 72 osoby.

Biuro Oddziału Podatkowego dzieliło się sześć sekcji (I, II, III, IV, V i VI) oraz pięć działów (a, b, c, d, e).

Sekcja I obejmuje:

- 1) Podatek od widowisk
- 2) " " sylwestrowy
- 3) " " obrotu nieruchomościami
- 4) " " piwa
- 5) " " psów
- 6) Opłatę za prawo jazdy po mieście.
- 7) Opłaty od ładunków kolejowych
- 8) Podatek hotelowy
- 9) Składką na budowę teatru miejskiego
- 10) Statystykę podatku od widowisk.

Sekcja II

- 1) Państwowy podatek od dochodu.

Sekcja III.

- 1) Podatek szkolny
- 2) Sprawy nadania obywatelstwa polskiego.

Sekcja IV.

- 1) Podatek od przyrostu wartości własności nieruchomości
- 2) Pożyczki miejskie
- 3) Podatek na cele obrony Państwa
- 4) Miejski podatek od dochodu za lata 1918/19 (likwidacja).

Sekcja V.

- 1) Podatek od obrotu produktami przemysłowymi.
- 2) Dodatki do zasadniczego państwowego podatku przemysłowego.

Sekcja VI.

- 1) Opłata miejska od wyrobów alkoholowych
- 2) Dział a: — 1. 15% podatku od gazu i elektryczności

2. 12% wzgl. 10% podatek od energii elektr., zużywanej do celów ruchu.
 3. Podatek od biletów jazdy tramwajów miejskich i kolejek dojazdowych.
 4. Opłata miejska od weksli protestowanych i aktów notarialnych.
 5. Podatek od uboju zwierząt.
 6. Opłata kancelaryjna.
 7. Sprawy budżetowe.
 8. Sprawy statystyczne.
- Dział b:** — Podatek od lokali
- Dział c:** — 1. Sprawy daniny państwowej
2. Osobiste zlecenia Przewodniczącego Wydziału
- Dział d:** — Wydawanie zaświadczeń w celu otrzymania paszportów zagranicznych.
- Dział e:** — 1. Kancelarja
2. Registratura.

B. Działalność Oddziału Podatkowego.

· Część ogólna.

Ogólna sytuacja finansowa i ekonomiczna Państwa nie może, rzecz oczywista, pozostać bez wpływu i na sytuację gospodarczą zarządów miejskich. Rola bowiem naczelnego regulatora życia gospodarczego przypada z natury rzeczy w udziale nie gminie, lecz Państwu, jako organizmowi w środki zarówno prawne jak i materialne najbardziej i najwydatniej zaopatrzonemu. Jeżeli roku 1922 po względem wzmożenia się chaosu w państwowem życiu finansowem był najfatalniejszym od chwili zmartwychwstania Rzeczypospolitej, to żądanie od gminy uzdrowienia swych stosunków finansowych, uzależnionych od ogólnej poprawy finansów państwowych, — jest niewykonalne. Nic więc dziwnego, że często wysuwana przez czynniki rządowe zasada samowystarczalności gospodarczej gminy pozostała w okresie sprawozdawczym problemem więcej o znaczeniu akademickim, niż rokującym widoki rychłego urzeczywistnienia. Brak stabilizacji jednostki płatniczej, tej podstawy państwowego życia finansowego, krzyżował najbardziej szczegółowo umotywowane plany i zamierzenia skarbowe gminy, obracając w niwecz w stosunkowo krótkim czasie całą konstrukcję budżetu. Z reguły projektowane stawki podatkowe w chwili zatwierdzenia przez władze nadzorcze traciły w skutek gwałtownej i bezustannej dewaluacji pieniądza na swej wartości, częstokroć, w wypadkach, gdzie szło o zastosowanie jej minimum, nie pokrywając nawet kosztów wymiaru i egzekucji podlegającej uiszczeniu kwoty.

Źródła podatkowe i wymiar.

W tym stanie rzeczy Oddziałowi Podatkowemu w okresie sprawozdawczym przypadła niezwykle trudna rola: z jednej strony — bezustanna deprecjacja pieniądza stwarzała stan gospodarczej niepewności, z drugiej — konieczność pokrycia wzrastających z każdym dniem wydatków kasy miejskiej wymagała wyszukania nowych źródeł dochodu, względnie powiększenia wydatności istniejących podatków i opłat.

Wydana w końcu roku 1921 ustawa z dnia 17 grudnia 1921 r. o zasileniu finansów miejskich, jakkolwiek nie uregulowała komunalnej polityki podatkowej przyczyniła się w znacznej mierze do rozszerzenia

kompetencji samorządów w dziedzinie wyszukiwania nowych źródeł podatkowych, zasiliwszy w roku sprawozdawczym finanse miejskie poważnymi sumami.

Wspomniana ustawa przede wszystkim przekazuje gminie część wpływów z państwowego podatku dochodowego w stosunku 30% z upoważnieniem przeprowadzenia wymiaru i poboru tego podatku, ponadto wskazuje następujące źródła dochodowe: podatek od nieruchomości, podatek od lokali oraz podatek od obrotu.

Udział w państwowym podatku od dochodu.

Prace przygotowawcze do wymiaru powyższego podatku za rok 1922 rozpoczęto w czerwcu roku sprawozdawczego. Pierwsze posiedzenie Miejskiej Komisji Szacunkowej odbyło się w dniu 25 października. Do 31 grudnia 1922 r. odbyło się 9 posiedzeń plenarnych wymienionej Komisji i 73 posiedzenia Podkomisji Szacunkowych. Na posiedzeniach tych wymierzono podatku Mk. 2.946.518,913 na 8239 podatników.

Podatek od nieruchomości.

Podatek od nieruchomości w roku sprawozdawczym nie był wymierzony, ponieważ wpływ z tego tytułu zaledwie pokryłby koszty administracji tego podatku, a to wobec zawartego w art. 15 cytowanej ustawy zastrzeżenia, że wysokość jego nie może przekraczać 30% przeciętnego dochodu netto z nieruchomości, co przy obecnych warunkach miejskiej własności nieruchomości, nie dającej żadnych dochodów, równa się prawie zeru.

Podatek od lokali.

Podatek od lokali w ścisłym tego słowa znaczeniu nie jest nowym źródłem dochodu, gmina bowiem aż do roku 1920 włącznie pobierała podatek mieszkaniowy na zasadzie odnośnego statutu, opartego na ustawie rosyjskiej z 13/27-V — 1893 r.

Cytowana wyżej ustawa o zasileniu finansów miejskich z dnia 17 grudnia 1921 r., ustanawiając podatek od lokali, zmodyfikowała jedynie obowiązujące przepisy rosyjskie o podatku mieszkaniowym, dostosowując je do obecnych warunków zarówno gospodarczych, jak i prawnych (Ustawa o ochronie lokatorów).

Ogłoszenie dopiero w maju roku sprawozdawczego przepisów wykonawczych do wymienionej ustawy z dnia 17 grudnia 1921 r. spowodowało opóźnienie realizacji wspomnianego podatku we właściwych, ustawowo przepisanych, kwartalnych terminach. Pierwotnie opracowany statut musiał ulec zmianom celem uzgodnienia go z wymaganiami Rozporządzenia Wykonawczego. Nowo opracowany statut uchwalony został na posiedzeniu Rady Miejskiej w dniu 12 czerwca 1922 roku, a w dniu 20/7-22 przesłany został władzom nadzorczym do zatwierdzenia. Dopiero 13/9-22 r. otrzymano w tej sprawie odpowiedź Ministerstwa o zatwierdzeniu proponowanych przez gminę stawek, z nadmienieniem, że specjalny statut do podatku od lokali jest zbędny.

Te długotrwałe zabiegi wywołały konieczność poboru wspomnianego podatku za rok 1922 nie w ratach kwartalnych, jak nakazuje ustawa, lecz jednorazowo. Ze względu na brak czasu do zebrania specjalnych danych co do istniejących w Łodzi pomieszczeń, z konieczności przyjęto za podsta-

wę do wymiaru podatku od lokali dane, zebrane dla celów poboru nadzwyczajnej daniny państwowej od lokali. Wymiar rozpoczęto 1. X. 22 r., a ukończono dn. 25. XI. 22. Załatwiono ogółem 109.049 pozycji, zawartych w 48 tomach rejestrów daninowych. Ogólna suma wymierzona wynosi **Mk. 301.834.235** — na wyżej wymienioną cyfrę 109.049 płatników.

Podatek od obrotu.

Podatek od obrotu, ustanowiony ustawą o zasileniu finansów z dn. 17. XII. 21 r., jest w szersze ramy ujętym i odpowiednio zmodyfikowanym, zatwierdzonym już poprzednio 2. XI. 21 r. podatkiem od obrotu produktami przemysłowemi, pobieranym przez Magistrat m. Łodzi od 1 stycznia roku sprawozdawczego.

Podatek od obrotu produktami przemysłowemi.

Podatek ten stanowi jedną z najpoważniejszych pozycji dochodowych miasta. Wpływy z tego tytułu miały przewyższać wszystkie pozostałe źródła dochodowe. Pomimo, że ustawa wyżej cytowana z dnia 17 grudnia 1921 r. obniżyła zatwierdzoną pierwotnie w statucie stawkę podatkową z 0,4% na 0,2%, z mocą obowiązującą od dnia 14. I. 22 r., zgodnie z postanowieniem art. 6 tejże ustawy, podatek ten wraz z dodatkami do państwowego zasadniczego podatku zasilił fundusze miejskie przy zredukowanej do — 0,2% stawce sumą **Mk. 974.909.169** —, przewyższywszy preliminowaną sumę z tegoż tytułu blisko o 175.000.000.— mk.

Podatek od obrotu produktami przemysłowemi uściłło w roku sprawozdawczym 730 podatników, z których 526 przypada na przemysł włókienniczy (przędzalnie, farbiarnie, wykończalnie i t. p.), 42 — na przemysł metalowy, — pozostała ilość przypada na drobne przedsiębiorstwa z różnej gałęzi przemysłu.

Dodatek do zasadniczej taryfy od uboju zwierząt.

Prócz wymienionych źródeł dochodowych w roku sprawozdawczym, do wprowadzonych, jako nowe źródła, zaliczyć należy: zatwierdzony przez M. S. Wewn. reskryptem № S. M. 1259 dodatek do zasadniczej taryfy od uboju zwierząt, pobierany przez rzeźnię Miejską i Bałucką i wpłacany do kasy miejskiej w terminie 1 i 15 każdego miesiąca, — oraz opłaty od szyldów i reklam.

Opłaty od szyldów i reklam.

Opłaty powyższe wprowadzono na mocy uchwały Rady Miejskiej z dnia 1. 6. 21 r., zatwierdzonej przez Ministerstwo Spraw Wewn. reskryptem z dnia 4 stycznia 22 roku № S. M. 4419.

W okresie sprawozdawczym uzyskano od władz zatwierdzenie powiększenia stawek następujących podatków i opłat:

1. podatku od psów;
2. podatku od piwa;
3. opłat za prawo jazdy po mieście;
4. od wyrobów alkoholowych;
5. opłaty kancelaryjnej;
6. dodatku do zasadniczej taryfy od uboju zwierząt.

Prócz wymienionych poprzednio źródeł dochodu, jak udziału gminy w państwowym podatku od dochodu, podatku od obrotu produktami przemysłowemi, do najpoważniejszych należą:

1. podatek od zabaw i widowisk i
2. „ „ gazu i elektryczności do celów ruchu.

Podatek od zabaw i widowisk.

Podatek od zabaw i widowisk, pobierany na mocy statutu, zatwierdzonego przez Ministerstwo Spraw Wewn. reskryptem z dnia 18. IV. 21 r. (№ S. M. 76), zasilił kasę miejską w roku sprawozdawczym wydatnie, bo sumą przekraczającą Mk. 500.000.000.—.

W okresie tym wpłynęło 1544 zgłoszeń, z liczby tej odbyło się:

Zabaw tanecznych	684
Maskarad	34
Balów	9
Koncertów	164
Przedstawień amatorskich	152
Odczytów	101
Zabaw ogrodowych	84
Wyścigów i meczów	180
Różnych (popisy gimnastyczne i t. p.)	139

Frekwencja w cyfrach przedstawia się jak następuje:

a) w teatrach: na 286 przedstawieniach w Teatrze Miejskim, oraz na 351 przedst. w Teatrze Scala.

w miesiącu	styczniu	przedano	15.808	biletów
„	lutym	„	25.459	„
„	marcu	„	23.268	„
„	kwietniu	„	26.599	„
„	maju	„	22.112	„
„	czerwcu	„	20.265	„
„	lipcu	„	13.061	„
„	sierpniu	„	8.450	„
„	wrześniu	„	20.415	„
„	październiku	„	25.147	„
„	listopadzie	„	18.862	„
„	grudniu	„	19.728	„

Ogółem . 239.174 biletów

b) w kinematografach:

w miesiącu	styczniu	przedano	228.907	biletów
„	lutym	„	177.155	„
„	marcu	„	208.095	„
„	kwietniu	„	199.977	„
„	maju	„	183.139	„
„	czerwcu	„	138.122	„
„	lipcu	„	126.972	„
„	sierpniu	„	158.577	„
„	wrześniu	„	203.235	„
„	październiku	„	280.387	„
„	listopadzie	„	283.232	„
„	grudniu	„	252.631	„

Ogółem . 2.440.429 biletów

Podatek od gazu i elektryczności do celów ruchu.

Podatek powyższy, zatwierdzony przez Ministerstwo Spraw Wewn. we wrześniu 1921 roku, zaczął wpływać do kasy miejskiej dopiero w styczniu roku sprawozdawczego, a to wskutek trudności, czynionych przez Zarząd Państwowy T. E. O. z r. 1886.

M. S. Wewn., zatwierdzając pobór wymienionego podatku w wysokości 12% w formie dodatku do ceny za prąd, zaznaczyło, że będzie on pobierany do expiracji względnie do rozwiązania umowy koncesyjnej, t. j. do 1 lipca 1922 r. Naskutek usilnych starań Magistratu Min. Spraw Wewn. przedłużyło pobór podatku do końca czerwca 1923 r., określając stawkę podatkową początkowo na 5%, a następnie na 10%.

Podatek ten, inkasowany przez wspomniane T. E. O. z r. 1886, wpływa do kasy miejskiej regularnie co tydzień. Za inkaso pobiera T. E. O. tytułem wynagrodzenia 6% od zainkasowanej sumy.

Pozatem Oddział Podatkowy w roku 1922 przewidywał wpływy budżetowe z następujących, w niniejszem sprawozdaniu jeszcze nie wymienionych podatków i opłat:

1. Miejski podatek od obrotu (nadwyżka budżetowa ponad sumy preliminowane w r. 1918/1919),
2. Podatek od obrotu przy przewłaszczeniu nieruchomości,
3. 25% podatek zamiast udziału w realizacji pożyczek miejskich,
4. Podatek od obchodów sylwestrowych,
5. Podatek od biletów jazdy tramwajami i kolejkami dojazdowymi,
6. 15% podatek od gazu i elektryczności do celów oświetlenia,
7. 25% podatek od wynajmu mieszkań w hotelach, pensjonatach i t. p.,
8. Podatek szkolny za rok 1921.
9. Jednorazowy podatek na cele Obrony Państwa (pozostałość ponad sumy preliminowane),
10. Składka na budowę Teatru Miejskiego,
11. Opłaty od weksli protestowanych i aktów notarialnych.
12. Opłaty od ładunków kolejowych.

Pobór podatków.

Wyniki poboru podatków i opłat miejskich oraz wpływy z dodatków komunalnych od podatków państwowych w okresie sprawozdawczym uwidocznione są w załączonem do niniejszego sprawozdania zestawieniu kasowem, wykazującym, że ogólny wpływ wynosił Mk. 3,666,917,905.04.

Jeżeli osiągnięta w roku sprawozdawczym suma z podatków i opłat nie pokryła wszystkich wydatków gospodarki miejskiej, jeżeli wciąż wznastający niedobór zmuszał samorząd łódzki do zaciągania pożyczek u rządu na pokrycie potrzeb bieżących (nie zaś inwestycyjnych), co w myśl teorii o skarbowości komunalnej dopuszczalne jest jedynie w wyjątkowych wypadkach przy wyczerpaniu wszelkich innych sposobów, to lwią część winy tego oplakanego stanu finansowego miasta ponoszą władze centralne, które uchwalonym przez Radę Miejską projektem podatkowym kazały się mieszkańcami tulać po kancelarych, a zanim rzeczony projekty uzyskiwały sankcję, traciły na wartości wskutek dewaluacji, narażając miasto na niepowetowane straty.

Jako dosadna charakterystyka i ilustracja tego stanu rzeczy, niech posłużą poniższe przykłady:

W sprawie opłat kancelaryjnych.

Uchwała Rady Miejskiej z dnia 28 września 1922 r. w sprawie podwyższenia opłaty kancelaryjnej z Mk. 100.— na Mk. 750.— przesłana została przez Urząd Wojewódzki do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych do zatwierdzenia dnia 2. XII. 22 r. (S. M. 2472/15/II). Zatwierdzenie nastąpiło 15. III. 1923 r. (L. Dz. Sm. 1141/23), o czym Województwo Łódzkie zakomunikowało Magistratowi m. Łodzi pismem z dnia 23. III. 23 r. (L. Sm. 953/16), t. j. od czasu powzięcia uchwały do jej zatwierdzenia minęło prawie pół roku.

W sprawie statutu o opłatach od paszportów zagranicznych.

Uchwalony na posiedzeniu Rady Miejskiej w dniu 20 grudnia 1922 r. statut o opłatach od paszportów zagranicznych dotychczas nie został zatwierdzony.

W sprawie podatku szkolnego.

Statut o podatku szkolnym uchwaliła Rada Miejska w dniu 31 maja 1921 r. — 10 czerwca 1921 r. tenże statut przesłano do zatwierdzenia do władz nadzorczych. Pismem z dnia 15 lipca 1921 r. (№ Dz. 1005/2/II) Urząd Wojewódzki komunikuje, że rzeczony statut uzyskał zatwierdzenie ze strony Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Rada Miejska na posiedzeniu, odbytem 30 sierpnia 1921 r., uchwaliła podwyższenie stawek w mowie bieżącego podatku. Naskutek protestu zgłoszonego przez Związek Włókienniczy i Stowarzyszenie Właścicieli Nieruchomości o rzekomem samowolnem podwyższeniu przez reprezentację miejską pomienionych stawek, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych pismem z dnia 20 stycznia 1922 r. komunikuje, że uchwały Rady Miejskiej z dnia 30. VIII. 1921 r. nie zatwierdza. Dopiero decyzja Sądu Najwyższego z dnia 20 czerwca 1922 r. uchyliła postanowienie Min. Spr. Wewn., przywracając gminie zakwestjonowane prawo. W tym stanie rzeczy pobór i wymiar rzeczonego podatku musiał być w okresie od 20 stycznia 1922 r. do 20 czerwca 1922 r. wstrzymany. Straty, jakie miasto poniosło, wynoszą około 100 milionów marek.

W sprawie opłat od napojów alkoholowych.

Rada Miejska na posiedzeniu w dniu 31 stycznia 1922 r. uchwaliła podwyższyć stopę procentową opłaty od napojów alkoholowych z 5% na 25% w stosunku do opłat akcyzowych, z terminem od 1 marca 1922 roku. Odnośna uchwała przesłana została 22 lutego 1922 r. do władz nadzorczych do zatwierdzenia. Dopiero 2 czerwca 1922 r., t. j. po upływie 3 ch miesięcy, Województwo Łódzkie pismem za № Sm. 672/2/18 zawiadomiło Magistrat m. Łodzi, że Min. Spr. Wewn. reskryptem z dnia 28 maja 1922 r. za № Sm. 2854 zatwierdziło uchwałę Rady Miejskiej z dnia 31 stycznia 1922 r., z prawem podwyższenia odnośnej opłaty z 5% na 10% (a nie na 25%). Faktyczne straty, jakie miasto poniosło skutkiem zwłoki w powzięciu decyzji przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, wynoszą za trzy miesiące około 85 milionów marek. Straty zaś, spowodowane redukcją uchwalonej przez Radę Miejską stopy procentowej (25%) na zatwierdzoną przez wspomniane Ministerstwo (10%) wynoszą w okresie sprawozdawczym (10 miesięcy) około 490 milionów marek.

Wykaz wpływów z podatków i opłat za rok budżetowy 1922.

№ b.	Nazwa podatków lub opłat	Wpływy za rok 1922	
		Mk.	f.
1	Miejski podatek od dochodu (nadwyżka budżetowa ponad sumy preliminowane w roku 1918 i 1919)	23.264.248	20
2	Udział w państwowym podatku od dochodu	310.000.000	—
3	Podatek od obrotu (dodatek do państwowej opłaty stempłowej przy przewłaszczeniu nieruchomości)	27.681.303	90
4	Dodatek 50% do państwowego zasadniczego podatku przemysłowego (patentowego)	1.821.266	—
5	Podatek od psów	5.333.420	—
6	Podatek od zabaw i widowisk	532.604.247	83
7	Podatek od obchodów sylwestrowych i noworoczn.	22.636.642	88
8	Podatek od piwa	13.450.381	21
9	Podatek od biletów jazdy tramwajów miejskich i kolejek dojazdowych	198.016.221	40
10	Podatek 15% od gazu i elektryczn. do oświetlenia	198.696.565	86
11	Podatek 12% od gazu i elektryczn. do cel. ruchu	307.718.813	51
12	Podatek za wynajem mieszkań w hotelach, pensjonatach, pokojach umeblowanych i t. p.	89.527.283	—
13	Podatek szkolny	85.941.713	—
14	Dodatek mieszkaniowy za lata 1920 i 1921	7.167.370	35
15	Dodatek do zasadniczej taryfy od uboju zwierząt	42.198.070	—
16	Jednorazowy podatek na cele obrony Państwa (nadwyżka budż. ponad sumy prelimin. w r. 1921)	98.840.727	60
17	Podatek 25% zam. udziału w realizacji poż. miejsk. (nadwyżka budż. ponad sumy prelimin. w r. 1921)	813.975	—
18	Podatki skasowane	14.283.181	23
19	Składka na budowę teatru miejskiego	173.254.790	87
20	Oplaty od obrotu produkt. przemysł. oraz dodatek 100% na poczet podatku od obrotu od przedsiębiorstw oraz zajęć zawodowych	972.647.221	47
21	Oplaty od ładunków kolejowych	186.850.286	—
22	Oplaty miejskie od wyrobów alkoholowych	281.601.723	95
23	Oplaty miejskie od weksli protest. i akt. notaryj.	22.791.997	14
24	Oplaty za prawo jazdy po mieście	18.558.345	50
25	Oplaty kancelaryjne	9.020.500	—
26	Kary za nieprzestrzeganie przepisów podatkowych	9.024.090	21
27	Oplaty od szyldów i reklam	13.173.519	—
		3.666.917.906	04

II. Oddział Obrachunkowy.

A. Uwagi ogólne.

Przy przejmowaniu przez obecny Magistrat w kwietniu roku 1919 gospodarki miejskiej przejęto również pozostawione po władzach okupacyjnych zobowiązania, sięgające mk. 20.000.000.—, za złombardowane w Banku Drezdeńskim obligacje miejskie I i II emisyj.

Robót inwestycyjnych wcale nie prowadzono, szkolnictwo budziło się dopiero do życia, a na zdrowotność publiczną i opiekę społeczną łożono nikłe fundusze.

B. Dane cyfrowe, dotyczące działalności niektórych wydziałów:

Dla lepszego zobrazowania działalności obecnego Magistratu, przytaczamy następujące dane cyfrowe:

Rok budżetowy	ogólny obrót kasowy wynosił	w y d a n o	St. % do ogół. wyd.
na Wydział Oświaty i Kultury:			
1919/20	94.102.717.20	14.933.461.28	15,8
1920/21	324.637.103.77	55.339.454.31	17
1921	1.014.384.373.51	219.161.109.83	21,6
1922	4.207.602.289.06	877.616.821.—	20,9
zaś w 1918/19	43.920.492.98	5.588.977.76	12,7
na Wydział Zdrowotności Publicznej:			
1919/20	94.102.717.20	10.103.265.66	10,7
1920/21	324.637.103.77	61.715.655.13	19
1921	1.014.384.373.51	219.016.311.86	21,6
1922	zw. 4.207.602.289.06	841.680.413.—	20
"	nadzw. 382.706.058.—	7.700.000.—	2
zaś w 1918/19	43.920.492.98	4.878.984.37	11,1
na Wydział Opieki Społecznej:			
1919/20	94.102.717.20	10.411.950.61	11
1920/21	324.637.103.77	25.368.668.53	7,8
1921	1.014.384.373.51	91.468.590.13	9
1922	4.207.602.289.06	357.888.738.—	8,5
zaś w 1918/19	43.920.492.98	9.865.294.68	21,8
na Wydział Budownictwa:			
1919/20	94.102.717.20	9.799.155.69	10,4
1920/21	324.637.103.77	42.667.548.48	13,1
1921	1.014.384.373.51	195.721.372.20	19,2
1922	zw. 4.207.602.289.06	1.048.574.131.—	24
"	nadzw. 382.706.058.—	276.006.058.—	72,4
zaś w 1918/19	43.920.492.98	2.646.527.47	6

Z powyższego zestawienia porównawczego możemy się przekonać, że w stosunku do roku budżetowego 1918/19 wydatki wzrosły:

w Wydziale Oświaty i Kultury + 8,2%

" " Zdrow. Publicznej + 8,9 " zw. i + 2% nadzw.

" " Budownictwa + 18 " " " + 72 " "

" " Opieki Społecznej — 12,8 "

Stosunkowo wysoki spadek procentowy wydatków w Wydziale Opieki Społecznej tłumaczy się likwidacją tanich kuchni, prowadzonych na szeroką skalę w roku budżetowym 1918/19 wskutek panującego wtedy zastoju w przemyśle.

C. Zadłużenie i wartość majątku nieruchomości m. Łodzi.

Zadłużenie m. Łodzi przedstawia się jak następuje:

Rok budż.	Obrót ogólny kasowy	wysokość zaciągn. pożyczki	Stos. % do ogóln. wydat.	splacono	spłac. w stos. do zaciągn. pożyczek.
1919/20	94.102.717.20	3.300.000.—	3,5	240.000.—	
1920/21	324.637.103.77	121.550.000.—	37,4	8.000.000.—	
1921	1.014.384.373.51	566.500.000.—	55,8	120.000.000.—	
1922	4.207.602.289.06	932.000.000.—	22,1	250.000.000.—	
	5.640.726.488.54	1.623.350.000.—		378.240.000.—	23,3%
+ wyd. nadzw.	882.706.058.—				
	6.023.432.541.54				

w stosunku do ogólnego zadłużenia w sumie mk. 1.623.350.000.— daje — w czteroletniu 1919/22 — przeciętne zadłużenie miasta 26,9%, zaś wartość majątku nieruchomości wynosi według następującego obliczenia:

a) Place niezabudowane:

491592 metr.² po 25 rubli zł. 12.289.800.— rubl. zł.

b) Zabudowania:

565112 metr.² po 75 rubli zł. 42.383.400.— „ „

c) Zagajniki i lasy.

3279816 metr.² po 5 rubli zł. 16.399.080.— „ „

d) Parki:

1159881 metr.² po 15 rubli zł. 17.398.215.— „ „

Obliczenie wartości majątku nieruchomości uskuteczniiono według przedwojennych cen kupna.

Zgodnie z umową notarialną, zawartą w listopadzie 1922 r., Magistrat został współdziałalcom w 1/3 majątku **Spółki Akcyjnej Kolei Elektrycznej Łódzkiej**, oszacowanego według wartości przedwojennej na 4.350.000.— rubl. zł.

Koncesja Elektrowni Łódzkiej, podpisana w grudniu 1909 r. na lat 40, nadaje Magistratowi prawo do idealnego współdziałania w wysokości 1/3 majątku przedsiębiorstwa, oszacowanego w roku 1921 na 16.500.000.— fr. szw.

Oszacowanie dokonane zostało na podstawie bilansu Elektr. Łódzkiej na dzień 31 grudnia 1920 r. według istotnych kosztów zakupu, figurujących w książkach Elektrowni we frankach szwajcarskich, przy uwzględnieniu istotnego zużycia oraz pewnej deprecjacji maszyn, aparatów i t. p.

Koncesja Rzeźni Łódzkiej, podpisana w grudniu 1901 r. na lat 40, nadaje Magistratowi prawo do idealnego współdziałania w wysokości około 0,5 majątku przedsiębiorstwa, oszacowanego według wartości przedwojennej na 1.200.000.— rb. zł.

Na mocy koncesji, podpisanej w 1869 r., **Gazownia Łódzka** w 1909 r. przeszła na własność miasta i do roku 1920 była oddana w dzierżawę;

poczynając od 1920 r. Gazownia jest pod bezpośrednią administracją Zarządu Miasta. Przedwojenna wartość Gazowni wynosi około 2.500.000.— rb. zł.

Gdyby miasto z wybudowanych w czteroleciu gmachów zechciało sprzedać jedną tylko nieruchomości, mogłoby spłacić wszelkie swe zobowiązania.

D. P o d a t k i.

Również w dziale podatkowym nastąpiła kolosalna poprawa, co zresztą dosadnie ilustruje wykaz zadłużenia miasta.

O ile jeszcze w 1921 r. pożyczkami pokryto 55,8% ogólnych wydatków, a 44,2% własnymi dochodami, o tyle już w 1922 r. pożyczkami pokryto zaledwie 22,1%, a własnymi dochodami 77,9%.

W czteroleciu 1919 — 1922 wprowadzone zostały następujące podatki i opłaty:

w roku budżetowym 1919/1920:

Podatek od dochodu za rok 1918,
25 proc. podatek zamiast udziału w realizacji pożyczek miejskich,
opłaty za zezwolenie na zakładanie i prowadzenie przedsiębiorstw handlowych i drobn. przem.,
opłaty kancelaryjne.

w roku budżetowym 1920/21:

50 proc. dodatek do państwowego podatku repartycyjnego,
specjalny podatek od obchodów sylwestrowych,
podatek od szyldów i reklam,
jednorazowy podatek na cele Obrony Państwa,
opłaty od ładunków kolejowych,
„ za prawo jazdy po mieście,
„ dorożkarskie.

w roku budżetowym 1921:

podatek od siły zużywanej do celów ruchu,
„ „ wynajmu mieszkań w hotelach, pensjonatach, pokojach umebl., noclegowych i gospodach dla przyjezdnych,
„ szkolny,
opłaty od alkoholu,
opłata rogatkowa za przejazd wagonów towarowych Łódzkich Kol. Dojazdowych.

w roku budżetowym 1922:

podatek mieszkaniowy,
dodatek do zasadniczej taryfy od uboju zwierząt,
składka na budowę teatru,
opłaty od obrotu produktami przemysłowymi, oraz dodatek 100 proc. na poczet podatku od obrotu od przedsiębiorstw oraz zajęć zawodowych, które to podatki i opłaty bezsprzecznie przyczyniły się do złagodzenia kryzysu finansowego.

E. Nowe instytucje miejskie oraz specjalne pozycje wydatków.

W czteroleciu 1919/22 wprowadzone zostały również następujące nowe instytucje wzgl. pozycje wydatków:

Kursy uzupełniające dla odkażaczy,
Leczenie chorych na mieście z gruźlicą kostną,
Pralnia parowa,
Warsztaty Reparacyjne.

w roku budżetowym 1921:

Sanatorium dla dzieci w Chojnach,
Leczenie Roentgenem i radem,
Wysyłka chorej dziewczyny szkolnej na kurację do Buska,
Centralna Szwalnia.

w roku budżetowym 1922:

Kursy Doksztalające dla pracowników Wydziału Zdrow. Publ.
Urządzenie stacji radioleczniczej,
" " rce..tgenograficznej,
Elektroterapia,
Urząd Weterynaryjny.

3. W Wydziale Opieki Społecznej:

w roku budżetowym 1920/21:

Wynagrodzenie akuszerok (za porody),
Dom dla chronicznych chorych,
Urządzenie i prowadzenie „ Pogotowia Dziecięcego „,
Przytułek miejski dla niemowląt, Boczna 5,
" " " dzieci, Wiznera 25.

w roku budżetowym 1921:

Porady prawne dla biednych,
Przytułek noclegowy, Cmentarna 10,
Komorne za mieszkania dla najbiedniejszych.

w roku budżetowym 1922:

Kolonje letnie,
Dom Wychowawczy dla chłopców,
" " " dziewcząt,
" Przedpogowy dla bezdomnych,
" Pogowy,
Internat przy szkole dla moralnie zaniedbanych chłopców.

F. Kompetencje Oddziału Obrachunkowego.

Do kompetencji Oddziału Obrachunkowego należy:

- a) układanie zamierzeń skarbowych,
- b) sporządzanie obrachunków — sprawozdań rocznych,
- c) wyrażanie opinji w sprawach finansowych,
- d) sprawdzanie wszelkich zarządzeń kasowych,
- e) prowadzenie centralnej księgowości,
- f) " " spraw, związanych z zaciąganiem pożyczek zarówno miejskich jakoteż rządowych.

W 1921 roku — na posiedzeniu Magistratu — postanowiono skasować Oddział Pożyczek Miejskich, jako samodzielną jednostkę administracyjną, a sprawowane przez ten Oddział agendy przekazać Oddziałowi Obrachunkowemu. Zmiana ta miała na celu usystematyzowanie pracy biurowej oraz redukcję personelu.

Do 1922 roku Oddział Obrachunkowy nosił nazwę Oddziału Finansów i Kontroli.

Nazwa ta niezupełnie odpowiadała faktycznemu stanowi rzeczy, ponieważ oddziałem wybitnie finansowym był również Oddział Podatkowy, a Oddział Finansów i Kontroli prowadził również scentralizowaną księgowość obok kontroli i ewidencji finansowej, i, jak już zaznaczyliśmy, układał również zamierzenia skarbowe oraz sporządzał roczne sprawozdania z działalności Głównej Kasy Miejskiej; z tego powodu — naskutek odnośnego wniosku Oddziału Finansów i Kontroli — Magistrat na posiedzeniu w dniu 4 maja 1922 r. postanowił przemianować go na Oddział Obrachunkowy.

III. Główna Kasa Miejska.

Kasa Główna dzieli się na:

**Kasę właściwą wpłat i wypłat
i Urząd Sekwestracyjny.**

Do l. IV. 21 r. przy Kasie była również buchalterja, a złączona obecnie z Kasą Główną Kasa Podatkowa i Urząd Sekwestracyjny były do tego czasu od Kasy Głównej niezależne.

Działalność Kasy Głównej, jako organu wykonawczego, jest ściśle związana z działalnością innych pokrewnych Wydziałów, szczególnie zaś Oddziału Podatkowego.

Działalność Kasy Głównej za czas od 1919 — 1922 można podzielić na 2 okresy, mianowicie: do pierwszego okresu można zaliczyć rok 1919 i częściowo 1920, do drugiego okresu — lata pozostałe.

Pierwszy — to okres, kiedy marka polska przedstawiała pewną stałą wartość, to jest nie ulegała nagłym spadkom, skutkiem czego wymierzony podatek wpływał do Kasy równomiernie i płatnicy unikali płacenia kar i procentów za zwłokę. Choć pozornie w tym czasie było więcej spraw w Urzędzie Sekwestracyjnym, to jednak na to złożyły się inne przyczyny, głównie zaś, że wtedy egzekwowane były wszystkie należności magistrackie, a obecnie egzekwuje się tylko długie za podatki, na wszelkie zaś inne musi być uzyskany wyrok sądu.

Drugi okres rozpoczyna się z momentem gwałtownej dewaluacji pieniądza i powstałych z tego powodu trudności płatniczych. Wydatki w tym okresie przewyższały wpływy, skutkiem niedostosowania podatków do realnej wartości pieniądza. Magistrat zmuszony był zaciągać pożyczki rządowe i w niektórych wypadkach dawać zobowiązania terminowych zwrotów długu, co znacznie utrudniało wypłaty i trzeba było dużo dobrej woli i zabiegów, by taka instytucja, jaką jest Magistrat, bez rzeczywistego pokrycia budżetu, mogła kasowo sprostać swemu zadaniu.

Egzekwowanie należności odbywało się w nader trudnych warunkach, ponieważ płatnicy używali wszelkich sposobów, aby odwlec wpla-

te, gdyż przypadające za zwłokę procenty i kara, w porównaniu z zyskiem na spadku waluty, były znikome.

Personel Kasy pozostał bez zmiany; były wprawdzie przeprowadzane dwukrotnie redukcje, lecz ze względu na wprowadzenie nowych podatków konieczne było w następstwie angażowanie nowych pracowników. W celach oszczędnościowych zostały zniesione wypłaty nauczycielskie w godzinach pozabiurowych.

Włączenie Kasy Podatkowej i Urzędu Sekwestracyjnego do Kasy Głównej korzystnie odbiło się na toku spraw przez zmniejszenie się formalnej korespondencji z temi Oddziałami.

Następujące dane cyfrowe ilustrują działalność Kasy Głównej:

Wpłynęło korespondencji:	w r.	1919	1920	1921	1922
do Kasy Głównej		2226	2118	1928	2320
„ „ Podatkowej		2263	1460	323	—
Razem		4489	3578	2251	2320

Wyszło korespondencji:

z Kasy Głównej	2600	2390	2313	3195
„ „ Podatkowej	2926	2525	475	—
Razem	5526	4915	2788	3195

Uwaga: w roku 1921 dziennik korespondencyjny Kasy przez 4 miesiące był prowadzony w Oddziale Finansów i Kontroli.

Obrót Kasy wynosił:

W roku budżetowym 1919/20.

Przychód	Mk. 261.920.338.44
Rozchód	„ 258.872.056.67
stan	Mk. 3.548.282.87

W roku budżetowym 1920/21.

Przychód	Mk. 1.178.535.729.88
Rozchód	„ 1.174.876.549.20
stan	Mk. 3.659.180.68

W roku administracyjnym 1921

od I. IV. 1921 roku.

Przychód	Mk. 1.279.227.664.48
Rozchód	„ 1.215.838.464.60
stan	Mk. 68.389.199.80

W roku administracyjnym 1922.

Przychód	Mk. 7.679.883.066.56
Rozchód	„ 7.535.710.935.67
stan	Mk. 144.172.130.39

URZĄD SEKWESTRACYJNY.

Dział poleceń:
zamiejscowych, sądowych i magistrackich specjalnych.

Sprawozdanie za rok: 1920, 1921 i 1922.

ROK	REJESTR	Wpływów	Zwrócono załatwionych		Zwrócono niezalatw.			Pozostało do załatw.
			zapłaconych	Zajęć bezowocn	z powodu nieodnalezienia dłużnika	z powodu reklamacji	z powodu wycofania polecenia	
1920	Polecenia zamiejscowe „A”.	1801	951	20	675	119	36	—
	Polecenia sądowe „S”.	849	599	35	194	—	21	—
	Polecenia magistrackie „MK”.	1333	1015	41	238	5	34	—
1921	Polecenia zamiejscowe „A”.	1346	742	19	509	41	28	—
	Polecenia sądowe „S”.	250	211	3	21	—	5	—
	Polecenia magistrackie „MK”.	766	648	7	58	1	49	—
1922	Polecenia zamiejscowe „A”.	1640	784	39	574	54	48	151
	Polecenia sądowe „S”.	190	160	1	21	—	8	—
	Polecenia magistrackie „MK”.	829	639	10	30	1	97	52
O g ó ł e m:		9004	5749	175	2330	221	326	203

Ilość spraw załatwionych przez sekwestratorów w roku 1921.

Miesiące	Zajęcia	Bezowocn.	Zapłacone	Licytacje	Sprawa-wozda-nia	Do kasy	Ogółem
Styczeń	509	18	3536	176	2346	395	7080
Luty	470	20	3821	174	2096	404	7585
Marzec	595	18	3854	227	2008	524	7226
Kwiecień	688	19	4164	212	1510	390	6983
Maj	597	8	2656	249	938	291	4739
Czerwiec	601	6	2988	283	1170	392	5450
Lipiec	400	5	3025	201	1545	470	5346
Sierpień	210	19	1555	192	338	224	2588
Wrzesień	253	6	2248	70	506	281	3364
Październik	388	7	2301	114	511	456	3672
Listopad	339	34	3487	162	648	495	5165
Grudzień	440	6	3399	171	1254	385	5655
Ogólna ilość spraw załatw. w r. 1921	5485	166	37036	2231	14870	4707	64493

Ilość spraw załatwionych przez sekwestratorów w roku 1922.

Miesiące:	Zajęcie	Bezowoc- ne	Zapłacone	Licytacje	Sprawo- zdania	Do kasy	Ogółem
Styczeń	471	25	3 72	122	1412	502	6104
Luty	465	6	4448	129	1070	398	6516
Marzec	681	5	3 03	201	1203	325	6018
Kwiecień	641	4	3392	336	727	298	5398
Maj	666	3	3860	247	1130	203	6109
Czerwiec	477	16	2930	255	830	383	4891
Lipiec	293	6	2951	162	619	97	4128
Sierpień	329	—	1889	128	396	29	2771
Wrzesień	758	9	4084	154	1039	212	6256
Październik	818	9	3878	286	1010	141	6142
Listopad	679	10	3918	326	818	155	5906
Grudzień	727	9	2932	366	565	160	4759
Ogólna ilość spraw załatwion. w r. 1922	7005	102	41457	2712	10819	2903	64998



7. WYDZIAŁ HANDLOWO-GOSPODARCZY.

A. Oddział Handlowy (b. Wydz. Zaprowiantowania)

Działalność Wydziału w czasokresie 1919—1922 roku poświęcona była wyłącznie zaspokajaniu potrzeb aprowizacyjnych ludności m. Łodzi.—

Za czasów kontyngentu, t. j. systemu kartkowego, gdy zniszczone wojną tereny orne przedstawiały w większości smutny obraz naszego stanu zasiewnego, samorząd łódzki, nie doznając należytego poparcia ze strony czynników miarodajnych, stale walczył o większe normy żywnościowe dla Łodzi, gdyż przydziały były znacznie mniejsze od otrzymywanych przez stolicę (przykład: Łódź wydzielala od 3—5 *tt* chleba miesięcznie na mieszkańca, Warszawa zaś od 12—15 *tt*).—

W pamięci niemal każdego obywatela miasta tkwią jeszcze alarmujące depesze i memorjały, publikowane w pismach, wysyłane przez Magistrat do stolicy, z prośbą o większą ilość mąki lub węgla dla Łodzi. W tych dużej doniosłości sprawach delegowani byli przedstawiciele miasta i reprezentanci zrzeszeń, którzy interwenjowali z niemałą energją u Panów Ministrów. Dzięki właśnie tym stałym naleganiom, aprowizacja miasta w pewnych okresach polepszała się.—

Należało wówczas bardzo oszczędnie i planowo przeprowadzać podział żywności, by ludność mogła otrzymywać choć niewielkie racje bez dotkliwego uszczerbku dla chorych w szpitalach, których municypjum musiało przedewszystkiem otoczyć troskliwą opieką.—

Wysiłki te, wymagające stałej uwagi ze strony władz miejskich, aczkolwiek w najlepszej wierze podejmowane, niezawsze z łatwo zrozumiałych względów były należycie oceniane, albowiem ludność za wszelkie niedomagania aprowizacyjne czyniła odpowiedzialnym jedynie Magistrat, który wszak był tylko punktem rozdzielczym produktów, przydzielanych przez b. Ministerstwo Aprowizacji.—

W roku 1919 wydawano np. kasz dziennie na osobę w kuchniach tanich 30 gr., szpitalach — 40 gr., więzieniach 40 — 45 gr., ciężkopracującym — 45 gr., ludność zrzeszona i niezrzeszona otrzymywała tylko 15 gr., cukru zaś wydano po 400 gr. miesięcznie. Racje te ulegały wahaniom w zależności od nadchodzących transportów.—

W roku 1920 chorzy w szpitalach otrzymują już 700 gr. kaszy tygodniowo.—

Aprowizację ciężkopracujących Magistrat zmuszony był przejąć z polecenia Rządu, i w celu wydawania t. zw. deputatów utrzymywać specjalny aparat rozdzielczy, obsługujący przeszło 350 fabryk z 78000 zarejestrowanych robotników.—

Poza artykułami kontyngentowemi, Wydział sprowadzał ziemniaki, zakupując je przez własne biura w Poznaniu, Rawie Mazowieckiej, Sieradzu, Skierniewicach i Sochaczewie. Kłopcowano również ziemniaki na własnych placach.—

Nabywano stale większe ilości kawy, herbaty, cykorji, ryżu, marmelady, soli, sody, mydła, zapalek i t. p., nawiązawszy stosunki z Holandją dla zakupu kawy, herbaty i mydła.—

Ponieważ brak tłuszczów był stałą bolączką, konserwowano na zimę w Rzeźni Miejskiej większe zapasy masła, szmalcu i słoniny amerykańskiej.

Bardzo wiele pracy poświęcono działowi włókienniczemu i obuwiarstwu, zakupując z pierwszych źródeł towary białe i obuwie, które w lot były rozsprzedawane.

Mąka, cukier i węgiel, a nawet przez dłuższy czas ziemniaki—były to artykuły podstawowe, wydzielane niestety na racje, bardzo nierównomiernie, a często bywały okresy, kiedy b. Wydział Zaprowiantowania Miasta cukier wydawał jedynie chorem na recepty lekarskie, lub zamiast faryny białej t. zw. melasę — cukier żółty, nieoczyszczony.—

By podolać ówczesnej intensywnej pracy Wydziału, Magistrat dzierżawił 5 placów opałowych na ul. Węglowej, Konstaktynowskiej, Ogrodowej, w Karolewie i na Górnym Rynku, ponadto olbrzymie magazyny Poznańskiego na ul. Ogrodowej i Bendeta na ul. Jerzego, gdzie zatrudniał zgórą 200 urzędników i kilkaset sił roboczych.—

Z chwilą zlikwidowania Ministerstwa Aprowizacji i jego agend, t. j. w październiku 1921 r., a więc przejścia do wolnego handlu, rzecz oczywista, działalność Wydziału uległa znacznemu zmniejszeniu, gdyż odpadła przymusowa aprowizacja ludności, a kierunek pracy Wydziału ograniczył się do pokrywania potrzeb aprowizacyjnych instytucyj miejskich, t. j. szpitali, ochron, przytułków i t. p., przyczem ewentualny nadmiar poszczególnych produktów sprzedawany jest nadal ludności w sklepach miejskich, położonych w dzielnicach robotniczych, a hurt — kooperatywom i związkom.—

Ubolewać należy, że od czasu wolnego handlu pomoc kredytowa Rządu całkowicie ustala, a miasto, nie posiadając na ten cel dostatecznych funduszy, nie może być regulatorem cen rynkowych, gdyż operacje obecnego Wydziału Handlowego, wskutek braku kapitału obrotowego, z konieczności są niewielkie.

Należy wspomnieć, że projektowana ostatnio przez Rząd akcja przeciwdrożyniana mogłaby liczyć na powodzenie tylko w tym wypadku, gdyby rzeczywiście w przyspieszonym tempie przyznano miastom większe kredyty, odpowiadające ważności rozwiązania zagadnienia, podjętego przez Rząd.—

Stwierdzić należy, że Rząd np. na poczet 450-miljonowej pożyczki aprowizacyjnej dla Łodzi wyasygnował zaledwie 140 milionów, gdy tymczasem cena jednego dużego wagonu szmalcu przy dzisiejszych wahaniach walutowych wynosi około 300 milionów.—

Wydział Handlowy mógłby spełnić swe zadanie czynnika obniżającego ceny paskarskie drogą stworzenia hurtowni i rzucania w odpowiednich momentach na rynek wewnętrzny dużych zapasów tych artykułów, które w celach spekulacyjnych umyślnie przechowywane są w składach i piwnicach. Lecz to wymagałoby dzisiaj już nie milionowych a miliardowych sum, dających się uzyskać dwójako, t. j. przez długoterminowy, rządowy kredyt według miernika złotego, lub też — stworzenie akcyjnej hurtowni drogą przyciągnięcia miejscowych kapitałów na zasadach koncesyjnych z decydującym głosem Magistratu.—

a) Rok operacyjny 1919 — 1920 (od 1. IV. 19 — 1. IV. 20).

Zakupiono artykułów:

	<u>Skrzynie</u>	<u>Wagony</u>	<u>Suma Mk.</u>
Mąki pszennej	—	1	104.380.—
„ żytniej	—	18	586.770.—
„ jęczmiennej	—	8	39.780.—
„ kartoflanej	—	1	15.950.—
Żyta	—	24	1.686.000.—

Do przeniesienia skrz. — wag. 42 Mk. 2.382.880.—

	<u>Skrzynie</u>	<u>Wagony</u>	<u>Suma Mk.</u>
Z przeniesienia	—	42	2.382.880.—
Pszeniczy	—	3	69.300.—
Prosa	—	12	344.900.—
Ryżu	—	21	3.160.450.—
Rzepak	—	7	1.019.000.—
Peluszki	—	16	396.900.—
Cukru	—	300	19.270.000.—
Sacharyny	60	—	216.100.—
Owsa	—	3	71.500.—
Otrąb	—	6	607.000.—
Soli	—	151	2.298.100.—
Sody	—	1	16.150.—
Cykorji	—	4	430.580.—
Fasoli i Grochu	—	67	6.733.900.—
Jęczmienia	—	34	835.870.—
Kasz.	—	11	2.406.000.—
Herbaty	—	2	777.968.—
Kawy	—	1	441.990.—
„ słodowej	—	1	61.220.—
Kakao	—	1	8.640.—
Marmelady	—	2	597.390.—
Oleju	—	4	2.036.000.—
Sledzi	—	13	5.549.900.—
Tatarki	—	8	413.800.—
Mydła	—	10	1.151.980.—
Margaryny i tłuszczów.	—	<u>puszek</u> 38	10.499.100.—
Mleka skondensowanego	—	27990	397.640.—
Różnych artykułów	—	—	409.500.—
Bobru	—	3	52.110.—
Ziemniaków, kapusty i warzyw	—	<u>sztuk</u> 563	6.847.190.—
Papierosów i tytoniu	—	2211300	1.230.000.—
Manufaktury	—	<u>par</u> 3	2.091.140.—
Obuwia	—	5702	1.382.000.—
Skóry	—	1	424.900.—
Świec	—	—	58.034.—
Słomy i siana	—	4	68.000.—
Zapałek	—	24	2.896.590.—
Nafty	—	—	370.600.—
Worków	—	—	321.600.—
Węgla	—	3151	9.748.846.—
Drzewa	—	1203	6.974.420.—

Ogółem skrz. 60 wag. 5710Mk. 95.069.138.—

b) Rok operacyjny 1920—1921 (od 1. IV. 20 — 1. IV. 21).

Zakupiono artykułów:

	<u>Skrzynie</u>	<u>Wagony</u>	<u>Suma Mk.</u>
Mąki pszennej	—	138	42.896.500.—
„ żytniej	—	450	44.121.500.—
„ jęczmiennej	—	7	1.609.250.—
„ kartoflanej	—	2	1.119.000.—
Pszenicy	—	45	6.835.000.—
Żyta	—	62	17.579 500.—
Jęczmienia.	—	127	11.562.400.—
Tatarki	—	7	1.371.500.—
Otrąb	—	61	4.921.900.—
Cukru	—	121	74.635.500.—
Sacharyny	60	—	457.300.—
Kasz	—	12	16.869.000.—
Grochu	—	19	1.969.000.—
Fasoli	—	36	19.000.000.—
Bobru	—	6	963.000.—
Płatków owsianych	—	5	10.788.000.—
Ryżu	—	18	13.940.000.—
Peluszki	—	14	3.491.600.—
Rzepak	—	6	101.350.—
Owsa	—	25	2.059.000.—
Siemienia	—	1	46.700.—
Oleju	—	13	5.948.400.—
Słoniny	—	2	1.787.000.—
Masła	—	2	1.274.900.—
Mięsa i konserw.	—	1	143.800.—
Żywego inwentarza	—	—	2.934.000.—
Bydła	—	—	359.800.—
Herbaty	—	1	3.101.400.—
Cykorji	—	4	2.477.000.—
Kawy	—	1	905.100.—
„ zbożowej	—	1	825.000.—
Kakao	—	1	715.660.—
Marmelady.	—	5	584.900.—
Miodu	—	—	123.600.—
Jaj	—	6	8.385.000.—
Śledzi	—	48	15.993.000.—
Soli	—	285	16.537.000.—
Sody.	—	5	391.000.—
Margaryny	—	6	6.219.500.—

Do przeniesienia wag. 1443 Mk 344.943.060.—

	<u>Skrzynie</u>	<u>Wagony</u>	<u>Suma Mk.</u>
Z przeniesienia	—	1543	344.943.060.—
Grzybów ..	—	1	944.000.—
Świec	—	—	10.780.—
Mydła	—	12	6.718.600.—
Papierosów i tytoniu	—	—	6.164.400.—
Ziemniaków i warzyw.	—	572	47.400.000.—
Obuwia, skór i kaloszy	—	6	47.806.000.—
Makuchów.	—	2	285.000.—
Zapałek	—	9	10.700.000.—
Nafty	—	—	11.180.000.—
Węgla	—	3145	85.397.000.—
Drzewa	—	3675	28.510.000.—
Chleba	—	—	3.687.000.—
Różnych artykułów	—	—	671.000.—
Ogółem skrz. 60 wag. 8965			<u>Mk. 594.516.840.—</u>

c) Rok operacyjny 1921 (od 1. IV. 21 — 1. I. 22).

Zakupiono artykułów:

	<u>Wagony</u>	<u>Suma Mk.</u>
Mąki pszennej	176	251.866.460.—
„ żytniej	182	264.481.780.—
„ jęczmiennej.	4	816.180.—
„ kartoflanej	4	27.773.520.—
Pszeniczy	110	61.850.600.—
Żyta	113	150.370.420.—
Jęczmienia.	36	9.428.930.—
Grochu	4	154.190.—
Peluszki	23	4.763.140.—
Ryżu	100	59.550.780.—
Fasoli	7	5.650.600.—
Cukru	99	281.286.840.—
Soli	161	59.524.000.—
Otrąb	24	35.665.190.—
Owsa	1	268.990.—
Kasz	31	13.107.070.—
Sody.	4	1.283.140.—
Cykorji	1	2.531.140.—
Kawy	1	6.368.220.—
„ zbożowej	5	2.077.550.—
Tatarki	1	77.630.—
Zapałek	5	11.489.660.—

Do przeniesienia wag. 1092 Mk. 1.248.986.030.—

	<u>Wagony</u>	<u>Suma Mk.</u>
Z przeniesienia	1092	1.248.986.030.—
Mydła	3	8.005.460.—
Oleju	4	6.022.270.—
Słoniny	6	8.377.490.—
Śledzi	2	720.890.—
Nafty	—	41.952.280.—
Świec	4	1.667.530.—
Papierosów	2	5.212.120.—
Worków	4	25.861.580.—
Chleba	—	17.423.600.—
Węgla	1467	180.097.820.—
Drzewa	480	18.546.500.—
Ziemniaków	201	161.109.620.—
Różnych artykułów	—	923.500.—
Ogółem wag.	3265	Mk. 1.725.306.690.—

d) Rok operacyjny 1922 (od 1. I. 22 — 31. XII. 22).

Zakupiono artykułów:

	<u>Wagony</u>	<u>Suma Mk.</u>
Mąki pszennej	25	123.920.000.—
„ żytniej	36	130.070.000.—
„ kartoflanej	3	8.241.900.—
Cukru	53	521.607.000.—
Grochu i fasoli	8	25.110.600.—
Kaszy	3	28.940.400.—
Cykorji	1	18.150.700.—
Herbaty	2	72.977.000.—
Kawy	2	10.225.000.—
Kakao	1	8.911.500.—
Mydła	—	27.409.500.—
Tłuszczów	—	12.250.000.—
Masła	—	5.787.500.—
Szynek	—	1.364.800.—
Mleka skond.	—	4.540.300.—
Maku	—	2.250.000.—
Ryżu	6	59.617.800.—
Otrąb	2	8.204.000.—
Soli	64	93.291.200.—
Nafty	—	9.092.000.—
Sody	8	21.467.600.—
Zapalek	1	14.139.900.—
Świec	—	1.723.600.—

Do przeniesienia wag. 215 Mk. 1.204.395.700.—

	Wagony	Suma Mk.
Z przeniesienia	215	1.204.895.700.—
Pieprzu	—	1.376.600.—
Jaj	1	3.000.000.—
Śledzi	—	2.192.300.—
Ziemniaków	3	5.597.000.—
Worków	—	4.707.200.—
Węgla	854	344.020.000.—
Drzewa	112	14.888.600.—

Ogółem wag. 1179 Mk. 1.580.158.000.—

Ruch personalny przedstawia się jak następuje:

Wydział Zaprowiantowania Miasta.

Wydział Handlowy.

Miesiąc	1919		1920			1921			1922	
	urząd.	robotn.	urząd.	robotn.		urząd.	robotn.		urząd.	robotn.
Styczeń			145	373		159	368		89	115
Luty			147	401		251	385		83	92
Marzec			147	1598	457	4148	252	2003	534	4949
Kwiecień	118	303	151	527		246	684		56	77
Maj	118	324	151	437		231	429		56	83
Czerwiec	124	325	153	397		232	355		53	65
Lipiec	127	331	156	397		246	342		48	64
Sierpień	126	314	160	354		242	338		40	74
Wrzesień	127	315	162	333		242	338		42	50
Październik	131	316	167	459		213	300		39	43
Listopad	141	339	174	389		203	186		36	43
Grudzień	147	350	167	369		174	133		37	44
						2029	3105		641	830

Z e s t a w i e n i e .

	1919	1920	1921	1922
Urzędników	133	167	225	53
Robotników	346	412	345	69

B. Oddział Gospodarczy.

Połączenie Wydziałów Handlowego i Gospodarczego, które nastąpiło w pierwszych dniach lipca r. 1922, miało ten dodatni rezultat, że pozwoliło przeprowadzić daleką idącą redukcję zbędnego personelu, a co zatem idzie osiągnąć oszczędności budżetowe. Czynności pozostałych pracowników zostały podzielone w ten sposób, że obecnie każdy z nich wydajniej pracuje, aniżeli przedtem. Połączenie ponadto wywołane zostało koniecznością skupienia rozstrzelonych funkcji fachowo-gospodarczych.

Kontrakty w omawianym r. 1922 wymagały od Oddziału Gospodarczego najbardziej wyteżonej pracy, ponieważ posiadają dla miasta zasadnicze znaczenie choćby z tego względu, że hasłem samorządu jest dawać przykład dobrej woli i nie uszczuplać praw obywateli, w danym wypadku właścicieli domów. Wydział przeto dokładał wszelkich starań i zabiegów w celu uniknięcia możliwych sporów i tarć z właścicielami na tle omawiania warunków zakontraktowania lokali dla instytucyj miejskich. Aczkolwiek Wydział kierował się przede wszystkim stroną ekonomiczną, t. j. nieplaceniem wygórowanego komornego, to jednak inicjatywa Wydziału w tym kierunku rozbiła się często o braki w Ustawie o Ochronie Lokatorów i z natury rzeczy nie przybierała takich form konkretnych, jakie leżały w zamierzeniach Wydziału. W miarę przeto ogólnego wzrostu drożyzny dał się odczuć coraz bardziej nieprzyjazny stosunek przy pertraktacjach z właścicielami, który z czasem groził przejściem ich do katerycznego oporu i odmowy spisywania jakichkolwiek umów. Wprawdzie opór ten nie mógł mieć realnego znaczenia dla miasta, opierającego się zawsze na dekrecie, jednak stan podobny nie odpowiadał intencjom Magistratu, stojącego na straży interesów i dobra wszystkich warstw miejscowego społeczeństwa. Wydział usiłował, jeżeli nie stwarzać normalne warunki w dziedzinie kontraktów, to przynajmniej znajdować środki łagodzące dla pomyślnego i planowego prowadzenia pracy, często wychodząc poza nawias dekretu mieszkaniowego, a czerpiąc zeń jedynie wskazówki zasadnicze. Tą drogą udało się Wydziałowi uzyskać prolongatę kontraktów przy ogólnej ilości 206 lokali, zajmowanych w prywatnych budynkach; przyczem Kasa Miejska wypłaciła z tego tytułu kwotę Mk. 20.862.859.—

Administracja budynków miejskich w okresie sprawozdawczym wydała 119 poleceń odnośnie dokonania różnych napraw, odbyła 84 komisyj na miejscu, zestawiając 33 raporty w sprawach większych robót.

W warsztatach reparacyjnych wykonano następujące roboty:

a) Ślusarskie.

wykonano	2 hektolitry do koksu, 4 kraty do okien, 6 drzwiczek wewnętrznych do pieców;
przerobiono	2 beczki do polewania ulicy;
dorobiono	182 klucze do zamków, 116 kluczyków do zameczków, 12 zamków nowych, 8 zameczków nowych, 20 par klamek, 9 sprężyn do drzwi, 1 umywalnię, 1 zlew, 4 krany wod., 1 miskę klozetową i 8 lejki gumowe;
wyreparowano	40 zamków, 6 taśm stalowych i 5 ruletek stalowych 2 kosze do koksu, 8 drzwiczki hermetyczne do pieców, 8 drzwiczek wewnętrznych do pieców, piec

reparowano żelazny duży, 2 piecyki szamotowe i 8 kanonki, 2
ustawiono wycieraczki żelazne, 4 koszyki do węgla;
rury wodociągowe i klozetowe w budynkach miejsk.
i całkowicie urządzono maszyny intrologatorskie.

b) Stolarskie.

wykonano 1 budkę dla łabędzi, 1 szafkę do zegara, 1 szafkę
do ogłoszeń, 1 — pod kasę ogniotrwałą, 1 — do
kluczy, 4 skrzynki węglowe, 1 — na zlew, 4 drabin-
ki, 7 wieszaków, 2 wycieraczki do nóg, 1 ramę
okienną, 4 pokrywy do dolów biologicznych, 4 pu-
delka do kartotek, 2 barjerki, 3 ramy do szyldów,
4 łopaty do śniegu

wyreparowano 160 urn wyborczych i t. p., 4 biurka, 1 drzwi, 7
stołów, 2 szafy, 1 szafkę, 2 fotele, 20 krzeseł, 8 ła-
wek szkolnych, żłoby w stajni miejskie, regały i t. p.

c) Zduńskie.

wyreparowano 90 pieców, 6 kuchen
przestawiono 7 pieców
postawiono 1 piec
ustawiono 10 kanonek

d) Szklarskie.

wprawiono 220 mtr. kw. szyb
przykrojono 45 " " "
okitowano 420 " " "

Instytucjom miejskim Wydział dostarczył ogółem 10.273 centn. węgla i 448 centn. drzewa, pg. następującego wyliczenia:

1) Wydział Zdrowotności Publicznej	564 cent. węgla i 138 cent. drz.
2) " Oświaty i Kultury	. 6804 " " " 116 " "
3) " Opieki Społecznej	. 1260 " " " 60 " "
4) Areszt przy Urzędzie Śledczym	. 426 " " " 49 " "
5) Tanie Kuchnie	. 540 " " " 44 " "
6) Teatr Miejski	. 217 " " " 17 " "
7) Wydz. Handl.-Gosp. (Oddz.: Handl. Gosp. i Plant).	. 305 " " " 7 " "
8) Pozostałe Wydziały	. 156 " " " 17 " "

Skład podręczny przy Wydziale zaopatrzył instytucje miejskie w
czasokresie od 1 lipca do 31 grudnia r. ubiegłego w materiały piśmienne
na sumę mk. 33.851.678.—, mianowicie:

a) druków dostarczono na sumę mk. 28.340.693.—

b) materiałów piśmiennych " " 5.010.985.—

Wpływy Oddziału Targowiskowego, z tytułu pobranych opłat
za postój na rynkach i czynszu dzierżawnego za hale wyniosły w tymże
czasie mk. 16.807.199.—

Stajnia Miejska dostarczyła zaprzęgów poszczególnym Wydziałom w następującej ilości:

Wydziałowi Prezydjalnemu	10	parokonnych	
„ Budownictwa	220	„	184 jednokonnych
„ Zdrowotności Publ.	241	„	168 „
„ Oświaty i Kultury	91	„	8 „
Teatrowi Miejskiemu	6		
Oddziałowi Gospodarczemu	278	„	65 „
Wydziałowi Opieki Społecznej.	362	„	102 „

Nadwątłone zasoby kasowe i ciężkie położenie gospodarcze Gminy zmusiło Wydział do odsunięcia na drugi plan wysiłków **Plantacyj Miejskich**, mierzonych na dalszą metę. Inicjatywa w tym względzie kierownictwa plantacyj z konieczności była skrępowana, skala wydatków bardzo ograniczona. Wykreślone przeto linje dążeń Dyrekcji Plantacyj nie bardzo się oddalały od robót podstawowych i zwykłej konserwacji, polegającej na nadaniu estetycznego wyglądu i utrzymaniu w należyтым porządku parków, skwerów i obsadzonych drzewami ulic miasta.

Pozaprogramowe prace w poszczególnych okręgach dają się ująć mniej więcej w ten sposób, że:

- 1) w okręgu III — zorano pod wiosenne zasiewy 26 morgów pola Widzewskiego; w parku 8-go Maja ustawiono 252 ławki; w parku „Źródlika“ dosadzono 4.000 sztuk różnych krzewów własnej hodowli, tamże ustawiono 55 ławek na słupkach cementowych; na zieleńcu przy Wodnym Rynku ustawiono 106 ławek;
- 2) w parku Poniatowskiego doprowadzono jezdnie i drogi do należytego porządku — praca trwała około 2 ch miesięcy, tamże ustawiono 200 ławek. Na ulicach obstawiono cementowemi bortami drzewa alejowe;
- 3) w szkołkach miejskich wykopano przeszło 5000 krzewów i drzew różnych gatunków na potrzeby plantacyj miejskich; przygotowano przeszło 8000 słupów do ławek parkowych;
- 4) w Zakładzie Hodowlanym wyhodowano około 40.000 różnych roślin, przeznaczając część na potrzeby plantacyj miejskich, część zaś na sprzedaż; pozatem wykończono budowę nowego 6-go skrzydła przy szklarniach, zamieniając stary kocioł centralnego ogrzewania na nowy, większych rozmiarów, i doprowadzając do należytego porządku całą sieć kaloryferów. Stary kocioł prztem przewieziono do parku Sienkiewicza, gdzie dotychczas istniał kanałowy system ogrzewania.

Powyższe roboty zostały wykonane, dzięki energicznemu i umiejętnemu kierownictwu okręgowych ogrodników, którym naskutek przeprowadzanej redukcji personelu, stale zmniejszono kadry robotnicze. W czerwcu na plantacjach zatrudnionych było 250 robotników sezonowych, z których w lipcu pozostało tylko 150, a w listopadzie 82; z tej ostatniej liczby 4 robotników wyznaczono specjalnie do oczyszczania jezdni i chodników, przylegających do parków.—

C. Oddział Plantacyj Miejskich.

Oddział Plantacyj Miejskich wykazał w r. 1922 b. ożywioną działalność.

Staraniem wydziału zadrzewiono w r. ub. 12 ulic, wystawiono fontannę w parku Sienkiewicza oraz zawodniono park im. Staszica.

W parkach miejskich rozstawiono ogółem 1.800 ławek dla wygody publiczności.

Oranżerję w zakładzie hodowlanym przy ul. Brzezińskiej powiększono o jedną szklarnię, oraz zaprowadzono centralne ogrzewanie. Również ogrzewanie kanałowe w oranżerji parku Sienkiewicza zamieniono na centralne. Wszelkie wazonowo-przenośne rośliny przeniesiono na kurację do zakładu hodowlanego. Większą ilość roślin sprowadzono z warszawskiego ogrodu botanicznego, które na przyszły rok, rozmnożone, będą początkiem ogrodu botanicznego, mającego powstać w parku „Źródlika”.

Roboty w parku 3-go Maja są na ukończeniu. Oddział Plantacyj zaopiekował się bratnią mogiłą przy ul. Letniej, którą otoczono klombami i obstawiono ławkami.

Wielkie zadanie ma do przeprowadzenia Oddział w roku 1923. Nastąpić ma rozpoczęcie robót przy założeniu parku ludowego, obejmującego przestrzeń 500 morgów. Na roboty wstępne potrzeba, według opracowanego kosztorysu, 25 milj. mk.

Co się tyczy ulic, Lutomska zamieniona będzie na planty, a drzewkami wysadzone zostaną ulice: 6-go Sierpnia, Zakątna, Żgierska, Rzgowska i Petersburska. Na placach miejskich urządzone będą boiska dla dziatwy szkolnej.

Wszystkie prace prowadzi Oddział Plantacyj Miejskich systemem gospodarczym. Oddział rozporządza 148 ludźmi, nie licząc robotników sezonowych. W liczbie tej jest 75 robotników i dozorców, 5 ogrodników-specjalistów oraz pomocnicy ich i praktykanci.



8. WYDZIAŁ STATYSTYCZNY.

Rdzeniem działalności Wydziału Statystycznego jest wydobywanie, opracowanie i tabelaryczne ujęcie liczb, dotyczących różnych dziedzin życia miasta.

Zakres badań Wydziału rozszerza się stale, obejmując częstokroć dziedziny, dotąd zupełnie nie badane jak: migracja, przestępczość, alkoholizm. W roku sprawozdawczym przedmiotem badań Wydziału były następujące dziedziny.

I. **Demografia.** Wprowadzono 4 nowe tablice: małżeństwa podług zajęć nowożeńców, urodzenia nieślubne podług zajęcia wieku matki, skony podług zajęcia zmarłych oraz śmiertelność dzieci do 1-go roku życia. Nadto wprowadzono statystykę migracji.

II. **Meteorologia.**

III. **Zdrowotność publiczna.** Wprowadzono statystykę Kasy Chorych m. Łodzi, obejmującą stronę ilościową i jakościową udzielonych porad, jakoteż wyniki badań.

IV. **Opieka społeczna.** Wprowadzono tablicę, obrazującą przychyny udzielania pomocy.

V. **Szkolnictwo.** W zeszytach 5—7 „Miesięcznika Statystycznego” zamieszczono wszechstronnie ujętą statystykę powszechnego nauczania w Łodzi w roku szkolnym 1921/22. W zeszytach 2 — 4 zobrazowano stan szkolnictwa średniego w ostatnim trzyleciu.

VI. **Kultura.** Nowa dziedzina badań, obejmująca działalność bibliotek i czyteln i teatru miejskiego w Łodzi. W zeszytach 1 „Miesięcznika Statystycznego” dano szczegółową statystykę działalności Biblioteki Publicznej w Łodzi w latach 1919, 1920 i 1921.

VII. **Finanse miejskie.**

VIII. **Zakłady użyteczności publicznej.**

IX. **Mieszkania, budowle i pożary.** Wprowadzono statystykę rekwizycji mieszkań oraz statystykę orzeczeń Urzędu Rozjemczego dla spraw najmu. Sprawie statystyki pożarniczej poświęcono specjalne posiedzenie delegacji statystycznej, na którym wspólnie z przedstawicielami komendy straży ogniowej i Polskiej dyrekcji ubezpieczeń wzajemnych ustalono nowe zasady rejestracji pożarów i wynikłych szkód. Opierając się na tych zasadach, dokonano rozbudowy statystyki pożarów.

X. **Przemysł i praca.** Wydobyto i ogłoszono w „Miesięcznikach Statystycznych” cenne materiały, obrazujące stan przemysłu łódzkiego, płace zarobkowe w przemyśle włókienniczym, działalność związków zawodowych.

XI. **Komunikacje** (ruch kolejowy, pocztowy, telefoniczny, telegraficzny, tramwajowy miejski i podmiejski).

XII. **Koszty utrzymania i ceny.** Wprowadzono tablicę zmian kosztów utrzymania rodziny pracowniczej oraz dla wszelkich cen liczby wskaźnikowe (numbers-index).

XIII. **Apropowizacja.**

XIV. Sądownictwo i przestępczość. Wprowadzono statystykę spraw sądowych w sądach pokoju m. Łodzi oraz statystykę przestępczości.

XV. Alkoholizm. Podjęto wszechstronne badanie kwestji alkoholizmu na terenie m. Łodzi, wciągając do pracy tej liczne instytucje, rozporządzające potrzebnymi materiałami, jak Komendę Policji na m. Łódź, Izbę Skarbową, Pogotowie Ratunkowe, władze kolejowe i t. d. Uzyskano w ten sposób niezmiernie cenne dane. Pierwsze wyniki badań z dziedziny alkoholizmu ogłoszono w zeszycie 5 — 7 „Miesięcznika Statystycznego”.

Od stycznia 1922 roku „Miesięcznik Statystyczny” wychodzi w zmienionym formacie. W ciągu roku sprawozdawczego dokonano również licznych zmian w układzie „Miesięcznika”. Nowy układ wzorowany jest na wielkiej od 28 lat wychodzącej publikacji holenderskiej p. t. „Maandbericht van het bureau van Statistiek der gemeente Amsterdam”. („Bulletin mensuel du bureau de statistique de la ville d'Amsterdam”). Uznanie, z jakim spotkały się ostatnie zeszyty „Miesięcznika Statystycznego” wśród najwybitniejszych przedstawicieli wiedzy statystycznej w Polsce, wskazuje, że zmiany były celowe.

W roku sprawozdawczym opuścił prasę t. I „Statystyki m. Łodzi”, wydany pod redakcją d-ra Edwarda Grabowskiego, b. kierownika Wydziału Statystycznego. Publikacja ta składa się z 2-ch części, z których pierwsza zawiera rozprawy, druga tablice statystyczne. Słowo wstępne dał p. prezydent Rzewski.

Wydawnictwo swe Wydział przesyłał pokrewnym instytucjom w kraju i zagranicą, otrzymując wzamian obce wydawnictwa.

W związku z wyborami do Sejmu i Senatu Wydział Statystyczny dokonał rejestracji osób, mających prawo głosu, i zorganizował biuro Referatu Wyborczego, składające się z kilkuset pracowników, poczem przekazał je właściwemu kierownictwu.

Delegacja Wydziału Statystycznego, której przewodnictwo spoczywa w ręku p. prezydenta Rzewskiego, odbyła w roku sprawozdawczym osiem posiedzeń, na których radzono nad najważniejszymi kwestjami, dotyczącymi organizacji poszczególnych gałęzi statystyki miejskiej.



9. URZĄD STANU CYWILNEGO.

Organizacja.

Na zasadzie art. 92 K. C. P. i art. 3 Postanowienia Księcia Namiestnika z dnia 3/II-1825 r., mającego znaczenie ustawy, prowadzenie aktów stanu cywilnego dla wyznań niechrześcijańskich powierzone jest ustawowo burmistrzom, t. j. osobom stojącym na czele ówczesnych władz komunalnych, ewent. osobom, zamianowanym przez Komisję Rządową Wyznań Religijnych, obecnie M-stwo W. R. i O. P. Z tej to racji kierunek naczelny Urzędu w okresie sprawozdawczym pozostaje w ręku p. Prezydenta Rzewskiego, a funkcje urzędnika stanu cywilnego i kierownika pełni p. l. Szwarzman, uprawniony reskryptem M-stwa W. R. i O. P. z dnia 17 sierpnia 1920 r. № 1266, do prowadzenia aktów wyznań niechrześcijańskich. Akty baptystów podpisywał do dnia 15/IX-1922 r. kaznodzieja R. Jordan, od tego zaś czasu, na skutek delegacji p. Prezydenta, podpisuje te akty p. l. Szwarzman, w zastępstwie Prezydenta, uprawnionego do tego przez art. 3. Postanowienia Namiestnika z 1825 r.

Działalność.

Urząd Stanu Cywilnego prowadzi księgi stanu cywilnego wyznań niechrześcijańskich, jak: żydów, mahometan, oraz sekt: baptystów, adwentystów i dysydentów-chrześcijan. Urząd kontynuował w dalszym ciągu akcję w celu unormowania rejestracji ruchu naturalnego ludności żydowskiej, która to rejestracja za czasów rosyjskich była bardzo zaniedbana: część ludności wogóle nie była wniesiona do ksiąg, a część była wniesiona niedokładnie. Już ostatnie lata działalności Urzędu od czasu objęcia jego kierownictwa przez obecny Magistrat, wyraźnie wskazują wzrost rejestracji ślubów i urodzeń, dotąd zaniedbanych. Należy to przypisać szerzącemu się wśród ludności żydowskiej uświadomieniu o ważności aktów stanu cywilnego, dzięki akcji, prowadzonej w tym kierunku ze strony Urzędu. W ten sposób w okresie sprawozdawczym sporządzono 3731 aktów urodzeń dla osób, które przekroczyły prawem przepisany termin o 5, 10, 15 i t. d. lat i nie posiadały dotąd żadnego dowodu, oraz nie były zapisane w księgach stanu cywilnego (patrz tabl. I.).

Zgłoszenia urodzeń nowonarodzonych oraz tych, którzy nie posiadali jeszcze świadectw urodzeń.

T a b l i c a I.

Termin	do 8 dni		do roku		do 5 lat		do 10 l.		do 15 l.		do 20 l.		powyż. 20 lat.		Ogółem
	m.	ż.	m.	ż.	m.	ż.	m.	ż.	m.	ż.	m.	ż.	m.	ż.	
Płeć:	m.	ż.	m.	ż.	m.	ż.	m.	ż.	m.	ż.	m.	ż.	m.	ż.	m. i ż.
Adwent.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Baptyst.	3	5	15	16	1	1	—	—	—	—	1	1	—	—	48
Żydów.	398	100	1001	778	148	169	333	420	282	253	138	167	23	74	4229

Uwaga: Na ogólną liczbę dzieci, zarejestrowanych w terminie 8 dniowym, (§ 95 K. C. P.) było: 67 dzieci martwourodzonych płci męskiej i 53 — płci żeńskiej.

To samo dotyczy rejestracji ślubów, gdzie 1178 aktów stanowią związki małżeńskie, zawarte w 1 roku po dokonaniu obrzędu religijnego, resztę zaś stanowi rejestracja ślubów, zawartych wg. rytuału religijnego przed 5, 10, 15 i t. d. laty (patrz. tabl. II).

Zgłoszenia ślubów.

Tablica II.

w d. dokonania obrzędu relig.	na II dz.	po roku	po 5 lat	po 10 l.	po 15 l.	po 20 l.	Ogółem
19	36	1105 żydów 19 baptyst. 1 adwentyst.	76	35	28	19	1354

W tymże okresie Urząd sporządził 1771 aktów zejścia: (1785 — żydów, 33 baptystów, 2 — dysydentów i 1 — „badaczki Pisma Świętego“), w tem 374 akty zgonów dzieci w wieku do 1 roku; zgodnie z § 54 Prawa o małżeństwie spisano 602 aktów znania; poświadczono 1737 zapowiedzi ślubu; wypełniono 93 kwestjonariusze sądowe; wydano 16.686 wyciągów z archiwum, w tem: 6419 — pełnych, 10.224 skrótów i 43 skrótów do celów szkolnych; odnotowano 25 rozwodów, oraz sprostowano 11 aktów urodzeń i 8 śmierci, o czem, zgodnie z § 85 K. C. P., uczyniono adnotacje na odnośnych aktach, a odpisy przesłano do archiwum hipotecznego, celem wciągnięcia ich do duplikatów. Załatwiono korespondencję z gminami politycznymi i władzami w 1276 sprawach.

W myśl instrukcji Rady Administracyjnej z 1861 r. Urząd przesyłał wykazy zaimekularyzowanych urodzeń, ślubów i zgonów, dla adnotacji w księgach stałej ludności, zaś miejskiemu Wydziałowi Statystycznemu przesyłał wykazy tygodniowe, ilustrujące dokładnie ruch naturalny ludności żydowskiej oraz sekt wyżej wspomnianych.

W myśl § 291 K. C. P. uprawniono 181 dzieci, urodzonych przed sporządzeniem przez rodziców aktów ślubu, wskutek czego zabezpieczono im prawa majątkowe i osobiste dzieci ślubnych.

Wobec tego, że władze nie uznają za formalne metryk spóźnionych, t. j. niesporządzonych w przeciągu przewidzianego przez prawó 8 dniowego terminu, o ile one dotyczą żydów, zgodnie z rozporządzeniem Ministerstwa Spraw Wojskowych z dnia 29. IV. 1920 r. L. dz. 11542/IV. P. została powołana do życia Komisja dla ustalania wieku popisowych żydów z następujących osób: p. Prezydenta Rzewskiego jako przewodniczącego, oraz członków Komisji pp. Dr. E. Mittelstaedta, I. Szwarcmana oraz p. dr. A. Margolisa, jako zastępcy. Komisja odbyła 7 posiedzeń, na których rozpatrzono 41 podań; z nich 27 uwzględniono.

W roku sprawozdawczym Komisja Lustracyjna Województwa Łódzkiego, przeglądając rejestry stanu cywilnego oraz księgi kasowe, stwierdziła, że są one naogół przez Urząd prowadzone dobrze.

Poza tą pracą Urząd wystąpił do władz centralnych z całym szeregiem memorjałów, mianowicie: 1) w sprawie ujednostajnienia prawodawstwa rejestracyjnego na całym obszarze Polski, 2) w sprawie zaprowadzenia w Rzeczypospolitej Polskiej jednego Urzędu Stanu Cywilnego dla wszystkich wyznań, 3) w sprawie rejestracji osób, które przeszły z wyznania chrześcijańskiego na judaizm, 4) w sprawie uprawnienia ślubów cywilnych,

zawartych w b. zaborach pruskim i austriackim, 5) w sprawie przekazania spraw rozwodowych w b. zaborze rosyjskim władzom świeckim oraz 6) do Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej o udzielenie opinii w sprawie zakładania i prowadzenia rejestrów dla osób, nienależących do żadnego prawnie uznanego kościoła we wszystkich trzech zaborach, i łączenia aktów dla różnych dysydentów.

Urząd z zadowoleniem stwierdza, że szersze masy dzięki zaprowadzonym reformom i ułatwieniom punktualniej podporządkowują się obowiązującym przepisom rejestracyjnym.

O p ł a t y.

Oplaty za czynności Urzędu Stanu Cywilnego, ustanowione dekretem z dnia 23 lutego 1890 r., są zbyt niskie i nie odpowiadają obecnym warunkom walutowym. Ministerstwo natomiast pozwoliło Urzędowi, o lok dawnych minimalnych opłat taryfowych, na pobieranie specjalnych opłat kancelaryjnych. Z tego tytułu w roku sprawozdawczym wpłynęło:

Mk. 13,934.515.—

przyczem, po wylegitymowaniu się z pobierania zapomóg z miejskich instytucyj Opieki Społecznej, zwolniono z opłat 281 osób.

Przewodnik dla urzędów stanu cywilnego.

W lipcu r. 1922 opuścił prasę „Przewodnik dla Urzędów Stanu Cywilnego” w opracowaniu pp. Prezydenta i kierownika Urzędu I. Szwarcmana. Książka ta rozeszła się w przeciągu 2 miesięcy i spotkała się z przychylnym przyjęciem krytyki publicystycznej i fachowej. Te okoliczności skłoniły Magistrat do powtórnego wydania „Przewodnika”. Nowe wydanie będzie znacznie rozszerzone, zmienione i pogłębione, z uwzględnieniem wskazówek fachowej krytyki prawniczej. Szczególnie rozdziały o przepisach w b. zaborach pruskim i austriackim zostały uzupełnione, przez dołączenie nieumieszczonych poprzednio przepisów prawnych oraz wzorów aktów stanu cywilnego. Rozdział o rejestracji stanu cywilnego na kresach wschodnich został wyodrębniony z dawnego rozdziału II i skompletowany, przez umieszczenie w nim w całości przepisów o aktach stanu cywilnego i o małżeństwie z 9 i 10 tomu Zbioru Praw Państwa Rosyjskiego. W ten sposób uzupełniona i rozszerzona książka służyć będzie mogła za vademecum dla zainteresowanych urzędów na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej.



10. URZĄD MIESZKANIOWY.

Rok 1922 był dla Urzędów Mieszkaniowych rokiem przełomowym. Stało się jasnym, że powołane do życia Dekretem Naczelnika Państwa z dn. 16. I. 19 r. Urzędy Mieszkaniowe nie są w stanie wykonywać w całej rozciągłości tych obowiązków, jakie nań prawodawca nałożył. Niewspółmierność obowiązków z uprawnieniami, zwłaszcza w zakresie egzekutywy, była w zaraniu istnienia Urzędów Mieszkaniowych czynnikiem, który ich działalność hamował, paraliżując najdonioślejsze projekty w dziedzinie polityki mieszkaniowej i zgóry skazując je na pozostawienie na papierze.

Czynniki ustawodawcze stanęły przed alternatywą: albo poddać gruntownej rewizji naczelną zasadę istniejących przepisów, dając Urzędowi Mieszkaniowemu względnie gminie egzekutywę w wykonaniu postanowień cytowanego wyżej Dekretu, albo też powołać do życia nowy organ wykonawczy, na odmiennych zasadach zorganizowany, któryby przez nadanie mu odnośnych uprawnień realnych wraz z egzekutywą rzeczywistą, dawał gwarancję zdolności życiowej. Czynniki ustawodawcze jednak obrały w rozwiązaniu tego zagadnienia drogę pośrednią. Zachowany został w dotychczasowych ramach prawnych Urząd Mieszkaniowy, a obok — na mocy Ustawy z dn. 26 września 1922 roku w przedmiocie rozbudowy miast — powołano o bardzo szerokich kompetencjach Komitet Rozbudowy. Siłą rzeczy więc, jak i w latach ubiegłych, cały punkt ciężkości działalności Urzędu Mieszkaniowego przy Magistracie m. Łodzi musiał być skierowany do łagodzenia panującego głodu mieszkaniowego temi środkami prawnymi, jakimi Urząd rozporządzał.

W zakresie wykonywania akcji rozdzielczej i sprawowania kontroli nad pomieszczeniami mieszkalnymi z wolnego najmu, uprawnienia Urzędu wprowadzeniem w życie nowej Ustawy rekwizycyjnej z dn. 4. IV. 22 roku odpadły z dniem uprawomocnienia się tejże Ustawy, t. j. z dn. 25 maja 1922 roku. Zniesienie tychże miało najfatalniejsze skutki; rozpoczęła się literalnie jawna licytacja in plus pomieszczeniami mieszkalnymi. Przy ogromnym popycie, a z każdym dniem zmniejszającej się podaży, ceny doszły do olbrzymich sum milionowych.

Urząd Mieszkaniowy, przewidując skutki, jakie za sobą pociągnie zniesienie wszelkich ograniczeń, dotyczących wolnego najmu, niezwłocznie po wejściu w życie wyżej cytowanej Ustawy, korzystając z art. 19 tejże Ustawy, wystąpił do Prezydium Magistratu o wyjednanie w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych prawa przywrócenia mocy obowiązującej wszystkich omawianych ograniczeń. Sprawa ta jednak utknęła we wspomnianem Ministerstwie na martwym punkcie.

Do poczynań pozytywnych Urzędu Mieszkaniowego w 1922 r. w zakresie ogólnej polityki mieszkaniowej zaliczyć należy zainicjowanie budowy baraków dla osób dełożowanych, podlegających eksmisji w wypadkach, gdy dana nieruchomości grozi wskutek fatalnego stanu budowlanego zawaleniem, tudzież zatwierdzonej przez Radę Miejską wniosek Urzędu o przeznaczenie z funduszy podatku mieszkaniowego pewnej części na cele mieszkalnictwa.

Reasumując powyższe, dochodzimy do wniosku, że dopóki państwo nie przyjdzie z wydatną pomocą zarówno w drodze ustawodawczej, jak i materialnej przez udzielenie taniego, długoterminowego kredytu gminie na

cele budowlane, dopóty nienormalny stan w dziedzinie mieszkalnictwa nie ulegnie radykalnej zmianie. Najlepsze poczynania gminy rozbić się muszą o brak funduszków.

A. Biuro Urzędu Mieszkaniowego.

Wejście w życie nowej Ustawy rekwizycyjnej znacznie zmniejszyło zakres kompetencji Urzędu Mieszkaniowego, odpadła bowiem ingerencja w sprawach wolnego najmu pomieszczeń i wprowadzony został długotrwały tryb postępowania w sprawach rekwizycyjnych.

Z tych względów i wobec stanu, jaki się wytworzył po wejściu w życie pomienionej Ustawy, t. j. z dn. 25. V. 22 r., Urząd Mieszkaniowy widział się zmuszonym zlikwidować w zupełności Dział pośrednictwa przy najmie i podnajmie lokalów, tudzież w połowie października roku sprawozdawczego — przekazać agendy Działu rekwizycji poszczególnych pokoiów Działowi rekwizycji pomieszczeń i lokalów; jedynie Dział spraw ogólnych pozostał bez zmiany.

W związku z powyższem dokonana była redukcja personelu, wynosząca w końcu czerwca 50 proc. wszystkich pracowników Urzędu Mieszkaniowego, w październiku — dodatkowo około 3 proc.,

Pod koniec roku sprawozdawczego biuro Urzędu Mieszkaniowego dzieliło się na 2 samodzielne jednostki biurowe:

I. Dział spraw ogólnych,

II. „ rekwizycji pomieszczeń, lokalów i pojedynczych pokoiów.

I. Dział spraw ogólnych.

Dział I, koncentrując w sobie wszystkie sprawy, dotyczące Urzędu Mieszkaniowego, załatwia sprawy o charakterze ogólnym, specjalne zaś kieruje do poszczególnych działów według przynależności.

W okresie sprawozdawczym dziennik główny wykazuje 1390 spraw, dotyczących wyłącznie działu spraw ogólnych.

Za przydział w drodze rekwizycji pomieszczeń w okresie sprawozdawczym wpłynęło do wspomnianego działu i przekazano do Głównej Kasy Miejskiej:

w styczniu	Mk.	7.792.—
„ lutym	„	4.049.80
„ marcu	„	8.468.—
„ kwietniu	„	3.335.—
„ maju	„	9.885.—
„ czerwcu	„	6.272.—
„ lipcu	„	5.742.—
„ sierpniu	„	4.082.—
„ wrześniu	„	16.059.—
„ październiku	„	158.150.—
„ listopadzie	„	332.500.—
„ grudniu	„	222.500.—
Ogółem	Mk.	778.834.80

Działalność zlikwidowanego Biura Pośrednictwa przy najmie i podnajmie lokalów w okresie od dnia 1/1 22 r. do dnia likwidacji, t. j. do dnia 25/V 22 r., w cyfrach ilustruje poniżej podana tabela.

Miejscowi.

Miesiące	Część	1-p.	1 p. i. k.	2 p.	2 p. i. k.	3-p.	3 p. i. k.	4-p.	4 p. i. k.	5-p.	5 p. i. k.	6-p.	6 p. i. k.	7-p.	7 p. i. k.	Sklepy	Ogółem
Styczeń .	56	257	37	6	13	3	7	—	3	—	2	—	—	—	—	21	405
Luty . .	82	279	41	10	14	6	6	2	—	1	1	—	1	—	—	46	489
Marzec .	111	255	52	9	24	3	6	1	2	—	—	—	—	—	—	39	502
Kwiecień.	78	237	30	5	19	3	9	—	—	1	2	—	—	—	—	18	402
Maj . .	26	42	10	2	3	1	4	—	—	—	—	—	—	—	—	11	99
Ogółem	353	1070	170	32	73	16	32	3	5	2	5	—	1	—	—	135	1897

Przyjezdni.

Miesiące	Część	1-p.	1 p. i. k.	2-p.	2 p. i. k.	3-p.	3 p. i. k.	4-p.	4 p. i. k.	5-p.	5 p. i. k.	6-p.	6 p. i. k.	7-p.	7 p. i. k.	Sklepy	Ogółem	Odmówiono
Styczeń .	28	82	13	4	2	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	6	136	63
Luty . .	40	77	12	—	1	1	1	—	—	—	—	—	1	1	—	9	143	68
Marzec .	113	146	22	2	4	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	12	300	98
Kwiecień.	96	191	16	1	4	1	4	—	—	—	—	—	—	—	—	9	322	115
Maj . .	21	33	7	3	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	3	68	24
Ogółem	298	529	70	10	11	2	7	—	1	—	—	—	1	1	—	39	969	368

Zestawienie.

Miejscowi 1897

Przyjezdni 969

Ogółem 2866

O d m ó w i o n o : 368.

Działalność zlikwidowanego, jako samodzielna jednostka biurowa, Działu rekwizycji poszczególnych pokoiów (kwater) przedstawia się jak następuje:

A. Okres mocy obowiązującej Ustawy z dn. 27/XI 1919 r. i przejściowy (1. I. — 1. VII. 22 r.).

Rekwizycja 1 pokoju:

Ogółem zajęto pojedynczych pokoiów:

w miesiącu styczniu	85
„ lutym	65
„ marcu	66
„ kwietniu	62
„ maju	21
„ czerwcu	3
Ogółem	<u>302</u>

Rekwizycja 2 pokoiów:

Ogółem objęto rekw. 2 pokoiów:

w miesiącu styczniu	—
„ lutym	2
„ marcu	3
„ kwietniu	7
„ maju	8
„ czerwcu	—
Ogółem	<u>15</u>

Ogółem objęto rekwizycją i przydzielono.

Miesiące	Pojedyncz. pokoiów	2 pokoiów	3 pokoiów i więcej	Ogółem objęto rekwizycją części mieszkań
Styczeń.	85	—	—	85
Luty.	65	2	—	67
Marzec	66	3	—	69
Kwiecień	62	7	—	69
Maj	28	3	2	26
Czerwiec	3	—	—	3
Ogółem	<u>302</u>	<u>15</u>	<u>2</u>	<u>319</u>

B. Okres mocy obowiązującej Ustawy z dn. 4/IV-22 r, do czasu połączenia obu działów rekwizycyjnych (1/VII — 1/X-22).

Nazwa miesiąca	Ogólna liczba wysłanej koresp.	Liczba wyd. orz. o zajęciu	Liczba wyd. orz. o przydz.	Liczba upraw. orz. o zajęciu	Liczba wywiadów kontroli	Liczba przym. wprowadzeń
Lipiec' . .	185	21	7	8	59	1
Sierpień .	143	18	4	5	54	1
Wrzesień.	182	24	6	19	65	2
Ogółem	515	63	17	32	178	4

II. Dział Rekwizycji.

Poniżej podajemy dane statystyczne, obrazujące cyfrowo działalność Działu rekwizycji w roku sprawozdawczym.

A. Okres mocy obowiązującej Ustawy z dn. 27/XI-1919 r. i przejściowej (1/I. — 1/VII. 22 r.).

Ilość zarekwirowanych lokali.

Nazwa miesiąca.	
Styczeń	60
Luty	51
Marzec	52
Kwiecień	50
Maj	49
Czerwiec	2
Ogółem	264

B. Okres mocy obowiązującej Ustawy z dn. 4/IV-22 r. (1/VII — 31/XII, 22 r.) z uwzględnieniem przekazanych w październiku agend po zlikwidowanym Dziale rekwizycji pokojów (kwater).

Miesiące	Ilość wysłanej koresp.	Liczba zgłoszon. zapotrzeb.	Liczba lokali zgłoszon.	Ilość dokonanych wywiadów kontrolnych
Lipiec . .	421	—	—	178
Sierpień .	280	—	—	202
Wrzesień .	452	—	—	424
Październik .	607	46	74	606
Listopad .	683	52	101	680
Grudzień .	721	30	52	535
Ogółem	3164	128	227	2625

Orzeczenia o zajęciu.M i e s i a c

Lipiec	—
Sierpień	60
Wrzesień	90
Październik	39
Listopad	43
Grudzień	37
Ogółem	269

Orzeczenia o zajęciu.

M i e s i a c.	Uprawo- mowane	Kart pole- cających
Lipiec	9	—
Sierpień	12	—
Wrzesień	37	—
Październik	29	47
Listopad	25	35
Grudzień	26	43
Ogółem	138	125

Orzeczenia o przydzieleniu.M i e s i a c

Lipiec	5
Sierpień	7
Wrzesień	7
Październik	19
Listopad	22
Grudzień	37
Ogółem	97

Przymusowych wprowadzeń.

Miesiąc	Lipiec	1
"	Sierpień	12
"	Wrzesień	8
"	Październik	21
"	Listopad	14
"	Grudzień	8
	Ogółem	64

Ogólnym wrażeniem, odniesionem po przejrzeniu powyższych tabel, jest znaczny rozwój działalności Urzędu po reorganizacji w ubiegłym okresie sprawozdawczym. Wzrost intensywności działalności Urzędu przejawia się we wzrastającej stale liczbie wydanych orzeczeń o przydzieleniu, jako efekcie działalności O. R., oraz w związanym z tem zwiększeniem liczby dokonanych wywiadów, wysłanej korespondencji etc.. Na liście petentów do dnia 1/X-1922 r. figurowało 415 osób, a w dniu 1/I-23 r. 544 osoby.

B. Inspekcja Mieszkaniowa.

Jak widać z poniższego rocznego sprawozdania na rok 1922 i tablicy porównawczej z rokiem 1921, działalność Inspekcji Mieszkaniowej zmniejszyła się w 1922 r. o 76 spraw, czyli o 12⁰/₀. Zmniejszenia działalności nie można przypisywać brakowi zaufania ludności miasta Łodzi do instytucji społecznej, jaką jest Inspekcja Mieszkaniowa, lecz głównie—redukcji personelu, który ograniczony został do minimum.

Drugim ważnym czynnikiem zmniejszenia działalności było Kolegium Członków Inspekcji Mieszk., które, przyjąwszy na siebie honorowe obowiązki obywatelskie, nie wywiązywało się z zadania swego, na posiedzenia, wyznaczone przez prezydum, nie zgłaszało się, a mając głos decydujący w sprawach, przedstawionych przez pracowników biurowych, nic nie czyniło, aby załatwienie spraw i wydawanie odpowiednich poleceń mogło wpłynąć na przyspieszenie i rozstrzygnięcie spraw spornych.

Prezydum Magistratu, widząc w Kolegium ciało reprezentacyjne de nomine, a nie obywateli, współdziałających z instytucją społeczną, uchwałą z dnia 29/VII-22 r. № 0.856/22-1 Kolegium rozwiązało.

Z tego powodu wytworzył się zastój, gdyż pracownicy, nie mając upoważnienia podpisywania papierów urzędowych, prawo to bowiem posiadał przewodniczący, względnie jego zastępca, — nic nie mogli zrobić, aby tok sprawy przyspieszyć.

Biorąc pod uwagę redukcję personelu o 66 i 1/2⁰/₀, a zmniejszenie działalności tylko o 12⁰/₀, stwierdzić należy, że intensywność pracy Inspekcji Mieszkaniowej w okresie sprawozdawczym wzmożła się w porównaniu z rokiem poprzednim.

Oznaczenie środków.

M I E S I A C.	Oprócz mieszk. i pok.	Usunięto wilgoc.	Zwiększono dostęp powiet. i świat.	Odświeżono	Uleps. wa-runk. ustęp.	Naprawiono	Różne	Ogółem
Styczeń	—	—	—	—	1	15	38	54
Luty	2	1	—	1	—	13	33	50
Marzec	—	—	—	—	—	17	21	38
Kwiecień	1	—	—	1	4	19	17	42
Maj	—	1	—	6	—	20	27	54
Czerwiec	1	1	1	1	1	26	12	43
Lipiec	1	—	—	1	—	22	23	47
Sierpień	1	2	—	—	3	23	19	48
Wrzesień	—	—	—	—	1	27	29	57
Październik	—	1	2	2	2	45	25	77
Listopad	1	4	—	—	2	39	85	81
Grudzień	—	1	1	2	—	26	19	49
Ogółem	7	11	4	14	14	292	298	640

**Urząd Rozjemczy do spraw najmu.
Posiedzeń Sądowych w 1922 roku odbyło się:**

W miesiącu	Razem
Styczniu	18
Lutym	11
Marcu	12
Kwietniu	10
Maju	18
Czerwcu	14
Lipcu	18
Sierpniu	11
Wrześniu	10
Październiku	11
Listopadzie	10
Grudniu	11
Razem	139

Wykaz ruchu spraw w 1922 r.

Pozostało na 1/l. 1922 r.	Otrzyma- no	Rozpo- znano	Pozostało nie- rozpoznanych na 1 stycznia 1923 r.
67	3919	3903	83

3937 spraw było na wokandzie 5111 razy.

I. Dla ustalenia na lokale sporne wysokości tenuty dzierżawnej, obecnie strony obowiązującej, przede wszystkim Urząd powinien być posiadać dane, dotyczące się tenuty dzierżawnej, płaconej w roku 1914 za wyżej wymienione lokale.

Ponieważ w większości wypadków obecni właściciele domów udowodnić wysokość jej nie byli w możności, przeto i sprawy z konieczności musiały być odraczane w celu: albo zbadania lokatora, który w roku 1914 sporny lokal dzierżawił, i ustalenia, ile za niego płacił, albo wydelegowania komisji, w celu oględzin lokalu i określenia wysokości tenuty dzierżawnej z roku 1914.

II. 232 sprawy były odraczane z powodu toczących się spraw o eksmisji w sądach.

III. 173 sprawy odroczone na życzenie stron w celu polubownego załatwienia sporu.

W 1922 roku komisji na miejscu odbyło się razem 138.

W 1922 roku.

Wnieiono przez strony spraw	3858
Otrzymało z decyzji Sądów Pokoju	29

„ z Urzędu Walki z Lichwą	:	21
„ z Ekspozytury Urzędu Śledczego.	8

Z wniesionych w 1922 roku spraw otrzymano:

Od właścicieli nieruchomości,	632.
Od lokatorów	3287.

Urząd Rozjemczy ustalał: cenę najmu w lokalach mieszanych, t. j. prywatnych, w których prowadzono handel, lub interes przemysłowy, ustalał również wysokość zaległego komornego za cały czas wojny.

Urząd Rozjemczy ustalał również cenę najmu za lokale wraz z opłatami dodatkowymi, art. 5 Ustawy z dnia 18/12—1920 r. przewidzianymi.

W roku sprawozdawczym Urząd Rozjemczy określił dodatkowe opłaty w następującej wysokości: za I kwartał—400⁰/₀, za II—500⁰/₀, za III—1000⁰/₀ i za IV—1500⁰/₀ od obecnie strony obowiązującego komornego, opierając się na opinii ławników Urzędu Rozjemczego i na nielicznych wykazach (zatwierdzonych) dodatkowych opłat, przedstawianych przez właścicieli domów. Że powyższe normy dodatkowych opłat odpowiadały mniej więcej rzeczywistości, może posłużyć fakt, że liczni właściciele domów, którzy składali podania do Urzędu o określenie dodatkowych opłat bez przedstawienia wykazów, prosili o określenie opłat podług powyższych norm.

Również dowodem może posłużyć to, iż Urzędowi nie jest wiadome, by sądy państwowe zmieniały rozstrzygnięcia Urzędu, odnośnie ustalania dodatkowych opłat podług wspomnianych norm.



11. RADA MIEJSKA. *)

A. Od dn. 1.IV. 1920 r. do dn. 31.XII. 1920 r.

I. Skład Rady Miejskiej.

W okresie sprawozdawczym zaszły w składzie Rady Miejskiej następujące zmiany:

1) z listy № 1 — P. P. S. — ustąpili z powodu zgłoszenia rezygnacji: rr. A. Zakrzewski w dniu 18 maja, F. Zarzycki w dniu 20 maja oraz W. Sławiński w dniu 28 listopada,

Na ich miejsce weszli zastępcy: pp. Józef Guzowski, Czesław Orzechowski i Wiktor Jaśniewicz.

2) z listy № 3 — Zjednoczenie niemieckich robotników i inteligencji pracującej — zmarł r. Reinhold Krauze w dniu 19.5.

Wobec braku zastępców z tejże listy kandydatów wzm. ugrupowanie posiada odtąd 5 przedstawicieli w Radzie Miejskiej (4 radnych i 1 członka Magistratu).

3) w związku z ustąpieniem członków Magistratu: pp. ławnika F. Koziolkiewicza w dniu 1 kwietnia, wiceprezydenta I. Fatersona w dniu 1 czerwca i ławnika A. Otto w dniu 2 sierpnia

powołano na ich miejsce:

pp. inż. St. Nakielskiego na decernenta Wydz. Zdrov. Publ., ławnika J. Klocmana na wiceprezydenta miasta, L. Arndta na decernenta Komitetu Tanich Kuchen, W. Badziana na decernenta Oddziału Podatkowego.

Wskutek zmian powyższych skład Rady Miejskiej w dniu 31 grudnia 1920 roku był następujący:

Ad mski Władysław, Antczakowski Andrzej, Arndt Leopold, Babiacki Ajzyk Edward, Badzian Wieńczysław, Baumgarten Nuson, Bednarek Antoni, Berman Chil Icek, Bińkowska Anna, Borysławski Cezarjusz, Dr. Braude Mærkus, Chwalbiński Leon, Danielewicz Józef, Dolecki Władysław, Drabarek Maksymiljan, Dudziński Jan, Fichna Bolesław, Gepert Ignacy, Gerhardt August, Gertner Karol, Gross Fryderyk, Gulewski Józef, Guzowski Józef, Helman Mojżesz, Hilszer Edward, Holenderski Lew, Jaranowski Franciszek, Jarblum Michał, Janecki Kazimierz, Jaśniewicz Wiktor, Kaffanke Waclaw, Kałużyński Franciszek, Kapłan Abram Majer, Kenigsberg Aron Szlama, Kern Ludwik, Klocman Jeremjasz, Dr. Kopciński Stefan, Kotkowski Bolesław, Kozanecka Jadwiga, Koźmiński Leon, Klimaszewski Jan, Koziolkiewiczówna Adela, Kropf Henryk, Langleben Abram, Lichtenstein Izrael, Luboński Teofil, Łęcki Atanazy, Łętowska Eleonora, Marciniak Józef, Maciński Stefan, Macińska Stanisława, Dr. Margolis Aleksander, Minberg Lejb Jakób, Nakielski Stanisław, Nowosielski Jan, Orzechowski Czesław, Pogonowski Jozef, Pol Teofil, Polak Dawid, Pokorski Błażej, Poznański Chaim Lejb, Praszkieier Gerson, Przybylski Wincenty, Pudlarz Franciszek, Płuciennik Stefa, Rapalski Stanisław, Remiszewski Antoni, Dr. Rosenblatt Jerzy, Rzewski Aleksy, Sadoczyński Kazimierz, Szymański Ludwik, Unieszowski Juljan, Uta August, Wajs Ludwik, Wasilewski Tomasz, Waszkiewicz Ludwik, Węgierski Jan, Wilczyński Władysław, Włodarski Władysław, Wójciak Franciszek, Wojewódzki Waclaw, Zylberbogen Józef, Zynger Estera.

Z pośród radnych uczestniczyli w delegacjach 56, w komisjach 60. 6 radnych nie brało udziału ani w delegacjach, ani w komisjach.

*) Sprawozdanie obejmuje okres czasu od 1. IV. 1920 r. do 19. II 1923 r. Sprawozdanie za czas od 1. IV. 1919 r. do 31. III. 1920 r. umieszczone zostało w „Dz. Zarz. m. Łodzi” № 1, 2 i 3 z r. 1921.

II. Posiedzenia plenarne Rady Miejskiej.

W okresie sprawozdawczym Rada Miejska odbyła 35 posiedzeń plenarnych, to znaczy, po odliczeniu 5 tygodni ferij letnich oraz 3 tygodni przerwy w czasie świąt Wielkiejnocy i Bożego Narodzenia, przeciętnie po 1 posiedzeniu na tydzień.

Z pośród posiedzeń 3 były specjalne:

w dniu 15 lipca w sprawie odezwy Rady Obrony Państwa w związku z wypadkami wojennymi oraz pomocy dla pracowników miejskich, wstępujących do armji ochotniczej; w dniu 11 sierpnia w sprawie opodatkowania mieszkańców w Łodzi na rzecz ofiar wojny w zw. z odezwą Obyw. Komitetu Wykonawczego R. O. P. na Województwo Łódzkie; w dniu 13 sierpnia, w sprawie unormowania uposażenia pracowników miejskich oraz zredukowania quorum R. M. w zw. z wstąpieniem szeregu radnych do armji ochotniczej;

Porządek dzienny pozostałych posiedzeń obejmował sprawy bieżące, poruszone we wnioskach Magistratu lub radnych. Na 16 posiedzeniach R. M., oprócz innych spraw porządku dziennego, odbywały się wybory:

- 1) uzupełniające do Prezydium Rady Miejskiej, stałych komisji radzieckich, delegacji miejskich oraz Magistratu,
- 2) do nowopowstających komisji czasowych i mieszanych.

Wyłoniono następujące komisje:

mieszaną: do Rady Nadzorczej Gazowni Miejskiej,

czasową: dla opracowania warunków konkursu na sporządzenie projektu „Domu Robotniczego“;

poza tem Rada Miejska delegowała swych przedstawicieli do komisji świadczeń wojennych, komisji do walki z alkoholizmem oraz na uroczystość odsłonięcia pomnika poległym powstańcom śląskim.

Posiedzenia Rady Miejskiej w okresie sprawozdawczym trwały ogółem 84 g. i 55 m., czyli przeciętnie czas trwania posiedzenia wynosił 2 godziny 25 minut.

Z posiedzeń plenarnych sporządzane były protokoły stenograficzne.

Obradom przewodniczyli:

przewodniczący R. M.	A. Remiszewski	na 12 pos.	w ciągu 80 g. 35 m.
zast. przew.	„ „ L. M. Kern	„ 19	„ „ „ 42 „ 55 „
„ „	„ „ A. Koziołkiewiczówna	„ 1	„ „ „ 1 „ 45 „
„ „	„ „ J. Rosenblatt	„ 4	„ „ „ 9 „ 40 „

Z pośród radnych sekretarzy asystowali oraz prowadzili listy mówców

Wł. Dolecki	na 18 posiedzeniach,
K. Sadoczyński	„ 12 „
M. Jarblum	14 „
St. Rapalski	8 „
A. Uta	8 „
Wł. Adamski	8 „
F. Jaranowski	4 „

Protokoły posiedzeń plenarnych prowadził sekretarz-referent R. M. p. Paweł Rundo.

Ogólna liczba radnych, obecnych na posiedzeniach plenarnych, wynosiła 1809, przeciętnie więc lista obecności wykazywała 52 rr. czyli 62% ogólnej liczby.

Największe quorum 65 rr. wykazuje lista obecności na posiedzeniu w dniu 18 maja, najmniejsze zaś 38 rr. na posiedzeniu w dniu 14 listopada.

W okresie sprawozdawczym listy obecności wykazują ogółem: 884 nieobecnych, 188 urlopowanych i 243 spóźnionych.

W dyskusji radni zabierali głos 998 razy, 25 radnych nie zabierało głosu ani razu. Przedstawiciele Magistratu zabierali głos 899 razy.

W okresie sprawozdawczym zgłoszono 163 wnioski, w tem 19 nagłych; 8 interpelacyj, w tem 1 nagła; petycyj 31; od Magistratu Rada otrzymała 202 wnioski, w tem 123 natury finansowej, 29 budżetowych, reszta zaś w sprawach różnych, dotyczących całokształtu gospodarki miejskiej.

Z pośród wniosków, poza budżetowemi, skierowanemi do Komisji Skarbowej jako materiał przy rozpatrywaniu zamierzeń skarbowych na r/adm. 1920/21, 108 i wszystkie petycje przekazane zostały bądź przez Prezydium R. M. bądź na mocy uchwał R. M. poszczególnym komisjom, które wszystkie wnioski łącznie z pozostałemi z roku poprzedniego i petycje załatwiły i złożyły R. M. ze swemi opinjami.

Wnioski i petycje, które z opinią komisji wróciły do Prezydium wniesione były na porządek dzienny posiedzeń plenarnych i wszystkie przez Radę Miejską załatwione zostały.

Wnioski wzgl. uchwały, powzięte na zasadzie tych opinij dotyczyły, między innemi, spraw:

zatwierdzenia nowych podatków, mianowicie: jednorazowego podatku na rzecz ofiar wojny, jednorazowego podatku nadzwyczajnego na cele obrony Państwa, specjalnego podatku od obchodów sylwestrowych i noworocznych, podatku od widowisk, koncertów, zabaw i rozrywek, podatku od biletów jazdy tramwajami miejskiemi i kolejami dojazdowemi, podatku mieszkaniowego, podwyższenia stawek zasadniczych podatku od dochodu z r. 1919; podwyższenia wszelkiego rodzaju opłat, pobieranych przez miasto;

opieki społecznej: umiastowienia przytułku Św. Anny oraz żłobka dla niemowląt przy Tow. Schronisk Św. Stanisława-Kostki, określenia subsydjów dla instytucyj społecznych, utworzenia w Łodzi Pogotowia Opiekuńczego dla dzieci;

zdrowia publicznego: umiastowienia Pogotowia Ratunkowego, urządzenia i uruchomienia kwarcowej stacji światłolecniczej przy Sekcji do walki z gruźlicą, wystąpienia do Min. Zdrowia Publicznego o przekazanie najmu i podnajmu mieszkań i wszelkich innych pomieszczeń — Urzędowi Mieszkaniowemu (Art. 28 D. N. P. o zapobieganiu brakowi mieszkań);

kulturalnych: prowadzenia Teatru Polskiego w Łodzi, utworzenia orkiestry międzyszkolnej;

ogólno-krajowych: asygnowania pewnej kwoty na akcję plebiscytową na Górnym Śląsku, na fundusz stypendjalny dla uczniów szkół morskich w kraju i zagranicą, okazania pomocy mieszkańcom Wilna;

różnych: uregulowania poborów pracowników miejskich oraz nauczycieli miejskich szkół powszechnych, budowy kolonji mieszkalnej dla pracowników miejskich, budowy i wykorzystania linii kolejowej Łódź-Rokietnicy-Tomaszów, urządzenia zielenca na Górnym Rynku, zaciągnięcia pożyczek, asygnowania sum na roboty publiczne, nabycia wzgl. wywłaszczenia gruntów pod budowę gmachów szkolnych i innych celów użyteczności publicznej, wymiany gruntów, oddania gruntu miejskiego pod budowę Gmachu Państwowego Zakładu Badania Artykułów Pierwszej Potrzeby i t. d. i t. d.

Na wszystkie interpelacje Magiśtrat udzielił odpowiedzi; zostały one wprowadzone na porządek dzienny obrad Rady Miejskiej i załatwione. Interpelacje dotyczyły spraw:

sanacji stosunków w piekarniach łódzkich, podwyższenia opłat za oświetlenie przez Urząd Elektryfikacyjny przy Min. Przemysłu i Handlu, przyjmowania felczerów do szpitali miejskich, nadużyć w młynie Rattner i S-wie oraz zatargu w młynie Leszczyńskiego.

Uchwał R. M. powzięła ogółem 251.

III. Sprawozdanie z działalności komisyj radzieckich.

a) Konwent Seniorów.

Skład osobisty Konwentu Seniorów w okresie sprawozdawczym był następujący: przewodniczący Leon Chwalbiński, zastępca — Stanisław Rapalski, sekretarz — Kazimierz Sadoczyński, członkowie: Ajzyk Edward Babiacki, Fryderyk Gross, Lew Holenderski, Franciszek Jaranowski, Izrael Lichtensztein, Teofil Luboński, Lejb Jakób Mincberg, Franciszek Pudlarz, Władysław Włodarski.

W okresie sprawozdawczym Konwent Seniorów odbył 4 posiedzenia, na których przygotowane były wybory przed wprowadzeniem ich na plenum, a w szczególności: wybory ławników dla sądów pokoju i okręgowego, do Komisji Szacunkowej dla wymiaru państwowego podatku majątkowego, od zysków wojennych oraz rozpatrzone była sprawa pobierania od mieszkańców miasta jednorazowego podatku na rzecz ofiar wojny.

Na posiedzeniach tych ogółem obecnych było 25 członków czyli przeciętnie po 6 radnych na posiedzeniu.

b) Komisja Skarbowa.

Skład osobisty Komisji Skarbowej w związku z ustąpieniem rr. A. Zakrzewskiego i A. M. Kapłana oraz powołaniem na ich miejsce rr. Pola i Kenigsberga, był następujący: przewodniczący — Maksymilian Drabarek, zastępca — Bolesław Kotkowski, sekretarz — Władysław Dolecki, członkowie: Cezarjusz Boryslawski, August Gerhardt, Mojżesz Helman, Edward Hilszer, Franciszek Jaranowski, Atanazy Łęcki, Teofil Pol, Aron Szlama Kenigsberg, Chaim Lejb Poznański, Gerson Praszkie, Władysław Wilczyński i Estera Zyngerowa.

Członków Drabarka, Jaranowskiego i Hilszera, którzy wstąpili do Armji Ochotniczej, zastępowali w czasie ich bytności w wojsku rr. Węgierski, Wójciak i Gepert.

Komisja odbyła w okresie sprawozdawczym 52 posiedzenia (w tem 24 łączne), na których ogółem obecnych było 317 członków, czyli przeciętnie po 6 radnych na posiedzeniu.

Z pośród posiedzeń na 23 rozpatrywano zamierzenia skarbowe Zarz. M. na r/adm. 1920/21, na 24 łącznie z Komisją do Spraw ogólnych rozpatrzone sprawy, dotyczące: alienowania nieruchomości, uregulowania poborów pracowników miejskich i nauczycieli szkół powszechnych, określenia wysokości opłat pobieranych przez instytucje miejskie za świadczenia różnego rodzaju, udzielania subsydjów instytucjom społecznym, ustalenia wysokości subsydjów udzielanych przez Wydział Opieki Społecznej, zaciągania pożyczek od Rządu, asygnowania sum na roboty publiczne, nowych ustaw podatkowych i t. d. i t. d.

Na pozostałych 5 posiedzeniach omawiano sprawy, dotyczące pro-wizorium budżetowego dla Magistratu, przekroczeń budżetowych w r/adm.

1919/20, podniesienia opłat w szpitalach miejskich oraz zaciągnięcia pożyczek od Rządu.

c) Komisja do Spraw Ogólnych.

Skład osobisty Komisji w związku z ustąpieniem r. Koziółkiewiczówny oraz powołaniem na jej miejsce r. S. Rapalskiego był nast.: przewodniczący Pokorski Błażej, zastępca — Sławiński Wincenty, sekretarz — Aleksander Margolis, członkowie: Fryderyk Gross, Mojżesz Helman, Michał Jarblum, Atanazy Łęcki, Lejb Jakób Mincberg, Teofil Pol, Stanisław Rapalski, Kazimierz Sadoczyński, Ludwik Szymański, Władysław Wilczyński, Józef Zylberbogen.

Wobec wystąpienia do Armii Ochotniczej członków: Pokorskiego, Szymańskiego i Margolisa skład Komisji zmalał do 11 członków.

Komisja odbyła w okresie sprawozdawczym 82 posiedzenia (w tem 24 łączne), na których ogółem obecnych było 179 członków, czyli przeciętnie po 5 radnych na posiedzeniu.

Na posiedzeniach tych rozpatrywane były sprawy: zatwierdzenia instrukcji dla zarządzania Gazownią Miejską, przeprowadzenia sanacji stosunków panujących w policji łódzkiej, przemianowania ulic z jednakowymi nazwami, wprowadzenia zmian do przepisów o otwieraniu i zamykaniu sklepów w m. Łodzi, zlikwidowania niektórych działów Zarządu Miejskiego oraz zredukowania personelu pracowników miejskich.

d) Komisja regulaminowo-prawna.

Skład osobisty k-sji regulaminowo-prawnej w okresie sprawozdawczym był następujący: przewodniczący Ludwik M. Kern, zastępcy — Aleksander Margolis i Ada Koziółkiewiczówna, sekretarz — Stanisława Macińska, członkowie: Ajzyk Edward Babiacki, Michał Jarblum, Franciszek Kałużyński, Gerson Praszkiér, Stanisław Rapalski, Józef Zylberbogen, Tomasz Wasilewski, August Uta.

Posiedzeń komisja odbyła ogółem 2, na których obecnych było 15 radnych (8 i 7); na posiedzeniach tych rozpatrzono sprawę natury etycznej pomiędzy dr. Koziółkiewiczem a rr. Helmanem i Bermanem, unieważnienia przez Min. Spr. Wewn. uchwał R. M. z dn. 2. XII. 1919 r., wobec przyjęcia przez nauczycielstwo udziału w obradach i głosowaniu nad wzm. sprawami.

e) Komisja Pracy.

Skład osobisty k-sji pracy w związku z ustąpieniem r. F. Zarzyckiego oraz powołaniem na jego miejsce r. Józefa Guzowskiego, był następujący: przewodniczący — Błażej Pokorski, sekretarz — Franciszek Kałużyński, członkowie: Julian Unieszowski, Nuson Baumgarten, Karol Gertner, Lew Holenderski, Henryk Kropf, Wincenty Przybylski, Kazimierz Janecki, Teofil Pol, Eстера Zynger.

W okresie sprawozdawczym k-sja nie odbyła ani jednego posiedzenia.

f) Prezydjum Rady Miejskiej.

Skład osobisty Prezydjum R. M. w okresie sprawozdawczym był następujący: przewodniczący Antoni Remiszewski, zastępcy — Ada Koziółkiewiczówna, Ludwik Kern, Jerzy Rosenblatt, sekretarze: Władysław Adamski, Władysław Dolecki, Franciszek Jaranowski, Michał Jarblum, Stanisław Rapalski, Kazimierz Sadoczyński, August Uta.

Prezydjum odbyło 4 posiedzenia, na których obecnych było 26 członków, czyli przeciętnie po 6 na posiedzeniu.

Na posiedzeniach tych rozpatrzono sprawy: poczynienia pewnych zmian w zamierzeniach skarb. Z. M. na r/adm. 1919/20, powiększenia składu osobowego k-sji skarbowej, uczczenia doświadczeń wojsk polskich do morza, zorganizowania wycieczek radzieckich do zakładów i instytucyj komunalnych, urzędowania na plenum i w kancelarji zastępców przewodniczącego.

Protokoły prowadził sekretarz Prezydium p. P. Rundo, pod którego kierownictwem pozostawała również Kancelarja R. M.

Na posiedzenia R. M. wydano ogółem 484 karty wejścia dla publiczności.

W okresie sprawozdawczym wpłynęło do Kancelarji Rady Miejskiej korespondencyj ogółem 1112 wysłano korespondencyj 5391, w tem 4090 zaproszeń na posiedzenia Rady Miejskiej i k-syj.

B. Od dn. 1. I. 1921 r. do 31. XII. 1921 r.

I. Skład Rady Miejskiej.

W okresie sprawozdawczym zaszły w składzie Rady Miejskiej następujące zmiany:

1) z listy № 1—P. P. S. — ustąpili z powodu zgłoszenia rezygnacji rr.: W. Dolecki w dniu 22 kwietnia, T. Luboński w dniu 28 września, oraz W. Wilczyński, jako wybrany na posiedzeniu Rady Miejskiej w dniu 18 sierpnia na ławnika Magistratu;

na ich miejsce weszli zastępcy pp.: Stanisław Wnukowski, Bolesław Gicgier i Jan Kuczyński;

2) z listy № 7 — Frakcja Żydowska — ustąpili z powodu zgłoszenia rezygnacji rr.: A. Babiacki w dniu 10 stycznia oraz M. Jarblum w dniu 20 czerwca;

na miejsce pierwszego wszedł zastępca, p. Sara Ryterbandowa; następne miejsce nie zostało obsadzone z powodu wyczerpania się listy zastępców; wskutek powyższego wzmiankowane ugrupowanie posiada odtąd 7 przedstawicieli w Radzie Miejskiej (6 rr. i 1 czł. Magistratu);

3) z listy № 8 — Konfederacja Zrzeszeń — zmarł r. Leon Koźmiński w dniu 28 września; wskutek nieprzyjęcia mandatu radnego przez p. Maksymiljana Brzezińskiego, ostatniego już zastępcy z tejże listy kandydatów, wzmiankowane ugrupowania posiada odtąd 8 przedstawicieli w Radzie Miejskiej;

4) z listy № 9 — N. P. R. — ustąpili z powodu zgłoszenia rezygnacji rr.: J. Dudziński w dniu 25. kwietnia, B. Fichna, I. Gepert, F. Jaranowski, K. Janecki, S. Macińska, B. Pokorski, K. Sadoczyński, L. Szymański, J. Unieszowski, T. Wasilewski, L. Waszkiewicz w dniu 28 września;

wskutek powyższego z listy tej pozostali w Radzie Miejskiej: r. L. M. Kern oraz 8 przedstawiciele Handlowców Polskich rr.: B. Kotkowski, C. Borysławski i E. Hilszer;

5) z listy № 13 — Komitet Wyborczy Bałut, Żubardia i innych przedmieść — wstąpił do Rady Miejskiej zastępca p. Tomasz Marciniak na miejsce r. W. Włodarskiego, który utracił mandat radziecki zgodnie z art. 18. Dekretu o Sam.;

6) w związku z ustąpieniem członków Magistratu pp.: wiceprezydenta J. Klocmana w dniu 24 stycznia, ławników: W. Kaffanego i L. Wajsa w dniu 1 września, wiceprezydenta W. Wojewódzkiego, oraz ławników S. Macińskiego i S. Nakielskiego w dniu 18 lipca, powołano na ich miej-

sce: pp.: d-ra R. Stupnickiego — na wiceprezydenta miasta, W. Wilczyńskiego, E. Joela, D. Kluszyńską i W. Gackiego — na ławników Magistratu. Wskutek zmian powyższych skład Rady Miejskiej w dniu 31 grudnia 1921 roku był następujący:

Adamski Władysław, Antczakowski Andrzej, Arndt Leopold, Badzian Wieńczysław, Baumgarten Nuson, Bednarek Antoni, Bermap Chil Icek, Bińkowska Anna, Borysławski Cezarjusz, Braude Markus, Chwalbiński Leon, Danielewicz Józef, Drabarek Maksymiljan, Gacki Władysław, Gerhardt August, Gertner Karol, Gross Fryderyk, Gulewski Józef, Guzowski Józef, Gicger Bolesław, Helman Mojżesz, Hilszer Edward, Holenderski Lew, Jaśniewicz Wiktor, Joel Eljasz, Kałużyński Franciszek, Kapłan Abram Majer, Kenigsberg Abram Szlama, Kern Ludwik, Kopciński Stefan, Kotkowski Bolesław, Kozanecka Jadwiga, Klimaszewski Jan, Koziolkiewiczówna Ada, Kropf Henryk, Kuczyński Jan, Kluszyńska Dorota, Langleben Abram, Lichtenstein Izrael, Łęcki Atanazy, Łętowska Eleonora, Marciniak Józef, Marciniak Tomasz, Margolis Aleksander, Minberg Lejb Jakub, Nowosielski Jan, Orzechowski Czesław, Pogońowski Józef, Pol Teofil, Polak Dawid, Poznański Chaim Lejb, Praszkiec Gerson, Przybylski Wincenty, Pudlarz Franciszek, Pluciennik Stefan, Rapalski Stanisław, Remiszewski Antoni, Rosenblatt Jerzy, Rzewski Aleksy, Ryterbandowa Sara, Stupnicki Roman, Uta August, Węgierski Jan, Wilczyński Władysław, Wnukowski Stanisław, Wójciak Franciszek, Zylberbogen Józef, Zyngerowa Estera.

Z pośród radnych uczestniczyli w delegacjach 43, w komisjach 28; 8 radnych nie brało udziału ani w delegacjach, ani w komisjach.

II. Posiedzenia plenarne Rady Miejskiej.

W okresie sprawozdawczym Rada Miejska odbyła 65 posiedzeń plenarnych, to znaczy, po odliczeniu 6 tygodni feryj letnich oraz 6 tygodni przerwy w czasie świąt Wielkiejnocy i Bożego Narodzenia, przeciętnie po 7 posiedzeń na miesiąc.

Z pośród posiedzeń 2 były specjalne:

- w dniu 14 lipca w sprawie dodatku drożyznianego dla pracowników miejskich oraz podwyższenia taryfy za gaz;
- w dniu 16 lipca w sprawie podwyższenia taryfy tramwajowej oraz rzeźni miejskiej.

Budżety Zarządu Miejskiego były rozpatrywane: na rok 1920/21 na 6-ciu posiedzeniach, od 25. I. do 26. II., oraz na r. 1921 — na 10 pos. w czasie od 6. X. do 1. XII. 6 posiedzeń z powodu braku quorum nie doszło do skutku, mianowicie: w dniu 1, 11 i 16 lutego, 25 maja, 27 czerwca oraz 26 października.

Porządek dzienny pozostałych posiedzeń obejmował spraw bieżące, poruszone we wnioskach Magistratu lub radnych. Na 24 posiedzeniach R. M., oprócz innych spraw porządku dziennego, odbywały się wybory:

- 1) do Prezydium Rady Miejskiej, stałych komisji radzieckich;
- 2) uzupełniające do Magistratu i do delegacji miejskich;
- 3) do nowopowstających komisji czasowych i mieszanych.

Wyłoniono następujące komisje:

- mieszane:** teatralną; specjalną dla spr. realizacji zaprow. kanaliz. i wodociągów w m. Łodzi, dla opracow. projektu otwarcia otwarcia Politechniki w Łodzi;
- czasowe:** dla zbadania działalności Wydziału Budownictwa oraz w sprawie zakupów w Gdańsku;

poza tem Rada Miejska delegowała swych przedstawicieli do Komisji Likwidacyjnej Rady Opiekuńczej, Stałej Komisji przy Okręgowej Komendzie Uzupelnień D. O. G. Ł., Powiatowego Komitetu Popierania Skarbu Narodowego, Komisji Okręgowej, Miejskowych Komisji oraz na Powiat Łódzki dla spraw podatku przemysłowego, Okręgowej Komisji wymiaru podatku dochodowego i podatku majątkowego, Komitetów Związków Specjalnych dla budowy i wykorzystania linii kolejowych Łódź — Rokiciny — Tomaszów oraz Łódź — Rogów — Rawa, Komisji dla badania cen i zysków przy tu-tejszym Okręgowym Urzędzie Walki z Lichwą, Komisji dla wymiaru podatku od przyrostu wartości własności nieruchomości w Łodzi, Państwowej oraz Dyrekcyjnej Rady Kolejowej i na Ogólne Zebranie Związku Miast Polskich.

Posiedzenia Rady Miejskiej w okresie sprawozdawczym trwały ogółem 166 g. 5 minut, czyli przeciętnie czas trwania posiedzenia wynosił 2 godziny 35 minut.

Z posiedzeń plenarnych sporządzane były protokoły stenograficzne.

Obradom przewodniczyli:

przewodniczący	R. M. A. Remiszewski	na 15 pos. w ciągu 30 g. 55 m.
zastępca przewodn. „	„ S. Rapalski	„ 29 „ „ „ 67 „ 40 „
„ „ „	„ L. M. Kern	„ 19 „ „ „ 46 „ 35 „
„ „ „	„ J. Rosenblatt	„ 13 „ „ „ 20 „ 55 „

Z pośród radnych sekretarzy asystowali oraz prowadzili listy mówców:

W. Adamski	na 26 posiedzeniach,
F. Wójciak	„ 21 „
A. Uta	„ 13 „
A. Koziołkiewiczówna	„ 11 „
K. Sadoczyński	„ 9 „
W. Dolecki	„ 8 „
F. Jaranowski	„ 7 „
G. Praszkiar	„ 7 „

Protokoły posiedzeń plenarnych prowadził sekretarz-referent R. M. p. Paweł Rundo.

Ogólna liczba radnych, obecnych na posiedzeniach plenarnych, wynosiła 2976, przyciętnie więc lista obecności wykazywała 46 rr., czyli 61% ogólnej liczby (licząc 75 członków R. M.).

Największą ilość radnych — 65 — wykazuje lista obecności na posiedzeniu w dniu 19 kwietnia, najmniejszą zaś — 27 radnych — na posiedzeniu w dniu 10 sierpnia.

W okresie sprawozdawczym listy obecności wykazują ogółem: 1988 nieobecnych, 42 urlopowanych i 452 spóźnionych.

W dyskusji radni zabierali głos 1731 razy, 18 radnych nie zabierało głosu ani razu. Przedstawiciele Magistratu zabierali głos 721 razy.

W okresie sprawozdawczym zgłoszono 288 wniosków, w tem 19 nagłych; 9 interpelacyj; petycyj 14; od Magistratu Rada otrzymała 311 wniosków, w tem 116 finansowych, 67 budżetowych, reszta zaś w sprawach różnych, dotyczących całokształtu gospodarki miejskiej.

Z pośród wniosków, poza budżetowemi, skierowanemi do k-sji skarbowej jako materiał przy rozpatrywaniu zamierzeń skarbowych na r/adm. 1921, oraz przyznania kredytów dodatkowych na pokrycie przekroczeń budżetowych w r/adm. 1919/20 i 20/21, 155 i wszystkie petycje przekazane zostały bądź przez Prezydium R. M., bądź na mocy uchwał R. M. poszczególnym k-sjom wzgl. Magistratowi dla zajęcia stanowiska; wszystkie zostały załatwione i złożone R. M. z właściwemi opinjami.

Wnioski i petycje, które z opinią k-syj wróciły do Prezydjum, wniesione były na porządek dzienny posiedzeń plenarnych i wszystkie przez Radę Miejską zatławione zostały.

Wnioski wzgl. uchwały, powzięte na zasadzie tych opinij, dotyczyły m. in. spraw:

zatwierdzenia nowych podatków, mianowicie: statutu o miejskim podatku od przyrostu wartości własności nieruchomości w m. Łodzi, statutu o poborze opłat od ładunków kolejowych, o poborze opłat od spirytusu, wódek i wyrobów wódczanych, o podatku szkolnym, o podatku za wynajem mieszkań w hotelach, pensjoatach i t. p., opłat za szyldy i reklamy, umieszczone na frontach domów lub dachach, podatku mieszkaniowym, specjalnej składki gruntowej wzamian pobieranego dotychczas podatku gruntowego, statutu o podatku od piwa, stat. o podatku od biletów pasażerskich i bagażu pas. na normalnych kol. żel., stat. o poborze specjalnej składki na budowę gmachu Teatru Miejsk. w Łodzi, stat. o opłatach od obrotu produktami przemysłowemi, podwyższenia wszelkiego rodzaju opłat, pobieranych przez miasto;

opieki społecznej: przejęcia przytułku noclegowego od Ł. Ch. Tow. Dobr., pomocy dla głod. Rosji, otwarcia przytułku przedpołogowego dla biednych, otwarcia przytułku dla dzieci, subsydjów dla instytucyj dobroczynnych;

zdrowia publicznego: pomocy lekarskiej dla pracowników Zarządu Miejskiego, wysłania dzieci na kurację do Buska, uruchomienia półkolonij dla dzieci szkół powszechnych, budowy łaźni ludowej w Łodzi;

kulturalnych: subsydjów dla instytucyj kult.-oświatowych, utworzenia w Łodzi Kuratorjum Naukowego, prowadzenia Teatru Miejskiego w sezonie 21/22 r., zakładu wychowawczo-poprawczego dla dzieci moralnie zaniedbanych, zorganizowania przy składnicy pomocy naukowych centrali dla zaopatrywania samopomocy szkolnych w materiały pisemne i podręczniki;

ogólno-krajowych: pomocy dla powstańców górno-śląskich;

różnych: ograniczenia sprzedaży wódki, stanu aprowizacyjnego miasta, skupu Kol. El. Łódzk., skupu Elektrowni Łódzkiej, zaciągania pożyczek, ustalenia godzin otwierania i zamykania sklepów i zakładów, regulaminu targowego, oddania gruntu miejskiego pod budowę gmachu Sądu Okręgowego, Państw. Zakł. Bad. Art. Pierwsz. Potrz. i Instytutu Epidemjologicznego, taksy dla dorożkarzy, likwidacji niektórych działów Zarządu Miejskiego, przeprowadzenie w Łodzi jednodniowego spisu ludności, wydania Rocznika Statystycznego, przemianowania ulic, zatwierdzenia planów regulacyjnych placów, położonych w różnych dzielnicach miasta, protestu przeciwko zamachowi na 8-godzinny dzień pracy, przepisów o uposażeniu pracowników miejskich, ustanowienia stanowisk służbowych w Z. M., kupna taboru asenizacyjnego i in.

Na wszystkie interpelacje Magistrat udzielił odpowiedzi; zostały one wniesione na porządek dzienny obrad Rady Miejskiej i zatławione. Interpelacje dotyczyły spraw: żywnościowych, budowy gmachów szkolnych, działalności Urzędu Mieszkaniowego i in.

Uchwał R. M. powzięła ogółem 348.

III. Sprawozdanie z działalności k-syj radzieckich:

a) Konwent Senjorów.

Skład osobisty Konwentu Senjorów w związku z ustąpieniem r. Jarbluma oraz powołaniem na jego miejsce r. G. Praszkiery był następujący: przewodniczący — Leon Chwalbiński, zastępca — Stanisław Rapalski, se-

ekretarz — Kazimierz Sadoczyński, członkowie: Władysław Adamski, Fryderyk Gross, Lew Holenderski, Franciszek Jaranowski, Teofil Luboński, Izrael Lichtenstein, Lejb Jakób Mincberg, Franciszek Pudlarz.

W okresie sprawozdawczym Konwent Senjorów odbył jedno posiedzenie w sprawie wyboru ławników do sądów pokoju (na prawach R. M. zg. z art. 22 D. o S. M.); ściślejsza k-sja Konwentu Senjorów, wyłoniona dla zbadania zarzutów czynionych ławn. W. Kaffanke, odbyła w okresie sprawozdawczym 2 posiedzenia oraz zajęła stanowisko w tej sprawie.

b) Komisja Skarbowa.

Skład osobisty K-sji Skarbowej w związku z ustąpieniem rr. Doleckiego W., Kenigsberga A. S., Jarbluma M., Kotkowskiego B., oraz powołaniem na ich miejsce rr. G. Praszki, F. Wójciaka, A. B. Kapłana i S. Macińskiej, był następujący: przewodniczący M. Drabarek, zastępca -M. Helman, sekretarz — St. Macińska, członkowie: N. Baumgarten, C. Borysławski, G. Praszki, A. Gerhardt, F. Wójciak, F. Jaranowski, A. M. Kapłan, A. Langleben, A. Łęcki, W. Wilczyński, T. Pol, E. Zyngerowa.

Komisja odbyła w okresie sprawozdawczym 57 posiedzeń (w tem 38 łącznych), na których obecnych było 1243 członków, czyli przeciętnie po 4 radnych na posiedzeniu.

Na 22 posiedzeniach rozpatrywano zamierzenia skarbowe Z. M. co do wprowadzenia zmian do poszczególnych działów zam. sk. na r/adm. 20/21, r/adm. 1921; sprawę kredytów dodatkowych na pokrycie przekroczeń budżetowych w r/adm. 1919/20 i 1920/21; na pozostałych łącznie z k-sją do spraw ogólnych rozpatrzono sprawy dotyczące: nowych statutów podatkowych, subsydjów dla instytucyj społecznych i oświatowych, pomocy lekarskiej dla pracowników miejskich i ich rodzin, przepisów o uposażeniu pracowników miejskich, ustanowienia stanowisk służbowych w Zarządzie Miejskim, umiastowienia chodników na ulicach m. Łodzi, kredytów na budowę gmachów szkolnych, kolonji mieszkalnej dla pracowników miejskich oraz na przebudowę gazowni miejskiej, zmian do zamierzeń skarbowych na okres r/adm. 1921.

c) Komisja do spraw ogólnych.

Skład osobisty komisji w związku z ustąpieniem r. M. Jarbluma oraz powołaniem na jego miejsce r. G. Praszki był następujący: przewodniczący Pokorski Błażej, zastępca — Macińska Stanisława, sekretarz — Pol Teofil; członkowie: Fryderyk Gross, Gerson Praszki, Mojżesz Helman, Atanazy Łęcki, Stanisław Rapalski, Kazimierz Sadoczyński, Ludwik Szymański, Władysław Wilczyński, Józef Zylberbogen.

Komisja odbyła w okresie sprawozdawczym 46 posiedzeń (w tem 38 łącznie, p. K-sja Skarbowa), na których ogółem było obecnych 189 członków, czyli przeciętnie po 4 radnych na posiedzeniu.

Na posiedzeniach tych rozpatrywane były sprawy: prawomocności koncesyj wydanych przez władze rosyjskie i okupantów, wyborów kandydatów na ławników do sądów pokoju, przepisów sanitarno-budowlanych, redukcji składu osobistego delegacyj miejskich, godzin handlu w halach targowych, kursów samorządowych, wyznaczenia gruntu pod budowę gmachu Sądu Okręgowego (na prawach R. M.).

d) Komisja regulaminowo-prawna.

Skład osobisty komisji w związku z ustąpieniem r. M. Jarbluma oraz powołaniem na jego miejsce r. G. Praszki był następujący: przewodni-

czący — L. M. Kern, zastępca — St. Rapalski, sekretarz — Stan. Macińska, członkowie: Ed. Babiacki, G. Praszkiel, Ada Koziółkiewiczówna, Fr. Kalużyński, dr. Al. Margolis, J. Zylberbogen, T. Wasilewski, A. Uta.

Komisja odbyła w okresie sprawozdawczym 3 posiedzenia, na których ogółem obecnych było 15 członków, czyli po 5 radnych na posiedzeniu.

Na posiedzeniach tych rozpatrzone były sprawy: kompetencji radnych występowania w Magistracie w charakterze przedstawicieli związków zawodowych, obliczania wyniku głosowania, zajęcia między r. Uta a kierownikiem składu miejskiego przy ul. Węglowej № 8.

IV. Sprawozdanie z działalności Prezydium Rady Miejskiej.

Skład osobisty Prezydium Rady Miejskiej w okresie sprawozdawczym w związku z ustąpieniem rr. M. Jarbluma i W. Doleckiego oraz powołaniem na ich miejsca rr. G. Praszkiela i F. Wójciaka, był następujący: przewodniczący — Antoni Remiszewski, zastępcy — Ludwik M. Kern, Stanisław Rapalski, dr. Jerzy Rosenblatt; sekretarze: Władysław Adamski, Franciszek Jaranowski, Gerson Praszkiel, Ada Koziółkiewiczówna, Kazimierz Sadoczyński, August Uta.

W okresie sprawozdawczym prezydium odbyło jedno posiedzenie pod przewodnictwem dr. J. Rosenblatta, na którym omówiono sprawę wyborów ławników do sądów pokoju oraz przedstawiciele m. Łodzi na ogólne zebranie Związku Miast Polskich.

Protokołował sekretarz Prezydium R. M., p. P. Rundo, pod którego kierunkiem pozostawała również kancelarja prezydjalna.

W okresie sprawozdawczym wpłynęło do Kancelarji Rady Miejskiej korespondencyj ogółem 1329, wysłano korespondencji 7669, w tem 6225 zaproszeń na posiedzenia Rady Miejskiej i komisyj.

Na posiedzenia R. M. wydano ogółem 470 kart wejścia dla publiczności.

C. Od 1. I. 1922 r. do 19. II. 1923 r.

I. Skład Rady Miejskiej.

W okresie sprawozdawczym zaszły w składzie Rady Miejskiej następujące zmiany:

a) w roku 1922:

1. z listy № 3 — Zjednoczenia Niemieckich Robotników i Inteligencji Pracującej — ustąpił z powodu zgłoszenia rezygnacji r. A. Gerhardt w dniu 18 maja; z powodu wyczerpania się listy zastępców ugrupowanie to posiada odtąd 4-ch przedstawicieli w Radzie Miejskiej (3 radnych i 1 członka Magistratu),

2. z listy № 9 — N. P. R. — r. L. Kern utracił mandat radziecki w dniu 11 stycznia, zgodnie z art. 18 Dekretu o S. M.,

3. z listy № 10 — frakcji Bundu — ustąpił z powodu zgłoszenia rezygnacji r. D. Polak w dniu 18 maja; na jego miejsce wszedł zastępca z tejże listy kandydatów p. Boruch Nütkowicz;

b) w roku 1923:

1. z listy № 8 — Konfederacja Zrzeszeń — ustąpił z powodu zgłoszenia rezygnacji r. L. Chwalbiński w dniu 8 stycznia; z powodu wyczerpania się listy zastępców ugrupowanie to posiada odtąd 2 przedstawicieli w Radzie Miejskiej,

2. z listy № 16 — Właściciele Nieruchomości — ustąpił p. J. Pogonowski, jako wybrany na wiceprezydenta w dniu 18 stycznia; na jego miejsce wszedł zastępca, p. Teodor Frydrych,

3. z listy № 7 — frakcja żydowska — został wykluczony r. M. Helman w dniu 6 lutego, zgodnie z art. 28 Dekretu o S. M.,

4. w związku z ustąpieniem członków Magistratu pp.: wiceprezydenta R. Stupnickiego oraz ławników W. Badziana i W. Wilczyńskiego w dniu 18 stycznia, powołano na wiceprezydentów: r. J. Pogonowskiego i inż. Tadeusza Waryńskiego, w dniu 18 stycznia, na ławników — obyw. M. Grynberga i L. Dzieniakowskiego — w dniu 3 stycznia; w dniu 6 lutego wykluczony został ławnik Wydz. Budownictwa, członek Rady Miejskiej, L. Arndt, zgodnie z art. 28 Dekretu o S. M.

Wskutek zmian powyższych skład Rady Miejskiej w dniu 19 lutego 1923 r. t. j., w dniu rozwiązania Rady, był następujący:

Adamski Władysław, Antczakowski Andrzej, Baumgarten Nuson, Bednarek Antoni, Berman Chil Icek, Bińkowska Anna, Boryslawski Cezaryusz, Braude Markus, Danielewicz Józef, Drabarek Maksymiljan, Dzieniakowski Ludwik, Frydrych Teodor, Gertner Karol, Gross Fryderyk, Grynberg Michał, Gulewski Józef, Guzowski Józef, Gicgier Bolesław, Hilszer Edward, Holenderski Lew, Jaśniewicz Wiktor, Kałużyński Franciszek, Kapłan Abram Majer, Kenigsberg Aron Szlama, Kotkowski Bolesław, Kozanecka Jadwiga, Koziolkiewiczówna Ada, Kropf Henryk, Kuczyński Jan, Kluszyńska Dorota, Langleben Abram, Lichtenstein Izrael, Łęcki Atanazy, Łętowska Eleonora, Marciniak Józef, Marciniak Tomasz, Margolis Aleksander, Minberg Lejb Jakób, Nowosielski Jan, Gacki Władysław, Joel Eljasz, Kopciński Stefan, Klimaszewski Jan, Nutkowicz Boruch, Orzechowski Czesław, Pogonowski Józef, Pol Teofil, Poznański Chaim Lejb, Praszkiec Gerson, Przybylski Wincenty, Pudlarz Franciszek, Płuciennik Stefan, Rapalski Stanisław, Remiszewski Antoni, Rosenblatt Jerzy, Rzewski Aleksy, Ryterbandowa Sara, Uta August, Waryński Tadeusz, Węgierski Jan, Wnukowski Władysław, Wójciak Franciszek, Zylberbogen Józef, Zynger Estera.

Z pośród radnych uczestniczyli w delegacjach 41, w komisjach 41, 7 radnych nie brało udziału ani w delegacjach, ani w komisjach.

II. Posiedzenia plenarne Rady Miejskiej.

W okresie sprawozdawczym Rada Miejska odbyła 54 posiedzeń plenarnych (49 w roku 1922 i 5 w r. 1923), to znaczy, po odliczeniu 6 tygodni feryj letnich oraz 7 tygodni przerwy w czasie świąt Wielkiejnocy i Bożego Narodzenia, przeciętnie po jednym posiedzeniu na tydzień.

Z pośród posiedzeń 3 były specjalne:

w dniu 17 lipca w sprawie podwyższenia taryfy tramwajowej oraz różnych opłat pobieranych przez Magistrat m. Łodzi.

w dniu 8 sierpnia i 2 września — w sprawie wyboru członków i ich zastępców do okręgowych i obwodowych k-syj wyborczych do Sejmu i Senatu (w myśl art. 19 i 22 ordynacji wyb.)

Budżet Z. M. na r/adm. 1922 rozpatrywany był na 8-ch pos. R. M. w czasie od dnia 16. IX. — 12. X., 17 posiedzeń z powodu braku quorum nie doszło do skutku, mianowicie: w dniu 25 stycznia, 1 lutego, 15 marca, 28 czerwca, 18 lipca, 1, 12, 20, 28 i 26 września, 3, 10, i 17 października, 14, 21 listopada, 5, 19 grudnia 1922 r., oraz 16 i 29 stycznia 1923 r.

Porządek dzienny pozostałych posiedzeń obejmował sprawy bieżące, poruszone we wnioskach Magistratu lub radnych. Na 16 posiedzeniach R. M., oprócz innych spraw porządku dziennego, odbywały się wybory:

- 1) do Prezydium Rady Miejskiej, stałych komisij radzieckich, oraz delegacyj miejskich,
- 2) uzupełniające do Magistratu,
- 3) do nowopowstałych k-syj czasowych i mieszanych.

Wyłoniono następujące komisje:

mieszane: w sprawie zapobieżenia głodowi mieszkaniowemu oraz dla kontroli działalności Wydz. Handlowego Magistratu,

czasowe: dla sprawdzania ksiąg i dowodów Magistratu za rok adm. 1919/20, dla zbadania stanu gospodarki miejskiej wogóle, i sprawy członków R. M. L. Arndta i M. Helmana — w szczególności,

poza to Rada Miejska delegowała swych przedstawicieli do k-sji rewizyjnej dla badania działalności Gazowni Miejskiej, do stałej k-sji przy Szefostwie Poborowem D. O. K. № IV, Miejscowego Komitetu pomocy jeńcom i uchodźcom powracającym z Rosji, K-sji przeglądowej zwierząt pociągowych, na Ogólne Zebranie Związku Miast Polskich we Lwowie. na radców ubezpieczeniowych, oraz dokonała wyborów do K-sji głównej jednorazowego nadzwyczajnego podatku na cele obrony Państwa, k-syj obywatelskich dla spraw daniny państwowej, k-syj obywatelskich dla obliczania daniny za mieszkania oraz lokale przemysłowe lub handlowe z tytułu najmu lub tytułem darmym, k-syj szacunkowej dla spraw podatku dochodowego i majątkowego przy Urzędzie Skarbowym na powiat Łódzki, k-sji szacunkowej dla wymiaru na obszarze m. Łodzi państwowego podatku dochodowego na rok 1922-gi, okręgowych i obwodowych k-syj wyborczych do Sejmu i Senatu, ławników do sądów pokoju.

Posiedzenia Rady Miejskiej w okresie sprawozdawczym trwały ogółem 85 godz. 10 Minut, czyli przeciętnie czas trwania posiedzenia wynosił 1 godz. 35 min.

Z posiedzeń plenarnych sporządzane były protokoły stenograficzne.

Obradom przewodniczyli:

przewodniczący R. M. A. Remiszewski	na 30 pos. w ciągu 33 godz. 50 m.
zast. przewodn. „ St. Rapalski	„ 12 „ „ „ 32 „ 5 „
„ „ J. Rosenblatt	„ 10 „ „ „ 18 „ 20 „
wiceprezydent dr. R. Stupnicki	„ 2 „ „ „ — „ 55 „

Z posród radnych sekretarzy asystowali oraz prowadzili listy mówców:

W. Adamski	na 14 posiedzeniach,
A. Koziolkiewiczówna	„ 10 „
L. J. Minberg	„ 1 „
G. Praszkiec	„ 8 „
A. Uta	„ 4 „
F. Wójciak	„ 22 „

Protokoły posiedzeń plenarnych prowadził sekretarz-referent R. M. p. Paweł Rundo.

Ogólna liczba radnych, obecnych na posiedzeniach plenarnych, wynosiła 2022, przeciętnie więc lista obecności wykazywała 37 rr., czyli 50% ogólnej liczby (licząc 75 członków Rady Miejskiej).

Największą ilość radnych — 59 — wykazuje lista obecności na posiedzeniu w dniu 4 maja, najmniejszą zaś — 14 — w dniu 18 lipca.

W okresie sprawozdawczym listy obecności wykazują ogółem: 1407 nieobecnych i 187 spóźnionych.

W dyskusji radni zabierali głos 915 razy, 17 radnych nie zabierało głosu ani razu. Przedstawiciele Magistratu zabierali głos 344 razy.

W okresie sprawozdawczym zgłoszono 135 wniosków, w tem 7 nagłych; 2 interpelacje; petycjom 12; od Magistratu Rada otrzymała 279 wniosków, w tem 140 natury finansowej, 36 budżetowych, reszta zaś w sprawach różnych, dotyczących całokształtu gospodarki miejskiej.

Z pośród wniosków, poza budżetowymi, skierowanymi do komisji skarbowej jako materiał przy rozpatrywaniu zamierzeń skarbowych na r/adm. 1922, 152 i wszystkie petycje zostały przekazane bądź przez Prezydum R. M., bądź na mocy uchwał R. M. poszczególnym komisjom wzgl. Magistratowi dla zajęcia stanowiska lub bezpośredniego załatwienia; wszystkie wnioski i petycje zostały przez k-sje załatwione i złożone R. M. z właściwymi opiniami.

Wnioski i petycje, które z opinią k-syj wróciły do Prezydum, były wniesione na porządek dzienny posiedzeń plenarnych i przez R. M. załatwione zostały.

Wnioski wzgl. uchwały, powzięte na zasadzie tych opinij, dotyczyły m. in. spraw:

zatwierdzenia nowych podatków, mianowicie: 300% podatku od broni palnej oraz kart polowania, podatku na prowadzenie w Łodzi powszechnego nauczania, szpitali i instytucyj Wydz. Op. Społ. dodatku do państwowego podatku od zwierząt gospodarskich, podatku od obrotu i dodatków od państwowego zasadniczego podatku przemysłowego, podatku od lokali, opłat od wydawanych w Łodzi paszportów zagranicznych, podwyższenia wszelkiego rodzaju opłat, pobieranych przez miasto;

opieki społecznej: określenia subsydjów dla instytucyj społecznych, prowadzenia na terenie m. Łodzi akcji dokarmiania biednej dziatwy, otwarcia internatu dla moralnie zaniedbanych dziewcząt.

zdrowia publicznego: przejęcia Państwowej Weterynarji przez miasto, uruchomienia bezpl. ambulatorjum dla dzieci dotkniętych jaglicą, przekazania Kasie chorych m. Łodzi opieki lekarskiej nad ogółem pracowników miejskich.

oświatowych: umiastowienia Książnicy Publicznej, przejęcia przez Wydz. Ośw. i Kult. kierownictwa poszczególnych ochron pod względem pedagogicznym, utworzenia miejskiej Szkoły pracy, założenia II i III wypożyczalni książek dla dzieci, wprowadzenia obowiązkowego doksztalcania młodzieży rocznika 1908 r. oraz zrealizowania obowiązkowego doksztalcania w ciągu najbliższych 4 lat młodzieży od 14 do 18 roku życia;

ogólno-krajowych: przyłączenia Jaworzyny z sąsiednią częścią Tatr do Polski, akcji przeciwko zgubnym wpływom Sopockiego kasyna gry, okazania pomocy jeńcom i uchodźcom powracającym z Rosji; budowy II Domu Techników we Lwowie;

różnych: uregulowania poborów pracowników miejskich i członków Magistratu, przepisów o odprawach i zaopatrzeniu emerytalnem pracowników miejskich i ich rodzin, zaciągnięcia pożyczek, regulacji ulic, umiastowienia chodników na ulicach m. Łodzi, rozbudowy miasta, zlikwidowania miejskiego Oddz. kominiarskiego, zapobieżenia głodowi mieszkaniowemu, ustalenia godzin otwierania i zamykania sklepów i zakładów w m. Łodzi, nabycia wzgl. wywłaszczenia gruntów pod budowę gmachów szkolnych i innych celów użyteczności publicznej, umowy koncesyjnej z Sp. Akc. Kolei Elektrycznej Łódzkiej, niewykończenia w terminie budowy gmachów szkolnych i t. d.; zatwierdz. statutu El. Kol. Dojazd. Łódź-Rokiciny-Tomaszów, zaprow. wodociągów i kanalizacji w m. Łodzi.

Na jedną z 2-ch zgłoszonych interpelacyj Magistrat udzielił odpowiedzi, która została przyjęta przez Radę do wiadomości, zaś druga inter-

pelacja została zdjęta z porządku dziennego przez wnioskodawcę. Interpelacje dotyczyły spraw: zwolnienia nauczycielek robot ręcznych oraz zakupu kamienia polnego w Buczku.

(Uchwał Rada Miejska powzięła ogółem 826 (r. 1922-310, r. 1923-16).

III. Sprawozdanie z działalności k-syj radzieckich.

a) Konwent Senjorów.

Skład osobisty Konwentu Senjorów w okresie sprawozdawczym był następujący: Adamski Władysław, Gross Fryderyk, Holenderski Lew, Kotkowski Bolesław, Lichtenstein Izrael, Mincberg Lejb Jakób, Praszkie Gerson, Pudlarz Franciszek, Rapalski Stanisław.

W okresie sprawozdawczym Konwent Senjorów był zwołany dwukrotnie; na jednym z posiedzeń przygotowane były wybory członków k-syj obywatelskich dla spraw nadzwyczajnej daniny państwowej, drugie posiedzenie nie doszło do skutku z powodu nieprzybycia członków, wobec czego sprawa wyboru przedstawicieli do k-syj sanitarnych, mając być rozpatrywaną na tem posiedzeniu, została przekazana do załatwienia k-sji do spr. ogólnych.

Na odbytem posiedzeniu obecnych było 5 członków.

b) Komisja Skarbowa.

Skład osobisty k-sji skarbowej w związku z ustąpieniem r. A. Gerhardtta był następujący: przewodniczący — Maksymiljan Drabarek, zastępcy — Cezarjusz Borysławski, Mojżesz Helman, Abram Majer Kapłan, Abram Langleben, Edward Hilszer, Atanazy Łęcki, Teofil Pol, Chaim Lejb Poznański, Gerson Praszkie.

Komisja w okresie sprawozdawczym odbyła 46 posiedzeń (w tem 37 łącznych), na których ogółem obecnych było 227 czyli przeciętnie po 5 radnych na posiedzeniu.

Na 9 posiedzeniach rozpatrywano zamierzenia skarbowe Zarządu Miejskiego na r/adm. 1922, oraz zatwierdzono kredyt dodatkowy na pokrycie przekroczeń Z. M. w r/adm. 21, na pozostałych łącznie z k-sją do spr. ogólnych rozpatrzono sprawy dotyczące: prowizorium budżetowego dla Magistratu, uregulowania poborów pracowników miejskich, podwyższenia opłat, pobieranych przez miasto, udzielenia subsydjów, zaciągnięcia pożyczek od Rządu, nowych ustaw podatkowych, zatwierdzenia umowy koncesyjnej z Sp. Akc. K. E. Ł., przygotowanie wyborów do delegacji miejskich i t. d.

c) Komisja do spraw ogólnych.

Skład osobisty k-sji był następujący: przewodniczący — St. Rapalski, zastępca — Mojżesz Helman, członkowie: Fryderyk Gross, Edward Hilszer, Atanazy Łęcki, Teofil Pol, Aleksander Margolis, Gerson Praszkie, Stanisław Wnukowski, Józef Zylberbogen.

Komisja odbyła w okresie sprawozdawczym 37 posiedzeń, łącznie z k-sją skarbową, na których ogółem obecnych było 180 członków czyli przeciętnie po 5 radnych na posiedzeniu.

Niezależnie od powyższych posiedzeń łącznych, k-sje odbyły 8 posiedzenia specjalne z udziałem przedstawicieli poszczególnych frakcyj w sprawie zaznajomienia się ze stanem finansów miejskich, oraz wyłoniły 2 podkomisje.

1. w sprawie ustalenia warunków dzierżawy placu miejskiego przez Ł.K.S.

2. " " " poborów członków Magistratu.

Z pośród spraw objętych porządkiem dziennym posiedzeń plenarnych k-sje załatwiły następujące sprawy, które zostały im przekazane przez

Radę do ostatecznego zdecydowania na prawach Rady Miejskiej, zgodnie z art. 22 Dekretu o Sam. M.:

regulacji poborów członków Magistratu, wyboru 14 obywateli i ich zastępców do k-syj sanitarnych przy Komisarjatach Policji Państw. w Łodzi, opłat za leczenie i utrzymanie chorych w szpitalach miejskich, opłat w miejskich zakładach kąpielowych, taryfy tramwajowej i za ubój bydła, wyboru ławników do sądów pokoju w Łodzi, statutu o pobieraniu na rzecz kasy miejskiej m. Łodzi podatku na prowadzenie powszechnego nauczania, szpitali oraz instytucyj Op. Społ.

IV. Sprawozdanie z działalności Prezydjum Rady Miejskiej.

Skład osobisty Prezydjum Rady Miejskiej w okresie sprawozdawczym był następujący: przewodniczący — Antoni Remiszewski, zastępcy przewodniczącego — Jerzy Rosenblatt i Stanisław Rapalski, sekretarze — Władysław Adamski, Ada Koziółkiewiczówna, Lejb Jakób Minberg, Gerson Praszker, August Uta, Franciszek Wójciak.

W okresie sprawozdawczym Prezydjum odbyło 3 posiedzenia pod przewodnictwem prezesa R. M. p. Remiszewskiego, na których omówiono i załatwiono sprawy: uproszczenia obrad budżetowych, odpowiedzi Magistratu na list Prezydjum № 733/22 R. M. z dn. 10 lipca 1922 r., oraz przeznaczenia frontowej części gmachu przy ul. Pomorskiej 16.

Protokoły prowadził sekretarz Prezydjum R. M., p. P. Rundo.

Nadto z inicjatywy przewodniczącego R. M., p. A. Remiszewskiego zostały zwołane i odbyły się w okresie sprawozdawczym następujące konferencje:

1. w sprawie rozbudowy miasta, łącznie z przedstawicielami Magistratu,
2. „ „ ustalenia programu budowy Domu Ludowego w Łodzi łącznie z przedstawicielami Magistratu, zw. zawodowych oraz miejscowych sił fachowych,
3. narada orjentacyjna przedstawicieli wszystkich ugrupowań radzieckich w sprawie przeprowadzenia wyborów uzupełniających do R. M.

Kancelarja Rady Miejskiej w okresie sprawozdawczym pozostawała pod kierownictwem p. Pawła Rundo, dyrektora biura Rady Miejskiej.

W okresie sprawozdawczym wpłynęło do Kancelarji Rady Miejskiej korespondencyj ogółem 1110 (1000 w r. 1922 i 110 w r. 1923), wysłano korespondencyj — 6172 (r. 1922 5633, r. 1923 — 539), w tem 4927 zaproszeń na posiedzenia Rady Miejskiej i k-syj (r. 1922 — 4453, r. 1923 — 474).

Na posiedzenia R. M. wydano ogółem 43 karty wejścia dla publiczności (r. 1922 — 25, r. 1923 — 18).

D. Sprawozdanie liczbowe ogólne.

I. Posiedzenia plenarne.

Rada Miejska w okresie od dn. 1 kwietnia 1919 r. do dn. 19 lutego 1923 r. odbyła 236 posiedzeń plenarnych, w tem specjalnych 10, uroczystych 8; nie doszło do skutku z powodu braku quorum 25 posiedzeń.

Posiedzenia plenarne R. M. w okresie sprawozdawczym trwały ogółem 504 godzin 10 min.

Ogólna liczba radnych obecnych na posiedzeniach plenarnych wynosiła 11645; listy obecności wykazują ogółem 6180 nieobecnych, w tem 3441 usprawiedliwionych, 230 urlopowanych i 1371 spóźnionych.

W dyskusji radni zabierali głos 5642 razy; przedstawiciele Magistratu — 2312 razy.

W okresie sprawozdawczym radni złożyli 750 wniosków, w tem 74 nagłych, interpelacyj 37; Magistrat złożył wniosków 1235, w tem 213 budżetowych, 445 finansowych; ogółem zatem złożono wniosków 1985. Poza budżetowemi przekazano k-sjom 585 wniosków.

Uchwał Rada Miejska powzięła ogółem 1393, zatwierdziła 36 interpelacyj oraz 98 petycji; przyjęła do wiadomości 906 komunikatów.

Działalność Rady Miejskiej w dziedzinie finansowej wyraziła się w rozpatrzeniu i uchwaleniu następujących nowych podatków: od przyrostu wartości nieruchomości w m. Łodzi, miejskiego podatku mieszkaniowego, wprowadzenia 40 proc. dodatku na rzecz gminy miejskiej do państwowego podatku od zysków wojennych, podatku szacunkowego, podatku od obrotu oraz dodatków do państwowego zasadniczego podatku przemysłowego, jednorazowego nadzwyczajnego podatku na cele obrony Państwa, podatku od obchodów sylwestrowych i noworocznych, za wynajem mieszkań w hotelach, pensjonatach, pokojach umeblowanych, noclegowych i gospodach dla przyjezdnych, od biletów pasażerskich i bagażu pasażerskiego na normalnych kolejach żelaznych, podatku od psów, dodatku do państwowego podatku od zwierząt gospodarskich, od broni palnej polowej oraz kart polowania, podatku od piwa, podatku szkolnego oraz na opiekę społeczną, specjalnej składki na budowę gmachu Teatru Polskiego w Łodzi; poatem R. M. rozważyła i przyjęła w nowem opracowaniu: ustawę o podatku od widowisk i zabaw, podatek od biletów jazdy tramwajów miejskich i kolei dojazdowych, — oraz uregulowała różnego rodzaju opłaty, pobierane przez miasto, zwiększając ich wydajność oraz wprowadzając nowe: za prawo jazdy po mieście, od ładunków kolejowych, za przewóz chorych karetkami Miejskiego Pogotowia Ratunkowego, od spirytusu, win i wszelkiego rodzaju wyrobów wódczanych, za szyldy i reklamy, od wydawanych w Łodzi paszportów zagranicznych.

Poatem uchwały R. M. dotyczyły m. in. następujących spraw:

w zakresie opieki społecznej: utworzenia półkolonij letnich dla dzieci szkół powszechnych, utworzenia Pogotowia Opiekuńczego dla dzieci, umiastowienia przytułków prowadzonych przez tow. dobr. oraz otwarcia nowych, udzielania porad prawnych niezamożnym mieszkańcom m. Łodzi;

zdrowia publicznego: otwarcia ambulatorjów, umiastowienia Pogotowia Ratunkowego, urządzenia i uruchomienia kwarcowej stacji światłoleczniczej przy Sekcji dla walki z gruźlicą, pomocy lekarskiej dla pracowników Zarządu Miejskiego oraz przekazania tejże Kasie Chorych, wysłania dzieci na kurację do Buska, Rabki, przejęcia służby weterynaryjnej przez miasto, ustawy dotyczącej urządzenia piekarni i zakładów cukiernicznych;

kultury i oświaty: umiastowienia Teatru Polskiego i Muzeum Nauki i Sztuki, realizacji obowiązkowego nauczania powszechnego oraz obowiązku dokształcania młodzieży od 14 do 18 roku życia, otwarcia miejskiej szkoły praktycznej, szkół pomocniczych dla dzieci mało-zdolnych i moralnie zaniedbanych, uruchomienia wypożyczalni książek dla dzieci, utworzenia w Łodzi Kuratorjum Szkolnego;

budownictwa miejskiego: ustawy miejscowej zabudowy m. Łodzi, wywłaszczenia gruntów w zw. z realizacją planów zabudowy miasta, regulacji ulic, budowy gmachów szkolnych, Domu Ludowego, Teatru Miejskiego, łaźni ludowej, pomników — na Polesiu Konstyntyńskim oraz Tadeusza Kościuszki na Pl. Wolności;

Nadto R. M. powzięła uchwały, dotyczące umiastowienia gazowni, utworzenia przy Zarządzie Miejskim Urzędu Mieszkaniowego i do spr. roz-

jemczych, wydawania „Dziennika Zarządu m. Łodzi”, rocznika statystycznego, przeprowadzenia jednodniowego spisu ludności, zatwierdzenia statutów: El. Kol. Dojazd. Łódź—Rokiciny—Tomaszów, Łódź—Rogów—Rawa, umowy konc. Sp. Akc. Kol. El. Łódzk., przepisów sanitarno-budowlanych.

II. Komisje stałe.

W okresie sprawozdawczym od 1 kwietnia 1919 do 19 lutego 1923 r.:

Konwent Seniorów odbył 20 posiedzeń, na których obecnych było 133 członków, załatwiono 37 spraw.

Komisja skarbowa budżetowa odbyła 214 posiedzeń, w tem 88 budżetowych oraz 98 łącznych (z k-sją do spr. og.); poza rozpatrzeniem zamierzeń skarbowych Zarządu Miejskiego na r/adm. 1919/20, 20/21, 21 i 22-gi k-sja powzięła ogółem 760 uchwał, w tem 573 łącznie z k-sją do spr. ogólnych; na posiedzeniach obecnych było ogółem 1171 członków.

Komisja do spraw ogólnych odbyła 143 posiedzeń, na których obecnych było ogółem 749 członków, powzięła 616 uchwał (w tem 573, łącznie z k-sją skarbową).

Komisja regulaminowo-prawna odbyła 11 posiedzeń, na których obecnych było 71 radnych, załatwiła 13 spraw.

Komisja pracy odbyła 6 posiedzeń, na których obecnych było 49 członków k-sji, rozważyła 18 spraw.

Prezydjum Rady Miejskiej odbyło w okresie sprawozdawczym 22 posiedzeń przy współudziale 118 członków, rozważono 72 sprawy.

Do Kancelarii Rady Miejskiej wpłynęło korespondencyj ogółem 4951 wysłano korespondencyj 26284.

III. Komisje czasowe wzgl. mieszane.

Oprócz komisji stałych funkcjonowały następujące k-sje czasowe wzgl. mieszane, wyłonione przez Radę Miejską:

1. Rada Nadzorcza Gazowni Miejskiej,
2. K-sja specjalna dla sprawy realizacji zaprowadzenia kanalizacji i wodociągów w m. Łodzi,
3. „ dla przemianowania ulic,
4. „ dla opracowania projektu przejęcia Teatru Polskiego na rzecz miasta,
5. „ Teatralna,
6. K-sja dla opracowania warunków konkursu na sporządzenie projektu „Domu Ludowego”,
7. „ budowy pomnika Tadeusza Kościuszki,
8. „ dla zbadania kwalifikacyj urzędników miejskich,
9. „ „ „ działalności Wydz. Budownictwa,
10. „ „ „ sprawy zakupów w Gdańsku,
11. „ „ „ stanu gospodarki miejskiej,
12. „ „ kontroli działalności Wydz. Handlowego.

W ciągu okresu sprawozdawczego w delegacjach Magistratu brało udział 204 radnych, w komisjach (stałych, czasowych, mieszanych, rządowych) 186 radnych.



SPIS RZECZY.

	Str.
Rzut oka na działalność samorządu łódzkiego w latach 1919 — 1922	1 — 7
1) Wydział Prezydjalny	8 — 20
2) „ Zdrowotności Publicznej	21 — 35
3) „ Opieki Społecznej	36 — 43
4) „ Oświaty i Kultury	44 — 69
5) „ Budownictwa	70 — 88
6) „ Finansowo-Rachunkowy	89 — 105
7) „ Handlowo-Gospodarczy	106 — 116
8) „ Statystyczny	117 — 118
9) Urząd Stanu Cywilnego	119 — 121
10) „ Mieszkaniowy	122 — 130
11) Rada Miejska	131 — 148



OGŁOSZENIE.

Wobec wyczerpania pierwszego wydania

„Przewodnika dla Urzędów St. Cywilnego”

w opracowaniu A. Rzewskiego i I. Szwarcmana,

który znalazł w prasie publicystycznej i fachowej bardzo życzliwą ocenę, ukaze się wkrótce wydanie drugie „Przewodnika” w znacznie uzupełnionej i powiększonej objętości.

Do drugiej edycji „Przewodnika” wprowadzony zostanie rozdział, traktujący o organizacji Urzędów Stanu Cywilnego na Kresach; rozszerzone będą znacznie rozdziały, dotyczące tych Urzędów w b. zaborach pruskim i austriackim, oraz dodane ważne wyjaśnienia Sądu Najwyższego w sprawie mocy dowodowej spóźnionych metryk urodzeń i ślubów religijnych. Szczególną uwagę zwrócili autorzy na kwestje międzydzielnicowe.

Wszelkie zamówienia do drugiego wydania „Przewodnika” przyjmuje Urząd Stanu Cywiln. w Łodzi
(Zachodnia 52).

